

Akademik Hassasiyetler/The Academic Elegance

6 Aylık Akademik Hakemli Dergi

Yıl/Year:1 Özel Sayı/Special Issue: Kasım 2014

ISSN: 2148-5933

**Alter Yayıncılık Reklamcılık Organizasyon Ticaret Ltd. Şti Adına Sahibi
Owner on Behalf of Alter Publishing House**

Hasan İLHAN

Genel Yayın Yönetmeni/Editor in Chief

Şenol DURGUN

Yazı İşleri Müdürü/Editorial Director

Hasan İLHAN

İç Tasarım/Page Design

Özlem ŞENTÜRKÜ

Yönetim Yeri/Adress

Büyük Sanayi 1. Cad. Elif Sok. 7/165 İskitler/ANKARA

İletişim/Contact

alter@alteryayincilik.com

Tel: (0 312) 341 89 96

Faks: (0 312) 341 89 96

Yapım/Production

Alter Grafik Bölümü

Baskı/Print

Bil Ofset Matbaacılık

Basım Tarihi/Date of Publication

Kasım 2014

Makale Gönderme ve İletişim Adresi / Article Submission and Contact Adress

academicelegance@gmail.com

Editör/Editor

Şenol DURGUN

Özel Sayı Editörleri/Special Issue Editors

Yusuf PUSTU-Alper MUMYAKMAZ

Yayın Kurulu/ Editorial Board

Burhan AYKAÇ, Şenol DURGUN, Gonca BAYRAKTAR DURGUN, Mehmet Ali ÇAKMAK, Ömer Faruk CANTEKİN, Yusuf PUSTU, İlyas SÖZEN, Fatma TAŞDEMİR, Hasan İLHAN, Alper MUMYAKMAZ

Danışma ve Hakem Kurulu/Advisory Board

- Prof. Dr. Mustafa DELİCAN (*İstanbul Üniversitesi*)
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM (*Gaziantep Hasan Kalyoncu Üniversitesi*)
Prof. Dr. İbrahim Aoude (*U.S.A University of Hawaii*)
Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ (*Ankara Gazi Üniversitesi*)
Prof. Dr. Hakan TAŞDEMİR (*Ankara Gazi Üniversitesi*)
Prof. Dr. Nedim BAHÇEKAPILI (*Hollanda Avrupa İslam Üniversitesi*)
Doç. Dr. Recep REHİMLİ (*Azerbaycan Academy of Public Administration*)
Doç. Dr. Timur KOZUKULOV (*Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi*)
Doç. Dr. İlhan AKSOY (*Samsun 19 Mayıs Üniversitesi*)
Doç. Dr. Seyfi YILDIRIM (*Ankara Hacettepe Üniversitesi*)
Doç. Dr. Igor Leonidovich ALEXEEV (*Rusya Federasyonu Rusya Humanitar Devlet Üniversitesi*)
Doç. Dr. Akhmet A. YARLYKAPOV (*Rusya Federasyonu Rusya Bilimler Akademisi*)
Doç. Dr. Elmira MURATOVA (*Kırım Akmescit Taurida National V. I. Vernodsky Üniversitesi*)
Doç. Dr. Samaghan MYRZAİBRAİMOV (*Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi*)
Doç. Dr. Rufat SATTAROV (*Almanya Berlin Freie University*)
Doç. Dr. Fatih SARIOĞLU (*Ankara Gazi Üniversitesi*)
Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ (*Ufuk Üniversitesi*)
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ALTUNOK (*Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet M. ÖZAYDIN (*Ankara Gazi Üniversitesi*)
Yrd. Doç. Dr. Hatice MUMYAKMAZ (*Yozgat Bozok Üniversitesi*)
Yrd. Doç. Dr. Abdilaziz KALBERDİEV (*Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi*)
Yrd. Doç. Dr. Gökçen Yavaş (*Kocaeli Üniversitesi*)
Dr. Muhammed ADİL (*Tunus Turc-Arab Association for Science Cultur and The Arts (TASCA)*)
Dr. Yavuz ÇİLLİLER (*Kara Harp Okulu*)
Dr. Hatice Metin ALTUNOK

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

YOLSUZLUK VE YOLSUZLUKLA MÜCADELE ÖNLEMLERİ; İTALYA ÖRNEĞİ <i>Gökçen YAVAŞ</i>	1
BREZİLYA'NIN DEĞİŞMEYEN GERÇEĞİ; YOLSUZLUK <i>Volkan ÖNGEL</i>	25
HİNDİSTAN: DÜNYANIN EN BÜYÜK DEMOKRASİSİNDE YOLSUZLUKLA YAŞAMAK <i>Mehmet GÜNEŞ</i>	51
SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NDA YOLSUZLUĞA TOPLUMSAL BAKIŞ VE ÇÖZÜM ARAYIŞI <i>İlyas SÖZEN</i>	75
YOLSUZLUK OLGUSU: MALEZYA <i>Cihangir B. AKSAKAL</i>	101
DEVLETİN YENİDEN YAPILANMASI SÜRECİNDE YOLSUZLUKLA MÜCADELE (AZERBAYCAN ÖRNEĞİ) <i>Recep REHİMLİ</i>	115

Editörden...

Akademisyen, akademik çevreye, yazına karşı duyarlı olmak zorundadır. Akademik çalışmalar eksikliğiyle veya doygunluğuyla akademik camiaları etkisi altına alırlar. Tıpkı suya attığımız minicik bir taşın etkisinin halka halka yayılarak genişlemesi gibi, akademik eserler de pozitif ya da negatif etki yaratarak yaygınlaşır ve bizleri bir şekilde etkisi altına alırlar. Bu yüzden akademisyenler ve akademik yazarlar, birbirlerinden kopuk adalar değildirler. Akademik dünyaya, çevremize karşı duyarlı olup olmama durumu, nitelikli bir hayat anlayışına haiz olma durumunu etkilemektedir. Bu etki hasebiyle akademik yaşama karşı öncelikle bir hassasiyet kazandırmak gerekmektedir. Şayet bu hassasiyeti kazandıramamışsak, bu durum akademik niteliği etkileyecektir. Bu bakımdan akademik alanda gerekli olan hassasiyetin yerinde ve zamanında gösterilebilmesi çok önemlidir.

Akademik alandaki yayın ve faaliyetlerin gün geçtikçe giderek artması hassasiyetin/özenin önemini daha da artırmaktadır. Yapılan yayın ve faaliyetlere karşı duyarsız olmak, akademisyenlerin birbirlerinin çalışmalarına karşı ilgisizliğe neden olmakta ve akademisyeni kendisine ve yaşadığı camiaya karşı yabancılaşmasına yol açmaktadır. Bu da akademisyenin yaşamına anlam veren önemli bir boyutun ortadan kalkması demektir. Bunun için akademik çalışmalara yönelik hassas bir tutum ve çalışma disiplini kazanmak ve kazandırmak, uzun bir uğraş ve emek isteyen bir süreçtir.

Özellikle akademik çalışmalara karşı duyarlı olmak, bu çalışmaların oluşturduğu etkinin sonuçlarını düşünmeyi gerektirir. Böyle bir hassasiyetin gelişmediği veya desteklenmediği durumlarda ise sorumsuz ve duyarsız bir akademik ortam ve niteliksiz çalışmalar etrafı kaplar. Her şeyin akademik kariyer ekseninde planlandığı ve gerçekleştirildiği bir ortamda akademik yazının nitelikli bir boyut kazanabilmesi ihtimal dâhilinde olmasa gerekir. Bizde de daha çok bu doğrultuda hareket etmeye başlayan akademya ve akademik yazını bu döngüden kurtarmak, ancak akademik yazına karşı bir hassasiyetin geliştirilmesinden geçmektedir. Bu anlamda akademik çevrelerin hassasiyetinin geliştirilmesinde, bu camianın üyeleri olarak sorumluluk taşımaktayız. Her akademisyenin kendi sınırları ölçüsünde bulunduğu akademik ortamın gelişimini etkileme ve geliştirme sorumluluğu vardır. Burada önemli olan diğer çalışmaları da anlamak ve temas ettikleri hususlardaki kavrayışı geliştirmektir. Akademisyenlerin, akademik, bilimsel sıkıntılara önem vermesi ve bunu kendine sorun edinerek tartışma konusu yapması, sadece bir hassasiyet ölçütü olmayıp, aynı zamanda bir hassasiyet gelişimi ve bilginin niteliğine katkı sunulması anlamına gelmektedir. Bu tartışmalar akademik bakış açısını ve camianın esas niteliğine dair düşünceleri harekete geçirerek, giderek ticarileşen ve de piyasanın ihtiyaçlarına hizmet etme eğilimine giren "akademik" çalışmaların seyrini etkileme fırsatı sunacaktır.

Zira akademik gelişmelere verilen tepkiler de akademik bilgi ve bilinç içeren bir yön vardır. Bu tür tepkilerde ya da karşı çıkışlarda önemli olan, göz önüne alınan hususlara ne ölçüde hizmet edilebildiğidir. Bu amaçla, akademik alandaki

hassasiyet kazandırmaya dönük çalışmalar son zamanlarda, akademik çevrelerdeki kariyer edinme ve piyasa eğilimli yönelimlere karşı bir gelişme göstermekte; akademianın hassasiyetlerinden çok piyasanın hassasiyetlerini ön planda tutmaktadır. Özellikle yapılan yayın faaliyetlerinin teknolojik kolaylıklarla buluşması ile aynı anda çok fazla kaynağa ulaşabilir bir durumun olmasına ve erişilebilirlik kolaylıkları sunmasına karşın, akademik konulara dönük hassasiyetlerin çok fazla öne çıkarılmadığı görülmektedir.

Bizim bu dergi ile amacımız, rutinden ayrılarak daha akademik endişelerle hareket etmek ve bulunduğumuz akademik ortama katkı sağlamaktır. Bu nedenle akademik alanın kendisi ve çevresiyle olan etkileşiminin geliştirilmesini önemsemekteyiz. Zira akademianın gerek kendini ve dünyayı anlayarak uyum sağlayabilmesi gerekse yaşamdaki varlığını en iyi şekilde sürdürebilmesi açısından bu durum son derece önemlidir. Bunun için akademik çevreler olarak ilişkiler geliştirmek, varoluşsal bir öneme sahiptir. Kuşkusuz akademisyen açısından sağlıklı ilişkiler kurma ve bu ilişkileri sürdürme çabasını kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı pek çok etmen bulunmaktadır. Ancak biz burada akademik ilişkileri engelleyen ya da olumsuz etkileyen etmenlerden birisi olarak gerekli hassasiyetin olmadığını görerek bu nokta üzerine dikkat çekmeyi amaçladık ve derginin adını da bunun üzerinden belirledik. Bize göre akademik hassasiyet önemsenip değer verilmediğinde akademyaya inanma sorunu ortaya çıkacaktır ki, bu da varoluşsal bir sorundur. Bu açıdan varoluşsal bir sorun yaşamamak, akademik camiaya ve çalışmalara inancı ve güvenilirliği artırmak, yapılan çalışmalara akademik nitelik kazandırmak ve her şeyden önemlisi giderek ticarileşen, sermayenin ve piyasanın güdümüne ve yol göstericiliğine giren çalışmaların tekrar akademik endişeler üzerinden yürütülmesine bir nebze de olsa katkı sağlamak amacıyla yola çıkıyoruz. Bir platform niteliği sunmasını düşündüğümüz bu derginin, çok farklı akademik çalışmaların toplanma ve karşılaşma alanı olma durumu yakalaması ve düşlediğimiz akademik hassasiyetin gelişmesine katkı sunmasını umuyoruz.

Altı ayda bir yayımlanmak ve uluslararası endekslerde taranabilir bir dergi olmak amacıyla ilk sayısını Mayıs 2014'te çıkardığımız Academic Elegance'ın altı ayda bir yayımlanmasının yanında, yılda maksimum iki ya da üç özel dosyayla da okuyucuya ulaşmasını planlıyoruz. Bu amaçla ilk özel dosya sayımızı "Yolsuzluk" başlığı altında özel sayı editörleri Dr. Yusuf Pustu ve Dr. Alper Mumyalmaz'ın öncülüğünde bu sayıyla çıkarıyoruz.

Normal periyodik sayımızda görüşmek dileğiyle.

Şenol DURGUN

Özel Sayı Editörlerinden...

Hemen her alanda günümüz dünyasını belirleyen değişim rüzgârı, başta değerler olmak üzere, anlayışları, alışkanlıkları, ilişkileri, tutum ve davranışları, beklentileri ve yaşam standartlarını etkileyerek, bireysel ve toplumsal yapıda köklü dönüşümlere yol açmaktadır. Toplumsal, siyasal ve ekonomik alanda olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilere de neden olan bu hızlı dönüşümler, toplumsal sistemin önemli bir parçası olan kamu yönetimlerini de etkisi altına almaktadır. Siyasal, kültürel ve toplumsal yapılarda yaşanan bu değişiklikler, özellikle piyasa ekonomisinin gerekli kurumlara sahip olmadığı ve piyasa ekonomisinin işleyişinde aksaklıkların yaşandığı toplumlarda değerler sisteminin bir değişime uğramasına neden olmakta bunun yanında birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu alanlarda yaşanan en önemli sorunlardan bir tanesi de yolsuzluktur.

Dünyada ve Türkiye’de kamu yönetimlerinin en önemli sorunlardan birisi haline gelen yolsuzluk, kamu hizmetlerinin sunumundaki etkinliği düşürmekte, kamu kurumlarının etkin bir şekilde çalışmasını engellemekte ve kaynak kullanımı yanında gelir dağılımını bozmaktadır. Diğer yandan toplumsal bir bölüşüm işlevi gören yolsuzluk, genellikle kamu hizmetlerindeki arzın talebi karşılayacak düzeyde olmaması, aşırı kuralcılık, otoritenin merkezileşmesi, hizmet arzında yaşanan yetersizlikler, otoriter devlet anlayışı, toplumsal yapının bozulması, yönetimdeki gizlilik geleneği ve dışa kapalılık gibi unsurlardan beslenen bir olgudur. Bu çerçevede yolsuzlukla ilgili birçok tanımlama yapılmakla birlikte genel olarak, “kamu gücünün şahsi menfaat için suiistimal edilmesi” şeklinde de değerlendirilebilir.

Uluslararası Saydamlık Örgütü ise yolsuzluğu, emanet edilmiş yetkiyi, özel yarar sağlamak amacıyla kullanmak olarak tanımlamakta ve hem özel hem de kamu sektörünü bu kapsama dâhil etmektedir. Özellikle 1990’lı yıllardan sonra gelişmiş/gelişmekte, büyük/küçük ve piyasa ekonomisini benimseyen/benimsemeyen ülkelerdeki yolsuzluk olaylarında meydana gelen artışlar dikkat çekmeye başlamıştır. Yeni bir olgu olmayan yolsuzluk konusunda; ilk olarak soğuk savaşın bitmesi ile daha önce göz yumulan ve doğru siyasi kampta olan kişilerin veya ülkelerin yolsuzluklarını önemsememe eğilimi azalmış, sonrasında ise ekonomik hedefler baz olarak alındığı için yolsuzluk eylemleri arka planda kalmış, demokratik toplum sayısındaki artışla birlikte ise sivil toplum örgütlerinin etkinliği ortaya çıkmış, akabinde bağımsız medya yolsuzluk tartışmalarını görünür kılmış ve küreselleşme ile uluslararası yolsuzluk olaylarında artışlar yaşanmış ve bu durum uluslararası rekabeti ve serbest ekonomi anlayışını zedelemiştir. Ayrıca uluslararası sivil toplum kuruluşları (Uluslararası Saydamlık Örgütü), IMF, Dünya Bankası, BM gibi kuruluşlarda yolsuzluk konusunda farkındalık yaratmış ve yolsuzluk eylemlerinin görünürlüğünü daha da artırdığı gelişmeler yaşanmıştır.

Yolsuzluğun kamu yönetiminde olumsuz etkilerinin yanında olumlu etkilerinin de bulunduğu dair görüşlerde bulunmaktadır. Daha çok olumsuz içeriği ile düşünülen yolsuzluk konusunda Huntington, yaşanan toplumsal ve ekonomik değişmeye paralel olarak ortaya çıkan tıkanıkların çözümlenmesinde yolsuzlu-

ğün önemli bir rol oynadığını vurgulayarak onu, bir çeşit “yağlama mekanizması” olarak değerlendirmektedir. Diğer bir sosyal bilimci Merton ise yolsuzluğu kamu yönetiminde yaşanan bir takım tıkanıklıkları ortadan kaldıran bir işleve sahip olduğunu belirterek yolsuzluğun fonksiyonel yönlerine dikkati çekmiştir.

Yolsuzluk olgusu siyasal, sosyal ve ekonomik hayatı ayrıntılı bir şekilde derinden etkileyen yönleriyle toplumsal kurumlar üzerinde olumsuz etkilere sahip bir güce sahiptir. Öyle ki yolsuzluk, kamu kaynaklarının kamu yararı dışında kullanılmasına, demokrasinin zayıflamasına, siyasal ve ekonomik istikrarsızlığa, kamu yönetiminin tıkanmasına ve kamu yatırımlarının verimsizleşmesi gibi durumlara neden olmaktadır.

Yönetimin etkin ve verimli çalışmasını zorlaştıran yolsuzluklar, daha ileri aşamalarda yönetimin yönetme kapasitesini düşürerek onun özü olan düzenliliği de bozarak yönetimi acizleştiren bir rol oynamaktadırlar. Böylece kamu yönetiminden beklenen işlevlerin verimli bir biçimde yapılması olanaksızlaşmakta, bürokrasi kalkınmanın etkin bir aracı yerine, engeli durumuna dönüşmektedir. Bununla birlikte kamu yönetiminde yolsuzluğun varlığından daha tehlikeli olan durum ise söz konusu yolsuzlukların yaptırımsız kalmasıdır.

Bir kuşaktan diğerine giderek artan yolsuzluk olayları, toplumda kabul gören değerler sistemi içinde kendine yer edinerek kurumsallaşır ve ekonomik, siyasal, toplumsal ve yönetsel süreçlerin işleyişinin önünde engeller oluşturmaya başlar. Dolaylı olarak kamu hizmetlerini vatandaşlar için daha pahalı hale getiren yolsuzluklar, kamu mal ve hizmetlerinin vatandaşa olan nihai maliyetini artırırken, vatandaşların aldığı kamu mal ve hizmetlerinin kalitesini düşürür. Kamu mal ve hizmetlerinde ortaya çıkan maliyet artışının sebebi olan ve hizmet kalitesinin düşürülmesinden kaynaklanan rant; toplumda kural dışı davranışlarda bulunanların refahında artışa yol açar. Diğer taraftan bu haksız refah artışı, toplumun genel refah seviyesinde ise düşüşe neden olur.

Yolsuzluk nedeniyle saygınlığını ve güvenilirliğini kaybeden kamu yönetimlerine karşı ciddi şüphelerin ortaya çıkması ise geçmişte alınmış ve gelecekte alınacak diğer tüm kararlara etki eder. Kamu gelirlerini azaltırken, kamu harcamalarının artmasına neden olan yolsuzluk, verimliliği olumsuz yönde etkileyerek büyümeyi ve yabancı yatırımların azalmasına neden olur. Ülkeden sermaye kaçışına neden olan ve yatırımların kompozisyonunun değişmesine yol açan yolsuzluk diğer yandan bu mekanizma içerisinde yer alan kamu görevlilerinin kamu kaynaklarını rantın yüksek olduğu projelere ve hizmet alanlarına yönlendirmesine ise fırsat verir. Dolayısıyla giderek olağan bir hal alan yolsuzluk, toplumsal alanda neden olduğu etkiler ve siyasal ve ekonomik alandaki yozlaşmalarla birlikte çözümlere yol açar.

Piyasa ekonomisinin, demokratik düzenin ve kanun hâkimiyetinin meşruiyetini azaltan yolsuzluk, bu bakımdan ülkelerin sosyal, siyasal, ekonomik istikrarını bozmakta, bireylerin üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Örneğin,

yolsuzluğun bireyin kişiliği üzerinde olumsuz etki yaparak zaman içerisinde hava şartları gibi tabii bir olay haline dönüşmeye başlaması, insanların yolsuzluk olayları karşısında umursamaz bir tavır takınmalarına, böylece herhangi bir reaksiyon göstermek yerine hareketsiz kalmalarına yol açmaktadır. Böylece giderek moral değerlere karşı ilgisiz kalan insanların zaman içerisinde sosyal şuurları bulanıklaşır ve idealler yok olur.

Bu nedenlerle yolsuzluk konusunda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan gelişmeleri ve tecrübeleri bu özel sayıda sizlerle buluşturmayı düşündük ve bu çerçevede bazı ülke örneklerini bu ilk özel sayımızda ele almaya çalıştık.

Yolsuzluk konusunda ismi daha çok mafya yapılanmalarıyla duyulan İtalya'da 1992 yılında ortaya çıkan Tangentopoli Skandalı, bu dönemde tüm dünyanın dikkatlerini İtalya üzerine çekti. Bu skandal karşısında yolsuzluğa meydan okuyan Savcı Antonio Di Peitro'nun yürüttüğü "Temiz Eller Operasyonu"yla başlatılan yeni yargı süreci, aslında uzunca bir geçmişe dayanan ve kronikleşen bu yarıya bir müdahale anlamına geliyordu. Kapitalizmin gelişme aşamaları ile birlikte Akdeniz sistemi içerisinde şekillenen klientalizmin (yanaşmacılık) İtalya'nın siyasal ve kurumsal karakteristiklerini şekillendirmesi zaman içerisinde bu ülkenin sosyo-politik kültürünü etkilemiştir. Bu süreç içerisinde şekillenen bürokrasinin giderek karmaşıklaşan yapısı İtalya'nın yolsuzlukla bütünleşmesine neden olmuş, sonuçta rüşvet İtalyan siyasal sisteminde gelenek haline gelmiştir. Savcı Antonio Di Peitro'nun yürüttüğü Temiz Eller Operasyonu ile 12 bin kişi sorgulanmış, 5 bin kişi ise tutuklanmış, bunun sonucunda ise iki siyasal parti kapanmış ve birçok siyasetçi ya istifa etmiş ya da emekli olmuştur. Ortaya çıkan tüm bu gelişmelerin ayrıntılarını Gökçen Yavaş hazırladı.

Güney Amerika ülkeleri arasında temsili demokrasi konusundaki gelişmelerle dikkati çeken ancak diğer yandan dünyanın en yozlaşmış 15 ülkesinden birisi de olan Brezilya ise farklı bir yolsuzluk tecrübesine sahip. En önemli sorunu fakirlik ve yoksulluk olarak görülen Brezilya'nın uzunca süre askeri vesayet altında olmasının yanında çeşitli suçların giderek yoğunlaştığı bir ülke olarak sosyolojik problemleriyle dikkati çekmektedir. Bu çerçevede şekillenen ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum ülke gündeminden yolsuzluk vakalarının düşmemesine neden olmaktadır. Ülkede güçlü özel sektör firmaları karşısında zayıf devlet kurumlarının varlığı bu yolsuzluk vakalarının giderek artmasına neden olmuş, diğer yandan bürokrasinin karmaşık yapısı da yolsuzlukların artmasına yol açmış ve denetlenmesini güçleştirmiştir. Bunlara ilaveten yolsuzluğa karışan siyasetçilere ağır cezaların verilmemesi ve yüksek bürokratların yolsuzlukla suçlanmalarına yönelik yüksek mahkeme emrinin gerekliliği ise yolsuzluğu Brezilya için bir girdaba dönüştürmüş durumda. Brezilya'nın yolsuzlukla yaşadığı imtihanının ayrıntılarını Volkan Öngel sizler için hazırladı.

Yoğun nüfusu, fakirliği ve kısa devlet geleneği dışında dünyanın en büyük 12. Ekonomisi olan Hindistan'da gelir dağılımı adaletsizliği, yolsuzluğun başlıca nedenlerinden birisi olmuş durumda. Yolsuzluğun giderek gündelik bir davranışa

dönüştüğü Hindistan'da, bu sorun insanları pek şaşırtmıyor. Sosyo-ekonomik yapısının karışık ve düzensizliğine rağmen birçok alanda hamleler yapıp dikkatleri üzerine eken bu ülkede, dinamizmi sağlayan temel güç ise demokrasi olarak görülüyor. Demokrasiye olan samimi bağlılık, ülkenin siyasal dağınıklığı ve karmaşıklığı karşısında tetikleyici bir unsur olarak öne çıkıyor. Yolsuzlukların kamunun ticari hayatı sıkı bir şekilde kontrol altında tutmak istemesi, ekonomik özgürlüklerin yeterli olmamasına neden olmakta, sorunlar rüşvet ya da yolsuzluklarla çözülmeye çalışılmakta. Hindistan'ın boğuştuğu yolsuzluk sarmalının detaylarını ise Mehmet Güneş hazırladı.

Tek bir ailenin hükümranlılığı altında yönetilen ve yolsuzlukla ilgili farklı bir örnek teşkil eden ülkelerden birisi ise Suudi Arabistan. Kan bağından ziyade Vahhabilik inancı üzerinden şekillenen ve yaklaşık üç asırdır Arabistan Krallığını yöneten Suudi Aşireti ülkeyi kapalı bir toplum haline getirmiş durumda. Devletin hem yöneticisi, hem başbakanı hem de başkomutanı olan kral, ülkedeki tek mutlak güç durumunda. Hatta Kraliyet Ailesinin mutlak hâkimiyeti siyasal kültürün gelişimini engellemiş bu ülkede. Ülkenin Kral'ın malvarlığı olarak kabul edilmesi yolsuzluğun toplumdan değil de, Kraliyet Ailesinden kaynaklanan bir duruma yol açtığı Suudi Arabistan'da, ülke ekonomisinin vergiden ziyade ham petrol ihracatına dayalı bir rant sistemine dayalı yapısı bu ülkeyi diğer ülkelerden farklı kılmaktadır. Halkın üçte birinin resmi söylemi benimsediği Suudi Arabistan'da ortaya çıkan ayaklanma ve isyanlar daha çok doğu bölgelerinde meydana geliyor. Politik yapılanmadaki farklı durumların ekonomik yolsuzluğun nedeni haline geldiği Suudi Arabistan'ın bu yolsuzluk tecrübesini ise İlyas Sözen sizler için hazırladı.

Farklı etnik yapılanmasıyla Güney Asya'da yer alan Malezya'nın sistematik ve kurumsallaşmış rüşvet mekanizmasının ülke yönetiminde etkili olan elit kesimlerle ilişkilerinin ayrıntılarını ise Cihangir B. Aksakal, Azerbaycan'ın içindeki yolsuzluk serüvenini ise Recep Rehimli sizler için kaleme aldı.

Yolsuzluğun çok boyutlu analizlerini az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ekseninde ele alan bu çalışmalar söz konusu ülkelerin siyasal, hukuki ve kamusal yönlerini yolsuzlukla ilişkilendirerek açıklamaya ve bu ülkeler arasında kısmi kıyaslamalar yapmaya çalışmaktadır. Demokratik ve etik değerlerin gelişmesine katkı sağlamak için yayın hayatına farklı katkılarıyla akademik hassasiyetleri gün yüzüne çıkarmaya çalışan Academic Elegance'ın bir başka sayısında buluşmak dileğiyle.

Yusuf PUSTU, Alper MUMYAKMAZ

The Academic Elegance

“Elegant solutions to intellectual challenges”

YOLSUZLUK VE YOLSUZLUKLA MÜCADELE ÖNLEMLERİ; İTALYA ÖRNEĞİ

Gökçen YAVAŞ*

GİRİŞ

En temel tanımıyla, iktidarı ve kamu görevlerini şahsi kazançlar için kötüye kullanmak anlamına gelen yolsuzluk, İtalya için yeni bir olgu değildir (Lambsdorff, 2007). Yolsuzluk, İtalya'nın birliğini sağladığı 1861'den günümüze kadar süreklilik göstermiştir. Cumhuriyet'in kuruluşunun ilk yılları olan 1950'lilerde dahi yolsuzluğun farklı türleri İtalyan siyasetine hâkim olmuş, özellikle 1970 ve 1980'li yıllarda yasadışı kazanç sağlama eğilimleri niteliksel ve niceliksel düzeylerde artış göstermiştir. İtalya'da 1992'de açığa çıkan yolsuzluk skandalları sonrası, yargı sürecinin başlatıldığı “Temiz Eller” operasyonu ile birlikte yolsuzlukla mücadele çabaları daha yaygın olarak görülmektedir. Bu çerçevede, on yıllardır süregelen yolsuzluk uygulamaları, İtalyan demokrasinin paternalistik (babacı) karakteristiğini yansıtan iktidarın siyasal ve ekonomik alanlarda aldığı kararların ve uygulamaların hâkim olduğu “yetersiz, verimsiz, adil olmayan ve siyasi meşruiyetten yoksun” bir devlet sistemi ortaya çıkarmıştır (Colazingari ve Rose-Ackerman, 1998:447). Bu çalışmada amaç, 1946'da İtalya Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tekabül eden İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden günümüze kadar olan tarihsel süreçte ortaya çıkan yolsuzluğun kaynakları, boyutları ve etkileri ile yolsuzluğa karşı mücadeleler, siyasal, ekonomik, idari ve hukuki düzeylerde ele almaktır.

Çalışmayla ilgili iki önemli çerçeve çizmekte fayda vardır. İlk olarak, bu bölümde tarihsel olarak daha çok 1970'den başlayarak günümüze kadar olan süreçler üzerinde durulacaktır. İkinci önemli husus ise, yolsuzluğun kavramsal olarak tanımlanmasıyla ilgilidir. Bu çalışmada yolsuzluk dar anlamıyla, “kamu gücünün şahsi kazanç adına suiistimal edilmesi” olarak ele alınacaktır (Lambsdorff, 2007:16). Yolsuzluk daha kapsamlı olarak “her türlü maddi manevi çıkar karşılığı iş yapma ve yaptıрма, rüşvet, teşvik, ihale, (yasalara uygun olsa dahi) hemşericilik

* Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, gkcnnyavas@gmail.com.

şeklinde kayırmalarda bulunmak ve diğer yasa dışı her türlü davranışlar” şeklinde ifade edilmektedir (Aydın ve Yılmaz, 2007:33; ayrıca bkz. Comandini, 2010:73). Bu çalışmada yolsuzlukla ilgili vurgulanan nokta, yolsuzluğun toplumsal çıkar yerine daha çok yasa dışı olarak kişisel kazanç elde etme amacıyla kamu görevinin kötüye kullanılmasıdır. Ayrıca esas olarak modern demokrasilerde yolsuzluğun kaynağı, söz konusu ülkenin siyasi ve kurumsal karakteristikleri ile zamanla gelişen sosyo-politik kültürüdür (Ginsborg, 2001:180). Ginsborg’a (a.g.e.) göre,

“Kamu etiğinin oluşması, modern demokrasilerin saydamlık derecelerinin kendini gösterdiği idari yapılanmalara bağlıdır. Aynı şekilde, isteğe bağlı olarak gücün sınırlanmasına, sabit ve çoğunlukla büyük resmi kontrollerin derecelerine, siyasi uygulamalara; demokratik temsilcilerin sistemli hale gelen ve kontrol edilebilen davranışlarının ve çıkarlarının kapsamlarına; yasal kültüre; gelenek ve yasalar arasındaki gerilimlere konu olan hukuk kültürüne ve yapılarına; aile içi veya aile dışı eğitim süreçleriyle ilgilidir.”

Bu bölümde yolsuzluk ve yolsuzlukla mücadele süreçleri, İtalyan siyasi, ekonomik, toplumsal kültür ve kurumsal yapılanmalar odak noktası alınarak incelenecektir. Ayrıca ülkede var olan hiyerarşik bir yapılanmayı anlatan “Klientalizm”, “Patron-Yanışma” ve devlet-mafya ilişkileri ile devlet içinde mafya örgütlenmelerinin boyutları da temel referans noktaları olacaktır.

1. İTALYA: YOLSUZLUĞUN KAYNAĞI, BOYUTLARI VE ETKİLERİ

İtalya’da var olan yolsuzluğun sürekliliği, birçok siyasi-kurumsal, sosyal ve ekonomik yapılanmalardaki etkenlerle açıklanabilir. Vannucci’ye (2010:52-3) göre,

Siyasetin yüksek maliyetleri ve finansmanlarında enflasyonun dinamikleri; partiler açısından siyasi yaptırımların zayıflığı ve siyasi temsilcilerin skandallarda yer alması; kamu idaresinin etkisiz, geciken ve katılmış usullerin karmaşıklığı; ekonomik örgütlenmedeki siyasi karar alma sürecinin uzunluğu ve önemi; denetim mekanizmalarının aşırı bürokratikleşmesi; yolsuzluğun yaptırım aracı olarak organize suçların varlığı; vatandaşların devlete olan sadakatinin zayıflığı ve medeni hakların varlığı yönündeki inancın azlığı; aileci model üzerine temellendirilmiş siyasi ve kültürel öğeler ile sosyal değerlerin yapısı, kamu yönetiminde “devlet varlığının hissi”nin ve “birlik ruhu”nun zayıflığı, İtalyan sistemindeki yolsuzluğun nedenleri ve bazen de sonuçları olarak dikkat çeker.

Kısaca, İtalya’daki hassas ekonomi, siyasi ve toplumsal kültürdeki algı düzeyleri ve klientalist bağlar, geçmişte ve mevcut yolsuzluk ağının temel taşlarını oluşturmaktadır.

Ayrıca, Uluslar arası Saydamlık Örgütü’nün (Transparency International) ve Eurobarometre verilerine uygun olarak İtalya’nın dünya ve Avrupa ülkeleri sıralaması içindeki yerinin hiç de iç açıcı olmadığı aşikârdır. 2012 yılı raporlarına göre

yolsuzluk algılaması açısından İtalya 176 ülke arasında 72. sırada yer almaktadır (Transparency International, 2012).¹ İtalya rüşvet alma sıralamasında ise 28 ülke arasında 15. sıradadır. İtalya'nın, Batı demokrasileri ülkeleriyle yolsuzluğun uygulamalarına yönelik algılamalar açısından karşılaştırması yapıldığında, 28 üyeli Avrupa Birliği ortalamasının çoğunlukla üstünde yer almaktadır. Diğer bir ifade ile İtalya'da görülen yolsuzlukların, AB ülkeleri arasında olan Kıbrıs, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya gibi ülkelerden sonra en fazla görüldüğü ülke konumunda olduğu dikkat çekmektedir (Eurobarometer, 2012).

Bu bölümde, İtalya'nın yolsuzluk algılamaları ve uygulamaları, siyasal, ekonomik, idari ve hukuki düzeylerde incelenecektir.

A. Siyasal Yapı

Siyasi yolsuzluk Della Porta ve Meny'nin (Ginsborg'dan aktaran, 2001:180) ifadeleriyle, "iki piyasa arasındaki hukuksal olmayan karşılıklı değişim: bir tarafta siyasi/idari piyasa, diğer tarafta sosyal/ekonomik piyasadır." Değişim aracı ise imtiyazlı uygulamalara ve davranışlara karşılık olarak para aktarımı şeklinde tanımlanmaktadır. Bu çerçevede, siyasi yolsuzluk, kamu sektöründe ve devlet müdahalesinin çok fazla olduğu yerlerde yaygın; tam tersine hızlı özelleştirmenin ve serbestleşmenin olduğu yerlerde daha azdır. Ginsborg'a (a.g.e.) göre siyasi yolsuzluk olgusu İtalya için 1992'de Milan'da patlak veren Tangentopoli² skandalıyla gün yüzüne çıkmış olsa da yolsuzluğun kökenlerini İtalya'daki siyasi elitler, iş dünyası ve sivil bürokratlar arasındaki çekişmelerin sahne olduğu Cumhuriyet'in uzun tarihinde aramak gereklidir. Özellikle Cumhuriyet tarihinin ikinci yarısının sonlarına doğru, 1980'lerde, yolsuzluk örgütlü bir sistem olarak tüm İtalya yarımadasına yayılmış ve kurumsallaşmıştır. 1990'larda yolsuzluğun yargısal boyutunun ön plana çıkmasıyla birlikte, 2000'li yıllarda yolsuzluk uygulamaları ve yolsuzlukla mücadele bir arada süreklilik göstermiştir.

Söz konusu siyasi yapı, "İtalyan Klientalizmi"nin odak noktasını oluşturan siyasal hiyerarşi sistemi, yasama-yürütme-yargı arasındaki ilişkinin düzeyi, siyasi partilerin seçim dönemlerinde sağladıkları finansman destekleri ile temsilcilerin atanması; siyasal kültür ve kamuoyunun yüksek düzeydeki yolsuzluk algılamalarını içermektedir.

a. Siyasal yapı ve işleyişi

İtalyan siyasi yapısı ve işleyişi bir yandan ülkenin altyapısının geliştirilmesi ve sanayileşmenin sağlanması üzerine temellendirilirken, diğer yandan ülke siyasi ve sosyo-ekonomik kültüründen beslenen yolsuzluk sorunlarıyla da mücadele etmektedir.

Esasen İtalya, daha 1861'de ulus devlet konumuna geçtiğinde yolsuzluk sorununu yaşamaktaydı (Fiorino ve Galli, 2010). İtalya'da mevcut altyapı yetersizliğiyle birlikte yolsuzluğun kurumsallaşması da temel sorunlardan biri haline gelmişti.

¹ Kamu sektöründeki yolsuzluk algılamaları üzerinde yapılan anket çalışmaları ile ölçülmüştür. Katılımcılar iş ve finans dünyasından seçilmiştir.

²"Rüşvet Şehri" olarak çevrilmektedir.

Dolayısıyla İtalya'nın sanayileşmesi ve özellikle ülkedeki Kuzey ve Güney arasındaki siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan yekpare bir yapının ortaya çıkışı gecikmişti. Kabul gören düşünce ise, özellikle birliğin sağlanması sonrasında bölgesel alt-yapıların güçlendirilmesinin ülke içinde fiziksel bir bütünleşmeyi de beraberinde getireceği yönündeydi. Örneğin, Sicilya'dan Piyemonte'ye kadar raylı sistemlerin geliştirilmesi bu zihinsel sürecin ürünüydü. Böylece 1890'ların başında ve iki dünya savaşları sırasında sosyal yatırımlara ve kamu hizmetine yönelik altyapı çalışmalarına devam edildi (Golden ve Picci, 2005). İki kutuplu dünya sistemi içinde ise, 1950'lerde ve 1960'larda ekonomide yaşanan millileştirme ve devlet müdahalesinin artmasıyla, kanunsuz şekilde gerçekleşen siyasi finansman şekilleri ortaya çıktı (Della Porta ve Vannucci, 1999:14). 1980'lere gelindiğinde ise İtalya'da artık büyük bir yolsuzluk sistemi ağı mevcuttu. Yüksek oranlarda suç içeren siyasi piyasa, yasalardan daha çok görünmeyen normlar ortaya çıkardı. Söz konusu yasadışı normların temelini oluşturduğu yolsuzluk kültürü, yasama ile merkezi devletin ve yerel yönetimlerin yetkilerini kontrol altına alabilme şeklinde ortaya çıkmıştı. Böylece yasadışı piyasa kendi güvencelerini de oluşturuyordu. Bu siyasi ortamda İtalyan siyasi elitleri ve toplumu yolsuzlukla mücadele etmekten çok mevcut durumu kabullenme ve rüşvet alıp verme yolunu seçti (a.g.e.:14-16). 1990'lara gelindiğinde ise İtalya'da yolsuzluk, sistemli bir hal almıştı. İtalyan demokrasisinin kurumsal ve siyasi temellerinin sarsılmasına etki eden yasadışı piyasanın varlığı, 1992'de Milan'da, hastane yöneticisi konumunda olan sosyalist Mario Chiesa'nın savcı Antonio Di Peitro'nun araştırması sonucu yolsuzluk yaptığı iddiasıyla patlak veren Tangentopoli skandalıyla son buldu. Bu olayla söz konusu yasadışı sisteme yönelik "Temiz Eller" adı altında yargı süreci başlatıldı. Sonrasında Hıristiyan Demokrat ve İtalyan Sosyalist Partisi gibi mevcut öncü partiler varlıklarını sürdürmediler. Anayasal sistemdeki değişikliklerle birlikte İtalyan tarihinde ikinci Cumhuriyet dönemi başlamış oldu (Vannucci, 2009).

İtalya'da siyasi ve sosyo-ekonomik düzeyde hâkim olan yapı, Akdeniz sistemi içerisinde tanımlanan "Klientalizm" diğer bir deyişle "Yanaşmacılık" ve "Patron-Yanaşma" anlayışlarının oluşturduğu dikey ilişkilerle örülüdür. Modern İtalyan Klientalizmi, kamu yapılanmalarında sıkça görülen özel akrabalık ve arkadaşlık bağlarına dayanan bireylerarası ilişkileri anlatmaktadır. İtalyan kamu sektöründe sıkça görülen diğer bir özellik ise, "patron"un (politikacı ya da sivil görevli) bazı kamu kaynaklarını arkadaşlarına, akrabalarına ya da diğer yakınlarına bağlılık (hem kişisel hem de seçmen olarak) karşılığında dağıtıcı konumunda olmasıdır. Bu sistem "Patron-Yanaşma" şeklinde tanımlanmaktadır (Della Porta ve Vanucci, 1999:5). Böylece Mafya³ örgütlenmesi de, İtalyan siyasi, ekonomik ve sosyal düzeylerde yolsuzluk sisteminin önemli bir öznesi haline gelmiştir. Mafya, Sicilya kökenli olup kamu alanında var olan şiddeti anlatmaktadır. İtalyan birliğinin sağlanmasından bu yana var olan Mafya örgütü, tarım toplumunun ve feodal düzenin hâkim oldu-

³ Mafya aynı zamanda "Cosa nostra" (Bizim şeyimiz, bizim işimiz) olarak da ifade edilmektedir. Ayrıca İtalya içinde var olan diğer örgütlenmeler de Kalabria'da "ndrangheta", Napoli'de "Camorra" olarak bilinmektedir.

ğu ve devletin merkezi kontrolünden uzak bir bölge olan Sicilya'da yer almaktadır.⁴ Mafya üyeleri, Sicilya'da toprak sahiplerinin liderleri sıfatıyla, yerel kaynaklar, mülk, piyasalar, ticaret, hizmetler ve oy üzerinde etkilidir (Blok, 2008:7-8).

İtalyan siyasi yapısının işleyişi, kısaca ne kurumsal düzeyinden ne de içinde bulunduğu siyasal ve sosyo-ekonomik yapıdan bağımsızdır.

b. Yasama-yürütme-yargı ilişkisi

İtalya Cumhuriyeti'nin varoluşundan bu yana, yasamanın yürütme erki üzerinde üstünlük kurması hedeflenmişti.⁵ İtalyan yasama erkinin daha baskın olmasının en önemli nedeni, Cumhuriyet kurulmadan önceki Faşist dönemde yürütmenin tüm İtalyan siyasi sistemine egemen hale gelmesidir. Ancak, 1990'lardan sonra, koalisyonların daha sık aralıklarla oluşturulması ve hükümet istikrarının az olması nedeniyle yürütmenin de yetkileri arttırıldı. Bu durum yolsuzluğun, yürütme ve yasama dengesindeki yeri açısından önem arz etmektedir. Yargı ise her zamanki dengeleyici gücünü korumaktadır (Kreppel, 1999). Dolayısıyla yolsuzluk, yargı sürecine defalarca konu olmaktadır. Bu bölümde iki önemli husus üzerinde durulacaktır. Birincisi yasama-yürütme dengesinin değiştirilmesine yönelik çabalar ve yolsuzluk bağlantısı; ikincisi ise 2011 yılı Ulusal Güvenilirlik Sistemi (National Integrity System)⁶ verilerine göre yasama-yürütme ve yargı erkleri üzerindeki güvenilirlik oranları ile bu erklerin birbirlerini kontrol edebilme yüzdeleri.

1990'ların başında ortaya çıkan Tangentopoli yolsuzluk skandalı eski partilerin tamamen yok olması ve yeni partilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Söz konusu yeni partiler ancak sağ ve sol koalisyonlarla iktidara gelebildikleri için hükümet istikrarsızlığı önemli ölçüde artmıştır. İtalya'da yasama, yürütme ve yargı dengesini, yürütme lehine değiştirme yönünde en fazla girişimde bulunan siyasetçi, dönemin "Forza Italia" partisinin lideri Silvio Berlusconi'dir. Özellikle, Berlusconi liderliğini yaptığı "Özgürlükler Evi" (Casa della Liberta) koalisyonuyla 1994'te Başbakan olarak iktidara geldikten sonra ve 2000'li yıllar boyunca, yalan ifade vermek, yargıyı yanıltmak ve bütçe düzenlemelerinde yolsuzluk yapmak gibi konularda yeni yasa teklifleri vermek istemişti (La Repubblica, 27 Mayıs 2011).⁷ Berlusconi yargıçların kararını sınırlayacak yasaların çıkartılmasına yönelik girişimlerde bulunmuştu. Ayrıca, Forza Italia'nın Mafya bağlantısı olduğu gerekçesiyle söz konusu yargı süreçleri İtalyan gündeminin önemli bir bölümünü oluşturdu (Emmott, 2012:39-60).⁸ Dolayısıyla yasama ve yürütme arasındaki bu mücadeleye yargı da ortak olmuş ve "önleyici" konumunu korumaya devam etmişti.

⁴ Devletle olan ilişkileri açısından devletin aracı olarak da ifade edilmektedir.

⁵ Ancak özellikle İkinci Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte, seçim sistemlerinin değiştirilmesi sonucu yürütmenin yasama içindeki rolleri arttırıldı.

⁶ Ulusal Güvenilirlik Sistemleri, siyasi irade, toplumsal reformlar, yargı, gözetleyici kuruluşlar (yüksek denetleme kurulu), yasama meclisi, toplumsal bilinç, basın yayın ve özel teşebbüs gibi sekiz önemli sütunun toplamından ve dengesinden oluşur. Bu dengenin birinde oluşacak zayıflık diğerlerine daha fazla yüklenmesine neden olur.

⁷ Berlusconi, 1994-1996, 2001-2006 ve 2008-2011 dönemlerinde iktidara gelmişti.

⁸ Partinin eş kurucusu Marcello Dell'Ultri'nin Mafya ve Berlusconi arasında arabulucu olduğu iddia ediliyordu.

Diğer Batı demokrasileri içinde, İtalyan yargısının itibarı 1990'ların başında Tangentopoli skandalının ortaya çıkması ve soruşturmanın savcı Antonio di Pietro ve ekibi tarafından yürütülmesiyle artmış oldu. Ancak Magone (2010:286) bu durumun “yargının siyasileşmesi”nden çok “siyasetin yargılaşması” sonucunu doğurduğunu ve İtalyan siyasetçilerin skandallar sonrası bıraktığı boşluğu hukukçuların doldurmasına yol açtığını belirtir. Böylece, hukukun siyaset üzerinde etkisi de 1995'lerden sonra başlamıştır. Ayrıca, Yüksek Hâkimler ve Savcılar Konseyi'nde sağ ve sol olarak gruplaşmanın başlaması alınan kararların yönünün değişmesi yönünde etkili oldu.

Yukarıda sözü edilen yasama, yürütme ve yargı dengesinde, 2011 yılı Ulusal Güvenirlilik Sistemi raporlarından çıkan sonuçlar hiç de şaşırtıcı değildir. Yargının ve Yüksek Denetim Kurulu'nun yeri sırasıyla yüzde 75 ve yüzde 79 olarak belirlenirken, yasama içinde yer alan siyasi partilerin güvenirlilikleri yüzde 46 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla yasama, toplum nezdinde parçalanmış, çelişkili ve sorguya açık bir yapıya sahiptir. Raporlarda da genellikle bu üç erk arasındaki çatışmalar göze çarpmaktadır. Yargı, yürütme üzerinde yüzde 75 oranında bir denetim yetkisine sahipken, yasama yürütmeden yüzde 50 oranında bağımsız gözükmektedir. Yasama ise yürütme üzerinde yüzde 25 oranında denetim etkisine sahiptir (National Integrity System, 2012).

Sonuç olarak, yolsuzluğun devletin temel organları ile ilişkisi söz konusu erklerin birbirlerine yönelik dengeleri üzerinden tespit edilmektedir. Daha somut bir ifadeyle, İtalyan siyasetinde yasamanın yürütmeye oranla etkisi 1990'larda yeniden yapılanmaya açılan seçim sistemleri yoluyla azaltılmaya çalışılmıştır. Bu iki erk arasındaki denge ise yargıyla garanti altına alınmaya çalışılmıştır. Bu oluşan denge boşlukları halinde ise yolsuzlukları ve kötü yönetimi meşrulaştırma eğilimlerine gidildiği görülmektedir. Ne var ki, Ulusal Güvenirlilik Sistemi ölçütlerinde, İtalya için en güvenilir kurum yargıyı oluşturmaktadır. Bu durum mevcut sistem açısından düzenin resmi/yasal yollardan devamını sağlamaktadır.

c. Siyasal kültürün özellikleri ve yolsuzluk algısı

Siyasi kültürün özellikleri, yolsuzluğun içinde yer alma ve yolsuzlukla ilgili kamuoyu görüşleri ve davranışları düzeyinde incelenebilir.

Manzetti ve Wilson'a göre (2009:81-82) özellikle siyasi kültür içindeki “Klientalizm” ve “Patron-Yanaşma” sistemi, resmi olmayan ve karşılıklı değiş-tokuş ilişkisini anlatır. Siyasi bir olgu olarak yanaşma, resmi olmayan ama kabul edilmiş kültürel, kurumsal ve davranışsal normlar üzerine temellenmiştir. Örneğin, farklı seçim sistemlerinin yolsuzluk eğilimleri farklı olmaktadır. Bazı seçim başarılarında daha geniş ve iyi organize edilmiş yanaşma iletişim ağları (network) mevcuttur. Yanaşmayı tehdit eden statükoyu gözetken ve seçim rekabetini azaltan durumlar siyasetçiler tarafından tercih edilmemektedir. Örneğin, fakirlik yanışmacı örgütlenmeye olan talebi besler; dolayısıyla politikacılar ekonomik sorunların devamını isterler ve tekrar dağıtım politikalarından kaçınırlar. Yanaşma, kaynakların az ol-

duğu yerde hâkimdir ve zayıf hükümet kurumlarının yerini alır. Örneğin 1963'de Katanya'da hastane müdürü olarak görev yapan Hıristiyan Demokrat Parti senatörü, seçim öncesi "doğru zamanda doğru oy" verilmesi açısından bazı potansiyel seçmenlerin hastaneye yatırılması kararını verdi. Böylece bu durum seçilenle seçen arasında açık değil kapalı ve dolaylı bir bağ oluşturdu (Ginsborg, 2001:184).

İtalyan toplumunda ailelerin rolü ve nepotizm⁹, İtalyan siyasi kültürünün en önemli ayağını oluşturmaktadır. Güçlü ve birbirlerine bağlı aile birimleri, tarihsel olarak zayıf sivil toplum ve yetersiz devlet mekanizmaları arasında kalmıştır. Dolayısıyla nepotizm, İtalyan siyasi hayatının her döneminde baskın bir eğilim olmaya devam etmiştir. Ginsborg'un (2001:185) verdiği örnek burada çarpıcıdır: 1983 ve 1987 tarihleri arasında Başbakanlık görevini yürütmüş olan İtalyan Sosyalist Partisi lideri Bettino Craxi'yle birlikte Çin gezisine katılan 52 İtalyan delegesinden 11'i Craxi'nin yakın akrabalık bağı olan kişilerdi.¹⁰ Ginsborg ayrıca İtalya'daki akrabalık hiyerarşisinden ve yolsuzluğun cinsiyetleştirildiğinden söz etmektedir: Yolsuzluk ilişkileri özellikle baba tarafından düzenlenmekteydi: baba-kız ilişkileri, kızlarının evliliklerini hem iş hem de siyasetle ilgilenen kişilerle gerçekleştirmesini sağlama yönündeydi.

Yolsuzluk konusunda İtalyan kamuoyunun genel hatlarıyla sessiz kaldığı yönünde bir görüş mevcuttur. Ancak, Ulusal Güvenirlik Sistemi'nde yer alan verilere göre, kamuoyunun bilgilere ulaşımı konusundaki eksiklikler dolayısıyla kanunlara olan yaptırım gücü zayıf kalmıştır. 2009'da Eurobarometre'nin verilerine göre, İtalyanların yüzde 83'ü yolsuzluğun ülkelerinde önemli bir problem olduğunu düşünürken, AB ortalaması yüzde 78 oranındaydı. 2012 yılı Eurobarometre raporlarına göre bu oran yüzde 87'ye çıkarken, AB ortalaması yüzde 74'e inmektedir. Aynı şekilde yolsuzluğun bir iş kültürü olduğunu düşünenler İtalya'da yüzde 89 oranındayken, AB ortalaması yüzde 67'dir. İtalyanların yüzde 56'sı yolsuzluğun arttığına inanırken, AB ortalamasında bu rakam yüzde 47'dir. Ulusal düzeyde yolsuzluk yapıldığına dair olan algılama yüzde 67 (AB ortalaması yüzde 57) oranındadır. Kamu hizmetlerinde yapılan yolsuzluk algılamaları, İtalya'da yüzde 59 oranındayken, AB ortalamasında bu rakam yüzde 47'dir. Özel şirketlerde yapılan yolsuzluk algılamaları İtalya'da yüzde 27 iken AB ortalaması yüzde 32'dir (Eurobarometer, 2012).

Sonuç olarak, İtalyan siyasi ve sosyal kültüründe var olan yolsuzluğun hem etki hem sonuç olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Dolayısıyla yolsuzluk, siyasi kültür gibi sistemin her bir düzeyine işlemiş durumdadır.

d. Siyasal partiler/seçim sistemi/ siyasal partilerin finansmanı

Çağdaş İtalyan siyasetinin en önemli özelliklerinden biri, 1950'lilerde siyasi partilerin ideolojik çatışma içinde olmalarına rağmen, genel sistem içinde muha-

⁹ Nepotizm kamu görevlerinin dağıtımında ve sözleşmelerin yapımında akrabalık bağına gözetmek anlamında kullanılmaktadır.

¹⁰ İtalya açısından burada coğrafyanın önemli olmadığını söyleyebiliriz; keza Sicilya ile Milan'da benzer olaylarla karşılaşmaktadır. Bkz: Ginsborg, 2001:185.

lefeft partilerinin de dışlanmamış olmasıdır. Nedeni, hem oy oranlarının birbirine yakın olması, hem de yasama organı içinde parlamento komiteleri mekanizmasının işleyişiydi. Daha somut olarak, yasalar yzde 90'ı parlamentere srece 6ncesinde muhalefetin fikir birliğiyle yapılmaktaydı. Bu durumda İtalyan sistemi bzyk oranda "oydaşmacı" ya da "eř toplumsalacı" olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla İtalya'da, iktidar ve muhalefet birbirinden bağımsız dūřunulmedięi "ikici klientalist" bir siyasi ve ekonomik yapı oluşmuştur (Pizzorno, 1993:84-5; Guzzini, 1995).

İtalya'da siyasi partiler siyasi sistemin değişmesine en çok direnen birimlerden biri olarak g6r6l6r. Ne var ki, 1950'li yıllardan beri var olan siyasi partilerin kamu kaynaklarını k6t6ye kullanmış olması, onların meşruiyetlerine daha çok zarar getirmiş ve doğal olarak sonlarını hazırlamıştır. Hukuki d6zeyde, 1990'ların başındaki Tangentopoli skandalıyla birlikte s6z konusu partiler kısa s6re sonra varlığını s6rd6rememiştir (Woods, 1995).

Tarihsel açıdan siyasi partilerde var olan problem, klientalist sistemin temel akt6rleri olması ve dolayısıyla da "kickback" denilen yasal olmayan maddi getirilerin siyaset aracı haline gelmesidir. Bu çerçevede siyasi yolsuzluk partiler içi ve partiler arası rekabetin sonucunda bzy6m6ştur (Morlino, 2001:120; Nelken 1996). 1970'lerin ortasında İtalyan partilerin kamu finansmanı s6relerinde siyasi yolsuzluklar yaşanmıştır. Ginsborg (2001:186) 1970'lerde ve 1980'lerde birçok demokratik 6lkelerde gerçekleştirilen seçimlerde kullanılan yeni iletişim d6zelerinin ve tekniklerin gelişmesiyle, siyasetin maliyetlerinde de artış g6r6lmeye başlandığını ifade etmektedir. Ayrıca bu d6nemde siyasi partilerin harcayacağı paranın miktarını d6zenleyen yasalar geirilmış ve tercihlerine bağlı olarak siyasi partilere katkıda bulunacak 6zel hibelerin nitelikleri de belirlenmeye başlanmıştı. İtalya'da 1974 yasası t6m siyasi partilerin finansmanlarını d6zenleyecekleri bir ereve olarak memnuniyetle karşıldı. Ancak bu sistem yolsuzluğun 6nlenmesi için yetersiz kaldı. 6rneğin, Ginsborg (a.g.e.) yolsuzluğun sol partideki uygulamalarını şu şekilde anlatır:

Sosyalist Bettino Craxi'nin yolsuzluk sistemi oldukça merkezileştirilmış, Craxi bir anlamda t6m parti 6zerinde kısa zaman içinde mobilize olan mutlak bir monarşi kurmuştu. B6ylece o d6nem sosyalistler sadece uygulamada kalmadı aynı zamanda yolsuzluğun teorisini de 6rettiler. Onlara g6re moderniteyi anlayamayanlar eski stil ahlakçılar ya da daha ağır bir ifadeyle d6nyanın nasıl işlediğini anlayamayanlardı. Ancak Craxi'nin yolsuzluk uygulamaları uzun vadede onun sonunu getirecekti.

Diğer partilerin de yolsuzluk içindeki payları azımsanacak 6l6de değildi. Hıristiyan Demokratlar da yolsuzluk ağında geniş yer tutuyordu; ancak bu parti tek bir 6nemli şahsiyet partisi olmadığı için bu sistemde tek bir liderden s6z etmek de yanlış olacaktı (a.g.e.:187). Bzyk 6l6de ailecilik ve siyasi kayırmacılık şeklinde oluşan yolsuzluk uygulamaları sıkça g6r6lmekteydi. Siyasi eğilimleri gelenekleri ne olursa olsun, t6m partiler açık ve kapalı siyasetle paralel bu sistemin ve faaliyetlerin parçası haline gelmişti (a.g.e.).

1992'deki Tangentopoli skandalıyla İtalyan siyasi partilerin finansmanlarında "kickback" gibi ortaya çıkan zayıflıklar, İkinci Cumhuriyet sonrasında da devam etti. Bunun nedeni genel anlamda sistemin içinde var olan yaygın yolsuzluk ve kamu hizmetinin zayıf işleyişidir. Özellikle referandumla seçim sistemi değişse de, klientalist sistem günümüzde anayasal, idari ve siyasi reformların etkisiyle azalmış ancak sona ermemiştir.

B. Ekonomik Yapı (Yolsuzluk İlişkisi)

İtalya tarihten beri zayıf ve güçlü bir ekonomi yaratacak yeterli siyasi kapasite ve istekten yoksun bir devlet olarak nitelendirilmektedir. İtalya, hükümetlerinin istikrarsız, kamu sektörünün yetersiz olduğu ve kutuplaşmış siyasi partilere sahip bir devlet olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, siyasi, idari ve hukuki yapısında mevcut "klientalizm" ve "yolsuzluk" olguları ekonomik yapıda da kendini göstermektedir.

İtalya kurulduğunda henüz bir tarım toplumdurdu. 1920'lerden 1940'ların başına kadar olan Faşist dönemde ise liberal ekonomi ile korumacı ve müdahaleci politika uygulamaları hâkimdi. İtalyan ekonomisi 1950'li ve 1960'lı yıllarda yüzde sekiz oranlarında büyümeye başlamıştı. Milan, Roma ve Torino gibi şehirlerde sanayileşmenin artmasıyla ve yeni iş insanlarının ortaya çıkmasıyla birlikte, 1970'lere kadar büyüyen ekonomi daha sonra krize girdi. Krizin nedenleri, 1969'daki dünya genelinde görülen grev hareketlerinin artması; uluslararası para sistemindeki kriz ve petrol krizi olarak gösterilebilir. Krizin etkileri daha çok istihdam ve sosyal hizmetlerin kalitesinde zayıflama olarak hissedildi. Özellikle işsizlik, kamu hizmetlerinin yetersizliği ve refah uygulamalarındaki eksiklikler, İtalya'nın Güney bölgesi olan Mezzogiorno'da diğer bölgelere oranla üç kat daha fazla görülmekteydi (Locke, 1995). 1980'lerin başında uygulanan politikalarla İtalya, Kuzey-Güney ayrımının önüne geçmeye yönelik harcamalara büyük pay ayırdı, ancak ayrım önlenemedi.

Bu dönemde başta dev İtalyan enerji şirketi ENI (Ente Nazionale Idrocarburi) olmak üzere diğer şirketler de kar sağlama yollarına girişmişlerdi. Bir yandan kar sağlamak, diğer yandan ise kamu refahı için çalışan bu şirketler, özel sanayi ve radikal devlet bürokrasisinden nasibini almaktaydı. (Posner, 1977:812). 1990'lara geldiğinde ekonominin liberalleşme süreci devam ediyor ve Avrupa Para Birliği ve "Eurozone" (Avrupa Birliği Para Birimi) içinde yer almak amacıyla çeşitli politikalar izleniyordu. Ne var ki bu yıllarda Tangentopoli soruşturmasıyla birlikte yolsuzluk maliyeti yükselmiş ve yolsuzluğun siyasi bağlantıları sebebiyle de İtalyan Parlamentosu'nun yarısı yargı sürecine tabi tutulmuştu (Koff, 2002:2).

2000'li yıllarda İtalya hem büyümeyi yaşıyor hem de krizlerle başa çıkmaya çalışıyordu. İtalya özellikle 2008-2012 yılları arasındaki kriz sırasında ulusal ekonomide her yıl yüzde bir oranında düşüş yaşadı ve bu durum özellikle işsizlik ve vergilendirme politikalarını etkiledi (Ciccarone ve Damio, 2012). Dolayısıyla kamu yararı böyle bir ekonomik rekabette göz ardı edilmeye devam etti.

a. Devletin ekonomideki rolü

İtalya'nın Cumhuriyet rejimine geçişiyle birlikte ana amacı, İtalya'yı tarım toplumundan sanayi toplumuna dönüştürmek ve bu doğrultuda ülkenin gelişmemiş bölgelerini kalkındırmak olmuştur. Özellikle Mezzogiorno'nun kalkındırılması ve ülkede birlik sağlanması amacıyla 1950'de kamu idaresine bağlı olarak Mezzogiorno Fonu ile Kalkınma ve Yeniden Yapılandırılma Bankası oluşturuldu. Bu mantığa göre devletin kalkındırılması için altyapının geliştirilmesine ve bu nedenle de daha fazla devlet müdahalesine gerek duyuluyordu. Bu aşırı müdahale yolsuzluğun bir sebebi olarak gösterilebilir. Çünkü yolsuzluğun ve siyasi patronaj sisteminin önüne geçilmesi için bürokrasiden bağımsız politikalar izlenmesi gerekiyordu. Ancak tam tersine, İtalya'da ENI, IRI gibi dev şirketlerin yönetim kurullarında özellikle siyasi kadrodan gelen bir beyin takımı oluşturulmuştu (Acocella, 2005:194). Bu yöneticiler bizzat siyasetin içinden geldikleri gibi, bürokrasinin birimleri şeklinde ülke iç ve dış politikalarında da ciddi oranlarda söz sahibi olabiliyorlardı. 1990'larda İtalya'da AB'nin etkisiyle liberal politikalar sürdürüldüğü söylenece de, altyapı sektörlerinde aynı zamanda yolsuzluğa sebebiyet verecek düzeylerde devlet müdahalesi söz konusudur. (Héritier ve Knill, 2001:265).

İtalya'nın sanayileşme çabalarıyla birlikte tüm ülkede 1953'ten beri dev enerji şirketi olarak işlevini sürdürmekte olan ENI ve 1933'te kurulan IRI (Istituto per la Ricostruzione Industriale)¹¹ patronaj sorumlulukları, siyasi gruplar ve kişilerle yakın bağları bulunmasıyla tanınıyordu. Örneğin ENI¹² devlete ait olan bir şirket olarak kurulmuş ve başına Hıristiyan Demokrat Partisi'nin sol kanadından milletvekili olan Enrico Mattei getirilmişti. Mattei'nin, Hıristiyan Demokratlar'ın desteğini alarak, ülkenin özellikle dış siyasetinde ne kadar öncü bir rol oynadığı yadsınamaz. Mattei özellikle 1970'lerde patlak veren petrol kriziyle İtalya'nın, Sovyetler Birliği ve Ortadoğu politikasına yönelik bir tarafsızlık anlayışı getirmişti. Bu politikalar enerji konusunda yeterli derecede avantaj sağlayacak şekilde oluşturulmaktaydı. İtalya bu dönemde bir yandan İran petrolleriyle ilgilenirken, diğer yandan Sovyetler Birliği'nin ilk Batılı müşterisi oldu. Vatikan'ın muhalefetine rağmen ENI niyetlerini ve başarılarını ortaya koymak için Il Giorno gibi gazeteleri kullandı (Posner, 1977:823).¹³

İş dünyasını destekleyen, Avrupa bütünleşmesi taraftarı, liberal parti üyesi ve dönemin Dışişleri Bakanı olarak Gaetano Martino 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması'na imza attı. Ortak pazarla ilgili olarak önemli İtalyan şirketi FIAT ön plana çıktı ve İtalya'nın dış ilişkilerinde bağımsız hareket eden önemli bir şirketi haline geldi.¹⁴ 1990'lara gelindiğinde FIAT sadece yerli araba piyasasının yüzde 60'ını, borsanın da yüzde 25'ini elinde tutuyor ve iki büyük merkez sağ gazeteyi destekliyordu. Burada büyük girişimcilerle orta ve küçük firmalar arasın-

¹¹ Kalkınma ve Yeniden Yapılandırma Kurumu.

¹² Yüzde 30 devlete yüzde 70 özel girişime ait.

¹³ Bazen ENI çalışanlarıyla İtalyan tek taraflılığını savunan Katolik teknokratlar ve dışişleri bakanlığı arasında anlaşmazlıklar çıkıyordu.

¹⁴ FIAT 1989'da İtalyan Gayri Safi Milli Hâsılasını 4-5 yüzdüklük oranla değiştirdi. Bkz: Guzzini, 1995:48.

daki düzen de önemli bir yer tutmaktaydı; çünkü her iki grubun siyasi sistemle, ulusal ve bölgesel düzeyde özel ilişkileri vardı. Bu girişimler devlet müdahalesiyle birlikte uluslar arası açılımın en temel koşuluuydu. Örneğin Enrico Cuccia, kamu ve orta ölçekli bankalara finansman sağlamak için kurulan Mediobanca'nın patronuydu. Cuccia'yı destekleyen Hıristiyan Demokratlar böylece klientalist bağları sağlamlaştırarak sermaye, kar ve parti çıkarları için kazanç elde etti. Böylece İtalya'nın ekonomisinde patronaj sisteminin engellenemez etkisi devam etti. Dolayısıyla Kapalı değiş tokuşlar elde edilerek, ulusal düzeyde korunan şirketlerden oluşan (OECD terminolojisinde yer alan) oligopolleşmenin önüne geçilemedi (Guzzini, 1995:48).

2000'li yıllarda, zayıf ve istikrarsız bir hal alan İtalya ekonomisi yolsuzluğun en önemli aracı haline geldi. Özellikle vergi kaçırma davaları gündeme geldi. 2012 yılında iktidara Başbakan olarak atanan teknokrat Mario Monti'nin en önemli önceliği ise yolsuzlukla mücadelede ilerleme sağlamaktı. Ancak, İtalyan yolsuzluğunun önüne geçmek için devlet müdahalesinin azaltılması konusundaki çabalar henüz yeterli seviyeye ulaşılamamıştır.

b. Toplumsal-ekonomik yapının özellikleri

İtalya'nın zayıf ekonomik yapısı, karmaşık ve problemlili sosyal yapılanmasının hem nedeni, hem sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle Mezzogiorno bölgesinin geliştirilmesi amacıyla oluşturulan "devlet müdahalesi" anlayışı "verimsizliği" de beraberinde getirmişti. Bu durumun iki sonucu vardır: Birincisi, çok gelişmemiş bölgelerde ve yerel düzeyde, merkezi devletin yerine otoritesini çoktan ilan etmiş Mafya gibi oluşumlar ortaya çıktı. İkincisi, 1990'larda gelişmişlik sorununa çözüm bulamayan partilere alternatif olarak, ulusal düzeyde bölgesel milliyetçiliğin öncülüğünü yapan Kuzeyli partiler siyasi hayata girdi.

Merkezi devletin klientalist geleneği, Mafya örgütlenmesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Birçok akademisyen, Mafya'nın bir tür yatay ilişkileri içeren feodal ilişkilere sahip bir yapıda olduğunu söylemektedir. Ancak Arlacchi (2000) daha çok Sicilya ve Calabria'da mevcut kapitalist ekonomik yapı ile geleneksel kültür arasına sıkışmış ve sürekli geçiş halinde olan bir toplum yapısından söz etmektedir. Aynı şekilde Ginsborg'da (2001) Mafya'nın işleyişinin, Sicilya'daki kapitalizmin gelişme süreçleriyle başa baş gittiğini söylemektedir. Mafya'nın orijinallliği ve işlevselliği, merkezi İtalyan devletinin otoritesinin erişemediği alanlarda varlığını gösteriyor olmasındadır. Batı Sicilya'da başlayan bu örgütlenme, devletin sağlayamadığı koruma görevini yerine getirmeyi kendine amaç edinmiştir. Mafya'nın hukuki bir düzeni yoktur. Mafya merkezileşmemiş, içinde birbirleriyle rekabet eden bireyler barındırmaktadır ve topluma ilişik ve yasal olmayan bir örgütlenme niteliğindedir. Ekonomik anlamda ise Mafya hizmet örgütüdür. Mafya faaliyetlerini mal üretimi üzerinden değil, hizmet tedarikçisi olarak yürütmekte olup, piyasanın işleyişi ve yasaların yetersizliğinden dolayı koruyucu bir görev üstlenmiştir. Fakat bu koruyuculuk işlevi, ödemeleri ya da haraçları da kapsamaktadır. Mafya bu bağlamda Güney İtalya'da siyasi ve idari olarak kamu görevlilerine etki etmiş

olup, devletin bütün yasadışı ve yasal sektörleriyle ilişki halindedir. Bundan dolayıdır ki, devletin bakanlıklarında ve valilik makamlarında çalışan birçok kişi mafya ve inşaat şirketlerine maddi yarar sağlayıcı yolsuzluklardan yargılanmışlardır. Dolayısıyla Mafya ve devlet/politikacı ilişki biçimlerinin hâkim olduğu bir sistemden söz edilebilir (Arlacchi, 2000:191).

Yukarıda sözü edilen Güney'deki Mafya örgütlenmesi İtalya'daki Kuzey ve Güney arasındaki gelişmişlik farkının bir sonucu olarak da gösterilebilir. Dolayısıyla bu durum, 1991'de kurulan Kuzey Ligi Partisinin lideri Umberto Bossi gibi Kuzey'e odaklanan kesimin sözcülüğünde "biz/onlar ayrımı"nı yaratmıştır (Woods, 1995:197). Bossi'ye göre devletin yeterli derecede hizmetlerini ulaştıramadığı Güney ve devlet bürokrasisi, Kuzeyin gelişmişliğine gölge düşürmekteydi. Dolayısıyla Kuzeyin canlanması için özelleştirme ve yeniden dağıtım politikaları çözüm olarak görülmeye başlanmıştır. Kuzeylilere göre (Lombardiyalılar), yolsuzluğun kaynağı olan Güneylilerden ayrılmak kaçınılmaz hal almıştır. Böylelikle yolsuzluk iddiaları, 1990'lardan başlayarak aşırı sağ partilerin popülist söylemlerinin aracı olmuştur. Ayrıca yaşanan sosyo-ekonomik krize etno-bölgesel iddialar ekleyen Kuzey Ligi yeni sosyal kesimlerin dikkatini çekmeye başlamıştır (Norris, 2005:65).

Sonuç olarak, İtalya'da sosyal-ekonomik yapı, geleneksel işleyiş ve kapitalizmin gelişme aşamaları ile birlikte şekillenmiştir. Merkezi devletin yetersizliği, Güney'de ve Kuzey'de farklı amaçlı ve söylemli örgütlenme biçimlerini beraberinde getirmiştir.

C. İdari Yapı (Yolsuzluk ilişkisi)

İtalya'da kamu idaresinde doğrudan ya da dolaylı ve sistemli bir şekilde yaygınlaşan yolsuzluk olgusu mevcuttur. GRECO'nun (Avrupa Konseyi'nin Yolsuzluğa Karşı Ülke Grupları) 2011 yılında yayınladığı İtalya için değerlendirme raporunda, yolsuzluğun kamu idaresinin birçok farklı kesimlerinde var olduğundan söz eder. İtalyan kamu idaresindeki yolsuzluğun iki temel nedenlerinden söz edebiliriz. Birincisi, 1970'lere doğru federalizmin yükselmesi, diğer bir deyişle merkezi yönetimden yerel yönetime doğru bir sistem geçişinin yaşanmasıdır. İtalya bu bağlamda üç özel otonom bölgeye (Vald'Aosta Trentino-Alto Adige, Friuli Venezia Giulia) ayrılmaktadır. İşlevlerinin adem-i merkezîyetçi yapıya evrilmesiyle, kaynakların merkezi dağılımında siyasetçiler daha az sorumlu hale gelmiş ve dağılım verimli olmamaya başlamıştır. Böylelikle yerel siyasetçilerin kendi klient sistemi içinde kamu harcamaları verimli bir düzeyde kullanamaz hale gelmiştir (Del Monte ve Papagni, 2004).

Bu bölümde ayrıca merkezîyetçi ve adem-i merkezîyetçi yapı arasındaki yolsuzluklar karşılaştırıldığında, özellikle merkezi sistemin yerel sistem üzerindeki denetiminin eksik olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum Bakanlıkların ya da diğer devlet birimlerinin kötü uygulamalarına yönelik uzun vadeli ciddi araştırma ve soruşturma yetersizlikleri nedeniyle yaygın hale gelmiştir. Bölgesel ve yerel siyasetçiler - belediye başkan ve başkan yardımcıları, konsey üyeleri, valiler ve yardımcılarını ise kendi kariyerlerini daha ileri taşımak için sermaye toplamakla

meşgul hale gelmişlerdi. Siyasetçiler yerli işadamlarından rüşvet alıyorlardı. Genelde yerel siyasetçiler bunu kendi iktidar zeminlerini sağlamlaştırmak için kullanıyorlardı (Ginsborg, 2001:188-9).¹⁵

İkinci neden ise, İtalyan kamu idaresinde, vatandaşlar ve onları yönetenler arasındaki ilişkilerin karmaşık bir yapıya sahip olmasıdır. Yürütmede hassasiyetler mevcuttur ve yasama içi yasal düzenlemelerin sayısı oldukça fazladır. Spence (2000:113) bürokratik yapının karmaşıklığına vurgu yaparken, İtalyan yasal sistemini "aşırı yasalaşmış" fakat "az düzenlenmiş" bir yapı olarak nitelendirmektedir. Söz konusu yasaların çoğu, yeterli finansal kaynak ya da idari uzman kadronun azlığından dolayı uygulanmamaktadır. Bu durum mevcut siyasi klientalist geleniğin temsilcisi haline gelen siyasi partilerin kamu kaynakları üzerinde önemli etki sahibi olmasına neden olmuştur. Kamu idaresinde yolsuzluk ve rüşvet alımı özellikle 1970'lerden başlayarak 1990'lara varan bir dönemde görülmüştür.

a. Kamu hizmeti sistemi ve etkinliği ve bürokrasi

İtalyan idari sistemi belirsizliklerle dolu ve aşırı yasalaşmış bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, yasalar sayıca fazla olmasına rağmen uygulamada yetersizlikler gözlemlenmektedir. Yasalar adeta vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak için değil, resmi ve yazılı bir mevcudiyet göstermek için düzenlenmiş gibidirler. Ne var ki yasaların uygulanış sürecinde de problemler mevcuttur: Memur ve vatandaş arasındaki bağ belirsizlik halindedir (Golden, 2003). Bu bağlamda İtalya'da oluşan patron-yanaşma sisteminin hem kamu hizmeti sektöründeki yansımaları, hem de kamu idaresi sisteminin genel işleyişiyle ilgili saptamalarda bulunulacaktır.

İtalyan kamu idaresi hizmet sektörlerinde (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, hukuk-ulaşım) bürokrasi fazlalığından dolayı kamu tatminsizliğinden söz edilebilir. İtalya'da "kötü yönetim" beraberinde kendine özgü ve patronaj sistemine uygun bir idareci ile memurlar kesimi oluşturmuştur. Bu duruma bürokratik yolsuzluk da denilebilir (a.g.e.:189). Yazılı kanun ve yönetmelikler görmezden gelinerek, maliyet ve kayıpları en alt düzeye indirmek için rüşvete başvurulmaktadır. Bu durumda kamu kesimi çalışanlarının, yasal olmayan yollarla gelir artışını, düşük ücret ve iş güvencesi karşısında daha fazla tercih ettiği gözlemlenmektedir (Spence, 2000:142).

Siyasi partiler ve idari kanalları düzeyindeki klientalist ilişkiler kamu idaresindeki istihdam politikalarını da etkilemektedir (Arlacchi, 2000). İtalyan Anayasası'nın 51. maddesine göre istihdam politikalarında yasalar önünde eşit muamele ilkesinin belirtilmesine karşın, uygulamada farklılıklar söz konusudur (İtalya Anayasası). Kamu dairelerinde istihdam konusu, patron-yanaşma sisteminin bir parçası haline gelmiştir. Bireylere iş olanakları sağlanması halinde siyasetçiler kendilerine bağlı bir memur kesimi yaratma çabasıdadır. İstihdam göstergeleri

¹⁵ Bu rüşvet oranları şehirden şehre göre değişiyordu. Rüşvetler çeşitli şekillerde toplanıyordu. Bazıları doğrudan parti merkezlerine, bazıları partinin güçlü ve önde gelenlerine, bazen de doğrudan özel olarak kişilere gidiyordu. Partililer rüşveti kendi pozisyonlarını güçlendirmek için kullanıyordu. Daha fazla bilgi için bkz. Ginsborg, 2001:188-9.

hem niteliksel, hem de niceliksel açıdan ilgi çekicidir. Örneğin, kamuya açık sınav sistemiyle memur alımı uygulamasına rağmen ülke genelinde 1973-1990 yılları arasında sınava tabi tutulmayan 350.000 kişi vardır. Özellikle ülkenin güneyinde iş olanaklarının kısıtlılığı yasadışı sistemin işlevliğini daha etkin hale getirmiştir (Spence, 2000:135). Böylece, siyasi iktidar özellikle kamu yönetimi ve hizmet sektörüyle denetim kurmaktadır. Dolayısıyla binlerce kamu çalışanından oluşan “yönetmelik aygıtı” Sicilya’daki sanayi ve mali hayatın büyük sektörlerine müdahale etmiş oldu. Bu memurlar, sınavla işe alınmadan, klientalist ilişkilerde “doğrudan aday gösterme” (chiamata diretta) yoluyla istihdam edilmişlerdir. Böylece iktidar seçkinleri kurdukları klientalist yapıyla bu kesimin bağımsızlaşmasının önüne geçmiş oldular (Arlacchi, 2000:92-5).

Kamu idaresindeki yolsuzluk, siyasi partiler tarafından sürdürülmekle birlikte, mevcut yasaların devamını ve resmi sistemle bütünleşmesini sağlamaktadır. Yolsuzluğun çift yönlülüğü açıkça kamu idare ve hizmetlerinde görülmektedir. Siyasi iktidar bir yandan, kamu çalışanlarını patronaj sistemiyle denetim altına alırken, diğer yandan kamu çalışanları içinde bulunduğu yolsuzluk mekanizmalarıyla ek kazanç sağlamak ve sisteme olan sadakatinin de sürekliliğini garanti altına almaktadır.

D. Hukuki Yapı (Yolsuzluk İlişkisi)

İtalyan devletini oluşturan karmaşık kurumsal yapıda var olan çoğulculuk anlayışı ve çatışma İtalyan demokrasinin temel karakteristiklerinden biridir. Bu yapı içinde, yolsuzlukların öznesi haline gelen siyasi partilere karşı ancak çok az sayıda hâkim karşı duruş sergiliyordu. 1990’lardan başlayarak yargının caydırıcı rolü zamanla artmış, siyasetçiler ve yargıçlar arasındaki çatışma 1990’ların başında iyice belirgin hale gelmişti. İtalya’da savcıların soruşturma görevlerini bağımsız olarak yürütme yetkisi vardır (Ginsborg, 2001:190). Yargının gücü 1992’de Tangentopoli skandalıyla artmaya başlamıştı. Ancak Birinci Cumhuriyet’in siyasi partileri henüz ortadan kalkmamışken yargıya karşı direnme görülmüş, 1990’larda ve 2000’lerde yolsuzluk iddiaları sağ partilerin aleyhinde devam etmişti.

a.Yargı sistemi/sistemin etkinliği

İtalya’da siyasette yargının rolü 1970’lerde yaşanan terör ve organize suçlarla mücadele sırasında ön plana çıktı. 1990’lara gelindiğinde reformlar yapılmasına rağmen yolsuzluk sona ermedi. 2000’lerde ise yolsuzluk konusunda yargı ile yasa arasındaki çizgi daha az belirgin hale getirilmeye çalışıldı; ne var ki göreceli olarak yargı yasama karşısında üstünlüğünü korudu.

İtalya’da yolsuzluğun 1980’de yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin 1983 yılında kısmi özerkliğe sahip Liguria Bölgesinin Başkanı Sosyalist siyasetçi Alberto Teardo yolsuzluktan dolayı yargılandı. Ancak yargılananlar sayıca azdı. 1986’da Sicilya’da görev yapan ve Mafya’yı soruşturan savcılar Giovanni Falcone ve Paolo Borsellino’nun girişimiyle 474 kişi tutuklanmıştı (Cockcroft, 2013:144).¹⁶ 1990’larda birçok savcı yolsuzluğa adı karışanları cezalandırmak için seferber oldu. Siya-

¹⁶ Her iki savcı da 1992’de yürüttükleri soruşturma nedeniyle suikast sonucu öldürüldüler.

set yargı ilişkisi özellikle Savcı Antonio Di Pietro'nun birçok siyasetçi aleyhinde suç soruşturmaları açmasıyla yoğunlaştı. Ancak Della Porta ve Vannuci'ye göre (1999) İtalyan yargısı çerçevesinde bu dönemlerde yolsuzlukla mücadeleye karşı yaptırımlar yetersiz kaldı. Yolsuzlukla mücadele süresince hukuki kararların alınmasında ve uygulamalarda gecikmeler söz konusuydu. Bazı yargısal düzeydeki örgütlenme ve koordinasyon eksikliği, araştırma/soruşturma düzeylerinin etkinliğini azaltmaktaydı (Nelken, 1996:194). Yargısal girişimler siyasi sınıfın etkisi altında kaldı. 1990'lara kadar İtalyan sağ ve sol partiler mahkemeleri yolsuzluğa karşı lehlerinde kullandı. 1993'te milletvekillerinin, yargı soruşturmalarından muaf tutulma istemiyle anayasal değişiklik yapma talepleri yoğunlaştı. Bu dönemde "Raccomandazione"¹⁷ ve rüşvet, toplumun siyasi ve sosyal kültürünün en önemli özellikleri arasında yer aldı. Mahkemeler ancak yolsuzluk/rüşvet aracılığıyla yaptırım uygulamaya devam ettiler. Ayrıca mahkeme kararlarının alınmasındaki özensizlik ve gecikmeler de yargı süreçlerinin düzenli işlenmesini engelliyordu. Örneğin, 1999'da İtalyan eski Başbakanı Giulio Andreotti, Mafyayı etkilediği iddiasıyla yargılanma süreçlerinde Palermo'daki mahkemenin "daha önemli işleri" olduğu gerekçesiyle ertelenmeler oldu (Uslaner, 2008:40). Aynı şartlar 2000'li yıllarda devam etmektedir. İtalya'nın sağ ittifak lideri ve eski başbakanı Berlusconi özellikle 2000-2006 yılları arasında yargının gücünü azaltmak için çaba sarf etti. Berlusconi hakkında çıkan yolsuzluk davalarına ilişkin olarak yalan ifadelerde bulunması için İngiliz avukat David Mills'e rüşvet teklif ettiği iddiasıyla hakkında beş yıl hapis isteminde bulunuldu (The Guardian, 25 Şubat 2012). Bir diğer örnek ise yine Berlusconi döneminde yolsuzluk yaptığı iddiasıyla Eski Finans Bakanı Giulio Tremonti'nin sağ kolu ve milletvekili Marco Milanese ceza almaktan parlamenter arkadaşları tarafından kurtarıldı (La Repubblica, 22 Eylül 2011). Berlusconi, hakkında açılan davaları düşürmek amacıyla yasalar çıkarma ve yargıyı kontrol altına alma çabalarına girişmişti. Ancak 2013 yılında Berlusconi'nin, milletvekilliğinden azledildikten sonra yargılanma süreci başlamıştır (The Guardian, 27 Kasım 2013).

Ayrıca İtalya'da yolsuzluk algılamalarında göze çarpan tespitlerle karşılaşmak mümkündür. Örneğin, Eurobarometre'de Avrupa Birliği ülkeleri içinde hukuk sisteminde yolsuzluğun yaygınlık oranı yüzde 32, İtalya'da bu oran yüzde 38'dir. İtalyanların hukuk yaptırımlarına olan inançları ise yüksek seviyededir (Eurobarometer 2011).

2. YOLSUZLUKLA MÜCADELE YAPILARI, ARAÇLARI VE YÖNTEMLERİ

A. Kamu Yönetiminin Denetimi

İtalya'daki yolsuzluğun yaygınlaşması tüm kamu sektörlerinde mevcuttur ve 1992'den beri İtalyan savcılar ve hâkimler tarafından açığa çıkarılmıştır. Temiz Eller operasyonu ile birlikte Milan'da başlayan yargılama süreçleri ve daha sonra

¹⁷ Yüksek mevki sahiplerinden rica ve taleplerde bulunmak şeklinde ifade edilmektedir.

kurulan mahkemeler İtalyan yolsuzluğunun en önemli niteliğini gözler önüne sermiştir: Ülkedeki yolsuzluk o derece köklüydü ki, bazı siyasi kararların alınmasında söz konusu yasa dışı uygulamalar etkili hale gelmişti. Yargılama süreçleri memurları, Parlamento'yu ve hükümet üyeleri ile üst yöneticileri kapsamaktadır.

Özellikle 1990'ların başlarından itibaren İtalya'da yasama, yürütme ve yargı çerçevesinde reformlar yapıldı. İtalya'da sadece ülke içinde önlemler alınmadı, aynı zamanda uluslar arası düzeydeki denetim mekanizmalarına bağlı kalındı.

1990'larda İtalya'da yolsuzlukla mücadele yaptırımları için yasama (Parlamento) düzeyinde daha etkin olmak ve alınan kararların denetimine dâhil olmaları amacıyla vatandaşlara daha fazla olanak sunan reformlar yapılmıştı. Ayrıca İtalyan Ceza Kanunu'nda Madde 317'den Madde 323'e kadar aktif ve pasif yolsuzluk üzerine hükümlere yer verildi. 1990'da yapılan değişikliklerde "concuSSIONE" (Madde 317) adı verilen rüşvet ile "CORRUZIONE" (Madde 318) olarak bilinen yolsuzluk arasında farklılaşmaya gidildi. İlkinde kamu görevlisinin para ya da kaynak alması söz konusuysen, ikincisinde kamu görevlisi resmi uygulamalar karşılığında sistem içinde aşırı bir ödüllendirilmeye tabi tutulmaktaydı. Rüşvet alan ve veren kişiler bu kanunlarına göre cezalandırılacaktı. Kamu görevini ve işlevlerini kötüye kullanma konusunda da düzenlemeler yapıldı (Madde 323) (Ministero della Giustizia, 2012). 1993'te de kamu hizmetlerinin daha akılcı hale getirilmesi amacıyla bir yasama kararı çıktı. Parlamento'nun Temsilciler Meclisi kanadı tarafından 26 Eylül 1996'da "Yolsuzluğun Önlenmesi için Çalışma Komitesi" kuruldu. Amacı, yolsuzluk karşıtı yetki oluşturmak, kamu idaresine saydamlık kazandırmak, lobi faaliyetlerini düzenlemek, kamu sektöründeki sözleşmeleri duyurmak, kamu çalışanlarına karşı disiplin ve suç prosedürleri arasında yakın bağlantı kurmak olarak belirlendi (Cornelli ve Di Nicola, 2001:240-57). 1997 yılında üç ayrı kurumsal ve idari reformlar yapıldı. Burada yerel yetkilerin adem-i merkezîleşmesi, kamu istihdamı reformları, idari prosedürlerinin basitleştirilmesi ve devlet bütçesinin reformu amaçlanıyordu. Yürütme nezdinde ise, Hükümet kamu yönetiminde "Yolsuzluğun ve Yasa Dışılığın Önlenmesi ve Engellenmesi" üzerine tasarı süreçleriyle ilgili olarak reform önerileri sunan Komite faaliyetleri üzerine çalıştı. 7 Kasım 1996'da Bakanlar Kurulu Başkanlığında bir Çalışma Komisyonu oluşturuldu. Komisyon'un görevi, idarenin kalitesini arttırmak amaçlı öneriler sunmak ve kamu idaresinin kötü yönetimini önlemektir. Komisyon kamu idaresinde yolsuzluğu teşvik eden yapısal ve örgütsel eksikliklerin analizinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca Komisyon'a göre gerek yasama, gerekse yürütme açısından partilerin finansmanında mevcut problemler giderilmeliydi. 1974'te (Madde 175) ve 1993 yılında (Madde 515) parti finansmanları düzenlenmesine rağmen hala bu konuda yaptırımlar etkili olamamaktadır (Avrupa Parlamentosu, 1998).¹⁸

2000'lere gelindiğinde yolsuzluk karşıtı mücadeleler kurumsal çerçevede de sürdürülmüştü. Örneğin 2008'de Kamu Yönetimi Bakanlığı tarafından hazırlanan

¹⁸ Partiler devlet tarafından finanse edilmektedir. Bölge nüfuslarına ve ulusal düzeyde aldığı oy oranlarına göre belirlenmektedir.

Ulusal Yolsuzluk Karşıtı Planı'nı onaylayacak, yolsuzlukla mücadelede standartları belirleyecek ve Parlamento'ya yıllık rapor sunacak bir Ulusal Yolsuzlukla Mücadele İdaresi kuruldu. Ayrıca 2001'deki (Madde 231) yolsuzluk çeşitlerine eklemeler yapıldı (Senato della Repubblica, 2009). 2012'de (Madde 190) Temsilciler Meclisi, yolsuzluk karşıtı kanunlar çıkardılar (Gazetta Ufficiale, 6 Kasım 2012). Uluslar arası düzeyde İtalya'daki yolsuzluk tespitleri ve önlemleri çok fazla olmamakla birlikte İtalyan sistemine sınırlı sayıda etki etmektedir. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Dünya Bankası'nın yolsuzlukla ilgili raporlarının yanı sıra özellikle Avrupa Konseyi bünyesinde oluşturulan GRECO (Avrupa Konseyi'nin yolsuzluğa karşı devletler grubu) ve tek hükümet dışı kurum olan Uluslar arası Saydamlık Endeksi yolsuzlukla mücadele açısından ülkelere destek sağlamakta ve yol gösterici olmaktadır. İtalya'nın 30 Haziran 2007'de üye olduğu GRECO veri olarak ülke içi düzenlemeleri ve ISTAT¹⁹ gibi istatistik ve Uluslar arası Saydamlık Endeksini temel alarak değerlendirme raporu sunmaktadır. GRECO, "Yolsuzlukla Mücadele Amacıyla İzlenmesi Gereken Rehber İlkeler" ve "Yolsuzluğa Karşı Eylem Planı" sunarak yolsuzlukla mücadele yapılacak yasal düzenlemelerin uygulanmasının denetimini yapmaktadır (GRECO, 2009). İtalya ayrıca Avrupa Konseyi bünyesinde oluşturulan Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi gibi yolsuzluğa karşı mücadele konusunda gereken tedbirlerle ilgili çerçeve oluşturan sözleşmelere imza atmıştır (Avrupa Konseyi, 1999).

İtalya'da yaptırımlar yolsuzluğun şekline göre hapis cezası, kamu görevinden men edilme ve diğer idari yaptırımlar olarak gösterilmektedir. Örneğin, Ceza Kanunu'nun Madde 318'den Madde 323'e kadar olan kanunlara göre öngörülen hapis cezası altı aydan beş yıla kadar değişim göstermektedir. İtalya'nın geçmiş geçmiş en büyük operasyonu olan Temiz Eller çerçevesinde 1992-1994 yılları arasında 12.000 kişi sorgulanmış ve 5000 kadar kişi tutuklanmıştı. Soruşturmalar yolsuzluğun, girişimcileri, bürokratları, yargıçları ve siyasi partilerin temsilcilerini kapsadığını göstermekteydi. O dönemde adeta rüşvet vermek İtalyan siyasi sisteminde gelenek haline gelmişti. Temiz Eller operasyonu sonucunda İtalyan Sosyalist Partisi ve Hıristiyan Demokrat Partisi sona erdi, birçok partili emekli oldu veya istifa etti (Acconcia ve Cantabene, 2008: 83). 1996 yılında Romano Prodi önderliğinde kurulan sol hükümet gelinceye kadar etkili yaptırım önlemleri uygulanmadı. Berlusconi önderliğinde kurulan sağ hükümet döneminde yargı ve siyasi organlar arasında çatışma yaşandı. Birçok adım uluslar arası antlaşmalar çerçevesinde atıldı. 2009'da Berlusconi'nin Anayasa Mahkemesi ile uyuşmazlık içinde olması döneminin en belirgin özelliğidir. Bu dönemde özellikle yolsuzluk davaları hedef alınarak, dönemin Adalet Bakanı Angelino Alfano adıyla anılan yasa ile Parlamento üyelerinin görevleri süresince cezalardan muaf olması öngörülmüyordu (Vanucci, 2009:254-55). 2012'de iktidara gelen Monti ise, yolsuzluğun ekonomik refah seviyesine olan olumsuz etkileri nedeniyle yolsuzlukla mücadele konusunda yasalar çıkarmayı hedeflemiştir (OECD, 2013:39).

¹⁹ İtalya'nın Ulusal İstatistik Kurumu. Bkz: <http://www.istat.it/it/>

Yolsuzlukla mücadele Ceza Kanunu çerçevesi tatmin edici durmakta ancak cezanın tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Yasalara rağmen İtalyan siyasi yönetiminin ciddi değişikliklere gidememe nedeni ise İtalyan bürokrasisinin temel karakteristiğidir. Bürokrasinin karmaşık yapısı yolsuzlukla her zaman bütünüleyici olmuş ve bu durum da iyi yönetim ve iyi yasama arasında uyumsuzluğu ortaya çıkarmıştır. (della Porta ve Vanucci, 1999). O halde, İtalyan deneyimi asıl soruyu gündeme getirmiştir: İtalyan ceza hukuku sistemi yalnız başına yolsuzlukla mücadele için yeterli miydi? Yolsuzlukla mücadele iki önemli amaç üzerine kurulmuştur: Bir tarafta yolsuzluğa sebebiyet veren fırsatların azaltılması ve diğer tarafta cezalandırma olanaklarının artırılması. Bugün İtalya'da ceza hukuk sistemindeki reformlar ve yargıçların bu konuda ciddi oranlarda adım atma istekleri göz önünde bulundurulduğunda suçluların cezalandırılma olasılığı oldukça yüksektir. Yetkilerin azaltılması, sorumluluğun genişletilmesi ve bazı kamu idarecileri tarafından alınan kararların tekelleşmesinin önüne geçmek adına çok az adım atılmıştı. Cezalandırılma sisteminden çok risklerin azaltılması ve yolsuzluğun önlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde sadece ceza sisteminin uygulanması demek üzerinde çözüm bulunmayan rüşvetlerin değerlerinin artırılması anlamına gelecektir. (Corelli ve di Nicola, 2001:241). Sonuç olarak, İtalyan kamu idaresindeki yolsuzlukla mücadelede Temiz Eller operasyonu ile birlikte ülke genelinde ciddi adımlar atılmış olsa da, her zaman yetersiz kalmıştır. Bunun en önemli nedeni ceza kanunlarının oluşturulmasına rağmen İtalyan bürokrasisinin ağır olması ve siyasetçilerin özellikle önlem alma konusunda gerekli derecede istek gösterememesidir. Ülke içinde olduğu kadar uluslararası mekanizmalar İtalya'daki yolsuzlukla mücadelede sınırlı derecede de olsa önem taşımaktadır.

B. Medya ve Sivil Toplumun Rolü ve Etkinliği

Bağımsız medya ve gelişmiş sivil toplumun varlığı demokratik bir toplumun temel taşlarıdır. Dolayısıyla yönetimin bu iki unsuru yolsuzlukla mücadelenin gerçek araçları konumuna geçerler. Ancak medyanın bağımsız olmaması ve sivil toplumun geç gelişmesi nedeniyle yolsuzlukla mücadele konusunda yeterli derecede etkinlik sağlanamamıştır.

Ailecilik ve klientalistçi bağların kuvvetli olduğu İtalya'da, siyasi yaşamdan bağımsız bir dayanışma ve güvenilirlik düşünülemezdi. Özellikle 1980'lerde oligopolleşen sistem diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslanamayacak düzeye gelmişti (Ginsborg, 2001:111). Bu durum bağımsız bir medya ve kitle hareketlenmelerinin gelişmesine darbe vurmuştu. Bu çerçevede İtalya'da bağımsız bir medyanın oluşması, yolsuzluk olaylarının önemli haberler olarak yer almasıyla doğrudan ilişkilidir. Yolsuzlukla mücadelede özgür basın en büyük caydırıcı araçtır (Lambsdorff, 2006:40). Ayrıca basın özgürlüğü hiçbir siyasi partiyle bağlantılı olmamaktır. Ancak Birinci Cumhuriyet döneminde ve yolsuzluğun en güçlü olduğu dönemde ortaya çıkan tablo pek de bu düşünceyi desteklemiyordu. Devlet televizyonları RAI 1, RAI 2 ve RAI 3, göreceli olarak, Hıristiyan Demokratlar, Sosyalist Parti ve Komünist Parti tarafından kontrol ediliyorlardı (Ginsborg, 2001:110-11). İtalya'nın üç önemli gazetesi *Il Corriere della Sera*, *La Stampa* ve *La Repubblica* gazeteleri ile

ilgili ayrıntılı çalışma yapan Kenny ve Crepez (2012), medya bağımsızlığının yetersiz olduğu görüşünü desteklemiş oldular. Il Corriere ve La Stampa Hıristiyan Demokratların temsil ettiği merkez sağ, La Repubblica merkez sol partilerine yakındı. Il Corriere ve La Stampa, FIAT şirketinin sahibi Agnelli ailesiyle yakın ilişkiler içindeyken, La Repubblica, sonradan Sosyalist Parti'den milletvekili olan Eugenio Scalfari'nin girişimiyle kurulmuştu. Öyle ki, medya, siyaset ve özel sektör bağının ortaya çıktığı en iyi örneklerden biri de, Temiz Eller soruşturmasına FIAT'ın üç yöneticisinin de dâhil edilmesiydi.

Kenny ve Crepez'a (a.g.e.) göre Tangentopoli skandalı ortaya çıktığında ve soruşturmanın en kritik yılları olan 1992 ve 1994 arasında en fazla yolsuzluk haberi yapan La Stampa, arkasından Il Corriere ve La Repubblica gazete araştırmalarında ulaştıkları sonuçlar şaşırtıcı değildir. Bu dönemde gazeteler doğal olarak 1987-1991 arası döneme kıyasla daha fazla yolsuzluk haberi veriyordu. 1995-1996 yıllarına gelindiğinde dönemin başbakanı Berlusconi hakkında çok fazla yolsuzluk iddiaları olsa da, medya bu konuda çok fazla haber yapmıyordu. 2000'lere gelindiğinde, durumun olumlu anlamda pek fazla değişmediği görülmektedir: bu dönemde, 1990'lardan daha az seviyede yolsuzluk haberleri yayınlanmaktadır. İtalya'nın hala medya bağımsızlığından yoksun olmasının en önemli nedenlerinden biri, siyasi seçkinlerin aynı zamanda medya kuruluşlarının sahibi olmasıdır. Örneğin, Berlusconi 2000'de medyanın yüzde 80'ini elinde tutmaktaydı (Spence, Alexandra, Quinn ve Dunn, 2011:134).

Medyadaki yolsuzluk haberlerinin azalması, İtalyan toplumu içinde yolsuzluklara olan algının azalmasına neden olmadı; tam tersine medyadaki bu azalma halkın siyasi sınıfın dürüstlüğüne olan inancın azalmasıyla doğru orantılı bir hal aldı (Transparency International, 2012).

İtalyan siyasi sisteminin daha demokratik işleyebilmesi için gerçek anlamda sivil toplum örgütlenmelerinin de mevcut olması gerektiğine vurgu yapmıştık. Özellikle demokratik siyasi kurumların varlığı yolsuzluğun önüne konan en büyük engellerdir. İtalya'da var olan ve kar amacı gütmeyen 235.000 sivil toplum örgütleri mevcuttur (Moro ve Vannini, 2006:103). Putnam'a (1993) göre sivil toplum örgütlenmesi bölgesel düzeyde ekonomik gelişmişlik olgusuyla yakından ilgili olduğundan dolayı, sivil toplum hareketlenmeleri daha çok kuzeyde yoğunlaşmıştır. Güneyde ise, klientalist bağ hala etkisini korumaktadır. Ne var ki, bu saptamanın ötesine geçerek, İtalya'nın Kuzey başta olmak üzere genelinde 1980'lerde yolsuzluk destekli bir ekonomik büyüme olduğuna da dikkat çekebiliriz.

Daha genel bir ifadeyle sivil toplumun oluşması, ülkedeki "ailecilik" ve klientalist anlayışlarından "bireycilik" anlayışına ne kadar çabuk geçiş olursa o kadar sivil toplumun oluşumu ve gelişimi artar. İtalya'daki sivil toplum deneyimi, klientalist ve akrabalık bağlarının hala etkisini koruması nedeniyle yolsuzluk konusunda başarılı örnekler içermemektedir. Sonuç olarak, demokratik toplumun özgür ve daha sivil bir yapı kazanması için gerekli olan bağımsız medya ile birlikte gelişmiş sivil toplumun yetersiz kalması yolsuzlukla mücadele süreçlerinin etkinliğinin önüne geçmektedir.

SONUÇ

“Kamu gücünün şahsi kazanç adına suiistimal edilmesi” şeklinde tanımlanan yolsuzluk, 1861’de İtalyan birliğinin sağlandığı dönemden günümüze kadar süreklilik göstermiştir. Yolsuzluk ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kurumsal yapısıyla yakından ilgili olup hiyerarşik bir yapılanmayı anlatır. Bu çalışmada da, İtalya’daki yolsuzluk, “Klientalizm”, “Patron-Yanaşma” ve Mafya (devlet-mafya ilişkileri ile devlet içinde mafya örgütlenmesi) kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmanın ana konusu olan İtalya Cumhuriyeti’nde yaşanan yolsuzluklar, kaynağı ve etkileri açısından tarihsel olarak incelenmiştir.

1950’lilerde devlet müdahalesine paralel olarak artan yolsuzluklar özellikle 1970’li ve 1980’li yıllarda nitelik ve niceliksel düzeylerde devam etmiştir. İtalyan demokrasinin özelliği olan paternalistik (babacı) iktidarın hâkim olduğu yapı, yetersiz, verimsiz, adil olmayan karar ve uygulamalarla donatılmış bir devlet sistemi ortaya çıkarmıştır (Colazingari ve Rose-Ackerman, 1998:447). İtalyan siyasi, ekonomik ve sosyal sisteminde mevcut yolsuzluğun kaynakları ve ölçütleri 1992’de ortaya çıkan yolsuzluk skandalları sonrasında daha fazla araştırmaya konu olmuştur. Bu dönemde yargı sürecinin başlatıldığı “Temiz Eller” operasyonu ile birlikte yolsuzlukla bir arada yaşamak gerçekliğine, daha yaygın olarak yolsuzlukla mücadele süreçleri de dâhil olmuştur. Bu çerçevede yolsuzluğun kaynakları, boyutları ve etkileri, siyasi, ekonomik, idari ve hukuki düzeylerde incelenmiştir.

İtalya birliğini sağladığından bu yana, Kuzey ve Güney bölgelerindeki gelişmişlik düzeylerini denkleştirmeye çalışmak ve alt yapı yetersizlikleriyle de başa çıkmak durumunda kalmıştır. Aynı zamanda ülkenin sanayileşmesi ve ülke yönetiminde kurulan enerji ve yeniden kalkındırma kurumlarının gelişmesi ülke içi merkezi ve bölgesel düzeylerdeki klientalist bağları güçlendirmişti. Dolayısıyla yasadışı kazançlarda artışlar olmuştur. Siyasi seçkinlerin ve iş insanlarının arasındaki bağlar, parti finansmanlarındaki yasadışı kazançların elde edilmesindeki eğilimleri güçlendirdi. Ayrıca siyaset ve iş dünyası iç içe geçti. Devlet müdahalesinin yoğun olduğu yerlerde özellikle merkezi ve yerinden yönetim düzeylerinde (bürokrasi ve siyasi partilerde) yolsuzluk yoğun olarak mevcuttur. 1992’de patlak veren Tangentopoli skandalıyla parti finansmanlarındaki yasadışı ve getirilerin ortaya çıkarılmasıyla ülkenin önde gelen siyasi partileri soruşturulmaya tabi tutulmuştu. Böylece Hıristiyan Demokratlar ve sol partiler artık 1994 seçimlerinde tamamen ortadan kalkmış oldu. Ancak yolsuzluk skandalları ülkenin sosyo-kültürel yapısına yerleştiğinden dolayı 1994 yılındaki seçimlerden zaferle çıkan Silvio Berlusconi döneminde de devam etti. Bu skandallar 2000’li yıllarda yasama-yürütme ve yargı dengesi aleyhinde etkili oldu. Özellikle Berlusconi, yargı ile çatışmaya geçmiş olsa da 2012’de milletvekilliğinden azledilip yargı sürecine dâhil olmuştur. Siyasi seçkinler ve yargı ilişkileri çerçevesinde ülkenin yolsuzluk düzeyleri siyasi kültür ve yolsuzluk algısına da etki etmektedir. 2011 ve 2012 raporlarına göre İtalyan kamuoyunun yüzde 90’lara varan kesimi yolsuzluğun ciddi bir problem olduğunu düşünmektedir.

Yolsuzluğun kaynakları, boyutları ve etkilerinin yanı sıra yolsuzlukla mücadelede süreçleri de İtalyan siyaseti ve hukuki düzeninde önemli bir yere sahiptir. Mücadele, yargı, medya ve sivil toplum denetimi şeklinde mümkün olabilir. İtalya'da yasama yoluyla Ceza Kanunu'nda reformlar yapılmış, özel araştırma komisyonları oluşturulmuştur. Ayrıca, Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün ve Avrupa Konseyi'nin yolsuzlukla ilgili denetim mekanizmaları da İtalya'nın yolsuzlukla mücadele süreçlerinin önemli parçaları olmuştur. Ancak yolsuzlukla mücadelede yolsuzluğun açığa çıkarılması ve kamuoyuna yansıtılmasında medya etkisi İtalya'da yok denecek kadar azdır. Nedeni, medya sektörünün siyasi kesimler tarafından kontrol edilmesidir. Önemli yayın organlarının, siyasi seçkinlere yakın iş insanlarının ya da Berlusconi gibi bir dönem başbakanlık ve parti başkanlığı görevinde bulunan kişinin mülkiyetinde/denetiminde olması denetime engel olmaktadır. Buna rağmen yolsuzlukla ilgili olarak kamuoyunda kişisel deneyimlerle edinilen negatif algılamaların oluşmasının önüne geçilemedi. Ancak İtalya'da mevcut siyasi ve bürokratik yapı makro düzeyde yolsuzlukla mücadeledeki başarıyı etkilemektedir.

Kaynakça

- Accocella, N. (2005), *Economic Policy in the Age of Globalization*, UK: Cambridge University Press.
- Acconcia A. and C. Cantabene (2008), *A Big Push to Deter Corruption: Evidence from Italy*, *Giornale delgi Economisti e Annuali di Economia*, 67, 1, Marzo, pp. 75-102.
- Arlacchi, P. (2000), *Mafya Ahlakı, Kapitalizmin Ruhü*, B.S.Şener (Çev.) İstanbul: İletişim.
- Avrupa Konseyi, (1999) <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/173.htm>, (7 Temmuz 2013).
- Avrupa Parlamentosu, 1998 http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/juri/101/default_en.htm, (7 Temmuz 2013).
- Aydın, S.ve Y. Yılmaz (2007), *Yolsuzluk ve Mali Suçlar*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Blok, A. (2008), *"Reflections on the Sicilian Mafia: Peripheries and Their Impact on Centres"*, D. Siegel and H. Nelen (eds.) *Organized Crime: Culture, Markets and Policies*, New York: Springer, ss. 7-13.
- Ciccarone G. ve G. Damioli (2012), *"European Employment Observatory: Long-term Unemployment, Italy"*, <http://www.eu-employment-observatory.net/resources/reviews/Italy-LTU-July2012.pdf>, (2 Temmuz 2013).
- Colazingari, S. and S. Rose-Ackerman, (1998), *"Corruption in a paternalistic democracy: lessons from Italy for Latin America"*, *Political Science Quarterly*, 113,3, ss. 447-70.
- Comandini, V. V. (2010), *"Profili Economici della Corruzione"*, F.Merloni and L. Vandelli (eds.) *La Corruzione Amministrativa*, Firenze: Passigli Editori, ss. 69-89.

- Cornelli R. and A. Di Nicolo (2001), *"Italy"*, T.V. Beken, B. Ruyven and N. Siron (eds.) *The Organization of the Fight Against Corruption in the Member States and Candidate Countries of the EU*, Antwerpen-Apeldoorn: Maklu, ss. 240-257.
- Crockcroft, L. (2013), *Global Corruption: Money, Power and Ethics in the Modern World*, London: I.B. Tauris.
- Del Monte and E. Papagni (2004), *The Determinants of Corruption in Italy: Regional Panel Data Analysis*", <http://www.economiaindustriale.unina.it/papers/Corr2004.pdf>, (6 Temmuz 2013).
- Della Porta D. and A. Vannucci (1999), *Corrupt and Exchanges: Actors, Resources and Mechanisms of Political Corruption*, New York: Walter de Gruyter.
- Emmott, B. (2012), *Good Italy, Bad Italy*, New Heaven and London: Yale University Press.
- Eurobarometer (2012), *Corruption*, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_374_en.pdf, (2 Temmuz 2013).
- Fiorino, Nadia and E. Galli (2010) *"An Analysis of the Determinants of Corruption: Evidence from the Italian regions"*, POLIS Working Papers No. 171.
- Gazetta Ufficiale, 6 Kasım 2012, <http://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2012/11/13/012G0213/sg>, (8 Temmuz 2013).
- Ginsborg, P. (2003), *Italy and Its Discontents, 1980-2000*, England: Penguin Books.
- Golden, M. (2003), *"Electoral Connections: The Effects of the Personal Vote on Political Patronage, Bureaucracy and Legislation in Postwar Italy"*, *British Journal of Political Science*, 31, pp. 189-212.
- Golden, M. A. and L. Picci (2005), *"Proposal for a New Measure of Corruption, Illustrated with Italian Data"*, *Economics and Politics*, 17,1, ss. 37-75.
- Governo Italiano, *"La Corruzione in Italia Per Una Politica di Prevenzione"*, http://www.funzionepubblica.gov.it/media/1052330/rapporto_corruzione_29_gen.pdf, (8 Temmuz 2013).
- GRECO, (2009) [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round2/GrecoEval1-2\(2008\)2_Italy_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round2/GrecoEval1-2(2008)2_Italy_EN.pdf), (6 Temmuz 2013).
- Guzzini, S. (1995), *"The Long Night of the First Republic Years of Clientalist Implosion in Italy"*, *Review of International Political Economy*, 2,1, Winter, ss. 27-61.
- Héritier A. and C. Knill (2001), *"Differential Responses to European Policies: A Comparison"*, *Differential Europe: The European Union Impact on National Policy Making*, Héritier, D. Kerwer, C. Knill, D. Lehmkuhl, M. Teutsch and A.C. Douillet (eds.) Maryland: Rowman and Littlefield Publishing, ss. 257-94.
- ISTAT, <http://www.istat.it/it/>, (5 Temmuz 2013).
- İtalyan Anayasası

- Kenny, P.D. and M. Crepaz (2012), *"Corruption Scandals and Political Crises: The 'Free Press' and Democracy in Italy"*, EPSA 2013 Annual General Conference Paper 73, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2225089 (2 Temmuz 2013).
- Koff, S.P. (2002), *Italy: From the 1st to the 2nd Republic*, London: Routledge, s. 2.
- Kreppel, A. (1999), *"Executive-Legislative Relations and Legislative Agenda Setting in Italy: From Leggine to Decreti and Deleghe"*, *Bulletin of Italian Politics*, 1,2, ss. 183-209.
- La Repubblica, 22 Eylül 2011
- La Repubblica, 27 Mayıs 2011
- Lambsdorff J.G. (2006), *"Causes and Consequences of Corruption: What do we know from cross-sectional countries?"*, S. Rose-Ackerman (ed.) *International Handbook on the Economics of Corruption*, UK: Edward Elgar Publishing Inc., ss. 3-51.
- Lambsdorff, J. G.(2007), *The Institutional Economics of Corruption and Reform: Theory, Evidence and Policy*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Locke, R. (1995), *Remaking the Italian Economy*, Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Magone, J. (2010), *Contemporary European Politics: A Comparative Introduction*, New York: Routledge.
- Manzetti, L and C. J. Wilson (2009), *"Why do Corrupt Governments Maintain Public Support?"*, C.H. Blake and S.D. Morris (eds.) *Corruption and Democracy in Latin America*, USA: University of Pittsburgh Press, ss. 77-93.
- Ministero della Giustizia, (2012), *"Rapporto GRECO di Valutazione sull'Italia"*, http://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_2_14_2.wp, (8 Temmuz 2013).
- Morlino, L. (2001), *"The Three Phases of Italian Parties"*, L.Diamond and R. Gunther (eds.) *Political Parties and Democracy*, USA: The John Hopkins University Press, ss. 109-142.
- Moro G. and I. Vannini (2006), *"Italian Civil Society Facing New Challenges"*, CIVICUS Civil Society Index, http://civicus.org/new/media/CSI_Italy_Executive_Summary.pdf, (7 Haziran 2011).
- National Integrity System, 2011, http://www.transparency.org/whatwedo/nisar-ticle/italy_2011, (3 Temmuz 2013).
- Nelken, D. (1996), *"The Judges and Political Corruption in Italy"*, *Journal of Law and Society*, 23, 1, ss. 95-112.
- Norris, P. (2005), *Radical Right: Voters and Parties in the Electoral Market*, Cambridge: Cambridge University Press.
- OECD (2013), *Integrity Review of Italy*, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing

- Pizzorno, A. (1993), *La Politica Assoluta*, Milano: Feltrinelli.
- Posner, A.R. (1977), *"Italy: Dependence and Political Fragmentation"*, International Organization, 31, 4, Autumn, ss. 809-38.
- Putnam R.D. (1993), *Making Democracy Work*, Princeton: Princeton University Press.
- Senato della Repubblica, http://www.parlamento.it/japp/bgt/showdoc/frame.jsp?tipodoc=Ddlpres&leg=16&id=00555659&part=doc_dc-articolato_ddl-art_a11anac&parse=no, (7 Temmuz 2013).
- Spence E.H, A. Alexandra, A. Quinn and A. Dunn (2011), *Media, Markets and Morals*, UK: Wiley-Blackwell Publishings.
- Spence R.E. (2013), *"Italy"*, J.A. Chandler (ed.), *Comparative Public Administration*, New York: Routledge, ss. 126-47.
- The Guardian, 25 Şubat 2012
- The Guardian, 27 Kasım 2013
- Transparency International (2012), *Corruption Perception Index*, <http://www.transparency.org/country#ITA>, (2 Temmuz 2013).
- Uslaner, E.M. (2008), *Corruption, Inequality and the Rule of Law*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Vannucci A. (2009), *"The Controversial Legacy of 'Mani Pulite': a Critical Analysis of Italian Corruption and Anti-Corruption Policies"*, *Bulletin of Italian Politics*, 1,2, ss. 233-64.
- Vannucci, A. (2010), *"L'evoluzione ella corruzione in Italia: Evidenza Empirica Fattori Facilitanti, Politiche di Contrasto"*, F. Merloni and L. Vandelli (eds.) *La Corruzione Amministrativa*, Firenze: Passigli Editori, ss. 37-69.
- Woods D. (1995), *"The Crisis of Center-Periphery Integration in Italy and the Rise of Regional Populism"*, *Comparative Politics*, 27,2, January, ss. 187-203.

The Academic Elegance

"Elegant solutions to intellectual challenges"

BREZİLYA'NIN DEĞİŞMEYEN GERÇEĞİ; YOLSUZLUK

Volkan ÖNGEL*

GİRİŞ

Gelişme literatüründe ülkelerin gelişmişliğine atıf olarak gösterilen Kuzey-Güney ayrımı, Güney Yarımküredeki Brezilya'da farklılık gösterir. Ülkenin ekonomi, ticaret ve sanayi merkezi olan Güneydoğu Bölgesindeki Sao Paulo, Rio de Janeiro, Belo Horizonte eyaletleri gelişmiş iken ülkenin en geri kalan eyaletleri Kuzey ve Kuzeybatı bölgesindedir. Bu alanda geri kalmışlıkta iklim ve coğrafi özelliklerin etkili olmasına en iyi örnek Amazon Ormanlarıdır. Ülke 200 milyona yakın nüfusu, 8.5 milyon km²lik toprağın yarısına yakınının tarıma elverişli olması, 13 milyar varillik petrol rezervi, 2.4 trilyon dolarlık satın alma gücü, 256 milyar dolarlık yıllık ihracat rakamları olsa da, ancak nüfusunun yüzde 26'sı fakirlik seviyesinin altında ve buna ilaveten nüfusun yüzde 4'ü tamamen aç yaşamaktadır. Nüfusun fazla olması sebebiyle kişi başına gelir 12 bin dolar civarındadır. Ancak Gini katsayısının yüksek oranlı rakamı (51,9) gelir adaletsizliği bakımından da ciddi sorunların bulunduğu göstermektedir. Toplumun kendi arasında siyasi, etnik ve dinsel sorunları bulunmamasına rağmen en önemli sorunu yolsuzluk ve fakirliktir. Yolsuzluğun mu fakirliğe yol açtığı, yoksa fakirlikten dolayı mı yolsuzluğun artış gösterdiği sorunsalı birbirini kovalayan olgular olarak kabul edilmelidir.

Latinobarometre 2010 rapor sonuçlarına göre Brezilya'da siyasi partilere güven yüzde 24, kongreye yüzde 44, yargıya yüzde 51, hükümete yüzde 55 ve askeri kuvvetlere ise yüzde 63'tür. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere toplum yolsuzluk kaynağının farkındadır. Ülkedeki temel sorun siyasi yolsuzluklardır.

1. YOLSUZLUĞUN KAYNAĞI, BOYUTLARI VE ETKİLERİ

Yolsuzluk türlerini, bireylerin kamu otoritesi veya memurlarla ilişkisinden doğan bireysel yolsuzluk, şirketlerin kamu memurları ve otoritesi ile ilişkisinden doğan ticari yolsuzluk ve siyasi seviyede daha yüksek kamu idaresine yükselme

* Yrd. Doç. Dr., Beykent Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, volkanongel@beykent.edu.tr

amacıyla kurulan ilişkiden doğan siyasi yolsuzluk şeklinde üçe ayırabiliriz. Brezilya'daki yolsuzlukların büyük çoğunluğu ticari yolsuzluk iken diğer iki yolsuzluk türü daha çok yerel yönetim düzeyinde görülmektedir.

Brezilya 1822 yılında "İmparatorluk" olarak bağımsızlığını ilan etmesinin ardından 1889 yılında ülkedeki ilk askeri darbe sonucunda "Cumhuriyet" rejimi ile Başkanlık sistemine geçmiştir. Bu döneme "Eski Cumhuriyet" adı verilmektedir. Askeri yönetimlerin Brezilya siyasi tarihine hem ekonomik hem de sosyal etkileri olmuştur. Yaşanan ekonomik sıkıntılarda askeri darbeler 1930, 1937, 1945, 1954, 1959, 1964, 1965, 1968, 1974, 1977 yıllarında meydana gelmiştir. Ülke tarihinde uzun süreler askeri diktatörlükle yönetilmiştir. Toplumun değiştirilmesinde etkili olan askeri baskı "Vargas Dönemi"nde, daha sonraki "İkinci Cumhuriyet" ve "Askeri Vesayet Dönem"inde tüm ülke üzerinde etkisini göstermiştir. Modern Brezilya'nın siyasi hayatı 1985'ten sonra "Yeni Cumhuriyet" ile demokratik yönetim şeklinde devam etmektedir.

Son on yıllık dönem, bağımsızlığın ilan edildiği 1822 yılından beri, demokrasi anlayışının en güçlü olduğu ancak kurumlarının en zayıf ve etkisiz olduğu dönemdir. Bu dönemde en çok tartışılan konu parlamento/siyasi yolsuzluklar ve polis gücündeki yozlaşmış memurlardır. Özellikle 2002 yılında yolsuzluklarla mücadele için iktidara gelen Lula'nın (*Luiz Inácio Lula da Silva*) "Yeni Siyaset" anlayışında yaşanan büyük yolsuzluk skandalları, Brezilya'da sadece politikada ve polis gücünde değil toplumda da bir ahlaki çöküşün varlığını göstermektedir. 2011 yılında Freedom House, Brezilya polis gücünü dünyanın en çok şiddet kullanan ve yozlaşmış birimi olarak göstermektedir. Ayrıca, Hükümet ve İşçi Partisi (PT)'nin "Mensalão", "sanguessugas", "caixa dois" vb. skandallarıyla toplumun yasama ve yürütme erklerine olan güveni sürekli sarsılmaktadır. 1996 yılında Transparency International Örgütü'nün araştırmasına göre dünyadaki en yozlaşmış 15 ülkeden birisi Brezilya'dır. Brezilya'da değişen sadece yönetimlerin sağ, sol ve merkez partileri arasında iktidar çatışmasıdır. Aynı örgüt son yıllarda yolsuzluk yüzdesinin ikiye katlandığını ve durumun daha vahim olduğunu belirtmektedir. Transparency Örgütü'nün 2010 Küresel Yolsuzluk Raporunda Brezilya'da yüz yüze yapılan anket çalışmasında bireylerin yüzde 64'ü ülkede son üç yılda yolsuzluk seviyesinin arttığını, sadece yüzde 9'u ise azaldığını belirtmişlerdir. Ülkede yolsuzluğun az veya olmadığı birimler; sivil toplum örgütleri, dini kurumlar, askeri kurumlar ve eğitim kurumları iken en yoğun yolsuzluk aktörleri sırasıyla siyasi partiler, kongre, polis gücü, yargı birimleri ve devlet memurlarıdır.

Brezilya siyasi hayatı çok çalkantılı dönemler geçirmiştir. 1989 yılında ilk defa doğrudan seçilen başkan Fernando Collor de Mello'ya kadar, 31 Mart 1964'deki askeri darbeden 1985 yılına kadar ülke yönetimi tamamıyla askeri bürokrasinin hâkimiyetinde kalmıştır. Ülkenin siyasi yapısı, uzun dönemli ve parçalı da olsa sürekli askeri vesayetin etkisinde kaldığından, siyasi kanatlar arasında dağınıklık görülmektedir. Yeni Cumhuriyetin başlangıcı olan 1988 Anayasası'ndan sonraki dönemde ülkenin federal bir yapıya sahip olmasıyla siyaset ve ekonomi alanında

sivil üstünlük önemli konuma gelmiştir. 1988 Anayasası'nda sosyal adalet düşüncesi getirilmiş ancak ardından gerçekleştirilen yapısal reformlarla birlikte mülkiyet ve rekabet azaltılırken devlet gücü ağırlık kazanmıştır.

Bu nedenlerden dolayı çalışmada 1988 sonrası dönemdeki siyasi, ekonomik ve idari yapılanmanın yolsuzlukla ilişkisi üzerine durulacaktır. Fakat ülkedeki yolsuzluk vakalarında askeri vesayet döneminin etkisinin varlığı tarihsel olarak 1822 yılındaki İmparator I. Pedro dönemine kadar uzanmaktadır. Ancak çalışmanın içeriği ve sınırları dâhilinde, o dönem konu dışında tutulacaktır. Çünkü ülkede, bir asrı aşkın süre zarfında bir Monarşi yönetim dönemi, iki diktatörlük dönemi ve üç demokratik yönetim dönemi gerçekleşmiştir. 1824, 1891, 1934, 1937, 1946, 1967, 1988 tarihli yedi Anayasa yürürlüğe girmiştir.

A. Siyasal Yapı

Brezilya, bir federal cumhuriyet olması sebebiyle siyasi yapılanması genel anlamda diğer cumhuriyetlere göre farklılık göstermektedir. Ülkede 1889 yılındaki Cumhuriyet ilanından itibaren Başkanlık sistemi geçerliliğini korumaktadır. Sistem ABD Başkanlık sistemine benzetilmeye çalışılsa da bölgenin sosyo-ekonomik yapısından dolayı farklılıklar göstermektedir. Ülkenin coğrafi ve kültürel konumu göz önüne alındığında, Güney Amerika kıtasındaki en düzenli seçimlerin yapıldığı, siyasi partilere ve Anayasa ile temsili demokrasiye sahip tek ülke konumundadır. Temsili demokrasinin bilinen sıkıntılarından dolayı ülke yönetimi elit sınıfların hâkimiyetinde bulunsa da kargaşa ve düzensizlik görülmediğinden siyasi anlamda en başarılı Güney Amerika ülkesi kabul edilmektedir. Tarihi boyunca sürekli olarak yapılan seçimler; feodalizm döneminde toprak sahiplerinin üzerinden oy toplama anlayışı olan klientizm (*müşteri ilişkisi*) ile modern çağda ise favelalardaki (gecekondu mahalleri) çete liderleri üzerinden oy sağlayarak devam etmektedir.

Başkan, yürütmedeki tek güç olarak kabul edilebilir. Kendisine danışmanlık hizmeti veren ve yürütme erki gücünü kullanmasını sağlayan bir kabinesi bulunmaktadır. Ancak unutulmaması gereken Başkan'ın kanun yapma gücünün olmadığıdır. Kanun yapma gücü Ulusal Kongre'dedir. Ulusal Kongre iki kamaralı bir sisteme sahiptir. 1824 yılında Brezilya imparatorluk Anayasasına göre Kongre İngiltere Lordlar kamarasına benzetilerek kurulsa da 1889 yılında ABD senatosuna yaklaşmıştır. Ülkenin federal yapısında 81 sandalyeli 27 eyaletin her birinden seçilen üç senatörün bulunduğu Senato Meclisi seçimleri, her Başkanlık seçiminden iki sene sonra yapılmaktadır. 513 sandalyeli Temsilciler Meclisi seçimleri ise, Başkanlık seçimleriyle birlikte yapılmaktadır. Meclis, her eyaletten en az sekiz en fazla yetmiş milletvekilinin seçilmesiyle yasama görevini dört yıl boyunca yerine getirmektedir. Ülkede milletvekili seçimlerinde açık liste ve nispi temsil partisi kullanılmaktadır. Tüm adaylar dört yılda bir yeniden seçilirken, milletvekili seçilebilme yaş sınırı 21'dir. Senatörlükte mutlak çoğunluk yerine en yüksek oyu alan her bölgeden üç senatör sekiz yıllığına seçilirken, senatör seçilebilme yaş sınırı 35'tir. Senatörlerin dört yılda bir üçte biri veya üçte ikisi değişmektedir.

Yürütmenin başı olan Başkan, tüm ülke sınırları dâhilinde seçilirken yasanın üyesi olan senatörlerin ve milletvekillerinin belirli bölgeyi temsil etmeleri rekabeti artırarak yürütme ve yasama arasındaki temel sıkıntıyı oluşturmaktadır. Ülkede yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında bir bağımsızlık bulunmaktadır. Yasama ve yürütme birimleri seçimle iş başına gelirken, yargı birimleri diğer iki birim tarafından atama usulü ile görev yapmaktadır.

a. Siyasi Partiler

Brezilya'da siyasi seçimler aslen 1985 yılında serbest bırakılsa da, vatandaşların temsili 1989 yılından itibaren yönetime yansımaktadır. Buna göre, askeri darbenin ardından 29 yıl sonra ülke düzenli seçimlere geçebilmiştir. Ülkede çok partili ve nispi temsile sahip demokratik yönetim bulunmaktadır. 1995 yılında Siyasi Partiler Kanunu kabul edilmiş ve gerektiğinde değişiklikler gerçekleştirilmektedir. Şu an itibarıyla ülke genelinde 27 federal devlette kayıtlı ve faaliyet gösteren toplam 27 siyasi parti Ek-1'de listelenmiştir.

Ülkede 135 milyon kişi oy kullanma hakkına sahiptir. 2010 yılında yapılan son Başkanlık seçimlerinde 101 milyon kişi oy kullanmıştır. 34 milyon kişinin 3 milyonuna yakını hiç oy kullanmamış, 6 milyon kişi ise Başkan adaylarının her ikisine de oy kullanmıştır. Diğer boykotçular ise 24 milyon kişidir. Ülke vatandaşları seçimlere yüksek ilgi göstermişlerdir. Ancak üç iç savaş yaşamış Güney bölgesindeki siyasete bağlılık Kuzey bölgesinde görülmemektedir.

Brezilya'da siyasi partiler neden önemlidir? Çünkü başkan adayı, senatör adayı, milletvekili adayı hatta vali ve belediye başkan adayı kayıtlı ve faaliyet gösteren bir partiye mensup olmalıdır. Ayrıca ülkenin sosyo-ekonomik yapısından dolayı tek bir parti çoğunlukla iktidar olamadığından, koalisyonlar Brezilya kültürü olarak kabul edilmektedir. Çok farklı siyasi söylemlere sahip siyasi partiler iktidara geçebilmek için koalisyonlar kurabilmektedir. Böylece bir ittifakın belirlediği adayın seçimi kolaylaşmaktadır. Örnek vermek gerekirse; sol parti olarak kabul edilen PT (İşçi Partisi) 2010 seçimlerinde Başkanlık yarışında 10 farklı parti (PT, PMDB, PR, PSB, PDT, PSC, PCdoB, PRB, PTC, PTN¹) ve sivil toplum örgütü olan MST (*Topraksız Köylü/Kır İşçi Hareketi*) ile siyasi ittifak gerçekleştirmiştir. Merkezi parti olarak kabul edilen PMDB (*Brezilyalı Demokratik Hareket Partisi*) Başkanı Michel Temer Başkan Yardımcısı olarak yarışını kazanmıştır. Ülkede 23 parti mecliste, 15 parti de senatoda temsil yetkisine sahiptir. Ancak PT, PMDB, PSDB ve DEM partileri Brezilya siyasi hayatına hâkim partilerdir. Orta ölçekli partiler ise PTB, PDT, PP ve PSB olarak kabul edilmektedir.

1980 yılında faaliyete geçen İşçi Partisi, Avrupa stilinde sol eksenli bir partidir. Partinin Brezilya'da başarılı olmasının nedenleri; belirli tanımlı ideolojisi ve programının varlığı, katı parti disiplini, hiyerarşik yapısı ve işleyen parti içi demokratik yapısıdır. Brezilya'nın son on yılında etkili olan İşçi Partisi (PT) Başkanlık seçimini üst üste üçüncü kez kazanmıştır. Yürütmedeki gücüne ilaveten yasamadaki iki meclisten Senatoda 81 sandalyenin 14'üne, Temsilciler Meclisinde 513 sandalyenin 88'ine, Devlet Meclislerindeki 1059 sandalyenin 149'una, Yerel Hükümet-

lerdeki 5566 Belediyenin 559'una, Şehir Meclislerindeki 5174 sandalyenin 4193 adedine sahipliği ile Brezilya siyasetindeki en güçlü partidir. Bunun temel nedeni Lula'nın iktidara gelirken yolsuzluğu, rüşveti, yozlaşmış siyasi kültürü ortadan kaldırma sözleri ve işçi sınıfından seçilen ilk Başkan olması açısından siyasi elitlerden farklı konumda bulunmasıdır. Ayrıca gerçekleştirdiği refah devleti uygulamaları, istihdam artışı ve ekonomik büyüme diğer önemli etkenlerdir.

Başkan yardımcılığı görevini kazanmış olan PMDB partisi ise, 1966-1979 yıllarında MDB partisi adı altında faaliyet göstermiş ve hala Brezilya'nın en büyük partisidir. Merkez partisi olsa da muhafazakâr yapıları bulunmaktadır. Özellikle federal yapıda 5 eyalet valisi PMDB üyesidir. Görüldüğü üzere, iktidar şansı için sosyal demokrat bir parti ile muhafazakâr bir parti işbirliğine gidebilse de, siyasi ittifaklar ülkedeki siyasi yolsuzlukların başlangıcını oluşturmaktadır. Çünkü gelir adaletsizliği yüksek olan bir ülkede on partinin ittifak kurduğu bir sistemde, en güçlü iki partinin hükümette görev dağılımları ve kamusal malların rant paylaşımı yolsuzluğa davetiye çıkarmaktadır.

On partili Lulista koalisyonu, Temsilciler Meclisinde yüzde 60,42 oy oranı ile 310 milletvekili sandalyesine, Senatoda yüzde 61,70 oy oranı ile 50 senatör sandalyesine sahipti. Lulista koalisyonu dışında olsa da muhalefet olmayan partiler ise Temsilciler Meclisinde 48, Senato da üç sandalyeye sahiptiler. Kanunların geçirilmesi için gerekli olan oy sayısının temininde büyük miktarda yolsuzlukların yaşandığı ortaya çıkmıştır. Lulista olarak kabul edilen hükümet listelerinin karşısındaki merkez sağ muhalefet partileri ise PSDB, DEM, PTB, PPS, PMN ve PTdoB'dir. Bu partiler en son 2010 seçimlerinde Temsilciler Meclisinde yüzde 26,70 oy alarak 137 sandalye, Senatoda yüzde 30,80 oy alarak 10 sandalyeye sahip olmuşlardır. Koalisyon dışı muhalefet ise temsilciler meclisinde 18, Senato da ise 2 sandalye ile temsil edilmekteydi.

Ayrıca Brezilya'da senatör ve milletvekillerinin siyasi partilere bağlılık seviyesi çok düşüktür. Son on yılda rüşvet skandallarının temel nedeni parti sadakatsizliğidir. Çünkü milletvekilleri ve senatörler içinde buldukları partilerinden oluşan hükümetlerden farklı oy kullanabilmektedirler. Kanunları geçirmek veya farklı bir karar alabilmek için iktidar partileri "oy satın alma" yolsuzluklarına bulaşabilmektedirler. Parti sadakatsizliği Brezilya siyasi kültürünün yapı taşı olsa da, bunu engellemek için Yüksek Federal Mahkeme sandalyelerin partilere ait olduğuna karar vermiştir. Özellikle ortaya çıkan oy satın alma yolsuzluklarından sonra parti değiştiren politikacılar koltuklarını kaybedebileceklerdir.

Genel olarak ülkede yaşanan ticari yolsuzlukların nedeni seçim kampanyalarının yüksek maliyetidir. Çünkü seçim kampanyalarının finansman ve harcama denetimleri çok sıkı iken, ülkenin coğrafi genişliği ve nüfusun çokluğu maliyeti artırmaktadır. Seçim harcamaları sınırlı olunca gizli harcamalar yolsuzluklara neden olmaktadır. Özellikle Lula dönemindeki Mensalão Skandalı ve Rousseff'in istifa eden altı Bakanının hepsinde meydana gelen temel olay seçimlere aktarılan rüşvet paraları ve oy satın alma yolsuzluklarıdır. Bunlara ilaveten örneğin 2006

Eylül ayındaki seçim skandalında, İşçi Partisi PSDB partisi hakkında karalama kampanyası için 790.000 dolarlık rüşvet vermesi sebebiyle sanık olmuştur. Rekabet sadece kendi kampanyaları üzerinden gerçekleşmemekte ayrıca karşı tarafın karalanmasını da içermektedir.

Lula döneminde 2005 Mayıs-Temmuz döneminde ortaya çıkan skandallardan biri olan Mensalão (büyük aylık ödeneği), iktidar partisinin kongrede oy satın almak için rüşvet ödemesidir. Federal sistemlerde merkezi hükümet acil olan ekonomik reformları geçirebilmek için kongre üyelerine rüşvet vermek zorunda kalmaktadır. İşçi partisi, sağ ile ittifak etmek istemesine rağmen, önemli kurumların hepsi İşçi Partisinin kontrolünde olduğundan koalisyon ortaklarına yeni siyasi konumlar verilememektedir. İş dünyasını kazanmak için koalisyon ortakları birbirlerine rakip olmaktadır. Bu rekabet sonucunda, sağcı kongre üyelerine PT tasarımlarını onaylamak şartı ile ayda 12.000 \$ aylık bağlanmıştır. Skandalın temelinde ve oluşumunun her aşamasında başka bir yolsuzluk türü görülmektedir. Yolsuzluk o kadar derinleşmiştir ki, Lula'nın en yakın ve hatta tüm danışmanları, kongre liderleri ve parti yöneticileri skandaldan dolayı suçlanmış ancak bakanlar bu yolsuzluğun dışında kalmışlardır.

Lula dönemindeki diğer önemli yolsuzluk skandalı ise *sanguessugas* olarak adlandırılan sağlık hizmet alım yolsuzluğudur. Ambulans alımında fiyatların yükseltilmesi sonucunda iki kongre üyesi işçi partisinden olmak üzere 69 milletvekili ve üç senatörün şahsi hesaplarına 110 milyon Real geçmiştir. Bu yolsuzluk olayı federal yapının belediye ihalelerini bile ne kadar merkezi yaptığını göstermektedir. Ortaya çıkan rakamlar arttıkça yolsuzluk için bir neden oluşmaktadır. **Sanguessugas** ülkede adem-i merkezîyetçi yapıyı savunanların ellerini güçlendiren en önemli skandallardan birisidir.

b. Başkan

Başkan, Brezilya'da yürütme gücünün başıdır. Senatoya karşı sorumluluğu diğer federal devlet yapılarına göre daha az ve aynı zamanda sayısız atama yetkisine sahip bir çağdaş imparator görünümündedir. Kabine ise, Başkan'a karşı tavsiye merciidir. Başkan iki türlü ve çoğunluğu alanın kazandığı bir sistemle seçilmektedir. 1993 yılındaki halk oylamasıyla Başkanlık Sistemi tekrar onaylanmıştır. Brezilya'da Başkanlık sisteminin kabul edildiği 1889 yılından itibaren ülkede 36 Başkan görev yaparken, ilk kadın Başkan ise aynı partiden iki dönem üst üste seçilen Lula'nın yerine 2010 seçimleri ile gelen Dilma Vana Rousseff'tir. PT'den Rousseff ile PMDB'den Temer ikilisi PSDB'den Silva ile DEM'den De Costa ikilisine karşı ilk turda yüzde 46,91'e yüzde 32,61; ikinci turda ise yüzde 56,05'e yüzde 43,95 oy oranıyla seçimleri kazanmışlardır.

Başkan seçimleri 123 yıl boyunca 1937-1945 Vargas Dönemi ve 1978-1985 Askeri Yönetim dönemleri haricinde dört beş yılda bir gerçekleşmiştir. Genel anlamda Başkanlık seçimleri dört yılda bir yapılırken Başkan iki dönem üst üste seçilebilmektedir. Başkan olmak için Brezilya doğumlu, 35 yaşından büyük ve bir siyasi partiye üye olma şartı bulunmaktadır. Başkan, federal yapıdan dolayı hem

Devlet Başkanı hem de Federal Hükümetin başı ayrıca Brezilya askeri gücünün Başkomutanıdır. Başkan'ın yetkileri geniş olsa da kanun çıkarma yetkisi bulunmamaktadır. Ancak belirli şartlar ve 60/120 günlük süre zarfında geçici kararname çıkarma yetkisi bulunmaktadır. Brezilya Başkanı'nın görevleri 1988 Anayasasının 84. maddesinde 27 alt fıkrada geniş şekilde sıralanmıştır. Başkan yardımcısı görev alanı da geniştir. Özellikle siyasi ittifaklarda rant olarak kullanılmaktadır. Brezilya'da görev yapan Başkan sayısı 36 olmasına rağmen 1934 Anayasasında kaldırılan ve 1946 Anayasasında tekrar kurulan Başkan Yardımcılığı kurumundan dolayı 26 Başkan Yardımcısı görev yapmıştır.

Brezilya'da skandallardan etkilenen tek sivil Başkan 1990'da seçilen Coller'dir. Coller, kardeşi Pedro'nun yolsuzluğu yüzünden 1992 yılında görevden alınmıştır. 2002 yılında Lula'nın rakibinin 500.000 dolarlık rüşvet almasının ve bu paranın kocasının bürosunda bulunmasının ardından Lula seçimi rahat kazanmıştır. Ancak hem Lula'nın hem de Rousseff'in çevresinde yaşanan yolsuzluk skandallarından etkilenmedikleri gibi özellikle Lula 2005 Eylül ayında çıkan yolsuzluk skandalına karşın tekrar Başkan seçilebilmiştir. 2011 yılından itibaren ardı ardına patlak veren Bakan yolsuzlukları sonucunda Başkan'ın güvenilirliğinin sarsılmaması, Brezilya toplumunu diğer toplumlara göre daha umursamaz hale getirmiştir. Bu umursamaz toplum yapısının sebebinde önceliklerin yolsuzluklar olmaması düşünülebilir. Çünkü Lula'nın ikinci kez iktidara gelmesinde; yaşam standartlarının artması, düşük enflasyon oranı, istihdam olanağındaki genişleme ve en önemlisi fakirlere hükümetin yardım yapması vatandaşlar tarafından daha önemli görülmektedir. Ancak Lula'nın Askeri darbe döneminde militan işçi olduğu ve 1980-2002 döneminde sosyalist Leninist görüşle iktidara gelmeye çalışırken aniden 2002 seçimlerinde milyoner Başkan Yardımcısı adayı Jose Alencar ile ortaklığı ve IMF gibi kapitalist sistemle anlaşması bile toplum için manidar değildir. Ülkede hemen her gün federal, devlet ya da yerel yönetim seviyesinde yeni yolsuzluk skandalları ortaya çıkmaktadır. Ülke vatandaşları da buna ayak uydurma başlamışlardır. Çünkü 2005 yılında yolsuzluk skandalı ardından PT kongresinde toplumdan yolsuzluğun nasıl temizlenmesi gerektiği değil, tekrar iktidara nasıl gelinebileceği tartışılmış ve ona göre strateji belirlenmiştir.

c. Kabine

Brezilya Federal Hükümeti'nin yürütme erki olan kabine, üst düzey danışmanlardan ve devlet bakanlarından oluşmaktadır. Bakanlar, Başkan'a yürütme gücünde standartların hazırlanmasında, federal programların gözden geçirilmesinde ve temsil ettikleri alanların politikalarının uygulanmasında başat rol üstlenerek yardım ederler. Kısaca, kamu kaynaklarının dağıtım stratejilerini, politikalarını ve önceliklerini belirlediklerinden siyasi yolsuzlukların çoğunlukla başlangıç noktasıdır. Hükümet kabinesinde Başkan, Başkan Yardımcısı, 25 Bakan, Merkez Bankası Başkanı, Baş Müfettiş, Kurumsal Güvenlik Kurum Başkanı, Başsavcı, 5 Sekreteryaya, 4 Özel Sekreteryaya olmak üzere 40 üye bulunmaktadır. Sarney'in Başkanlığı döneminde 27 olan Bakan sayısı, Coller hükümeti zamanında 12 Ba-

kana inerken Başkan Franco tarafından tekrar 27 Bakana yükseltilmiştir. Lula döneminde tüm kabine sayısı 36 iken yeni Başkan döneminde sayı 40'a çıkmıştır. Özellikle son dönemde cinsiyet eşitliğinin geliştiği Brezilya'da kabine üyelerinden 10 tanesi bayandır. Kabinenin en etkili Bakanı Kabine Başkanı'dır. Hükümetle her türlü ilişkinin kurulması bu Bakanlık üzerinden gerçekleştiğinden, kabinedeki en güçlü kişi kabul edilmektedir. Diğer önemli Bakanlıklar ise Finans, Adalet, Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarıdır.

Dünya Bankasının *Dünya Yönetişim Göstergelerini* temel alarak yıllar arasında karşılaştırma yapıldığında, Lula'nın 2002-2010 dönemi yönetimi 1996 yılına göre temsil edilebilirlik ve hesap verilebilirlik alanlarında iyileşme gösterirken, siyasi istikrar açısından özellikle yaşanan yolsuzlukların ardından 2003-2008 döneminde 1990'ların sonuna benzer bir tablo görülmektedir. Ülkede yolsuzluğun kontrolünde sürekli dalgalanma görülmesi ülkenin sahip olduğu siyasi kültürden kaynaklanmaktadır. Seçimlerden önce yolsuzluk konusunda kontrolün arttığı daha sonra ise gevşediği görülmektedir. Düzenleme kalitesi ve hukukun üstünlüğü konularında iyileşme sağlanmakta, ancak BRIC olarak kabul edilen Rusya, Hindistan ve Çin'e göre konumu daha iyi olsa da, dünyanın 'İlk On' büyük ekonomisi olan ülkelere göre her iki alanda da konumu kötüdür.

Lula'nın ilk yolsuzlukla karşılaşması Şubat 2003 yılında olmuştur. Hükümette yetkili konumda olan W. Diniz'in rüşvet istediğine ait ses kayıtları sonucunda W. Diniz Lula tarafından partiden ihraç edilmiştir. Ardından koalisyondaki PTB Parti Başkanının yolsuzluk sorunu ile 2005 yılında karşılaşmıştır. Bu yolsuzluk sorunu daha sonraki Mensalão skandalının başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Ayrıca, Lula, 2007 yılında kardeşi Vava'nın yasadışı kumar skandalı ve oğlunun şirketine yapılan devlet yatırımı sonucunda ortaya atılan yolsuzluk suçlamalarıyla uğraşmıştır. Lula'nın birçok Bakanı yolsuzluk iddiası ve soruşturması yüzünden istifa etmişlerdir. Ancak hiçbiri Başkan Rousseff kadar dirayetli olamamıştır.

Rousseff, Başkanlığının ilk yılında "yolsuzluğa sıfır tolerans" anlayışıyla yedi Bakanına yolsuzluk suçlamalarından dolayı istifa ettirmiştir. Rousseff'in eski Başkan Lula gibi yolsuzluk konusunda tolerans göstermemesinden ötürü yaklaşık her ay bir Bakanı istifa etmiştir². Ama hepsi suçlamaları ret etmiş ve onurları için görevlerinden ayrıldıklarını söylemişlerdir. Burada dikkati çeken isim Palocci'dir. 2006 yılında Brezilya Maliye Bakanı iken 1990'larda Belediye Başkanlığı sırasında yasadışı bağış almaktan suçlanmış ve istifa etmiştir. Ancak 2011 yılında görevinden tekrar istifa etmesi, bir milyonu aşkın kişinin imzası sonucunda iki yıl beklendikten sonra Haziran 2010'da kabul edilen *Lei da Ficha Limpa* yani Temiz Sicili Kanununun önemi, Palocci'nin 2011 yılında ikinci kez istifa etmesiyle daha iyi anlaşılmıştır. Böylece siyasetçilerden sicilleri temiz olanlar 2012 seçimlerinden sonra politikaya devam edebileceklerdir. İstifa eden yedi Bakanın ortak özelliği kamu ihalelerinde sivil toplum örgütleri ve firmalardan rüşvet almaları ve bunları seçim kampanyalarında kullanmalarıdır. Tabii ki buna ilaveten koalisyonda arkalarını korumak için rant dağıtımı gerektiğinden, yolsuzluk vakaları siyasi sistemin sorunlarından da kaynaklanmaktadır.

B. Ekonomik Yapı

Brezilya kelimesi, sömürge yıllarında ilk ihraç ürünlerinden biri olan *pau-brasil* adındaki tekstil ürünlerinin boyamasında kullanılan tropik ağaçtan gelmektedir. Ülkenin federal bayrağındaki sarı altını, mavi denizi ve yeşil ormanları temsil ederek ülkenin en önemli kaynaklarına vurgu yapılmaktadır.

16. Yüzyılda şeker, 17. Yüzyılda altın, I. Dünya Savaşı zamanında kauçuk ve kahve, 1970'lerde şeker kamışından elde edilen yakıt ve son olarak petrol ekonomik açıdan dönemler itibariyle ülkenin kurtarıcıları olmuşlardır. Ülkenin 8 milyon km²lik alanında doğal kaynaklar olarak demir, kömür, petrol, ranyum, platin ve metal ürünleri; tarım ürünleri olarak kahve, pamuk, şeker, portakal, kakao ve tütün; hayvan ürünleri olarak kırmızı et, tavuk ve domuz eti; orman ürünleri olarak kereste, kağıt ve kağıt hamuru bulunmaktadır. Brezilya bu oranların üretim ve ihracat sıralamalarının birçoğunda dünyada 1. ve 2. sırada yer almaktadır.

Brezilya'nın ekonomik yapısı 20. Yüzyıldan sonra üç farklı dönemde ele alınabilir. Bu dönemler 1989 öncesi, 1989-2002 ve 2002 sonrasıdır. 1989 öncesi, genel anlamda ülkedeki siyasi yapının askeri yönetime dayalı olması ve dünya ekonomilerinde genel olarak görülen sanayileşme ve ithal ikameci ekonomi politikası anlayışı, ülkenin genel sorunu olan yoksulluk ve gelir dağılımı adaletinin bozulduğu gibi konularda daha da derinleşmeye yol açmıştır. Özellikle sadece sanayi planlamasının yapıldığı dönemlerde uzun yıllar süren % 2500 gibi yüksek oranlı enflasyon sosyal yapının çöküşünde önemli bir etkidir.

1989 sonrası sivil yönetimle beraber hemen her sene gerçekleştirilen yeni bir ekonomik istikrar politikası iki binli yıllara doğru makro istikrar açısından özellikle de özelleştirme ve liberalizasyon politikalarında başarılı olsa da, ülkede artan fakirlik ve yolsuzluk sosyolojik çöküntüye ve suç patlamasına neden olmuştur. Lula'nın 2002 yılında iktidara gelmesinin temel nedenleri de yoksulluk ve yolsuzluğa karşı bir başkaldırıdır.

Brezilya 2002 yılından itibaren ekonomisindeki iyileşmeyle uluslararası arenada etkisini giderek arttırmaktadır. Özellikle petrol rezervlerinin ve petrol fiyatlarının sürekli artmasıyla ülke içi devlet finansmanında herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Toplam döviz rezervleri 358 milyar dolar, dış borç miktarı GSYİH'nın yüzde 55'i, yüzde 3'lük bütçe fazlası, 250 milyar doları aşan ihracata karşılık 220 milyar dolarlık ithalat rakamları ile cari fazla verilmesi ekonomik istikrarı sağlamaktadır. Yukarıdaki iyi makroekonomik sonuçlar yaşanan büyük yolsuzluk skandallarına rağmen İşçi Partisi'nin üç kez üst üste seçilmesini sağlamıştır. Brezilya 2008 yılında diğer ülkelere borç verebilen ve yatırım yapılabilir ülke konumundayken, 2009 küresel krizle birlikte 2009'un ikinci çeyreğinde durgunluk yaşamıştır. 2011-2012 döneminde ise enflasyonun artmasıyla ekonominin ısınmasının ardından dalgalı kur ve sıkı mali politikalar uygulanmaktadır. Ülkenin 2012 gayrisafi yurtiçi hâsıla miktarı 2,425 trilyon dolarken bu miktarın yüzde 5,4'i tarım, yüzde 27,4'i sanayi ve yüzde 67,2'si hizmet sektöründen elde edilmiştir. Ülkenin iş gücü 105 milyondur. İşgücünün yüzde 20'si tarım, yüzde 14'ü sanayi ve yüzde

66'sı hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. İşsizlik ülke genelinde yüzde 6 civarındadır. Kırsal alanda yüzde 18'lere varan işsizlik oranıyla sosyal farklılıklar görülmektedir. Ülkenin sürülebilir toprak arazisinin yaklaşık 4 milyon km² olmasına rağmen, ülkede toprak lordlarının siyasi güçlerinden dolayı 240 bin topraksız insan yaşamaktadır. Şehirleşme oranının yüzde 88'lere çıkması, çarpık kentleşme sonucunda *Favela*³ bölgelerinde yaşayan kişiler ülke zenginliklerinden faydalanamamaktadır. Federal hükümet işsizlik sorununu hizmet sektörüyle çözmeye çalışmaktadır. Tarımda gerçekleştirilen verim ve feodal toprak lordlarının baskısı hizmet sektörünü genişletmektedir.

Lula iktidara geldikten sonra ülkede günlük kazancı 1,25 dolar altında yaşayan kişi sayısında yarı yarıya azalma görülse de, ülkenin sadece güneydoğu bölgesi zenginlik yaratmaktadır. Örnek olarak; GSYİH'nin yüzde 34'ü Sao Paulo, yüzde 11,20'si Rio de Janeiro ve yüzde 9,1'i Minas Gerais'te olmak üzere ülkenin toplam GSYİH'nin yarısı güneydoğu bölgesindeki bu üç eyalette gerçekleşmektedir. Geri kalan 23 eyalet ve 1 federal bölge toplam olarak bu üç eyalete eşit ekonomik güç üretmektedir. Bunlara ilaveten ülkedeki gelir dağılımını ortaya koyan Gini katsayısı 1990'larda yüzde 60,6 iken 2012 yılında 51,9'a inse de, ülke genelindeki gelir dağılımı adaletsizliğinin ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. İnsani Gelişim Endeksi'ne göre 0,730'lik endeks değeri diğer Latin Amerika ülkelerinin ortalamasından daha düşüktür.

Yolsuzluklar eskiden vatandaşı düzeyinde, yani birey-birey arasında iken, ekonominin 2002 yılından sonra aşırı büyümesi sonucunda ortaya çıkan rantın paylaşılmasında artık firma-devlet kurumları arasında özellikle partinin üst düzey yöneticileri, bakanlar ve onların akrabaları arasında yoğun şekilde görülmektedir. PT iktidar olmasından sonra yolsuzluk türleri de değişmiştir. PT üst yönetimi, 2003 yılında devlet emeklilik fonlarını (petros, furnas, vb) özel bankalara yatırmıştır. Ayrıca PT üst yönetimi, 2011 yılında Lula'nın mektup yolsuzluğundan da suçlandığı BMG bankasına, yatırım fonlarından milyon dolarlar aktarılmasının ardından bankanın karlılığını devlet eliyle artırılması konusunda suçlu bulunmuştur. Buna ilaveten devletin ortak olduğu telekomünikasyon şirketinin Lula'nın oğlunun oyun şirketine 2,1 milyon dolarlık yatırımı ve bu yatırım paralarının emeklilik fonları ile finanse edildiği *Veja* dergisi tarafından yayınlanmıştır. Bunun gibi birçok PT yöneticisinin devlet kaynaklarını sahip oldukları özel şirketlerin özel hesaplarına aktardıkları olaylar (Gushiken, Sereno, Souza, vd.) sürekli olarak Brezilya medyasında belgeleriyle ispat edilmiştir. Ancak davalar ya çok yavaş devam etmiş veya etmekte ya da komisyonlarda siyasi kozlar kullanılarak üstü kapatılmaya çalışılmaktadır. Bakan, PT parti üst yöneticisi, senatör, milletvekili gibi politik konumu olan kişiler hapis cezası almadıkları gibi, 2000-2012 döneminde siyasette sürekli bulunmuşlardır. Görevlerinden istifa etseler de Palocci veya Collor gibi tekrar bakan ya da senatör seçilebilmişlerdir. Ancak devlet veya yerel düzeydeki yolsuzluklarda hapis cezası verilebilmektedir. Bunun bir nedeni de sistemin kendi içinde al-ver ilişkisidir. Çünkü atanan kişiler işlerinin devamı için seçilmişlere muhtaç konumdadırlar.

Yolsuzlukta boşa giden para çok büyük miktarlardadır. 2008 yılında FISEP (*Sau Paulo Devleti Sanayi Federasyonu*) tarafından yapılan çalışmada yolsuzluğun maliyetinin Brezilya GSYİH'sinin yüzde 2'sine tekabül ettiği belirtilmiştir. Benzer şekilde *Folha de Sao Paulo* dergisinin yayınladığı raporda 2002-2008 döneminde yıllık yaklaşık 25 milyar dolarlık rüşvet sonucunda 25 milyon ev halkının su sorununu çözecek veya Bolsa Familia'daki 3 milyon ailenin sosyal transferine eşit paranın yok olduğu belirtilmiştir. Ülkede vergi oranlarının yüzde 40'a yakın olduğu düşünüldüğünde, eksik kalan yatırımların tamamlanamaması yolsuzluktan kaynaklanmaktadır. Kaynaklar harcanmaktadır; ama ne amacına ulaşmakta ne de verimlilik yaratmaktadır. Özellikle 2014 Dünya Kupası ve 2016 Olimpiyatlarının Rio de Janeiro'da gerçekleştirilecek olması sonucunda kamu ihalelerinde yaşanan yolsuzluk sorunları yatırımları sekteye uğratmaktadır.

Brezilyada ekonomik yapı çok karışıktır. Güçlü özel sektör firmalarına karşılık zayıf devlet kurumlarının varlığı yolsuzluk vakalarını da karmaşık hale getirmektedir. Transparency Örgütü'nün Brezilya vatandaşları ile yaptığı anket çalışmalarına göre; vatandaşların yüzde 54'ü hükümetin yolsuzlukla mücadelede etkisiz olduğunu kabul etmektedir.

C. İdari Yapı

Brezilya'nın resmi adı 1889-1967 yılları arasında Brezilya Birleşik Devletleri Cumhuriyeti, 1967 yılından itibaren ise Brezilya Federatif Cumhuriyeti olarak anılmaktadır. Federasyon; egemenlik, vatandaşlık, insan haklarına saygınlık, girişim özgürlüğü ve çalışanların sosyal değerleri ve siyasi çoğunluk ilkelerini barındırır. Federatif yapıda yasama, yürütme ve hükümet birbirinden bağımsızdır. Federal hükümet ulusal merkezi yönetim kabul edilirken, Federal Anayasadaki diğer federatif birimler olan Devletler, Federal Bölge ve Yerel Yönetimler ulusal toprak üzerinde egemenliği paylaşırlar.

Brezilya 1822 yılında bağımsızlığını ilan ettiğinde soya bağlı kabile anlayışı olan Kaptanlık şeklindeki vilayetler 1889 yılında Cumhuriyetin ilanı ile devletleştirilmiştir. II. Dünya Savaşından sonra 1943 yılında Vargas yönetiminde ülke 7 stratejik bölgeye ayrılarak değiştirilmiştir. 1960 yılında ise Rio de Janeiro yerine Brasília yeni başkent ilan edilmiştir. 1988 Anayasasıyla 26 eyalet⁴ ve Başkent Brasília'nın bulunduğu bir federal bölgeden oluşan yapı kabul edilmiştir. Brezilya Federatif Cumhuriyetinin idari yönetimi şu an Federal Hükümet, Federal Devletler, Belediyeler ve Federal Bölgeden oluşmaktadır. Bu eyaletlerin valilerinin halk tarafından seçilmesine 1982 yılında, belediye başkanlarının seçimine ise 1985 yılında izin verilmiştir.

Federal hükümette temsili demokrasi ve temsili erklerin bağımsızlığı söz konusudur. Federal eyaletlerde/devletlerde ise yarı otonom, kendi vergilerini toplayabilen, valisi ve yasama meclisi aynı zamanda yapılan seçimle gelen; adalet mahkemeleri ise atama sonucu oluşan bir idari yapılanma bulunmaktadır. Eyaletlerin yasama organı olan Federal Meclis üyelerinin dört yıllık süre için seçilmeleri ve

Meclis'in tek yapılı olmasından dolayı Ulusal Kongre yapısından farklılık göstermektedir. Eyaletler kendilerine yetki verilen vergileri toplayabilmekte ayrıca federal hükümetin topladığı vergilerden pay almaktadırlar. Ancak eyalet bütçeleri sürekli olarak açık verdiği için Merkez Bankası ile sorunlar yaşanmaktadır. Çünkü Brezilya'nın merkezi yapısından dolayı valilerin, ABD'li meslektaşlarına göre yetkileri daha azdır. Valilerin bir diğer özelliği Federal Meclis ve Senatörler üzerinde etkili olmalarıdır. Sistemdeki bu karmaşıklık yolsuzluğun artışında ve takip edilmesini zorlaştırmadaki en önemli sorundur. Temel yargı yetkileri ise federal mahkemelerle çatışmayacak şekilde düzenlenir.

Federal Cumhuriyette yerel yönetim birimleri belediyelerdir. En küçük federatif birim olsa da ülkede şehir ile kent ayrımının net olmaması ve dünya üzerindeki bazı devletlerden daha büyük toprak veya nüfusa sahip olmalarından dolayı yapıları özeldir. Belediyeler otonomi yapılarında kendi anayasaları olarak kabul edilen "Lei Orgânica" sayesinde vergi ve harç toplayabilmekte, yerel polis güçleri hatta kendi bayrak, marş ve askeri giyimlerine sahip olabilmektedirler. Ancak hepsi bu imtiyazlara sahip değildir. Belediyeler kendi vergilerini toplayabilmelerine ilaveten eyaletlerden ve merkezi hükümetin topladığı vergilerden de pay alabilmektedirler. Çünkü belediyeler genellikle emlak ve hizmet vergileri toplamaktadır. Belediyelerde de yürütme ve yasama erklerinin seçimleri eyaletlerdeki meclis sistemine benzemektedir. Belediyenin yürütme ve yasama birimlerinin mahkemeler üzerinde herhangi bir etkileri bulunmadığı gibi mahkeme üyelerinin atamalarını eyalet ve federal mahkemeler gerçekleştirmektedir.

Federal Bölge ise merkezi güce sahip, başkent Brasilia'nın konumlandığı ancak kendi haklarına sahip bir devlet değildir. Ama bazı özellikleri devlete bazı özellikleri ise belediyeye ait karma yapıya sahiptir.

Belediyelerin veya yerel hükümetlerin hem özel müteşebbislerle hem de resmi kurumlarla çok yakın ilişkilerinin varlığından ve merkezi yönetime uzaklıklarından dolayı yolsuzluk oranları artmaktadır. İdari anlamda yolsuzluklar genel olarak rüşvet, zimmet ve suiistimal iken, adam kayırmacılık ve iltimas da önemli yer tutmaktadır. Özellikle çok geniş coğrafyanın varlığı ve politik alanda birçok düzenleyici kurumun kendi aralarında çatışması aslen sistemden kaynaklanan sorunlardır.

Birliğin Mali İşler Ofisi'ne göre ülkedeki belediyelerde kabaca kamu fonlarının yüzde 20'sinin yanlış yerlere harcanmasının nedeni bürokrasinin şeffaflığı ve karmaşık idari yapısıdır. Elektrik, su ve telefon gibi belediye hizmetlerinin yerine getirilmesi için rüşvet veya hediye talebinde bulunulabilmektedir. Bürokrat veya memur atamalarında akraba kayırmasından daha çok ahbap-çavuş ilişkisi yoğun olarak görülmektedir. Şirketlerin belediyelerden lisans ve ihale almalarında rüşvet verilmesi yaygındır. En önemli örneklerinden birisi 2007 yılında "Herkes için Işık" kampanyası ile fakir ailelere ışık getirecek firmayı belirlemek için Enerji Bakanı Rondeau'nun Gautama şirketinden 50.000 dolarlık rüşvet alması ve yapılan soruşturmada 50 siyasetçi, lobici ve iş adamının tutuklanmasıdır.

Ayrıca Mato Grosse do Sul eyaletindeki Dourados kentinin 12 kişilik belediye meclisinin 9 üyesi 2010 yılında kamu ihalelerinden yüzde 10'luk payları kendi hesaplarına geçirdikleri için tutuklanırken, kent yönetimine bir yargıç atanmıştır. 2011 Eylül ayında uzun yıllar görevde kalan eski Sao Paulo Belediye Başkanı Paulo Maluf'un vergi cenneti olan İsviçre ve Jersey Adalarında milyonlarca doları olduğu ispatlanmıştır. Özellikle paranın kamu işleri yapan özel sektör firmalarından Maluf'un hesaplarına aktarıldığı ispatlanmıştır.

Freedom House'un 2011 raporunda, Brezilya polis gücü dünyanın en yozlaşmış ve şiddet uygulayan birimi olarak kabul edilmektedir. Örnek olarak izinli polis memurlarının *favelalardaki* uyuşturucu satıcılarını koruyan özel militan gruplara katıldıkları hatta rüşvet vermeyen küçük işletme sahiplerini yargısızca öldürdükleri belirtilmektedir. Ayrıca polis gücü içinde adam kaçıрма, gasp ve uyuşturucu kaçakçılığı yaygındır. *New York Times* haberine göre Şubat 2011'de Rio de Janeiro'da 30 polis memuru uyuşturucu tacirleriyle ortak çalıştıkları için gözaltına alınmışlardır. Daha önce, aynı eyalette benzer suçtan 2006 yılında 75 polis memuru 2007 yılında ise 56 polis memuru gözaltına alınmışlardır.

D. Hukuki Yapı

1824 yılında hazırlanan ilk anayasaya göre monarşi; askeri ve soya dayalıydı. Anayasaya göre sadece mülk sahipleri oy kullanabilmekteydi. 1891 yılında Cumhuriyetin ilanından sonra hazırlanan anayasa ile devletin federal ve cumhuriyetçi yapısı ABD'den esinlenerek hazırlanmıştır. Ayrıca o dönemde kadın ve okuma-yazma bilmeyenlerin oy hakkı bulunmamaktaydı. 1934 Devrim Anayasası olarak adlandırılan Vargas Dönemi Anayasasında kadınlara oy hakkı tanınmıştır. Vargas'ın diktatör yönetim döneminin 1937 tarihli anayasasına Polonya Anayasası da denilmektedir. Özellikle şirketlerin hâkim olduğu dönem olarak da kabul edilmektedir. 1946 yılında askeri-sivil darbe sonucunda hazırlanan anayasa demokratik temeller üzerine kurulurken, 1 Nisan 1967 askeri darbesi sonucunda hazırlanan diğer anayasa ise demokratik değildir. 5 Ekim 1988 yılında hazırlanan son anayasa aşırı demokratik kabul edilse de sosyal güvenlik ve vergi imtiyazları zaman içinde yapılan reformlarla kısıtlanmaktadır. 1988 Anayasası'nda 23 yıllık süre zarfında 67 defa olmak üzere toplam 250 maddede değişiklik yapılmıştır. Anayasadaki federal yapılanma, hukuki altyapıyı çeşitlendirmiş ve karmaşık hale gelmesine neden olmuştur.

Ulusal Adalet Komisyonu ve Federal Anayasa Komisyonu ise hukuk sisteminin idari örgütleridir. Ulusal Adalet Komisyonu, mahkemeler arasında planlamayı ve koordinasyonu sağlamak için 2004 yılında oluşturulmuştur. Hâkim ve savcılar üzerinde denetleme ve düzenleme yetkilerine sahiptir. Başsavcılık makamı ise 1993 yılında oluşturulmuştur. Kabinede bakan konumunda görevini yürütür. Başkan başsavcıyı senatörlerin onayını alarak atar. Brezilya hukuk sisteminde, Başsavcılık makamı (AGU) 1988 Anayasası ile yargı yönetimi için gerekli faaliyetler ve yargı organları, savcılık, halk savunucuları ile özel avukatlar arasında önemli rol

oynar. Ülkedeki hâkimlerin seçiminde senatörler gizli oy kullanırlar ve Başsavcı atanmasını da onaylamaları gerekmektedir.

Brezilya hukuk sisteminin temel ayrımı adli yargı ve ihtisaslaşmış mahkemelerdir. İhtisaslaşmış mahkemeler federal hükümet, adli yargı ise federal ve eyalet yargı birimleri tarafından düzenlenmektedir. Yerel belediyelerin ise herhangi bir yargılama gücü bulunmamaktadır. Ülkede ulusal anlamda iki yüksek mahkeme bulunmaktadır. Başkan tarafından senatonun onayı ile ömür boyu atanan, Bakan olarak adlandırılan, 11 üyeli Yüksek Federal Mahkeme (STF) kanunların anayasaya uygunluğunu denetler. Ayrıca üst düzey siyasetçileri (Başkan, Bakan vb.) yargılama görevi bulunmaktadır. Yüksek Yargı Mahkemesi (STJ) ise anayasa dışında kalan federal kanunları inceler. Özellikle valilerin işlediği suçlardan dolayı yargılamalarını yapar. Yüksek Seçim Mahkemesi (TSE), seçimlerle ilgili yasal işlemlerin takibi ve sonuçlarının ilanını denetler. Bölge Federal Mahkemeleri ülkeyi 5 dereceye ayırarak her birinde eyalet sayıları farklı şekilde örgütlenmiştir. Temyiz Mahkemesi olarak da Federal Temyiz Mahkemeleri bulunmaktadır.

Uzmanlaşmış mahkemeler de federal ve bölgesel olarak kategori edilmiştir. Üst Mahkeme olarak Üst İş Mahkemeleri, Üst Askeri Mahkemeler, Üst Seçim Mahkemeleri ve Üst Yargı Mahkemeleri bulunmaktadır. Bunlar STJ'nin paralelindeki mahkemelerdir. İstinaf Mahkemeleri olarak Bölgesel İş Mahkemeleri, Bölgesel Seçim Mahkemeleri, Bölgesel Federal Mahkemeler; Asliye Mahkemeleri olarak İş Mahkemesi, Seçim Mahkemesi, Federal Mahkeme, Askeri Mahkeme faaliyet göstermektedir. Diğer mahkemeler olarak devlet seviyesinde "comarcas" olarak adlandırılan bir veya birçok yerel yönetim bölgesinde faaliyet gösteren mahkemeler bulunmaktadır.

Brezilya gelişmekte olan ülkeler arasında yolsuzluk karşıtı kanunlarda en iyisine sahip olsa da yolsuzluk vakâları ülke gündeminden asla düşmemektedir. Çünkü hem yargıçların yeteneklerinin iyi olmaması hem de yargı erki ile diğer erkler arasındaki bağımlılığın yoğun olması yolsuzluğu arttırmaktadır. Özellikle 1996 yılında hukuk sistemi içinde akraba kayırmacılığı kanunla ortadan kaldırılmıştır. Daha önce bir yargıç tüm akrabası ve arkadaşlarını mahkemelerde çalıştırarak nepotizm yaparak sistemi yozlaştırmıştır. 21 Ağustos 2008'de Federal Yüksek Mahkeme yasama, yürütme ve yargı erkelerinde akraba kayırmacılığını yasaklamıştır. Ayrıca hukuk sistemi yolsuzluk davalarında çok yavaş ilerlemektedir. Genel kabul Brezilya'da İtalya'daki gibi "Temiz Eller Operasyonu" yapılması gerektiğidir. Mesela 2007 yılında yasadışı kumarhane açılış izni ve devamı için karar veren 3 Baş Hâkim ve 2 Federal Hâkimin karıştığı yolsuzluğu federal polis kapatırken, *El País* gazetesinin Kasım 2011 haberine göre 62 yargıç kişisel kazanç için yargı bilgilerini satmışlardır.

Ayrıca ülkedeki yargıçların kanuni güçleri ve kanun dayanakları güçlü olsa da milletvekili dokunulmazlıklarını kaldırarak soruşturma açma niyetleri genellikle bulunmamaktadır. Bu yapıda siyasetçi hakkında kesin deliller de olsa hapse girmemektedirler. Sadece 2009 yılında yolsuzluk vakası olarak, Federal Bölge Valisi Arruda Brezilya tarihinde ilk defa para bavullarıyla beraber kamuya açık alanda

yakalanmış ve 2010 yılında hapis cezası almıştır. 2010 yılında Amapa Devletinin Valisi de yolsuzluktan dolayı hapis cezası almıştır. Ancak Brezilya'da istifa eden ya da görevden alınan siyasetçi için ağır cezalar olmadığından, tekrar siyasete geri dönebilmektedirler. Başkan Collor'un yolsuzluk soruşturmalarına rağmen şu an senatör olması buna bir örnektir.

Ayrıca, Eski Başkan Lula ve Eski Sosyal Güvenlik Bakanı Londa hakkında 2011 yılında savcılık tarafından yolsuzluk soruşturması başlatılmıştır. 10 milyon emekliye düşük faizli krediyi öven mektupların ülkede sadece bir bankaya rant sağladığı ortaya çıkmış ve bu mektuplar için harcanan 3,5 milyon dolarlık kamu kaynağı hakkında yolsuzluk davası açılmıştır. Lula ise mektuplarda herhangi bir bankayı işaret etmediğini söylese de, o dönem sadece tek bir banka bu krediyi sağlamıştır. Yargı süreci hala devam etmektedir.

2. YOLSUZLUKLA MÜCADELE YAPILARI, ARAÇLARI VE YÖNTEMLERİ

Brezilya'da yolsuzlukla mücadele birimleri farklılık göstermektedir. Tek merkezi yapı bulunmamaktadır. Brezilya'da yolsuzlukla mücadele araştırmasının kamusal gözetimi Brezilya Mali İşler Ofisi, Federal Polis, Adalet Bakanlığı, Federal Cumhuriyet Savcılığı, Mali Aktiviteleri Kontrol Konseyi, Federal Sayıştay, Başsavcı Bürosu, Federal Gelirler Sekreteryası ile Malvarlığı Kurtarma ve Uluslararası İşbirliği Bölümü tarafından yapılmaktadır. Tabii ki denetimlerin başlangıç noktası ve karar vericisi Federal Hükümdür. Zaten ülkede gerçekleşen yolsuzluğun büyük çoğunluğu federal hükümet üyeleri tarafından yapılmaktadır. Özellikle bürokratik yapının karmaşıklığı yolsuzluğun rahatlıkla yapılmasını sağlamakta ve denetlenmesini engellemektedir.

Brezilya'da Federal Hükümetin yolsuzlukla mücadele kurumu ve iç denetim birimi olan Mali İşler Ofisi'ne göre şeffaflığın gerçekleşmesi için belirli ön koşullar gerekmektedir. Bunlar yolsuzlukla mücadele, kamu yönetiminin geliştirilmesi, toplum kontrolü ve sosyal katılımdır. Şeffaflık için merkezi hükümet ilk olarak 2004 yılında "Şeffaflık Portalı"nı faaliyete geçirmiştir. 2005 yılında ise Bakanlıkların sayfalarında şeffaflık sayfaları oluşturularak e-prosedürleri ve denetleme raporları internette yayınlanmıştır. 2006 yılında Şeffaflık Portalı tüm devletler ve yerel yönetimler bazında faaliyete geçirilmiştir. 2007 yılında Federal transferler için web tabanlı sistem olan *siconv* ile web üzerinden "Satin Alma Kartları" oluşturulmuştur. 2008 yılında SICAF adlı mal tedarik edenlerin kayıt sistemi ve internette "Kara Listeler" yayınlanmıştır. 2009 yılında Federal sistemde "Bilgi Edinme Hakkı" işleme sokulmuştur.

A. Kamu Yönetiminin Denetimi

Yolsuzlukla mücadele için kanunlar sürekli geliştirilmeye çalışılmaktadır. Aslen Anayasanın 37, 74, 85, 86 ve 129. maddelerinde yolsuzluk ve denetimler hakkında hükümler bulunmaktadır. Ayrıca Kara Para Aklama Kanunu (9.613/1998),

Görevi Suiistimal Kanunu (8.429/1992), Kamu İhale Kanunu (8.666/1993), Ekonomik Düzene Karşı İhlaller (8.884/1994), Yürütme Gücünün İç Kontrol Kanunu (10.180/2001), Brezilya Mali İşler Ofisi Kanunu (10.683/2003), Brezilya Sayıştay Kanunu (8.443/1992) ve diğer 15 yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bunlara ilaveler 2005 Haziran ayında Ulusal Kongreye gönderilen Yasadışı Zenginleşmenin Suçlanması, 2006 Ekim ayında Ulusal Kongreye gönderilen Çıkar Çatışmaları, 2011 yılında Kongreden geçen Bilgi Edinme Hakkı, Başkan Kararnamesi ile geçen Kamu Çalışanlarının Malvarlığının Araştırılması ve Kaynak Transferlerinin Kontrolü ile Merkez Bankası tarafından çıkarılan Siyasete Maruz Kalan Kişiler Hakkında Düzenlemelerdir.

En önemli yolsuzlukla mücadele kurumu olan Brezilya Mali İşler Ofisi belirli sekreteryalara ayrılmıştır. Bu sekreteryalar; Federal İç Kontrol, Yolsuzluğu Önleme ve Stratejik Bilgilendirme, Disiplin Kurulu ve Ombudsman Ofislerinden oluşmaktadır. Temel iç denetim faaliyetleri Şeffaflık Portalı sayesinde federal bölümler tarafından yapılmaktadır. Federal düzeyde kullanılan kaynaklar, federal düzeyden devlet ve belediyelere aktarılan federal kaynakların takibi, doğrudan vatandaşa ödenen federal kaynaklar ve Federal Hükümetin Satın Alma Kartları'nın işlemleri takip edilerek kamu kaynaklarının federal düzeyde denetimi sağlanmaktadır. Diğer devletler ve belediyeler ise sisteme entegre olmaktadır. Devletin Şeffaflık Portalı üzerinden kullandığı Satın Alma Kart Sistemi sayesinde 2008 yılının sonunda bir önceki yıla göre Satın Alma Kartlarındaki harcamalarda yüzde 58,52'lik azalma görülmüştür.

Özellikle Mali İşler Ofisi'nin Düzenli Denetim Raporları olan Program Gözetleme, Rastgele Denetim Raporları ve Özel Denetim Raporları ile her Bakanlığın internet sayfasında yayınlanan Yıllık Hesap Denetim Raporları şeffaflığı artırmaya yönelik çalışmalarındır. 2008 yılı itibarıyla 1.910 devlet memuru ve 8 şirket cezalandırılmıştır. Ayrıca Mali İşler Ofisi'nin Kamu Parasının Korunması (*Olho Vivo no Dinheiro Publico*) adlı sosyal kontrol programı sayesinde 5.100 kamu memuru, 4.945 meclis üyesi, 5.554 belediye başkanı, 1.361 öğretmen ve 6.213 öğrenci yolsuzluk ve kamu kaynaklarının denetimi hakkında eğitilmiştir. Bu sayede kamu kaynaklarının israfının ve yolsuzlukların toplumsal kontrol ile azaltılması amaçlanmaktadır.

Ancak, kamu fonlarının çalınmasını engelleyecek birim olan Mali İşler Ofisi'nin, denetimler için federal ve devlet üst yönetiminden onay alması gerekmektedir. Bu ilişki ver-al sistemini getirdiğinden karşılıklı çıkar ilişkisi sonucunda yolsuzluk artmakta ve denetlenememektedir. Özellikle ABD Dış İlişkiler Bakanlığı'na göre, ülkede yerel seviyedeki yargıçlarda ve kamu ihalelerinde yolsuzluk açısından birincil risk bulunmaktadır. Yolsuzlukların yoğunlaştığı yerler, ekonomik kaynakların kamu politika yapımcıları tarafından paylaştırıldığı alanlardır. Buna karşılık piyasa reformları devlet kararlarıyla ekonomik kaynaklarda alınmaktadır. Bunun en güzel örneği de özelleştirme süreçleridir.

Politikacılar devlet mekanizmasını kendi özel işlerinde ve akraba ile arkadaşlarına yardım etmede kullanmaktadırlar. Toplum ise iş yapmanın ödülü olarak

rüşvet, iltizam ve kayırmacılığı genel olarak kabullenmiştir. Brezilya, siyasi ve idari liderlerin rüşvet almalarına karşı en umursamaz toplumlardan biri olmaya devam etmektedir. Bunu en güzel açıklayan söz 1950-1960 döneminde Sao Paulo Valisi ve Başkanı olan Adhemer de Barros taraftarlarının kullandığı “*Rouba mas faz*” yani “*çalıyor ama çalışıyor*” dur. Özellikle kurumsal anlamda siyasiler kamu ihaleleri için özel şirketlerden rüşvet alırken; örneğin vergi toplayan devlet memurları rüşvet karşılığında mükellefin vergi zorunluluğunu düşürebilmektedirler.

2011 Ekim ayında kongreden geçen Bilgi Paylaşımı Kanunu ile vatandaşların isteği üzerine otoriteler harcamalar hakkında bilgi vermeye zorlanmaktadır. Ülke kanuni olarak güçlü ve sağlam bir alt yapıya sahip olsa da yolsuzlukla mücadelede siyasi destek olmadığından, yolsuzluklar engellenememektedir.

B. Medya ve Sivil Toplumunun Rolü ve Etkinliği

Brezilya medyası ülkedeki yolsuzlukların belgelenmesinde temel rol oynamaktadır. Özellikle ülkenin ulusal ve yerel medya organları arasındaki büyük rekabet sürekli olarak yolsuzlukların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Ayrıca ülkede basın özgürlüğünün varlığı da önemlidir. Ancak ülkedeki paradoks şudur ki; birçok parlamenterin kendi radyosu veya televizyonları vardır. En önemli medya yayınları ise; *Veja* dergisi, *Epoca* dergisi, *Diarios Associados*, *Rede Globo TV Network* ve *Folha de Sao Paulo*'dır. Medya yolsuzluk konularında aşırı kınama ve belge toplamasıyla toplumu uyarma rolünü yerine getirmektedir.

2003 yılında Brezilya'da Ombudsman Kurumu oluşturularak, federal düzeydeki yönetim kurumları ile memurlar hakkında şikâyet ve öneriler analiz edilmeye başlanmıştır. Artık toplum milyonlarca imza toplayarak veya protestolarda bulunarak hükümetin şeffaf olmasını istemektedir.

Brezilya'da yolsuzlukla mücadele eden sivil toplum örgütleri şunlardır; *Ficha Limpa* (temiz sicil) Hareketi, Seçim Yolsuzluklarıyla Mücadele Hareketi (MCCE), Yolsuzlukla Mücadele ve Kara Para Aklamaya Karşı Ulusal Strateji (ENCCLA), Brezilya Barolar Birliği'nin Yolsuzlukları İzleme Merkezi, Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Marşı, *Ribeirao Bonito Dostları* (Amarribo), *Ethos Enstitüsü*, Brezilya'nın Saydamlığı. Sivil toplum örgütleri arasında 1999'da kurulan *Amarribo* (*Ribeirao Bonito Dostları*) kendi yerel bölgesinde yerel konsey üyelerinin hatta Başkan'ın işlemlerini araştırarak 2002 yılında Brezilya'da yolsuzlukla mücadele için sembol olmuştur. Çünkü 200'ün üzerinde organizasyon ile 200 seminerde *Transparencia Brasil* ve *Ethos Enstitüsü* ile ortak *Brezilya Belediyelerinde Yolsuzlukla Mücadele* adlı kitabın 150.000 kopyasını dağıtmışlardır.

Ayrıca *Ethos Enstitüsü*, hem Federal Hükümetle hem de özel sektörle ortak çalışmalar yürütmektedir. Ülkenin 500 büyük şirketi ile “Yolsuzlukla Mücadele ve Dürüstlük Paketi” imzalayarak *Empresa Limpa* yani Temiz Şirket sertifikaları ile yozlaşmayı engellemeye çalışmaktadır.

Siyasi parti olmasa da, ülkede hem seçimlerde hem de baskı grubu olarak öne çıkan en önemli sivil toplum örgütü, *Topraksız Kır İşçi Hareketi* olarak ad-

landırılan MST'dir. 200 bin civarındaki topraksız işçilere Lula'nın gerçekleştirdiği reformlar sonucunda 40 bin köylü daha katılmak zorunda kalmıştır.

SONUÇ

Brezilya'nın diğer Güney Amerika ülkelerine göre yolsuzlukla mücadele alanında avantajları; rekabetçi ve agresif medyası, skandalları araştıran kurumlarının varlığı, savcılık birimlerinin iyi çalışması, federal hükümetin yarı otonom kurumları ve onların yerel sağlayıcılarıdır.

Yolsuzluğa karşı hukuki altyapı ve avantajları olmasına rağmen başarılı olunamamasının nedeni; yolsuzluğa karşı siyasetçilere ağır cezaların verilmemesidir. Ülkedeki federal yapının karışıklığından dolayı, yargı mensuplarının atanması Başkan tarafından gerçekleştirilse de senatörlerin onayını gerektirdiğinden, al-ver ilişkisi görülmektedir. Atanmış bürokratlar, seçilmiş senatörlere karşı zayıflık göstermektedir. Temiz Sicil Kanunu sayesinde politik yolsuzluklar ilerleyen yıllarda azaltılabilir. Çünkü federal polise göre senatörler, milletvekilleri, hükümet memurları ve yargıçlar milletvekili dokunulmazlığına sahiptirler. Örnek vermek gerekirse 2003-2007 yılları arasında 5.000 kişi yolsuzluk suçlaması ile tutuklanırken bunlardan bir tanesi bile yüksek düzey politikacı değildir. Çünkü politikacılar için Yüksek Mahkeme izni gerekmektedir. Ancak 40 yılı aşkın sürede 2010 yılında tutuklana Vali haricinde herhangi bir siyasetçi hakkında yolsuzlukla ilgili verilmiş karar bulunmamaktadır.

Brezilya'da yolsuzluk, imparatorluğun kuruluşundan itibaren var olan bir olgudur. Ancak PT iktidarında yolsuzluk bireysel düzeyden kurumsal düzeye geçmiştir. Yaşanan skandallar o kadar derin ve yapılan yolsuzluk miktarları o kadar fazladır ki, toplumun içinde yaşanan küçük yolsuzluk olayları görülmemektedir. Aslen polis hizmetlerinin de her aşamasında yolsuzluk, hem kurum içinde hem de bireylerin kendi hayatlarını korumak için yoğun şekilde devam etmektedir. Özellikle yolsuzluk vakalarında toplum hafızasının çok kısa olması da siyasetçilerin tekrar tekrar seçilmesine ve politik yozlaşmaya neden olmaktadır. Bürokratik rekabet, bazı kurumlardaki yaygın yolsuzluk ve polis gücünün azlığı, yolsuzluk olaylarının arttırmaktadır.

Brezilya'daki yozlaşmanın çözümü şeffaflıktan geçmektedir. Brezilya Federal Hükümeti ve diğer yönetim birimleri daha şeffaf hale gelmek zorundadırlar. Şeffaflık arttıkça yolsuzluk denetlenebilecek ve makul düzeylere inecektir. Ayrıca yolsuzluk oranlarının azalması sonucunda fakirliği azaltabilecek yatırımlara kaynak aktarılacaktır. Ülkenin GSYİH'sı yüksek miktarlarda bulunmakta; ancak her birey bundan adaletli olarak yararlanmamaktadır.

Brezilya toplumu yozlaşmış siyasi sisteme karşılık ülkenin güçlü ekonomik performansı, artan maaşları ve sosyal güvenlik reformlarından dolayı hala PT partisine destek vermektedir. Kısaca: *Rouba mas faz!*

Kaynakça

Kitaplar

- Eul-Soo Pang, *International Political Economy of Transformation in Argentina, Brazil and Chile since 1960*, Palgrave Macmillan, USA, 2001.
- Lincoln Gordon, *Brazil's Second Chance: En Route Tward the First World*, Brooking Institution Press, USA, 2001
- R. S. Rose, *Unpast: Elite Violence and Social Control in Brazil, 1954-2000*, USA, 2005
- Riordan Roett, *The New Brazil*, Brookings Institution Press, USA, 2010
- Rober M. Levine, *History of Brazil*, Greenwood Press, USA, 1999.
- Sue Branford, Bernardo Kucinski and Hilary Wainwright, *Lula and The Workers' Party in Brazil*, New Press, January 1, 2004.
- Susan Rose-Ackerman, *The Political Economy of Corruption in Corruption and The Global Economy*, Institute for International Economics, http://www.iiie.com/publications/chapters_preview/12/2iie2334.pdf
- Thomas Vinod, *Brazil's Agenda in From Inside Brazil: Development in the Land of Contrasts*, World Bank Publications, USA, 2006.

Sürelü Yayınlar

- Anti-Corruption Profile: Brazil, <http://www.trust.org/trustlaw/country-profiles/profile.dot?id=09c59db9-55cf-42d3-a4e3-b3b584f20151>
- Bertelsmann Stiftung's, BTI 2012 -Brazil Country Report, Gütersloh, 2012
- Birliğin Mali Bütçe Kanunu, <http://www.planejamento.gov.br/secretarias/upload/Arquivos/noticias/sof/PLOA2011-Volumelll.pdf>
- Bonnie J. Palifka , *Corruption and Entrepreneurship in Brazil* , May 27, 2006, <http://homepages.mty.itesm.mx/bpalifka/Palifka.pdf>
- Brazil Society and Culture Complete Report, World Trade Press, USA, 2010.
- Brazil Corruption: Actions, <http://www.unodc.org/southerncone/en/corruptcao/acoes.html>
- Brazil, <http://www.worldbank.org/en/country/brazil/overview>
- Brazillian Federal Senate, <http://www2.camara.gov.br/english/the-federal-senate>
- Brazillian National Congress, <http://www2.camara.gov.br/english/the-brazilian-parliament>
- Brezilya Anayasası,
<http://web.mit.edu/12.000/www/m2006/teams/willr3/const.htm> ve <http://www2.camara.gov.br/english/brazilian-constitution-2>

Carlos Higino Ribeiro de Alencar and Ivo Gico Jr., When Crime Pays: Measuring Judicial Efficacy Against Corruption In Brazil, Working Paper, 0004/10, <http://escholarship.org/uc/item/63k634vn>

Chamber of Deputies Body, <http://www2.camara.gov.br/english/chamber-of-deputies-bodies>

Claudio Ferraz, Frederico Finan, Exposing Corrupt Politicians: The Effect of Brazil's Anti-Corruption Program on Electoral Outcomes, http://emlab.berkeley.edu/~ffinan/Finan_Audit.pdf

Country Study: Brazil, <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/brtoc.html>

David Fleischer, Political Corruption And Campaign Financing: Brazil's Slow Shift Towards Anti-Corruption Laws, DEM35 Panel "Corruption in Latin America II: An Overview of the Practical Measures to Curb Corruption" of the XX International Congress of the Latin American Studies Association (LASA), Guadalajara, México, 17-19 April 1997

Doing Business: Brazil, Tax, <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/brazil#paying-taxes>

Ernst and Young Terco, Doing Business in Brazil, 2011

Esin Şen, Brezilya Ülke Raporu, İGEME, 2010

Export Development Canada, Brazil, EDC Report, May 2012

Fabiano Angelico, Brazil Notebook 2011, <http://www.globalintegrity.org/report/Brazil/2011/notebook>

Federal Representatives Change Party, <http://www.v-brazil.com/government/legislative-branch/unloyalty.html>

Frederick T. Stocker, Anti-Corruption Compliance in Brazil—Addressing a Daunting Challenge, Policy Analysis, March 2012

FreedomHouse 2011, <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/brazil>

FreedomHouse 2012, <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/brazil>

Global Integrity Scorecard: Brazil 2009 <http://report.globalintegrity.org/reportPDFS/2009/Brazil.pdf>

Global Security, Brazil – Government <http://www.globalsecurity.org/military/world/brazil/government.htm>

Global Security, Brazil- Corruption, <http://www.globalsecurity.org/military/world/brazil/corruption.htm>

Global Security, Brazil – Politics, <http://www.globalsecurity.org/military/world/brazil/politics.htm>

Human Development Index, 2013 Report http://hdr.undp.org/en/media/HDR2013_EN_Statistics.pdf

- Jorge Hage, Anti-Corruption Measures In Brazil- Enhancing the Public-private Collaboration, Brussels, Belgium 27-28 May 2009
- Jorge Hage, Is Transparency Delivering (In Brazil) ?, Americas Regional Conference on the Right of Access to Information , Lima April 28th 2009
- Jorge Hage, The Role and Work of CGU, UNODC, Vienna, November 17th-19th, 2008
- Jorge Hage, UNODC Expert Meeting on the Prevention of Corruption, Doha, Qatar 9-11 February 2009
- José Álvaro Moisés, Political Corruption And Democracy In Contemporary Brazil, http://waporlatinoamerica.org/descargas/revista/n0/moisés_political.pdf
- Josef Goodman, Molly Ma, and Jay Pabarue, Confronting Corruption in the Developing World, The Politics, <http://thepolitic.org/?p=501>
- Kroll and EIU, Global Fraud Report, Annual Edition 2010/11
- Latinobarómetro Corporation, Latinobarómetro 2010, Santiago, Chile, <http://www.latinobarometro.org/latino/LATContenidos.jsp>
- Maira Martini, Changing The Rules of The Game: A Diagnosis Of Corruption In Brazil, Hertie School of Governance, 9 April 2011
- Matthew S. Winters, Rebecca Weitz-Shapiro, “Rouba, Mas Faz” or Not? Exploring Voter Attitudes Toward Corruption in Brazil , 2010 Annual Meeting of the American Political Science Association
- Politics and Government, http://www.transparency.org/topic/detail/politics_and_government
- Robert Klitgaard, Ronald MacLean-Abaroa , H. Lindsey Paris. Corrupt Cities, A Practical Guide to Cure and Prevention, World Bank Institute, Washington, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2000/10/07/000094946_00092605362082/Rendered/PDF/multi_page.pdf
- Rogério B. Arantes , The Brazilian “Ministério Público” and Political Corruption in Brazil, Working Paper Number CBS-50-04 Centre for Brazilian Studies University of Oxford
- Simeon M. Kriesberg, Bruno Werneck, Anti-Corruption Compliance in Brazil: The Challenges Facing US Companies, Mayer Brown, Global Strategies Webinar Series, December 8, 2010,
- Snapshot of the Brazil Country Profile, <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/latin-america-the-caribbean/brazil/>
- Stephen D. Morris , Corruption in Latin America: An Empirical Overview, <http://elauditor.rocketweb.com.ar/files/4fc5e8e846f9b.pdf>
- The CGU and Ethos Institute, Business Social Responsibility In Combating Corruption, Office of the Comptroller General – CGU And Ethos Institute for Business and Social Responsibility, Working Group of the Business Pact for Integrity And Against Corruption, 2009

The CGU, CGU Brazil Report, November/December, No.2, 2009
The CGU, CGU Brazil Report, September/ October, No.1, 2009
The CGU, Internal Control, Preventing And Fighting Corruption, Office of the Comptroller General – CGU, 2008
The CGU, Internal Control, Preventing and Fighting Corruption, Office of the Comptroller – CGU, 2007
Timothy J. Power and Matthew M. Taylor, Corruption and Democracy In Brazil The Struggle for Accountability, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana, 2011
Transparency International, Bribe Payers Index, 1999-2011, <http://www.transparency.org/research/bpi/overview>
Transparency International, Global Corruption Barometre 2009, May 2009
United Nation, Republic of Brazil Public Administration Country Profile, Department of Economic and Social Affairs, January 2004
World Bank, World Governance Index, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>

Web Kaynakları

Andréa Novais, Types of Corruption in Brazil, 06/06/12, <http://thebrazilbusiness.com/article/types-of-corruption-in-brazil>
BBC, Brazil's President Rousseff Grapples with Corruption, <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-14680394>
BBC, Q&A: Brazil Corruption Scandal, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4676435.stm>
Brazil Portal, http://www.brasil.gov.br/?set_language=en
Carlos Henrique da Silva Ayres, Brazil and Anti-Corruption Legislation, March 10, 2011, Thomas R. Fox Law, 2011, <http://tfoxlaw.wordpress.com/2011/03/10/brazil-and-anti-corruption-legislation/>
Gert Peuckert, Mauricio Thuswohl, Brezilya'da Seçim Öncesinde Lula Hükümeti ve Sol, http://www.kozmopolit.com/2007/texte/rapor/rapor03_peuckert.html
Gini Index, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2172.html>
Interview of Sidney Vianna, Anti-corruption and Doing Business in Brazil, 10 January 2012, <http://ethic-intelligence.com/experts/89-brazil-anti-corruption-trends>
Katheryn Gallant, The Art of Stealing, <http://www.brazzil.com/cvrmr97.htm>
LAND, Corruption Weighs on Brazilian Politics, <http://latindispatch.com/2011/12/19/corruption-weighs-on-brazilian-politics/>

Matt Ellis, Boom Times in Brazil, <http://mattesonellislaw.com/fcpamericas/boom-times-in-brazil-part-1-five-corruption-issues-to-look-out-for-in-a-high-opportunity-high-risk-environment>

Matt Ellis, Brazil: Waking Up to Anti-Corruption Compliance, 11.28.2011 <http://mattesonellislaw.com/fcpamericas/brazil-waking-up-to-anti-corruption-compliance>,

Metin Yeğin, Brezilya Başkanlık Seçimlerinde Ne Oldu?, 14 Ekim 2010, Günlük Gazetesi, http://www.latinbilgi.net/index.php?eylem=yazi_oku&no=3645

Reuters, Analysis: Brazil's Rousseff Backs off Cabinet Purge

Reuters, <http://www.reuters.com/article/2012/01/13/us-brazil-politics-idUSTRE80C20720120113>

Ruban Selva, A Short History of Inflation in Brazil, 25 Feb 2010, <http://ezinearticles.com/?A-Short-History-of-Inflation-in-Brazil&id=3817254>

Ruban Selva, Tocatis, Brazil For Property and Land Investors, 28 June 2010, <http://ezinearticles.com/?Tocatis,-Brazil-For-Property-and-Land-Investors&id=4562508>

Ruban Selva, Brazil's Economic Growth - Reducing Corruption, 16 March 2010, <http://ezinearticles.com/?Brazils-Economic-Growth---Reducing-Corruption&id=3920036>

T.C. Dışişleri Bakanlığı, Brezilya'nın Siyasi Görünümü, <http://www.mfa.gov.tr/brezilya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

The CGU, Disciplinary Action, <http://www.cgu.gov.br/english/AreaCorreicao/OQueE/>

The CGU, Audit and Inspection, <http://www.cgu.gov.br/english/AreaAuditoriaFiscalizacao/OQueE/>

The CGU, Ombudsman's Office, <http://www.cgu.gov.br/english/AreaOuvidoria/OQueE/>

The CGU, Preventing Corruption, <http://www.cgu.gov.br/english/AreaPrevencao-Corrupcao/AreasAtuacao/>

The Office of the Comptroller General, <http://www.cgu.gov.br/english/>

Brazil Election Results, <http://electionresources.org/br/deputies.php?election=2010&state=BR>

Ek-1 Brezilya Siyasi Partiler Listesi

Kıs.	Resmi Adı	Parti Adı	İdeoloji
PMDB	Partido do Movimento Democrático Brasileiro	Brezilyalı Demokratik Hareket Partisi	Merkezi, Halkçı
PP	Partido Progressista	İlerici Parti	Muhafazakâr, Liberal Muhafazakâr
PSDB	Partido da Social Democracia Brasileira	Brezilyalı Sosyal Demokrasi Partisi	Merkezi, Sosyal Demokrat
PT	Partido dos Trabalhadores	İşçi Partisi	Demokratik Sosyalist, Sosyal Demokrat
PDT	Partido Democrático Trabalhista	Demokratik İşçi Partisi	Sosyal Demokrat, Halkçı
PTB	Partido Trabalhista Brasileiro	Brezilyalı İşçi Partisi	Merkezi, Halkçı
DEM	Democratas	Demokratlar	Hıristiyan Demokrat, Liberal Muhafazakâr
PR	Partido da República	Cumhuriyet Partisi	Halkçı, Muhafazakâr
PPS	Partido Popular Socialista	Sosyalist İnsanların Partisi	Sosyal Demokrat, Sosyal Liberal
PSB	Partido Socialista Brasileiro	Brezilyalı Sosyalistler Partisi	Demokratik Sosyalist, Sosyal Demokrat
PSC	Partido Social Cristão	Hıristiyan Sosyal Partisi	Hıristiyan Demokrat, Halkçı
PV	Partido Verde	Yeşil Parti	Çevreci
PCdoB	Partido Comunista do Brasil	Brezilya Komünist Partisi	Komünist, Marksist-Leninist

PMN	Partido da Mobilização Nacional	Ulusal Hareket Partisi	Milliyetçi, Merkezi
PRP	Partido Republicano Progressista	İlerici Cumhuriyet Partisi	Halkçı, Muhafazakâr
PSL	Partido Social Liberal	Sosyal Liberal Partisi	Sosyal Demokrat, Merkezi, Halkçı
PTC	Partido Trabalhista Cristão	Hıristiyan İşçi Partisi	Hıristiyan Demokrat, Halkçı
PTdoB	Partido Trabalhista do Brasil	Brezilya'nın İşçi Partisi	Merkezi, Halkçı
PSDC	Partido Social Democrata Cristão	Hıristiyan Sosyal Demokrasi Partisi	Hıristiyan Demokrat
PHS	Partido Humanista da Solidariedade	Yardımlaşma Hümanist Partisi	Merkezi, Hıristiyan Demokrat
PRB	Partido Republicano Brasileiro	Brezilyalı Cumhuriyetçiler Partisi	Merkezi, Halkçı
PTN	Partido Trabalhista Nacional	Ulusal İşçi Partisi	Merkezi, Halkçı
PRTB	Partido Renovador Trabalhista Brasileiro	Brezilyalı İşçi Yenilenme Partisi	Merkezi, Halkçı
PSOL	Partido Socialismo e Liberdade	Sosyalizm ve Özgürlük Partisi	Sosyalist, Troçkist
PCB	Partido Comunista Brasileiro	Brezilyalı Komünistler Partisi	Komünist
PSTU	Partido Socialista dos Trabalhadores Unificado	Birleşik Sosyalist İşçilerin Partisi	Troçkist
PCO	Partido da Causa Operária	İşçilerin Hukuki Partisi	Troçkist

Kaynak: <http://www.tse.jus.br/partidos/partidos-politicos>

Son Notlar

1. Ek-1'de partilerin isimleri ve kısaltmaları verilmiştir.
2. 7 Haziran 2011'de Kabine Başkanı Antonio Palocci, 6 Temmuz 2001'de Ulaştırma Bakanı Alfredo Nascimento, 17 Ağustos 2011'de Tarım Bakanı Wagner Rossi, 14 Eylül 2011'de Turizm Bakanı Pedro Novais, 26 Ekim 2011'de Spor Bakanı Orlando Silva, 4 Aralık 2011'de Çalışma Bakanı Carlos Lupi ve en son 2 Şubat 2012'de Şehirler Bakanı Mario Negromonte istifalarını verdiler.
3. Kırıldan topraktan koparılan kişilerin yaşadığı gecekondu bölgelerine verilen genel addır.
4. Aracaju, Belém, Belo Horizonte, Boa Vista, Campo Grande, Cuiabá, Curitiba, Florianópolis, Fortaleza, Goiânia, João Pessoa, Macapá, Maceió, Manaus, Natal, Palmas, Porto Alegre, Porto Velho, Recife, Rio Branco, Rio de Janeiro, Salvador, São Luís, São Paulo, Teresina, Vitória.

The Academic Elegance

"Elegant solutions to intellectual challenges"

HİNDİSTAN: DÜNYANIN EN BÜYÜK DEMOKRASİSİNDE YOLSUZLUKLA YAŞAMAK

Mehmet GÜNEŞ*

GİRİŞ

Adı birçok yerel dilde efsanevî kutsal krallarına ithafen "Bharata"dan gelen Hindistan, dünya ölçeğinde hem bir okyanusa ve yarımküreye adını verecek kadar genişlikteki yedinci coğrafyaya karşılık gelen büyük dinler ve imparatorlukların doğuş yeridir. Dünyada 227 farklı devlet ve yedi milyanın üzerinde insan nüfusu¹ içinde; bu nüfusun yaklaşık olarak % 17,4'ünü tek başına Çin'den sonra en kalabalık ikinci ülke olarak barındırmakta, 3.290 bin km²'lik yüzölçümünde her biri insan kalabalığı Türkiye nüfusuna eşit dört büyük şehirle öne çıkmaktadır. Her türlü sorunlarıyla insan yoğunluğunun çok fazla olduğu bu şehirler Yeni Delhi 23 milyon, Mumbai (Bombay) 17 milyon, Kolkata (Kalküta) 15 milyon ve Chennai (Madras) 9 milyon civarındaki nüfuslarıyla aynı zamanda dünyanın en kötü sefalet ve yoksulluk ortamlarına sahip büyük çaplı yolsuzluklar ve rüşvetlerin günlük hayatta sıradanlaştığı metropollerini konumundadır. Bu ülkede yolsuzluk olgusu kimselerin şaşıramayacağı kadar gündelik bir davranışa dönüşmüştür. Hindistan'ın sahip olduğu değerler ve uyguladığı sosyal ve siyasal sistemler açısından yolsuzlukla ne kadar ilişkili olduğunun belirlenmesi önemli bir araştırma konusudur.

Hindistan'ın, bağımsızlık sonrası kısa devlet geleneği ile birçok ülkelerle kıyaslanmayacak yoğun nüfus ve fakirlik oranı, düşük eğitim düzeyi gibi kalkınmanın önünde biriken birçok önemli dezavantajları ile son yıllarda ekonomi, teknoloji ve askeri alandaki hızlı ilerleyişi beraberinde incelendiğinde yolsuzluğu ve kamu kaynaklarındaki verimsizliği yaşanan kontrolsüz değişimlerin hızlandırdığı görülmektedir. Üstelik Hindistan kendi büyük sorunlarına çare ararken artan yolsuzluk ve rüşvet olayları kalıcı bir nitelik göstermiş ve bunu engelleyecek siyasi çaba ve kararlarda tam anlamıyla bir atalet yaşanmıştır. Eski Başbakanlardan Rajiv Gandhi'nin fakirlere yönelik kamu harcamalarının sadece yüzde 15'inin onlara ulaşabildiğini ve

* Doç. Dr., Ufuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi megunes@kho.edu.tr

¹ <http://www.worldometers.info/world-population/> (Erişim Tarihi: 13.02.2013)

geri kalanının ise bir şekilde israf olduğunu veya bir şekilde başka yerlere kaydırıldığını açıklamasından sonra siyasetçilerin bu sorunun çözme konusunda çaresiz kaldığı anlaşılmaktadır. Bunun bir göstergesi olarak Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2012 değerlendirmesinde Dünyadaki 176 ülke arasında sıralamada 94. olan Hindistan, Senegal, Moldova, Yunanistan ile aynı kategoride yer almıştır.²

Hindistan için yolsuzluğun anlam ve çarelerini araştıran bu çalışmada öne çıkarılması gereken olgu, bu ülkenin sosyo-ekonomik altyapısının karışık ve düzensizliğine rağmen bazı alanlarda hamle yapabilmesinin altında yatan asıl önemli faktörün demokrasi olduğudur. Hindistan'da demokrasiye olan samimi bağlılık her şeye rağmen iç dinamikleri birbiriyle barışık halde tutmaktadır. Hindistan'da dengeler, farklı da olsa kendi içinde bir ahenk ve harmoni barındırmaktadır. Bu durum yolsuzluk ve rüşvetin ülkenin geleceğine önemli bir tehdit oluşturmasına rağmen, mevcut demokrasiye bağlılıkla bunun atlatılması için az da olsa bir imkân sunmaktadır.

Hindistan'daki yolsuzluğun sebep ve sonuçlarını doğru şekilde değerlendirmeden önce yolsuzluğu kuramsal olarak kaynak ve boyutları ile hatırlamak ve olumsuz etkileri ile doğurabileceği sonuçlarını irdelemek gerekir.

1. YOLSUZLUĞUN KAYNAĞI, BOYUTLARI, ETKİLERİ

Devletin kamu gücü ve kaynakları ile özel kuruluşlardaki görev, yetki ve kaynakların, toplumun zararına olacak şekilde özel çıkarlar için kullanılması şeklinde tanımlanabilen yolsuzluk; ilerlemeyi destekleyecek yerde toplumsal rekabeti engelleyerek, özellikle ekonomik büyümeyi yavaşlatmakta, doğrudan yabancı sermaye girişini ve vergi gelirlerini azaltmakta, gelir dağılımını bozarak yoksulluğu artırmakta, kamu kaynaklarının israf edilmesine yol açarak eğitim, sağlık, güvenlik gibi zorunlu kamu yatırımlarını olumsuz şekilde etkilemekte, kamu kurumlarına, yöneticilerine ve adalet sistemine duyulan güveni zedelemekte ve toplumda ahlaki bozulmaya yol açmaktadır.³

Yolsuzluğun doğurduğu bozulmanın bir örneğinin yaşandığı Hindistan gibi, geç bir dönemde merkezi ve planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçme kararı alan ülkelerde; ekonomik ve siyasal nitelikte rantı barındıran hassas piyasaları düzenleyecek mekanizmaların bulunmayışı ve sosyal dağınıklık ve parçalanmışlık doğrudan o ülkelerde "rant arama," "yolsuzluk" ve "büyük çaplı soygunlar"a neden olabilmektedir.⁴

Bir toplumda yolsuzluğun oluşması için en az iki ya da daha fazla kişinin çıkarının birbirini desteklemesi gerekir. Bu çıkara dayalı işbirliği, yolsuzluk olaylarında maddi bir nitelik (rüşvet veya zimmet) taşıyabileceği gibi, bazı durumlarda, kayırmacılık (nepotizm, kronizm veya patronaj) gibi doğrudan ekonomik bir anlamı bulunmayan ilişkiler şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir. Her iki koşulda

² <http://www.cpi.transparency.org/cpi2012/results/> (Erişim Tarihi: 15.02.2013)

³ <http://www.sp.gov.tr/documents/SaydamlikSP1014.pdf> (Erişim Tarihi: 10.02.2013)

⁴ <http://www.tedmer.org.tr/pdf/yolsuzluk.pdf>, s.3. (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

da yetkili kişi ya da kişiler, yetkilerini özel bir amaç için kurallara aykırı bir biçimde kullanmaktadır.⁵ İlk olarak kurallara aykırılık temelinde üretilen yolsuzluk ülkeden ülkeye şekil değiştirmekle birlikte birçok farklı türü bulunmaktadır. Yolsuzluğun bilinen usulleri dışında; kurumsal bilginin kötüye kullanılması, anayasa ihlalleri, politik faaliyetlerde harcanan paranın kaynağının gizli tutulması, mal beyanında bulunmama veya eksik mal beyanı verme, hediye alma, hukuka aykırı dinlemeler (wiretapping) politik bilgi sızdırma (political espionage) özellikle yerel kamu hizmetlerini yürütmekle görevli hizmet birimlerinde yaygın olarak görülen aşırı partizanlık (zealotry), siyasi kayırmacılığın bir türü olan gönül yapma (suvasyon) gibi birçok eylemler de yolsuzluk türleri arasında kabul edilmektedir.⁶

Bahsedilen farklı türlerdeki yolsuzluğu ülkelerin kendi şartları ile doğuran birçok sebep bulunmaktadır. Ancak bunlar arasında öncelikle; bir ülkedeki siyasal sistemin yapısı, siyasal kültür ile toplumsal kültür arasındaki ilişki, yönetim yapısı, bürokratik yapı, toplumda yaşanan hızlı değişim, modernleşme, az gelişmişlik, kötü yönetim, kapalı yönetim yapısı ve kültür, hesap verebilirlik yaklaşımının eksikliği, kamunun kontrol ettiği kaynakların büyüklüğü, yargı bağımsızlığının eksikliği, güçler ayrılığının tam olmayışı ve eksik rekabet yolsuzlukları doğuran, kamuda soygunları kolaylaştıran temel faktörler olarak sıralanmaktadır.⁷ Bahsedilen bu temel faktörlerle birlikte inceleme konusu olan Hindistan ülkesi özelinde yolsuzluğu anlamak için genel bir çerçeve çizmek gerekir.

A. Hindistan'ın Yolsuzlukta Genel Görünümü

Hindistan; yolsuzluk üreten tüm sosyal, siyasal ve ekonomik sorunların çoğunluğunu ülkesinde barındıran bir devlettir. Özellikle sıkça tekrarlanan siyasal sarsıntı ve gel-gitlerle ülke bir yandan diğer yana savrulabilmektedir. Örneğin son 50 yılda Hindistan'da demokrasi kesintiye uğramış ve 19 aylık bir otokrasi dönemi yaşanmıştır. Ülkede iki siyasi lider farklı sebeplerle suikasta kurban gitmiştir. Ülkenin çeşitli bölgelerde din ve etnik kökene dayalı ayrılıkçı hareketler büyük zararlar doğurmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra Hindistan, sürdürdüğü kapalı ekonomiden kısmen de olsa serbest bir ekonomiye geçiş yapmıştır. Ülke siyasi çalkantıdan dolayı laik bir hükümetten Hindu milliyetçisi bir hükümete ve oradan tekrar laik bir hükümete geri dönüş yapmıştır. Tek partili iktidardan 24 partili koalisyona gitmiş; nükleer karşıtı olmaktan nükleer güç olmaya geçmiş; Pakistan'la savaştan barış konuşmalarına, iflastan uzun süren bir ekonomik patlamaya geçiş yapmıştır. Bütün bu süreçler dikkate alındığında, Hindistan'ın fazlasıyla öngörülemez bir ülke olarak algılanması çok doğaldır.

Hindistan'ı yolsuzluk konusunda incelemede farklı kılan husus, sahip olduğu demokrasi kültürü ve devasa insan potansiyeli ve çeşitliliğinin nasıl bir arada yaşatılabileceğinin sorun oluşturması yanında bu sorunun diğer ülkeler için ce-

⁵ <http://www.tedmer.org.tr/pdf/yolsuzluk.pdf>, s.7. (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

⁶ <http://www.tedmer.org.tr/pdf/yolsuzluk.pdf>, s.13. (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

⁷ Hamza AL (2005), "Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzlukla Mücadele: Geleneksel Bürokratik Yapı ve Yeni Etik Değerler", Kamu Yönetimi Etik Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını, ss.239-249, s.240.

vaplarının Hindistan'da geçerli olamayacağı gerçeğidir. Dolayısıyla Hindistan'daki yolsuzluk sebep ve sonuçları bir açıdan benzersiz ve Hindistan'a mahsus özellikler taşımaktadır. Örneğin Hindistan'da yolsuzluk diğer ülkelerde algılandığı gibi algılanmamakta, yolsuzlukla mücadele edenler dâhil yolsuzluklara bulaştığı iddia edilebilmektedir. 2010 yılında hükümet tarafından yolsuzluklarla mücadele biriminin başına atanan PJ Thomas adlı bürokratin, Hindistan Yüksek Mahkemesi tarafından 2011'de 20 yıl önce ülkenin güneyindeki Kerala eyaletinde üst düzey bir bürokratken, hileli şekilde palm yağı ithal etmekle suçlanması üzerine istifa etmesi gibi olaylar yaşanabilmektedir.⁸

Uluslararası Para Fonu'ndan Vito Tanzi'ya göre diğer ülkelerdeki yolsuzlukların sebepleri arasında yer alıp Hindistan'ın özelinde yolsuzluğu artıran sorunlu alanlar; kamu alanındaki aşırı ve kuralcı yasaklama ve düzenlemeler, karmaşık vergilendirme ve lisans sisteminin varlığı, zorunlu harcama programlarının fazlalığı, rekabete dayalı olmayan piyasa sistemi, zorunlu mal ve hizmetlerin üretimindeki tekelci yapı, bürokrasi, yolsuzluğa bulaşan kamu görevlilerini caydıracak ceza sisteminin eksikliği, şeffaf ve geçerli nitelikteki yasa ve süreçlerin eksikliği olarak sıralanmaktadır.⁹

Profesör Bibek Debroy ve Laveesh Bhandari'nin "Hindistan'daki Yolsuzluk" (Corruption in India: The DNA and RNA) adlı kitaplarında iddia ettikleri gibi ülkedeki yolsuzluklarda sadece kamu görevlilerinden kaynaklanan zarar toplamı 18,42 milyar dolar iken bu zararın maliyeti Hindistan'da kişi başına 1.26 sentlik bir borca karşılık gelmektedir.¹⁰ Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün tahminlerine göre yılda sadece taşımacılık sektöründe ödenen rüşvetin boyutu 4,5 milyar dolardır.¹¹ Yolsuzluktan elde edilen 1,4 trilyon dolar seviyesindeki kara paranın İsviçre bankalarında saklandığına ilişkin Hint medyasında birçok araştırma ve tahmine dayalı haberler yer almaktadır.¹² Öte yandan Mayıs 2012'de Ulusal İsviçre Bankası toplam İsviçre bankalarında Hindistan vatandaşlarına ait paraların toplamının 2010 sonu itibarıyla 2,1 milyar dolar olabileceğini raporlamıştır.¹³

2000 ile 2010 yılları arasında Hindistan Silahlı Kuvvetleri içerisinde Ordunun itibarına açıkça zarar veren özellikle ordu mallarının usulsüz satışları, ordu bütçesindeki harcamalardaki şaibeler ile bu tür olaylar karşısında aktif olarak çaba gösterilmemesine ilişkin çeşitli yolsuzluk olayları yaşanmıştır.¹⁴

⁸ http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/03/110303_india_corruption.shtml (Erişim Tarihi: 17.04.2013)

⁹ Vito Tanzi, "Corruption Around the World - Causes, Consequences, Scope, and Cures", IMF Staff Papers. Vol. 45, No. 4 (December 1998), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9863.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

¹⁰ Bibek Debroy ve Laveesh Bhandari, Corruption in India: The DNA and RNA, Konark Publishers, 2011, s.287.

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Corruption_in_India (Erişim Tarihi: 08.04.2013)

¹² <http://www.thehindubusinessline.in/2010/08/13/stories/2010081350370900.htm> (Erişim Tarihi: 08.04.2013)

¹³ http://finmin.nic.in/reports/WhitePaper_BackMoney2012.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

¹⁴ "Indian land scandal spotlights military corruption", http://www.Etaiwannews.com/etn/news_content.php (Erişim Tarihi: 10.05.2013)

B. Hindistan'da Siyasi Yapının Yolsuzluğa Etkisi

Hindistan'ın yolsuzluğu besleyen en sorunlu alanlarından biri, ülkenin siyasal yapısının dağınıklığı ve karmaşıklığıdır. Bu durum ülkenin siyasal teşkilatındaki farklı kurumların yapıları incelendiğinde görülebilir. Özellikle anayasal kurumların niteliklerine ait elde edilecek veriler, Hindistan'daki siyasal yapıların yolsuzluk karşısındaki çözüm olma kapasitesine ilişkin fikir edinilmesini sağlayacaktır. Hindistan'ın bölünmeden kalabilmesinde belki de en büyük nedeni bağımsızlığından beri bir demokrasiye sahip oluşudur. Ülkenin demokratik rejime sadık kalmasındaki en büyük etken ise çok fazla sayıdaki çeşitliliği barındırmasıdır. Hindistan'da 18 resmi dil; ayrıca dinler ve kastlar arasında derin farklılıklar bulunmaktadır. Ancak Hint toplumunun bölünmüş yapısı sebebiyle müşterek hareket edilmesi aşırı derecede zorlaşmaktadır. Hint hükümetinin önündeki en büyük engellerden biri toplumdaki etnik ayrılıklardır. Etnik gruplar arasında güven ortamı oluşturmak olduğundan çok daha zor görünmektedir. Ayrılcılık ve dağınıklıkla ilgili Hintlilerin bu konu üzerine ilginç bir benzetmesi vardır. Bir kova dolusu yengeçten biri dışarı çıkmaya çalışırsa diğerleri onu hemen geri çekmektedir, çünkü kaçmasını istemezler.

15 Ağustos 1947 tarihinde İngiltere'den bağımsızlığını kazanan Hindistan'ın yönetim şekli Federal Cumhuriyettir. Hindistan kuruluşundan bu yana çok partili parlamenter demokrasiyle yönetilmektedir. Ülkede yasama fonksiyonunu üstlenen Hint Parlamentosunun Eyaletler Meclisi (Rajya Sabha) ve Halk Meclisi (Lok Sabha) olmak üzere iki kanadı bulunmaktadır. Federal yapıdan dolayı ayrıca her eyaletin de kendi hükümeti ve parlamentosu mevcuttur. Hindistan Anayasasına göre; toplam 250 üyesi bulunan Rajya Sabha'nın (Eyaletler Meclisi) 12 üyesi Cumhurbaşkanı tarafından atanmakta, geriye kalan 238 üye, genel seçimlerle değil, Eyalet Parlamentoları tarafından seçilmekte ve üyelerinin üçte biri her altı yılda bir yenilenmektedir. 545 üyeli Halk Meclisi (Lok Sabha) ise her beş yılda bir yapılan genel seçimlerle belirlenmektedir. Hindistan'da siyasal hayata katılmada seçme yaşı 18, seçilme yaşı; Halk Meclisi (Lok Sabha) için 25, Eyaletler Meclisi (Rajya Sabha) için 30'dur. Hindistan'da yürütme organı olarak 2013 başında Kongre Partisi'nin önderlik yaptığı Ortak Gelişim Birliği (UPA) hükümeti görev yapmaktadır.

Hindistan'da yürütme organı olarak Cumhurbaşkanı'na görevlerinde yardım etmek ve önerilerde bulunmak üzere, Başbakan başkanlığında Bakanlar Kurulu bulunmaktadır. Başbakan, Cumhurbaşkanı'nca atanmaktadır. 1950 tarihli Hindistan Anayasası'na göre: Hindistan Devlet Başkanının yürütme yetkisi bulunmaktadır. Yürütme yetkisi, Hükümet Başkanı olan Başbakan tarafından kullanılmaktadır. Bakanlarda Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı'nca atanmaktadır. Cumhurbaşkanı'na seçilmek için Hint vatandaşı olmak, 35 yaşını doldurmak ve Lok Sabha (Halk Meclisi) üyesi olmak şarttır. Cumhurbaşkanı'nın süresi, vazifesine başladığı tarihten itibaren beş yıldır. Bir kimse iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.¹⁵ Halen 25 Temmuz 2012 tarihinde Hindistan'ın 13. Cumhurbaşkanı

¹⁵ <http://www.indembassy.org.tr/TR,140/hindistan-hakkinda-temel-bilgiler.html> (Erişim Tarihi: 03.05.2013)

olarak seçilen daha önce Maliye Bakanlığı da yapmış Pranab Kumar Mukherjee bulunmaktadır. Hindistan'da Bakanlar Kurulu'nun tümü Lok Sabha'ya (Halk Meclisi) karşı sorumludur. Birlik yönetimi, kanun tasarıları ve tasarı çalışmalarıyla alakalı tüm Bakanlar Kurulu Kararlarını Cumhurbaşkanı'na iletmek Başbakan'ın görevidir. Bakanlar Kurulu; Başbakan, kabine üyesi Bakanlar, Eyalet Bakanları (bağımsızlar), Eyalet Bakanları ve Bakan Yardımcılarından kurulmuştur. Bakanlar Konseyi'nin tümü bu halk Meclisi'ne karşı sorumludur.

Ülkedeki siyasi partiler, "Ulusal Partiler" ve "Eyalet Partileri" olarak iki gruba ayrılmaktadır. Ulusal partiler ülke genelinde çoğunlukla her seçim bölgesinde seçimlere katılırken, eyalet partileri, bir veya iki eyalette seçime giren yerel partiler konumundadır. Hindistan'da aşırı sayıdaki parti ve oluşum sebebiyle seçilen parlamenterlerin daha sonra parti değiştirmesi yasaklanmıştır. Hâlihazırda Hindistan'da kabul edilmiş 280 civarında siyasi parti mevcuttur. Bunun sebebi 1951 tarihli Halkın Temsili Kanununun (Representative of The People's Act) 29/A maddesine göre; kendisini siyasi parti olarak seçim kuruluna kaydettiren her türlü kurum ve yapıların kolaylıkla siyasi parti sayılmasıdır. Hindistan Anayasası'nda siyasi partilere ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. 1980 tarihli Ulusal Güvenlik Kanunu (National Security Act) kapsamında olmayan Kashmir ve Jammu Bölgelerine ait 1978 tarihli Kamu Güvenliği Yasası (Public Security Act) gereğince, söz konusu bölgesel hükümetler terör eylemlerinin yaygınlaşması ve ulusal güvenliğin tehlikede olduğu gerekçesiyle herhangi bir yargı kararı olmaksızın bu terör eylemlerine karışan partileri kapatma yoluna gidilmektedir.¹⁶

Hindistan'da siyaset kurumunun dağınık ve etik temellere oturmaması sebebiyle siyasetçilerin çoğu yolsuzlukla suçlanmaktadır. 2008 sonu itibarıyla 523 Parlamento üyesinin 120'sinin çeşitli suçlardan dolayı haklarında dava açılmıştır. 2010 yılına gelindiğinde Bakanlar arasında da bazı üyelerin çeşitli yolsuzluk skandallarına karıştıkları iddia edilmiştir. Özellikle siyasilerin karıştığı iddia edilen yolsuzluklar arasında; 2G mobil telefon hatları dağıtım ihaleleri, 2010 yılı Commonwealth oyunlarındaki yolsuzluklar, savaşta eşlerini kaybeden kadınlar için ayrılan Adarsh Konut Kooperatifindeki evlerin devlet memurlarına dağıtılması yolsuzluğu, maden kömürü ihaleleri yolsuzluğu vb. olduğu ileri sürülmektedir.

Özellikle 2008 yılında yapılan 2G operatörlerinin ihalesinde 39 milyar dolarlık yolsuzluk yapıldığı iddiaları üzerine Hindistan'ın 17. Başbakanı olan Manmohan Singh'in kabinesinde bulunan Telekomünikasyon Bakanı Andimuthu Raja, cep telefonu şirketlerine lisans dağıtımında yolsuzluk yaptığı iddiaları üzerine istifa etmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Hindistan Başbakanı olan Manmohan Singh bu yolsuzluğa engel olmamaktan dolayı Hindistan Yüksek Mahkemesince ifade vermeye çağırılmıştır. Hindistan Yüksek Mahkemesi, Başbakanı 16 ay boyunca olaylardan haberdar olmak ve gerekli engelleyici adımları atmamakla suç-

¹⁶ "Siyasi Partilerin Kapatılması Konusunda Türkiye ve Bazı Ülkelerdeki Yasal Düzenlemeler", TBMM Araştırma Merkezi Raporu, Mart 2008, s.16 http://www.pmd.org.tr/dosyalar/parti_kapatmalar.pdf (Erişim Tarihi: 05.02.2013)

lamıştır.¹⁷ 2012 yılı sonunda Hindistan hükümetinde yer alan Enformasyon, Turizm ve Sosyal Refah Bakanları ile Dışişleri Bakanı yolsuzluk iddialarındaki çeşitli suçlamalar sebebiyle istifa etmek zorunda kaldılar.¹⁸ Aynı zamanda bir milletvekili olan Hindistan Olimpiyat Derneği Başkanı Sureş Kalmadi, 2011 yılında İngiliz Uluslar Topluluğu yarışmalarında rüşvet aldığı iddiasıyla tutuklanmıştır.¹⁹ Mayıs 2013’de akrabalarının rüşvetle suçlanmasının ardından Hindistan’da Demiryolu Bakanı Kumar Bansal, rüşvet skandalı nedeniyle hükümetten istifa etmek zorunda kalmıştır.²⁰ Politikacılar için diğer bir örnek olan Hindistan’ın güney eyaleti Tamil Nadu’nun Eyalet Başbakanı eski film yıldızı bayan Jayaram Jayalalitha, 1991 ile 1996 yılları arasında Başbakanlığı döneminde kaybolan yaklaşık 13 milyon dolar hakkında 2001 yılında açılan davaya ısrarla katılmamış hakkındaki yargılama da sonuçlandırılmamıştır.²¹

C. Yolsuzlukla Mücadelede Hindistan’ın Kamu İdaresi ve Görevlilerinin Yetersizliği

Federal bir yapıya sahip olan Hindistan’da dokuzu merkezî hükûmetçe, 18’i eyalet merkezince yönetilen 28 eyalet ve yedi birlik bölgesi bulunmaktadır. Farklı yönetim anlayışlarına zımnen cevaz veren Anayasa, yetkilerin federal devlet ile eyaletler arasında bölüşüldüğü bir federal sistemi kabul etmiştir. Tüm eyaletler ile Puduçeri ve Delhi birlik bölgeleri kendi seçilen hükümetlerine sahiptir. Diğer beş birlik bölgesinin kendi atanmış memurları vardır ve doğrudan Cumhurbaşkanının idaresi altındadır. 1956’da uygulanan “Eyaletlerin Yeniden Organizesi Kanunu” (States Reorganisation Act)’na göre eyaletler, halkın konuştuğu dillere göre oluşturulmuştur. Resmi dil olarak kabul edilen 18 farklı dilden biri olan Hintçenin % 41 oranında konuşulduğu ülkede; Bengalce % 8, Teluguca ise % 7,5 oranındadır. Hindistan’daki 28 eyalet ve yedi birlik bölgesi 610 farklı ilçeye bölünmüş durumdadır. Bu bölünmüşlük birbirine yakın olduğu halde farklı yönetim düzenine sahip bir idari yapıyı ve dolayısıyla sadece kamu personel yönetiminde karmaşık atama, seçilme, görevlendirme, görevden alma usullerinin varlığına işaret etmektedir.

Hindistan’ı diğer ülkelerden ayıran en önemli konu kırsal kesimdeki nüfusun diğer Asya ülkelerine göre çok yüksek olmasıdır. Hindistan’da halkın % 60’ı, nüfusu 5000’i geçmeyen yerleşim yerlerinde yaşamaktadır. Bu durum bahse konu bölgelerde yerel hizmet ile bazı kamu hizmetlerini belirli bir standart ve seviyenin üzerinde sağlamayı imkânsız hale getirmektedir. Öte yandan şehirlere doğru göç

¹⁷ http://www.haber365.com/Haber/Hindistan_Basbakanina_Yolsuzluk_Sorgusu/ (Erişim Tarih: 06.04.2013)

¹⁸ <http://www.dogruhaber.com.tr/Haber/Hindistan-da-Yolsuzluk-Istifa-Ettirdi-55423.html> (Erişim Tarih: 10.04.2013)

¹⁹ <http://www.amerikaninsesi.com/content/hindistan-basbakanndan-yolsuzlukla-mucadele-cars-121024953/895549.html> (Erişim Tarih: 19.03.2013)

²⁰ <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=259315> (Erişim Tarih: 16.04.2013)

²¹ <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=179875> (Erişim Tarih: 11.04.2013)

hızla artmaktadır. Kent hizmetlerini planlanamaz seviyeye sokan bu artış hızına göre Hindistan'da her yıl yaklaşık 10 milyon kişi şehirlerde işgücüne katılmaktadır. Bu durum hükümetin özellikle sağlık, bayındırlık ve eğitimin kalite ve miktarını artırmak için daha fazla yatırım yapması gerekliliğini göstermektedir.²²

Federal yapısından dolayı Hindistan'da güçlü bir merkezi yönetim arzu edilmesine rağmen, eyalet yönetimleri, kamu düzeni, polis, adalet hizmetleri, tarım, su sağlama, sulama, eğitim, kamu sağlığı, arazi, sanayi ve yerel yönetimler konularında çeşitli yetkilere sahiptir. Eyaletlerin vergi toplama, arazi kullanımı ve arazi dağıtımını, sanayi ve tarımsal gelişme konularında da farklı yetkileri vardır. Hindistan'da her eyalet illere bölünmüş olup, illerin başında Cumhurbaşkanı tarafından atanmış bir vali bulunmaktadır. Ancak vali, eyalet Bakanlar Kurulu'nun tavsiyelerine göre hareket etmek zorundadır. Bazı eyaletlerde iller, bölgeler halinde gruplandırılmıştır. Iller, kendi aralarında ilçelere, ilçeler ise, "blok"lara ve "tahsil"lere bölünmüştür.

Hindistan'da beş tür yerel yönetim biçimi vardır. Bunlar; Belediye Kurumları, Belediye Meclisleri, Bölge Kurulları, Özel Alan Komiteleri ve Kasaba Komiteleridir. Hindistan'da yerel yönetim olarak 1.750'nin üzerinde belediye bulunmaktadır. Belediyeler, eyaletlerin belediye yasalarına göre kurulmaktadır. Belediye yönetimleri, daha çok orta büyüklükte kentler için uygulanmaktadır. Belediyesi olan kentlerin nüfusları, eyaletten eyalete 5.000'den 30.000'e kadar nüfusunda değişiklik göstermektedir. Hindistan'ın bağımsızlığına kavuştuğu 1947 yılından sonra, belediye yönetimleri açısından olumsuz gelişmeler olmuştur. Belediyelerin birçok görevi eyaletler tarafından üstlenilmiş ya da bu görevleri (elektrik, su, ulaşım, kent planlama gibi) yerine getirmek üzere ayrı organlar oluşturulmuştur.²³ Bu durum yerel yönetimler arasında yetkilerin dağınıklaşmasına ve otoritenin kurulamaması ile hesap verebilirliğin azalmasına yol açmıştır.

Yolsuzluğun Hindistan'da en çok görüldüğü alan kamusal faaliyet ve hizmet alanlarıdır ve kamu görevlilerinin bu konulardaki yolsuzluk algısı çok farklıdır. Bu ülkede feodal temellerin üzerine inşa edilen bürokratik sistem bağımsız Hindistan tarihinin çoğunda büyük oranda dokunulmazlık elde etmiş gibidir. Örneğin Hindistan idari hizmetler (IAS) biriminde bir memurluk görevi elde edilmesi durumunda sıradan insanların hayatlarında bulabilecekleri çok önemli fırsatlardan biri elde edilmiş kabul edilmektedir. Çünkü 1970'li yıllardan itibaren yolsuzluğun yaygınlaşıp sıradan bir olay olarak kabul edilmesinde IAS memurlarının tutum ve davranışlarının büyük katkısı olmuştur. Hatta yolsuzluğun işlerinin bir parçası olduğunu açıkça söyleyenler bile bulunmaktadır. Bu memurları işten çıkarmak neredeyse imkânsız olduğundan yerli halkın yolsuzluğa bulaşmış bir IAS memuru hakkında yapacağı pek bir şey yoktur.²⁴ Örneğin yolsuzluğa karşı mücadele ve-

²² http://www.itso.org/docs/pdf/country_reports/hindistan_ulke_raporu_2011.pdf
(Erişim Tarihi: 10.04.2013)

²³ Ziya Güney, "Hindistan'da Mahalli İdareler", <http://ziyaguney.com/index.php?view=> (Erişim Tarihi: 09.01.2013)

²⁴ Satyavan Bhatnagar, S. K. Sharma, Pandan, "Corruption in Indian politics and bureaucracy", University. Ess Ess Publications, 1991, s.156.

ren MKSS grubu (Mazdoor Kisan Shakti Sangathan) hiçbir siyasi partiyle bağlantı kurmaksızın Hint kamu hizmetlerinin şeffaflaşması için uğraşmaktadır.²⁵ Karşılaştıkları vakalar akıllara durgunluk verecek cinstendir. Örneğin hayali işçilere ilişkin hazırlanan ödenekler, tek bir baraj inşa edip dört farklı baraj için bütçe elde etmek vb. MKSS'nin gerçekleştirdiği protesto gösterileri sonucu örneğin 10 kadar köyden sorumlu bir idari birime tahsis edilen 6,5 milyon Rupî'nin (225 bin TL) 4,5 milyonunun hayali olduğu ortaya çıkarılmıştır. Yolsuzlukla mücadelede gönüllü olan bu grubun yetkililerince, "En azından bürokratların ileride yolsuzluğa bulaşmasını güçleştiriyoruz. Yolsuzluk bizim yüzümüzden daha pahalı" denilerek teselli aranmaktadır. MKSS'nin Bilgi Edinme Hakkı kampanyası sayesinde bazı devlet daireleri ilan panolarına açıklamak ve gelir-gider tablolarını asmak durumunda kalmıştır.

Hindistan'da merkezi yönetimden yerele inildikçe yolsuzluk çeşitleri daha da artmakta ve kamu görevlilerinin halk üzerindeki etkisi ve özellikle rüşvete ilişkin eğilimi o denli fazlalaşmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre Hint vatandaşlarının % 62'si kamu kurumlarındaki işlerini halletmek için rüşvet verdiğini veya rüşvet talep edildiğini bildirmiştir. En çok rüşvet verilen kamu personeli arasında eyaletler arası yük taşımacılığında yol kontrolü yapan görevliler ile demiryolu polisi en önde anılmaktadır.²⁶ Hatta 2007 tarihli Dünya Bankası'nın hazırladığı rapora göre Delhi ile Mumbai arasındaki seyahat mesafesi rüşvet sebebiyle araçların durdurulmadığı takdirde 2 gün azalacağı belirlenmiştir.²⁷ Öte yandan ülkede vatandaşların hakkı olan işlemleri gerçekleştirmek için bile devlet memurları açıkça rüşvet almaktadır. İşin kötüsü Hint halkı bu durumu benimsemiş gözükmektedir. Örneğin devlet yardımını hak etmek için gerekli olan doğum veya ölüm belgelerini almak için standart tarife 300 Rupî ödenmektedir.²⁸

Hindistan'da kamu görevlileri arasında özel sektörle kıyaslandığında 1946 yılında teşkil edilen ve nitelikleri en üst kabul edilen IAS memurları, daha az ücret almakta ancak çoğu özel sektör çalışanının aksine lojman, bedava elektrik, su, telefon, birinci sınıf ulaşım ve diğer avantajlara sahip bulunmaktadır. Çünkü bu görevliler özel nitelikli memurlar olarak kabul edilmektedirler. 2010 yılında 550 bin aday arasında sadece 850'sinin memurluğa kabul edildiği bu görevdekilerin 30 yaşını geçmemiş olması gerekmektedir.²⁹ Hindistan'daki diğer 21 milyon devlet memurunun % 90'ı III. ve IV. kademe memurlardan yani öğretmen, şoför, kıdemsiz memurlar vb.den oluşmaktadır. Hindistan'da memurlar bazı ek avantajları ile birlikte en önemlisi sağlam bir iş güvencesine sahiptirler. Hint Anayasanın 311.

²⁵ <http://www.mkssindia.org/> (Erişim Tarih: 24.04. 2013)

²⁶ India Corruption Study 2008, Transparency International India, New Delhi, http://www.transparencyindia.org/resource/survey_study/India%20Corruptino%20Study%202008.pdf (Erişim Tarih: 10.04.2013)

²⁷ <http://info.worldbank.org/etools/ANTIC/docs/Resources/Sectors/Transport/CorrTruckingIndia.pdf> (Erişim Tarih: 21.04.2013)

²⁸ Edward Luce, Tanrılara Rağmen, Hindistan'ın Olağandışı Yükselişi, s.29. <http://www.ozetkitap.com/hindistan.pdf> (Erişim Tarih: 10.04.2013)

²⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Indian_Administrative_Service (Erişim Tarih: 09.04.2013)

maddesine göre, yolsuzluğa karışmış bile olsa bir devlet memurunu meslekten çıkarılması bir yana kıdeminin dahi elinden alınması neredeyse olanak dışıdır. Yolsuzluğun daha büyük tepkilere yol açmamasının belki de en büyük sebebi, Hint orta sınıfının ve ülkenin büyük ölçekli özel sektör teşebbüslerinin 1991'deki liberalleşme hareketi sonrasında, aşırı devlet müdahalesinden büyük ölçüde muaf kalması ve bu duruma imkân sağlayan memurlara gerekli soruşturmaların yapılmamasıdır.

Hindistan'da yolsuzluğa kamu görevlilerinin bulaşmasının kolay olması, yolsuzluğa karşı yeterince tepki gösterilmemesi ile bu konuda yeterli uzlaşma olmamasının bir diğer nedeni ülkede toplumsal sınıf olarak kast düzeninin hala varlığını sürdürmesidir. Ülkede geçmişten beri süregelen geleneksel nitelikteki kast teşkilatı beş ayrı bölümden oluşmaktadır. Bunlar Brahmanlar (Din adamları), Ksatriyalar (Askerler ve soylular), Vaysiyalar (Sanatkâr, tüccar ve köylüler), Südralar (İşçiler) ve Paryalardan oluşmaktadır. Hindistan'daki kamu görevlerinin neredeyse % 50'si belirtilen üç farklı alt kast arasında bölüştürülmüş durumdadır. Hint kabile kökenli Adivasis'ler % 10; Dalit'ler % 12,5 ve diğer geri sınıflar % 27'lik bir orana sahiptir. Bazı bölgelerde yerel hükümette çalışacak alt sınıfların oranı % 65'i geçmektedir. Kamu görevi niteliğindeki kadroların pek çoğunun satılık olduğu görülmektedir. Örneğin kamu dairesinde şoför olarak işe başlamak için ödenmesi gereken rüşvetin miktarı 100.000 Rupî (1825\$) kadardır. Bu durum demokratik bir sistem olarak Hindistan'ın dünyadaki en büyük ve kapsamlı iltimas sistemine sahip olduğu göstermektedir.

Yolsuzluğun kalbi niteliğindeki Hint Ruhsatlandırma İdaresinin (Licence Raj) kotaları, izin kâğıtları ve sorunlu yönetmelikleri halen 'organize' ekonominin dışında faaliyet göstermektedir. Hindistan'da "ruhsat kralı" nitelemesi, ekonomik faaliyetlerin birçoğu için gerekli olan izinleri satan kişiler için kullanılmaktadır. Bu kişiler aracılık veya komisyonculuk yapabilmektedir. Bazı durumlarda, düzenlemelerin şeffaf ya da kamuya açık olmaması ve onay işleminin belirli bir daire veya birey tarafından yapıldığı gerçeği bürokratlara büyük bir güç vermekte ve rüşvet almak için iyi bir fırsat yaratmaktadır. Örneğin Yeni Delhi'de taksi görevi gören çekçeklerden (rickshaw) 500.000 adet olmasına karşın, verilen lisansların üst limiti 99.000'dir. Lisans başına 300 ile 600 rupî rüşvet istenmektedir. Çekçek sürücüleri Hint kentlerinin en fakirleri durumunda olmalarına rağmen bu konuda lisans sayısını arttırmak veya kotayı tamamen kaldırmak gerekirken devlet 400.000'den fazla insanın yasadışı yollarla faaliyetlerine devam etmesine polisleri vasıtasıyla aldığı "koruma parası" adındaki rüşvet sebebiyle göz yummaktadır. Çekçek sahipleri de faaliyetlerine devam edebilmek adına polise her ay fahiş rakamlardan rüşvet vermek zorunda kalmaktadır.³⁰ Hindistan'da kamunun dâhil olduğu başka bir ruhsatla ilgili yolsuzluk alanı konut ve arsalarla yöneliktir. Konut ve Kentsel Yoksulluğun Azaltılması Bakanlığı'nın 2013 tarihli raporuna göre Hindistan'da yaklaşık 19 milyon aile uygun olmayan ve konut niteliği taşımayan ortamlarda hayat sürmekte ve birçoğu kolaylıkla yıkıldığı veya zarar gördüğü için sıkça ölümler

³⁰ <http://www.indiatogether.org/manushi/rickshaw/> (Erişim Tarihi: 07.05.2013)

yaşanmaktadır.³¹ Hindistan'da yetersiz konut alanına karşın aşırı nüfusun varlığı yanında yapı ruhsatı alınmaksızın ve yasal olmayan yollardan kamu görevlilerine verilen rüşvetlerle elde edilen hazine arazileri üzerinde inşa edilen bina ve barakalarda yaşayan çok sayıdaki nüfus halen birçok konuda tehdit altındadır.

Kamu ihaleleri arsasında yol yapım ihaleleri en çok yolsuzluğun yürütüldüğü kamu harcamaları arasındadır. Kimi kamu personeli ile ortaklaşa çalışan mafya türü yapılanma gösteren müteahhitlik şirketleri ile özellikle Hindistan'ın Uttar Pradesh'de eyaletinde politikacıların isimleri ihalelerde birçok yapım ve malzeme temin eden şirket sahipleriyle birlikte anılmıştır.³² İhaleye uygun olmayan kalitesiz yol yapan müteahhitlik firmaları denetime gelen görevlilere 50 yeni araç vermekle rüşvet teklifi yaptıklarını itiraf etmeleri basının sıklıkla yaptığı normal haberler arasındadır.³³

Tahsis edilen kaynaklarda kamunun sorumluluğundaki yanlış ve kötü idari planlamalar sebebiyle başta Dünya Bankası olmak üzere Hindistan'a dış organizasyon ve ülkelerden yapılan yardımlar doğru yer ve kişilere ulaşmamaktadır. Örneğin yoksullara dağıtılması hedeflenen tahılın ancak % 40'ı ihtiyaç sahiplerine verilebilmekte diğer geri kalan miktar yolsuzlukla kuşatılmış dağıtım ağlarında kaybolmaktadır. Dünya Bankası tarafından hazırlanan bir rapora göre ülkedeki kamu dağıtım programları ile sosyal harcamalara ilişkin yapılan tüm idari planlamalar aslında doğrudan yolsuzluğun artmasına yol açmaktadır.³⁴

D. Hindistan'ın Ekonomik Yapısının Yolsuzluğa Katkısı

Dünyadaki beşinci büyük ekonomiye sahip olmasına rağmen Hindistan, IMF 2010 verilerine göre 1.177 Amerikan Doları kişi başına düşen milli geliri ile en fakir ülkeler arasında yer almaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) tahminlerine göre 2011-2060 yılları arasındaki dönemde yüzde 5.1'lik ortalama gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) büyüme hızı ile dünyada en çok Hindistan'ın büyümesi beklenirken bu büyümeden dünyanın en kalabalık ikinci ülkesinin insanları ne kadar faydalanacak? Çünkü 2004-2005 döneminde tüm ülkedeki yoksulluk oranı yüzde 37,2 olarak tahmin edilen Hindistan'da aslında yoksulluk seviyesi bazı gıda ve temel tüketim maddelerini satın alabilme gücü üzerinden hesaplandığında yüzde 77'e kadar çıkabilmektedir. Halen Hindistan'da yoksulluk oranının düşüklüğü kentlerde yaşayanlar için günlük kazancın 28,65 rupi (56 sent), köylerde yaşayanlar içinse 22,42 rupiye (44 sent) sabitlenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu kazançların altında geliri olanlar Hindistan'da yoksul olarak kabul edilmektedir. Hâlbuki Hindistan'da Planlama Komisyonu 2012'deki raporunda yoksulluk sınırının günlük 32 rupi (66 sent) olması ve böylelikle tüm nüfusun yüzde 77'sinin yoksul kabul edilmesi

³¹ <http://www.reuters.com/article/2013/04/06/us-india-mumbai-collapse>
(Erişim Tarih: 12.05.2013)

³² <http://archives.digitaltoday.in/indiatoday/20061016/state-up.html>
(Erişim Tarih: 13.04.2013)

³³ http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-03-09/india/37580368_1_bjp-mla-bribe-offer-construction-work (Erişim Tarih: 18.04.2013)

³⁴ <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-13447867> (Erişim Tarih: 12.04.2013)

zorunda kalacaktır.³⁵ Buna göre Dünya Bankası tarafından günlük bir dolarlık girdiden yoksunluğu belirten ve bu sebeple temel yiyecek gereksinimlerini karşılamak için yeterli geliri olmayanlar için kullanılan "mutlak yoksulluk" kavramı Hindistan için tam olarak tanımlayıcı bir kavrama dönüşecektir. Sadece Hindistan için değil kalabalık nüfusu sebebiyle tüm Dünya için sorun kabul edilmesi gereken bu seviyedeki yoksulluğun azaltılması için bu ülkede sadece hızlı büyümenin yeterli olmadığını, hükümetin önceliklerini yeniden belirlemesi, yolsuzlukla mücadele edilmesi, kamu sağlığı hizmetlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. 836 milyon kişinin günde sadece 45 sent ile yaşadığı ancak son bir yılda milyar dolar serveti olan kişi sayısının 17 kişi daha eklenerek 69 olduğu³⁶ Hindistan'da gelir adaleti ve dağıtımını yönlendiren kamudaki yolsuzluklar ayrı olarak incelenmeyi gerektirmektedir.

Borsa sayılarına göre dünyanın en büyük on ikinci ekonomisine ve dünyanın en büyük dördüncü satın alma gücü paritesine sahip gözükten Hindistan ekonomisi iki farklı yapıya sahiptir. Bir yanda, orta sınıfın en zekilerini çalıştıran modern ve küresel rekabet gücüne sahip bilgiye dayalı hizmetler sektörü, diğer yanda çoğunlukla az eğitilmiş işgücünün çalıştığı ve rekoltesi yağışlara bağlı tarım sektörü yer almaktadır. İmalat sektörü geleneksel olarak kalitesiz mallar nedeniyle yetersiz olmasına rağmen, bu durum son yıllarda değişmeye başlamıştır. Hizmetler sektöründeki güçlü büyüme neticesinde sektörün GSYİH içinde payı 2009 yılında % 54,6 olarak gerçekleşirken, tarım sektörünün payı % 17,1, sanayinin payı ise % 28,2 olmuştur. 2010 yılı sonunda bu oranların hizmet sektörü için % 55,3, sanayi için % 28,6 ve tarım için % 16,1 olması beklenmektedir. 2002/03 mali yılında genel bütçe açığı tepe noktasına ulaşarak GSYİH'nin % 9,6'sına ulaşmıştır (% 5,9 federal hükümetin açığı, % 3,7 eyalet hükümetlerinin açığı). Bu tarihten sonraki güçlü ekonomik büyüme 2007-2008 mali yılında genel bütçe açığının % 5,5 oranına düşmesini sağlamıştır. Son yıllardaki istikrarlı büyümeye rağmen mali durum zayıflığını sürdürmektedir. Bütçe açığını azaltmaya yönelik politikaların uygulanması politik olarak zorunlu hale gelmiştir. Sübvansiyonları azaltmak, vergi paylarını artırmak (sadece 35 milyon kişi gelir vergisi vermektedir), kamu çalışanlarının sayısını azaltmak ve kamu teşekküllerini kapatmak ya da özelleştirmek güçlü karşıt gruplar yüzünden oldukça zordur.³⁷ Çünkü Hindistan'ın yıllık bütçesinin büyük bölümü devletin çalışan ve emeklileri için ihtiyaç duyduğu maaşları ödemek için aldığı borcun faizine ödenmektedir. Bunun sonucunda merkezi ve yerel hükümetlerin toplam cari açığı GSYİH'nin yaklaşık % 10'una karşılık gelmektedir. Aynı şekilde Hindistan'da, farklı kamu kuruluşlarının sahip olduğu elektrik ve su gibi kamu hizmeti üreten KİT'lerin GSMH içindeki payı % 68 iken, ulaştırma ve iletişim sektöründeki payı % 39'dur.³⁸

³⁵ http://planningcommission.nic.in/news/press_pov1903.pdf
(Erişim Tarihi: 18.12.2012)

³⁶ <http://www.forbes.com/billionaires/> (Erişim Tarihi: 16.01.2013)

³⁷ http://www.itso.org/docs/pdf/country_reports/hindistan_ulke_raporu_2011.pdf, s.3
(Erişim Tarihi: 04.11.2012)

³⁸ OECD (2008), "The Role of State-Owned Enterprises in the Economy: An Initial Review of the Evidence", OECD-Working Group on Privatisation and Corporate Governance of State Owned Assets, Paris.

Hindistan devasa insan kaynağını uzun yıllar ekonomik olarak kullanamamıştır. Örneğin 1950'nin Güney Kore'sinde yaşam standartları Hindistan'dan çok da farklı değil iken (kişi başı yıllık 50 dolar) 50 yıl sonra G. Kore GSYİH'sı 10.000 dolar seviyesine çıkararak Hindistan'dan 10 kat daha fazla büyümüştür. 1947'de bağımsızlık ilan edildiğinde Hindistan, tarımla geçinen fakir, kırsal bir ülkeydi. Halkın neredeyse % 90'ı köylerde yaşayıp geçimini tarımdan kazanıyor, üretilen gıdalar ancak yaşamalarına yetiyordu. 1951'deki ilk resmi nüfus sayımında okuma-yazma oranı sadece % 16, ortalama yaşam süresi yalnızca 32 yıl belirlenmişti.

Hindistan, ekonomisini 1991 yılında liberalleştirmeye başladığında sadece tek bir ulusal televizyon kanalı faaliyeteydi. Daha sonra Çin ekonomik reforma 1978'de, Hindistan ise 1991'de başlamıştır. Aradaki 13 yıllık avantaj sayesinde Çin'in GSYİH'sı Hindistan'ın neredeyse iki katı, ihracat ise dört katına ulaşmıştır. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2000'de 2 milyar dolarken bu rakam 2006'da 20 milyar dolara yükselmiştir. Hindistan'ı başta Çin olmak üzere diğerlerinden ayıran başlıca özellik; ekonomisinin karakteridir. Çin ekonomisi temelde Batı ekonomilerine benzer bir gelişim sürecinden geçerken, Hindistan'daki büyüme ise tersinden işlemiştir. Buna rağmen Hindistan'da 2006 yılına gelindiğinde ülkedeki kanal sayısı 150'yi geçmiş, ayda 2, 3 yeni kanal yayına başlamıştır. 2000 yılında cep telefonu abone sayısı sadece 3 milyon iken ve bu rakam Çin'de her ay yapılan yeni abone sözleşmesine karşılık geliyorken 2005 yılına gelindiğinde bu defa Hindistan ayda 2,5 milyon yeni abone eklerken toplamda cep telefonu abonesi mevcudu 100 milyona ulaşmıştır.³⁹ 2013'de ise bu rakam 1 milyara yaklaşmıştır. Ayrıca bu süre içerisinde Hindistan'da okur-yazarlık oranı 1991'de % 52 iken 2002'de % 65'e yükselmiştir. Ortalama ömür 1991'de 58'den 2001'de 65'e yükselirken, 2020'de ortalama yaşın 29 olacağı tahmin edilmektedir.⁴⁰

Hindistan'da çalışma hayatı büyük sorunları barındırmaktadır. Çünkü Hint hizmet sektörü ülke ekonomisinin yarısından fazlasına karşılık gelmektedir (geri kalanlar ise tarım ve sanayiidir). Böyle bir dağılım 470 milyon kişilik işgücü arzını ve iş ihtiyacını doğurmaktadır. Hindistan'ın işgücü yılda 10 milyon kişi büyürken her yıl yaratılan istihdam kapasitesi sadece beş milyondur. Hindistan'ın bu sorunu ülkeyi ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Hindistan'ın devasa iş gücünün sadece % 10'u resmi ekonomide çalışmakta, başka bir deyişle 470 milyondan sadece 40 milyon kişinin iş güvencesi bulunmaktadır. Bu da sadece 35 milyon Hintlinin gelir vergisi ödediği anlamına gelmekte, bu sayının dışında çalışanlar tamamen kayıt dışı durumda çalışmaktadır. 35 milyonluk kayıtlı işgücünün 21 milyonu ise devlet tarafından istihdam edilmektedir. Bu da özel sektörde çalışan işçi sayısının sadece 14 milyon olduğu anlamına gelmektedir. Bilişim teknolojisi, yazılım ve çağrı merkezi gibi yerlerde çalışanların sayısı ise yalnızca 1 milyon dolaylarındadır. Hindistan yılda bir milyon mühendislik mezunu verirken bu rakam, ABD'de ve Avrupa'da 100 bini geçmemektedir. Buna karşın Hindistan'da okuma

³⁹ Edward Luce, Tanrılara Rağmen, Hindistan'ın Olağandışı Yükselişi, s.3. <http://www.ozetkitap.com/hindistan.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2013)

⁴⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_India (Erişim Tarihi: 18.04.2013)

yazma bilenlerin oranı sadece % 73'dür.⁴¹ Öte yandan Asya'nın diğer büyük ülkesi Çin okuma yazma oranı olarak son dönemde % 95'e ulaşmıştır.

1981'de Hindistan'ın % 23,7'si kentlerde yaşarken bu oran 2001'de % 27,8'e ve 2011'de ise % 31,2'ye yükselmiştir. Ancak kentlere göç eden insan sayısı diğer ülkelere kıyasla oldukça yüksektir. 1991-2001 yılları arasında kentlere göç eden Hintlilerin sayısı 70 milyon dolayındadır.⁴² Öte yandan Hindistan'ın kırsalındaki 638 bin köyün⁴³ % 50'sinde elektrik varken ülkede 2,4 milyon HIV hastası bulunmaktadır.⁴⁴ Buna rağmen ülkedeki fakirlik oranı 1991'de % 35'den 2006'da % 26'ya gerilemiştir. Aslında Hindistan nüfusunun yaklaşık % 25'i günde 1 ABD Dolarının, yine yaklaşık % 25'i aşan ikinci dilimi ise günde 2 ABD Dolarının altında bir gelire sahip bulunmaktadır. Yoksulluk, ekonomideki en önemli sorun olarak varlığını hissettirmektedir. Çünkü Hindistan nüfusunun halen önemli bir bölümüne su ve elektrik gibi temel hizmetler ulaşmamaktadır. 600 milyon Hintlinin evinde elektrik bulunmamaktadır. Enerji altyapısındaki eksiklik nedeniyle elektrik kesintileri en gelişmiş bölgelerde dahi yaygındır.

Hindistan'ın büyüme oranları incelendiğinde 2006 yılında % 9,3 2007 yılında % 9,8, 2008 yılında % 4,9, 2009 yılında % 9,1 2010 yılında % 9,7 olarak gerçekleşirken⁴⁵ bu oran 2011'de 6,2'ye ve 2012 için % 5 olarak gerçekleşmiştir.⁴⁶ Ancak bu büyüme oranı ülkedeki kişi başına düşen gelirin yılda sadece % 2,9 artacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Hindistan'ın daha yüksek bir oranda büyümesi gerekmektedir. Çünkü BRIC adı verilen ve aralarında Brezilya, Rusya ve Çin'in yer aldığı oluşumda adı geçen Hindistan'ın giderek daha büyük birçok kutuplu güç haline geldiği küresel ekonomide sahip olduğu potansiyel ile Dünya ekonomisine yön verecek ülkeler arasında kabul edilmektedir.

Hindistan'ın zaten karışık olan ekonomik yapısı, yaygın yolsuzluk ortamı, yetersiz mevzuatlar, zayıf altyapı ile bankaların ve büyük şirketlerin çoğunun kamu malı olması sebebiyle daha çok aksamaktadır. Bu aksaklıkları çözmesi beklenen Hindistan Başbakanı Singh, 20 yıl önce Maliye Bakanlığıken, ticari hayatı kilitleyen mevzuatçılık ile ekonominin bir kısmındaki "lisans kilidini" aşmakta önemli rol oynamıştı. Özellikle o dönemde şirket kurmak, hatta bir şirketin üretim kapasitesini artırmak için bile devlet iznine gerek bulunmaktaydı. Bu tür sorunlarda kısmen başarılı olan ancak başbakan olduktan sonra beklenen önemli reformların devamını getiremeyen Başbakan Singh'in ilk çözmesi gereken husus, ticari faaliyetteki yolsuzluğu doğuran yapıyı kırmak olmalıdır.⁴⁷ Çünkü Dünya Bankası tarafından

⁴¹ <http://www.dailymail.co.uk/indiahome/indianews/article-2317341/Indias-literacy-rate-rises-73-cent-population-growth-dips.html> (Erişim Tarih: 11.04.2013)

⁴² Edward Luce, Tanrılara Rağmen, Hindistan'ın Olağandışı Yükselişi, s.4-5. <http://www.ozetkitap.com/hindistan.pdf> (Erişim Tarih: 10.04.2013)

⁴³ https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_India (Erişim Tarih: 16.04.2013)

⁴⁴ <http://hiv-stats.realclearworld.com/> (Erişim Tarih: 14.04.2013)

⁴⁵ <http://www.data.worldbank.org/indicator> (Erişim Tarih: 09.03.2013)

⁴⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_India (Erişim Tarih: 07.01.2013)

⁴⁷ http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2013/02/18/hint-ekonomisi-yavas-seritte__ (Erişim Tarih: 10.04.2013)

yapılan bir araştırmaya göre; ticari iş kurma kolaylığı sıralamasında 185 ülke arasında 173. sırada Malavi, Nijer, Sudan ve Guatemala'nın arkasında yer alan Hindistan'da, basit bir mağaza açmak isteyenlerin kamudaki 20 ayrı makamdan izin yani 29 farklı lisansı rüşvet ödeyerek alması ve her ay ayrıca 2000 rupi (36 dolar) civarında rüşveti bazı memurlara vermesi gerekmektedir.⁴⁸

Hindistan'da ekonomik yolsuzluğun temeli kamunun ticari hayatı sıkı şekilde kontrol etmek istemesine dayanmakta ve ekonomik özgürlükler yeterli olmadığından birçok konu yolsuzluk ve rüşvete bağlı şekilde çözümlenmektedir. Hindistan'ın mevcut durumu ekonomik özgürlükler indexine göre yapılan değerlendirmeye göre⁴⁹: iş özgürlüğü açısından 36,9 (kısıtlı), ticaret özgürlüğü açısından 64,2 (orta özgür), mali özgürlük 75,4 açısından (oldukça özgür), parasal özgürlük açısından 65,1 (orta özgür), yatırım özgürlüğü açısından 35,0 (kısıtlı), finansal Özgürlük açısından 40,0 (kısıtlı), mülkiyet hakları açısından 50,0 (düşük özgür), işçi özgürlüğü açısından 67,2 (orta özgür) olarak değerlendirilmiştir. Bahsedilen ekonomik kısıtlılıklar ranta dayalı işlemlerin önünü açmakta ve yolsuzluğun oluşumunu kolaylaştırmaktadır. Kamunun ekonomik hayatta belirleyici olduğu Hindistan hakkında yakın zamandaki bir finansal değerlendirmede ekonomik olarak belirlenen görüntüsü; özel şirketleri güçlü, kamu sektörünün finansal durumu zayıf, özellikle ilaç ve tekstil sanayi güçlü, ancak borç servis oranı sürekli artan bu arada kamu gelirleri azalan bir ülke olarak resmedilmektedir.⁵⁰

E. Hindistan'da Hukuk Düzeninin Yolsuzluğu Engellemedeki Başarısızlığı

Uzun yıllar İngiltere'nin sömürgesi olduğu halde 2. Dünya Savaşından hemen sonra Gandhi'nin etkisi altındaki Hindistan; dil, din, ırk, etnisite vs. gibi konulara önem vermeyerek; farklı, çoğulcu, heterojen geleneksel Hindistan uygarlığını, Hindistanlılar için en iyi birleştirici unsur olarak görerek bağımsızlığını elde etmiştir. Dolayısıyla Hindistan diye bir ülkenin ortaya çıkarılması, ülkedeki insanlardan Hindistanlı olmalarının istenilmesi, ulusalcılıkla olmayıp, anayasaya bağlılıkla halkın, yasal, siyasal değerlere tabi olması, kamu ruhunun ve sorumlu vatandaşlığın geliştirilmesiyle olmuştur. Hindistan'ın bu biçimiyle ulus-devlet olmadığı devlet şeklinden de anlaşılmaktadır. Ayrıca ülke tek tip bir ceza kanununa sahipken, tek bir medeni kanunu yerine birçok medeni kanunla yönetilmektedir. Nitekim Hindistan halkının Müslüman olan kesimi kendi ayrı kanunları ile yönetilmekte ve devlet onlara müdahale etmemektedir.⁵¹ Özellikle Nehru döneminde Hindistan'da tüm dini toplulukların kendi medeni kanunlarını korumalarına izin verilmiştir. Çünkü 1950 tarihli Hindistan Anayasası hem bireyin hem de toplulukların haklarını korumayı vadetmektedir. Anayasanın ilgili maddesine göre: Devlet

⁴⁸ <http://in.reuters.com/article/2013/05/05/india-retail-idINL3N0DK0ZM20130505> (Erişim Tarih: 10.04.2013)

⁴⁹ <http://www.heritage.org/index/explore> (Erişim Tarih: 08.04.2013)

⁵⁰ T.HULT, "The BRIC Countries", Küresel EDGE Business Review, Vol:3, No:4, 2009, s.2.

⁵¹ Parekh, Bhikhu, 1995, Ethnocentricity of the Nationalist Discourse, Nations and Nationalism, Vol.1, s.40.

tarafından herhangi dini bir topluluğu yöneten kanunları üyelerinin üçte birinin rızası olmadan değiştirilememektedir. Bu madde hükümetlerin bazı durumlarda farklı gelenek ve göreneklere ilişkin düzenleme yapmasını güçleştirmektedir. Örneğin Hindistan'da devlet, Müslüman topluluğun geleneğinde yer alan poligami (çokeşlilik) konusunda etkisiz kalmaktadır. Dolayısıyla etnik grupların farklı hukuk sistemlerine dayalı tercihleri dağınık hukuk anlayışı ve kurallar karmaşasını beraberinde getirmektedir.

Hukuktaki düzensizlik Hindistan'ın ciddi bürokrasisini oluşturan İdari Hizmetler (IAS) biriminde olduğu kadar hukuk sisteminde de ciddi yolsuzluklara dönüşmektedir. Pek çok hâkim, davaların sonucunu belirli ücretler karşılığı değiştirecek şekilde serbest ve hesap vermez şekilde davranabilmektedir. Bir hâkimi kolaylıkla rüşvet almaya iten gerekçe sahip olduğu kanuni güvencedir. Çünkü bir hâkimi görevinden uzaklaştırabilmek için parlamentonun 2/3'lük oy çokluğuna gerek duyulmaktadır. Üstelik bu oran Anayasada bir maddenin değişikliği için gereken oy oranı ile aynıdır. Öte yandan Hint hukuk sisteminin yolsuzluklarla mücadelede asıl önemli sorunu, yargılaması bir türlü tamamlanamayan ve hakkında karar verilemeyen birçok davanın mevcut olmasıdır. 2006 yılı rakamlarına göre bu şekilde bekleyen 27 milyon dava bulunmaktadır. Şu ana kadarki dava sonuçlandırma hızıyla bu davaların sonuçlandırılabilmesi için en az 300 yıl gerekecektir. Hindistan yargı sistemindeki yolsuzluğu artıran en önemli sebepler olarak; davaların incelenmesindeki gecikmeler, karmaşık dava süreçlerinin varlığı ve yeterli hızda ve etkili şekilde yapılmayan yargılamalar öncelikli olarak gösterilmektedir⁵² Bu arada yavaş işleyen hukuk sisteminin Hindistan için ayrı bir de ekonomik boyutu vardır. Hukuki ihtilaflar nedeniyle, ülkede bağlı bulunan sermaye 75 milyar dolar civarındadır. Bu rakam 2006 yılında Hindistan GSYİH'nın %10'una karşılık gelmektedir. Bu sermaye miktarı Hindistan için istihdam yaratabilecekken hukuk sisteminin yavaşlığından ve yetersizliğinden dolayı kullanılamaz hale gelmiştir.

Toplumdaki en alt tabakadaki yoksulların durumlarının iyileştirilmesi için planlanan örneğin Mahatma Gandhi Ulusal Kırsal İstihdam Garanti Yasası (Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act) ve Ulusal Kırsal Sağlık Programı (National Rural Health Mission) türündeki birçok sosyal yardım harcaması programlarının doğru şekilde uygulanmadığından ve hak sahipleri yerine ilgisiz kesimlere yönlendirildiğinden dolayı kamudaki yolsuzluğu daha da artırdığı ileri sürülmektedir.⁵³ Hintlilerin birçoğu örneğin 2013 yılında yoksullar için harcanması planlanan 47 milyar doların büyük kısmının aradaki kişi veya gruplar tarafından el konulacağından dolayı bir şekilde kaybolacağına inanmaktadır. Ülkede çıkarılan önemli kanunlardan sayılan "Bilgi Alma Hakkı" kanunu fakirlere devletten almaları gereken paranın hepsini alma olanağını bir şekilde sağlayabilmektedir. "Freedom of Information Act" (2002) ve "Right of Information Act" (2005) kanunları En geç 30 gün içinde idarenin, vatandaşlarca sorulan ve merak

⁵² <http://www.ipnews.net/2007/05/india-legal-system-in-the-dock/>
_(Erişim Tarihi: 10.04. 2013)

⁵³ The Financial Times, 5 Temmuz 2012.

edilen konulara ilişkin soruları yanıtlama yükümlülüğü getirmektedir. Son yıllarda Bilgi Alma Hakkı kanunu sayesinde Hindistan'da aslında yolsuzluğa karşı bir bilgi devrimi yaşanmaktadır. Bahsedilen yasalar vatandaşın devletten neredeyse her türlü bilgiyi isteme hakkını vermektedir. Kamunun şeffaflığı açısından tarihi bir öneme sahip bu kanunlar ayrıca bilgi vermek istemeyen bürokratlara karşı yüksek cezalar içermektedir. Kanundaki cezalar da bürokratların taleplere en hızlı şekilde cevap vermelerini sağlamaktadır. Ancak bu kanunlar bazılarının umduğunun aksine rüşvete karşı büyük bir etkinliğe sahip değildir. Çünkü bürokratlar genelde bireylerin istek ve şikâyetlerine cevap verseler de ancak kapsamlı bir soruşturmaya çok seyrek rastlanmaktadır. Yine de son on yıldır yürürlükte olan bu kanunlar sayesinde Hindistan'ın açık bir ülke olması ve kamunun hesap verebilirliği açısından belirli bir ivme kazandığı ileri sürülebilmektedir.⁵⁴

2. HİNDİSTAN'DA YOLSUZLUKLA MÜCADELENİN YAPI VE YÖNTEMLERİ

Bir ülkede yolsuzluk ve rüşvetle tüm toplumun katılımı ile gerekli mücadele ortamı sağlanmadığı sürece daha ciddi sorunların yaşanması ihtimali artacak ve bu tür ülkenin geleceğini karartan sorunlardan kurtulma süresi de uzayacaktır. Dünya Bankası'na göre etkili yolsuzlukla mücadele stratejisinin beş temel amacı olmalıdır, bunlar: siyasi hesap verebilirliği yükseltmeli, sivil toplumun katılımını güçlendirmeli, rekabetçi özel sektör kurmalı, etkin denetim sistemleri kurmalı ve kamu yönetimini geliştirmelidir.⁵⁵ Yolsuzlukla mücadelede sonuç olarak pratik ve çok çabuk etki gösterebilecek önlemlerin daha başarılı oldukları görülmektedir. Özellikle bilgi sağlayıcı yöntemlerin, yolsuzlukla mücadelede etkili olduğu belirtilmektedir.⁵⁶

Hindistan'da yolsuzluk ve rüşvet öteden beri toplum tarafından bilinen ve yaşanan bir durumdur. Hatta iki bin yıl önce Hint Kralı Kathilya rüşveti konu alan "Arthastra" adlı bir kitap dahi yazmıştır. Ancak Hindistan'da rüşvetle ve sonucunda yolsuzlukla mücadele için son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Örneğin; Hindistan'daki nüfus kimlik numarası uygulaması, bütün ülkedeki okul öyle yemeklerinin maliyetlerinin ilanı vb. uygulamalar rüşvetin azaltılmasında etkili olmuştur. Özellikle yolsuzluğun toplumsal olarak farkındalığı artmıştır. Bu mücadelede siyasilere harekete geçirmek, toplumsal bilinçlenmeyi artırmak için çeşitli kampanyalar ve gruplar kurulmuştur. Diğer yanda hükümetin siyasi kararlılığının bir ifadesi olarak 1962 yılında kurulan "Yolsuzluğu Önleme Komitesi" (Başkanının soyadı ile anılan Santhanam Komitesi) ihalelerde, çeşitli belge ve izinlerin verilmesinde, vergi alanlarında, güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde, gümrüklerde ve yargı kuruluşlarında birçok yolsuzluğu açığa çıkarmıştır.

⁵⁴ http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2010/07/12/bilgi_alma_yasasi_hindistanda_fakirleri_guclendiriyor (Erişim Tarihi: 19.12.2012)

⁵⁵ Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV); s. 20

⁵⁶ Gray, Cheryl W.- Kaufmann, Daniel, 1998; "Corruption and Development", Finance & Development, March 1998, s.10

Hindistan'daki yolsuzlukla mücadele toplumsal farkındalık düzeyine ulaşmasına rağmen kurumsal ve sürekli olmaktan öte kişisel fedakârlıklar ve kesintili dönemlerle sınırlı kalmaktadır. 2004'de dünya genelinde yolsuzlukla mücadele kahramanları arasında Hindistan'dan Satyendra Kumar Dubey otoyollar genel müdürü olarak karayolları inşaat ihalelerindeki yolsuzlukları ortaya çıkarmış, Başbakanın görevden alınmasını sağlamış ancak bu mücadele neticesinde hayatını kaybetmiştir.⁵⁷ Öte yandan 30 Aralık 2011'de Hindistan hükümetinin "Lokpal tasarısı" olarak bilinen ve yolsuzlukla mücadeleyi amaçlayan yasa tasarısını parlamentonun üst kanadında oylamaya sunmayışi üzerine Nisan ayındaki başlattığı açlık grevi ile tüm ülkede Anne Hazare isimli 75 yaşındaki eski bir asker olan eylemci toplumdan büyük destek görerek ikinci Gandhi olarak anılmıştır.⁵⁸ Ayrıca Anna Hazare'nin açlık grevi sonrası tutuklanması Mumbai'den Kalküta'ya kadar çeşitli kentlerde protesto gösterilerine yol açmıştır. Hazare hükümetten yolsuzlukla mücadele adına devlet memurlarının bir yolsuzlukla mücadele otoritesi tarafından denetim altında tutulmasını, devlet içerisinde de benzer otoritelerin faaliyet göstermesini ve bir vatanşlar sözleşmesi imzalanmasını istemiştir.⁵⁹ Hazare'nin yolsuzlukla mücadele önerileri ışığında hazırlanan Lokpal Yasası, kanunlaşmaması üzerine Hazare'nin eylemleri sonrasında, rüşvet olaylarını soruşturacak komisyonda, üyelerin yarısını halktan kişilerin oluşturması talebi hükümet tarafından kabul edilmek zorunda kalmıştır. Hazare'nin başını çektiği yolsuzlukla mücadele hareketinin hedefi siyasi partiler, politikacılar ve parlamentonun bu konuda ciddi ve geçerli adımlar atmasını sağlamak olduğu halde tam olarak sonuç vermemiştir.

Kendi ülkesi Hindistan'da KPMG Danışmanlık Şirketinin 100 farklı ticari örgütledi yaptığı görüşme sonucu elde ettiği araştırma sonuçlarına göre; ülkede yolsuzluğun ulaştığı boyutların dış sermayeyi Hindistan'da yatırım yapmaktan alıkoyduğunu ortaya koymaktadır. Bahsedilen raporda Hindistan'ın yolsuzluk açısından içine düştüğü durum; "Artık söz konusu olan küçük bahşişler değil, milyarlarca rupilik dolandırıcılıklardır. Bu dolandırıcılığın işaret ettiği siyasi/endüstriyel bağın kontrol altına alınmamasının ülkeye ileride önemli etkileri olacaktır" şeklinde özetlenmektedir.⁶⁰ Dolayısıyla yolsuzluk ve rüşvetin ulaştığı boyutlar kısmi tedbirle giderilebilecek olmaktan uzaklaştıkça bulunan çözümler de zorlaşmaktadır.

Hindistan'da yolsuzlukla mücadele edilebilmesi için yasalara ihtiyaç olduğu bilinmekte ve bu yönde birçok kanun çıkarılmaktadır. Özellikle yolsuzlukla mücadele maksadı ve suçluların cezalandırıldığı yasal düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir; 1860 tarihli Hint Ceza Yasası, 1961 tarihli Gelir Vergisi Kanunu, 1988 tarihli Yolsuzluğun Önlenmesi Kanunu, 1988 tarihli Saklı Malların Ediniminin Yasaklanması Kanunu, 2002 tarihli Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesi Kanunu

⁵⁷ <http://www.milliyet.com.tr/bir-yasam--bir-odul/ guncel/ haberdetayarsiv/ 03.10.2004/ 250113/default.htm> (Erişim Tarih: 17.02.2013)

⁵⁸ <http://dunya.milliyet.com.tr/yeni-gandi-mucadeleyi-siyasete-tasiyor/dunya/dunyadetay/ 05.08.2012/1576424/default.htm> (Erişim Tarih: 10.04.2013)

⁵⁹ <http://www.annahazare.org/> (Erişim Tarih: 09.04.2013)

⁶⁰ http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/03/110315_india_corruption.shtml (Erişim Tarih: 17.04.2013)

ile birlikte 2005 tarihi Birleşmiş Milletler'in Yolsuzlukla Mücadele hakkındaki antlaşmasına imza atılmıştır. Ancak Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü OECD'nin 1999 tarihli rüşvetle mücadele konvansiyonuna imza atmayan Çin ve Rusya gibi Hindistan da yer almaktadır.⁶¹

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hindistan dünyanın en kalabalık nüfuslarından birine sahip olmakla birlikte farklı din, dil ve etnik çeşitlilik içerisinde büyüyen yoksulluk ve sorunları ile kaotik bir yapıya sahip anlaşılması zor bir ülkedir. Hindistan'ın özgürlüğünü elde ettiği dönemden bugüne kadar en çok zorlandığı ve geleceğini tehdit eden konu, gün geçtikçe büyüyen yolsuzluktur. Hindistan'daki yolsuzluğun sebepleri ve sonuçlarını diğer ülkelerle kıyaslamak bir o kadar zordur. Çünkü yolsuzluğu doğuran birçok dil ve dinden oluşan dağınık kültürel yapı hem siyasi ve hem de ekonomik yapıyı şekillendirmektedir. Bu yüzden yolsuzluk hayatın içinde ve kamu yönetiminin da-ima gözü önünde icra edilmektedir. Sahip olunan siyasi ve hukuki mekanizmalar sürdürülen yolsuzlukları engellemeye yetmemektedir.

Hindistan'da yolsuzluğun önüne geçmek ancak sosyal ve ekonomik yapıya ilişkin önemli düzeltmelerle mümkün olabilecektir. Bunun için her hükümet döneminde birbirinin benzeri kısır çabaların bu sorunun çözümünde yeterli olması mümkün değildir. Son yıllarda artan sayıdaki halk katılımı ve gönüllü organizasyonlar konuyu gündemde tutmaya yaramakta ancak gerekli kesin adımlar hala atılamamaktadır.

Hindistan'ın dağınık idari yapılanması ve devlet kontrollü ekonomik faaliyetleri rant üretimi ve dağıtımını aynı şekilde devam ettireceğinden, büyüme ve sonrasında adaletli gelir dağılımı ile bu ülkedeki kamu hizmet faaliyetlerinin kamu yararı özelinde kontrol edilmesini gerektirmektedir.

Hindistan'da yolsuzlukla mücadelede dikkate alınması gereken husus, kırsal nüfusun yolsuzlukla ilgisinin bulunmamasıdır. Bu konuda asıl sorunlu alanlar kent merkezleri ve çevresinde yürütülen faaliyetlerdir. Bu bölgelerde büyüyen yolsuzluk, Hindistan'daki kırsal nüfusu doğrudan etkilemektedir. Ne yazık ki ekonomik ve siyaseten güçsüz bu kesimlerin gösteri, açlık grevi, yürüyüş vb. aktiviteler dışında (sivil itaatsizlik içeren Gandhi'nin eylemleri gibi) devamlı, eylemli ve geçerli nitelikte bir programı bulunmamaktadır. Halkın yanında olması gereken kamu otoritesinin şeffaf kanun ve düzenlemelerle, özellikle kent yerleşimleri ile buralardaki ekonomik planlamalarında rant doğuran ve dolayısıyla kamu yönetiminin içine dahil olduğu yapay ve illegal ilişkiler zincirini kırması beklenmelidir.

Hindistan'ı yolsuzlukla mücadelede gayrete getirecek ve radikal nitelikte adımlar atılmasını sağlayacak olan gelişmelerin ülke içinden kaynaklanma olasılığı azalmaktadır. Çünkü bu ülkede siyasi otorite sıkça değiştiğinden rant ilişkiler ağı sürekli kendisini yenileme yeteneğindedir. Bu mücadelede asıl gelişmelerin yurtdışındaki sermaye ve finans merkezleri ile Hindistan'da yer almak isteyen ya-

⁶¹ http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/04/110427_g20_meeting.shtml
(Erişim Tarihi: 19.04.2013)

bancı yatırımcıların dayatma ve zorlamaları ile başlatılması ve sonuçlandırılması beklenecektir. Hindistan'da genç nüfus önemli bir sayıdadır. Bu genç nüfusun yolsuzluğa bulaşmadan buna karşı durabilmesi için başta okullar olmak üzere yetiştirme kurumlarında öncelikli programlar uygulanmalıdır.

Hindistan'da diğer ülkelerden daha fazla yolsuzluğun yapıldığı izlenimi edilmesinin sebebi yolsuzlukların açığa çıkma ihtimalinin aksak da olsa yürütülen demokrasi sayesinde mümkün olmasıdır. Hindistan'da medya ve basın yolsuzluk konusunda özellikle resmi dillerinin İngilizce olması sebebiyle dünya çapında kamuoyu oluşturma olasılığı daha fazladır. Ayrıca bu ülkenin birçok Batılı ülke ile birçok alanda işbirliği ve sıkı temas kurmak istemesi dolaylı olarak yolsuzluk konusunda kamu otoritesini tedbir almaya mecbur bırakmaktadır.

Hindistan halkı yolsuzluğun bu şekilde sürüp gitmesine ve ülkeyi zor bir durumda bırakmasına razı değildir. Ülkede gerçek demokrasi şeffaf ve hesap verebilir kamu yönetimlerini tesis edebilirse, yolsuzlukla mücadelede daha ciddi kazanımlar elde etme imkânı doğacaktır. Yoksa insan kalabalıklarının geleceğini çalan bu sorundan kurtulmanın zorlaşacağı görülecektir.

Kaynakça

- Bibek Debroy ve Laveesh Bhandari, *Corruption in India: The DNA and RNA*, Konark Publishers, 2011, s.287.
- Edward Luce, *Tanrılara Rağmen, Hindistan'ın Olağandışı Yükselişi*, s.29. <http://www.ozetkitap.com/hindistan.pdf> (Erişim Tarih: 10.04.2013)
- Edward Luce, *Tanrılara Rağmen, Hindistan'ın Olağandışı Yükselişi*, s.3. <http://www.ozetkitap.com/hindistan.pdf> (Erişim Tarih: 14.04.2013)
- Gray, Cheryl W.- Kaufmann, Daniel, 1998; "Corruption and Development",
- Hamza AL, (2005), "Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzlukla Mücadele: Geleneksel Bürokratik Yapı ve Yeni Etik Değerler", *Kamu Yönetimi Etik Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını*, ss.239-249, s.240. <http://archives.digitaltoday.in/indiatoday/20061016/state-up.html> (Erişim Tarih: 13.04.2013)
- http://en.wikipedia.org/wiki/Corruption_in_India (Erişim Tarihi: 08.04.2013)
- http://en.wikipedia.org/wiki/Indian_Administrative_Service (Erişim Tarih: 09.04.2013)
- <http://hiv-stats.realclearworld.com/> (Erişim Tarih: 14.04.2013)
- <http://in.reuters.com/article/2013/05/05/india-retail-idINL3N0DK0ZM20130505> (Erişim Tarih: 10.04.2013)
- http://planningcommission.nic.in/news/press_pov1903.pdf (Erişim Tarih: 18.12.2012)
- <http://www.annahazare.org/> (Erişim Tarih: 09.04.2013)
- <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-13447867> (Erişim Tarih: 12.04.2013)

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/03/110303_india_corruption.shtml
(Erişim Tarihi: 17.04.2013)

<http://www.cpi.transparency.org/cpi2012/results/> (Erişim Tarihi: 15.02.2013)

<http://www.dailymail.co.uk/indiahome/indianews/article-2317341/Indias-literacy-rate-rises-73-cent-population-growth-dips.html> (Erişim Tarihi: 11.04.2013)

<http://www.data.worldbank.org/indicator> (Erişim Tarihi: 09.03.2013)

<http://www.dogruhaber.com.tr/Haber/Hindistan-da-Yolsuzluk-Istifa-Ettir-di-55423.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=179875>
(Erişim Tarihi: 11.04.2013)

<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=259315>
(Erişim Tarihi: 16.04.2013)

<http://www.forbes.com/billionaires/> (Erişim Tarihi: 16.01.2013)

http://www.haber365.com/Haber/Hindistan_Basbakanina_Yolsuzluk_Sorgusu/
(Erişim Tarihi: 06.04.2013)

<http://www.heritage.org/index/explore> (Erişim Tarihi: 08.04.2013)

<http://www.indiatogether.org/manushi/rickshaw/> (Erişim Tarihi: 07.05.2013)

<http://www.ipsnews.net/2007/05/india-legal-system-in-the-dock/> (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

http://www.itso.org/docs/pdf/country_reports/hindistan_ulke_raporu_2011.pdf
(Erişim Tarihi: 10.04.2013)

http://www.itso.org/docs/pdf/country_reports/hindistan_ulke_raporu_2011.pdf,s.3 (Erişim Tarihi: 04.11.2012)

<http://www.mkssindia.org/> (Erişim Tarihi: 24.04.2013)

<http://www.reuters.com/article/2013/04/06/us-india-mumbai-collapse>
(Erişim Tarihi: 12.05.2013)

<http://www.sp.gov.tr/documents/SaydamlikSP1014.pdf>
(Erişim Tarihi: 10.02.2013)

<http://www.tedmer.org.tr/pdf/yolsuzluk.pdf,s.13>. (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

<http://www.worldometers.info/world-population/> (Erişim Tarihi: 13.02.2013)

https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_India (Erişim Tarihi: 18.04.2013)

https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_India (Erişim Tarihi: 16.04.2013)

https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_India (Erişim Tarihi: 07.01.2013)

India Corruption Study (2008), Transparency International India, New Delhi,
http://www.transparencyindia.org/resource/survey_study/India%20Corruptino%20Study%202008.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2013)

- OECD, (2008), "The Role of State-Owned Enterprises in the Economy: An Initial Review of the Evidence", OECD-Working Group on Privatisation and Corporate Governance of State Owned Assets, Paris
- Parekh, Bhikhu, 1995, Ethnocentricity of the Nationalist Discourse, Nations and Nationalism, Vol.1, s.40.
- Satyavan Bhatnagar, S. K. Sharma, Pandan, "Corruption in Indian politics and bureaucracy", University. Ess Ess Publications, 1991, s.156.
- The Financial Times, 5 Temmuz 2012.
- T.Hult, "The BRIC Countries", Küresel EDGE Business Review, Vol:3, No:4, 2009, s.2.
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV); s. 20
- Vito Tanzi, "Corruption Around the World – Causes, Consequences, Scope, and Cures", IMF Staff Papers. Vol. 45, No. 4 (December 1998), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9863.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2013)
- Ziya Güney, "Hindistan'da Mahalli İdareler", <http://ziyaguney.com/index.php?view=> (Erişim Tarihi: 09.01.2013)
- "Indian land scandal spotlights military corruption", [http://www. Etaiwannews.com /etn /news_content.php](http://www.Etaiwannews.com/etn/news_content.php) (Erişim Tarihi: 10.05.2013)
- "Siyasi Partilerin Kapatılması Konusunda Türkiye ve Bazı Ülkelerdeki Yasal Düzenlemeler", TBMM Araştırma Merkezi Raporu, Mart 2008, s.16 http://www.pmd.org.tr/dosyalar/parti_kapatmalar.pdf (Erişim Tarihi: 05.02.2013)
- Finance & Development, March 1998, s.10
- http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-03-09/india/37580368_1_bjp-mla-bribe-offer-construction-work (Erişim Tarih: 18.04. 2013)
- <http://dunya.milliyet.com.tr/yeni-gandi-mucadeleyi-siyasete-tasiyor/dunya/dun-yadetay/05.08.2012/1576424/default.htm> (Erişim Tarih: 10.04.2013)
- http://finmin.nic.in/reports/WhitePaper_BackMoney2012.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2013)
- <http://info.worldbank.org/etools/ANTIC/docs/Resources/Sectors/Transport/CorrTruckingIndia.pdf> (Erişim Tarih: 21.04.2013)
- <http://www.amerikaninsesi.com/content/hindistan-basbakanndan-yolsuzluk-la-mucadele-cars-121024953/895549.html> (Erişim Tarih: 19.03.2013)
- http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/03/110315_india_corruption.shtml (Erişim Tarih: 17.04.2013)

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/04/110427_g20_meeting.shtml (Erişim Tarihi: 19.04.2013)

<http://www.indembassy.org.tr/TR,140/hindistan-hakkinda-temel-bilgiler.html> (Erişim Tarihi: 03.05.2013)

<http://www.milliyet.com.tr/bir-yasam--bir-odul/ guncel/ haberdetayarsiv/ 03.10.2004/ 250113/default.htm> (Erişim Tarihi: 17.02. 2013)

http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2010/07/12/bilgi_alma_yasasi_hindistanda_fakirleri_guclendiriyor (Erişim Tarihi: 19.12.2012)

[http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2013/02/18/hint-ekonomisi-yavas-se-ritte_\(Erişim Tarihi: 10.04.2013\)](http://www.sabah.com.tr/NewYorkTimes/2013/02/18/hint-ekonomisi-yavas-se-ritte_(Erişim_Tarih:_10.04.2013))

<http://www.thehindubusinessline.in/2010/08/13/stories/2010081350370900.htm> (Erişim Tarihi: 08.04.2013)

The Academic Elegance

"Elegant solutions to intellectual challenges"

SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI'NDA YOLSUZLUĞA TOPLUMSAL BAKIŞ VE ÇÖZÜM ARAYIŞI

İlyas SÖZEN*

GİRİŞ

Yolsuzluk kavramı, Doğu toplumlarında, özellikle de Suudi Arabistan Krallığı'nda, Batı toplumlarına kıyasla daha farklı değerlendirilmektedir. Birçok yolsuzluk tanımında genellikle "şey" olarak kabul edilen kavram, Arap toplumlarında yüzyıllardır "hediye veya ücret" şeklinde yorumlanmaktadır. Nitekim Suudi Devletinin kuruluşundan bu yana aynı anlayış etkinliğini sürdürmektedir. Ülkenin aşiret yapısı ve katı monarşi yönetiminden dolayı hukuksal koruma ve hukuki süreçlerin eksikliğinden toplumun tüm aşamalarına yolsuzluk sirayet etmektedir. Bu nedenlerden dolayı, Suudi Arabistan Krallığı'nın devletleşme aşamalarının bilinmesi gerekir. Çünkü Arabistan topraklarında ulus devletten ziyade, tek bir ailenin devleti aşiret gibi yönetmesi, yolsuzluğun bir nedeni olarak siyasal ve kurumsal eşitsizliğe yol açmaktadır. Kral Abdullah'ın yeğeni olan Prenses Basma'nın ülkenin yüzde 95'inin hem fakirlik seviyesinin altında yaşadığı hem de su ve elektriğe ulaşamadığı, tüm zenginliğe ülkenin yüzde 5'inin sahip olduğu (Press Tv, 2011) söylemi, ülkenin bir aile tarafından yönetildiği ve ulusal kaynakların elit kesim tarafından tüketildiği düşüncesine destek vermektedir. Genel olarak, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde yolsuzluğun nedenleri; sınırlı sivil toplum hareketleri, bölgesel iç güvenlik sorunları, siyasal ve kurumsal dinamikler arasındaki orantısız güç paylaşımı/dağılımı ve aşırı petrol zenginliğidir (TI, 2009:2)

Modern Arabistan'ın oluşumunun başlangıç noktası, Suudi aşiretinin Hanbelî mezhebinin Vahhabi¹ kolunu kabul etmesidir. Suud ailesi, Vahhabiliği 1745 yılında Muhammed bin Abdulvahhab'ın (1703-1791) Muhammed bin Suud ile aralarında gerçekleştirdikleri Diriyeye Sözleşmesiyle benimsemiştir. Bu sözleşme, Selefiyye² itikad mezhebinin devamı olan Vahhabiliği Arap yarımadasında 250 yıldan daha fazla süre boyunca yaygınlaştırmıştır (Blanchard, 2008:1-2). Vahhabilik inancı; "İslam'a, Kuran ve Sünnette bulunmayan ve sonradan yapılan eklentileri

* Doç. Dr., Beykent Üniversitesi, İ.İ.B.F, İktisat Bölümü, isozen@beykent.edu.tr

ve çarpıklıkları temizleyerek, zorunlu görüldüğü yerlerde yıkarak, Kurucu'nun saf ve temel İslam'ına dönmeyi" (Pehlivanoğlu, 2004:114) benimser. Bu inanış üç asra yakın süredir Arabistan topraklarının şekillenmesindeki temel değişkendir.

Vahhabiliğin Arap yarımadasında yaygınlaşmasının nedeni, "İhvan" hareketi olarak adlandırılan bedevilerin ve Suud ailesinin oluşturduğu silahlı birliklerdir. 1750-1812 döneminde Mısır ve Osmanlı'daki zayıflıktan dolayı, Arabistan bölgesinde birçok Arap hanedanlığı/aşireti ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bir taraftan Mekke Şerifi Galip diğer taraftan da İbn-i Suud ile İbn-i Abdulvahhab ihvan grupları sayesinde yayılmacılığa devam etmişlerdir (İnalçık, 1998:77). Bu yayılmacılığın etkileri, hem Sünni hem de Şiiilerin, Vahhabilere karşı günümüzde de devam eden psikolojik nefretin temellerini oluşturmuştur. 19. Yüzyıl başlangıcında birçok bölgede gerçekleştirdikleri beş bin Şii mezhep taraftarının katliamı, 1803'te ilk Mekke işgalinde kutsal mezarların tahribatı ve Kâbe etrafındaki değişiklikler, 1805 yılında Medine işgali sonucunda kutsal yerlerin tahribatı ve 1806 yılında ikinci defa Mekke işgalinde tekrarlanan davranışlardır (Kurşun, 1999:319-320). Birinci Suud dönemi, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın ordusu tarafından yakalanan hem Abdullah Bin Suud hem de oğullarının İstanbul'da idam edilmesiyle (Kurşun, 1999:321) kapanmıştır. İkinci Suud döneminin başlangıcı, Türki bin Abdullah'ın Der'iyye işgalinden kurtulması ve Riyad'ı ele geçirmesiyle başlasa da, ölümünden sonra yerine geçen oğlu Faysal da dedeleri gibi Mısır Valisi tarafından tutuklanmıştır. Faysal, beş yıllık tutukluluğunun ardından tekrar ailenin başına geçse de ölümünden sonra ortaya çıkan karışıklık sonucunda, diğer Necd bedevi aşiret lideri Muhammed bin Reşid bölgeyi hâkimiyeti altına almıştır. Faysal'ın oğlu Abdurrahman önce Bahreyn'e oradan da Kuveyt'e sürgün edilmesiyle (Büyükkara, 2004:35-37) İkinci Suud dönemi de kapanmış oldu. Üçüncü Suud dönemi ve bugünkü Suudi Arabistan Krallığı'nın kurucusu olan Abdülaziz İbn Suud, Abdurrahman'ın oğludur. 15 Ocak 1902'de Riyad'a hâkim olarak tekrar Suud dönemini başlatmıştır. Ancak Arap Yarımadasında kabileler arası mücadele daha da sertleşmişti. Suudiler, Reşidiler, Şerif Hüseyin ve İdrisiler arasında hâkimiyet mücadelesi artmıştır. İbn-i Suud önce İbn-i Reşid'i öldürmüş ardından Osmanlı'ya ait garnizonları Necd ve Ahsa'dan çıkararak bölgenin hâkimi olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin Şerif Hüseyin'e, Osmanlı Devleti'nin Reşidiler'e olan desteklerinden dolayı Suud ailesine pek önem verilmemiştir. İbn-i Suud bu dönemde sahip olduğu devlet adamlığı vasfıyla hem İngiliz hem de Osmanlı hükümetleriyle iletişimde bulunarak, kimi zaman tarafsız kimi zaman ise silah yarıdamları olarak bölgede devamlılığını sürdürmüştür. 1911 yılında İhvan (kardeşler) hareketini tekrar kurmuş, ancak İhvanların yağmacı ve dağınık yaşam tarzlarını engelleyerek, göçebe kabileleri yerleşik hale getirmeye çalışmıştır. Temel düşünce kan bağı üzerine değil Vahhabilik inancı üzerine kurulmuştur. Bu düşüncede o kadar ileri gidildi ki, Vahhabi olmayan hiç kimseyle iletişime geçilmediğinden dolayı, dışa kapanık bir topluluk haline geldiler (Lutskiy, 2011:329-333).

İbn-i Suud 1925'te Sultan, 1927'de Necd Kralı, 1930'da Hicaz Fatihi, 1932'de ise Hicaz ve Necd Kralı ünvanlarını almış ve 23 Eylül 1932 yılında Suudi Arabistan

Krallığı'nı hem Mekke hem de Medine'ye (iki kutsal cami) sahip olduğunu ilan ederek monarşi yönetimini kurmuştur. Modern Suudi Arabistan Krallığı'nda Vahhabizm inancı, Abdulvahhab ve diğer din adamlarının görüşlerine ilaveten kültürel geleneklere göre şekillenmiştir. Vahhabizm sadece İhvan hareketi oluşumunda değil ayrıca yeni Krallığın dini, politik, hukuki hatta eğitim sisteminin temel belirleyicisi olmuştur (Doumato, 2003:230-248). Ancak Abdülaziz'in modernite ve ulus-devlet olma çabaları, geleneksel Vahhabiliği benimsemiş İhvan Teşkilatı ile sorunlar ortaya çıkarmıştır. Kraliyet, 1929-1930 yıllarında İhvan isyanını sert bir şekilde bastırarak moderniteyi dini olarak savunan Ulema sınıfını (resmi söylem) etken konuma geçirmiştir (Nevo, 1998:34-53). 1970 yılından sonrada Ulema'nın elindeki siyasi güç Adalet Bakanlığı'na devredilerek, uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkileri Vahhabilik gölgesinden çıkarmıştır.

Suudi Arabistan, resmi olarak Suudi Arabistan Krallığı, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri içinde Cezayir'den sonra en geniş toprağa sahip ülkedir. Kuzeyinde Ürdün ve Irak, doğusunda Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirliği, güneydoğusunda Umman, güneyinde Yemen ve batısında Kızıldeniz bulunmaktadır. Ülke 2 milyon km²'den fazla alanda 27 milyon nüfusa sahiptir. Ancak nüfusun 5,5 milyonu ülke vatandaşı olmadığından kilometre başına 11 Suudi vatandaşı düşmektedir. Nüfusun toprağa göre az olması coğrafi nedenlere dayansa da, nüfusun az olması milli devlet oluşturulma aşamasında temel sorunlardan birisidir. Suudi Arabistan kurulduğundan itibaren bu sıkıntıyı hem beşeri sermayede hem de uluslaşma sürecinde yaşamaktadır. Devletin tarihsel kuruluş sürecine bakıldığında aileden aşirete ve hanedanlığa giden bir yol izlenmiştir. Devletleşme sürecinde ekonomik kaynak olan petrolün keşfinden sonra Suud Ailesi Arabistan Krallığı'nın tek hâkimi olmuştur. Siyasi ve idari yapılanmanın tek bir aile üzerine kurulduğundan yolsuzluğun hem siyasi hem de ekonomik alanlarda yoğun olacağı aşikârdır.

1. YOLSUZLUĞUN KAYNAĞI, BOYUTLARI VE ETKİLERİ

Yolsuzluk, ülke koşullarına göre değişkenlik göstermektedir. Bunun nedeni, aşırı genişlemiş ve hantal bürokrasi ile hem yargı hem de yürütmeyi kontrol altında tutan siyasal yapıya dayanmaktadır. Birçok uluslararası kuruluşa göre farklı yolsuzluk tanımlamaları yapılmaktadır. Dünya Bankası, yolsuzluğu kamu görevlilerinin yaptıkları işlerden özel çıkar elde etmesi olarak görürken, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerdeki ekonomilerde özel sektör ağırlığının artmasından dolayı özel sektördeki yolsuzluk olayları da tanıma dâhil edilmektedir. Yolsuzluk türleri tanımının genişliğinden dolayı siyasi, hukuki ve ekonomik alanlarda yaygındır. Temel olarak kabul edilenler rüşvet, zimmet, irtikap (yiyicilik, hilecilik, yalancılık), kara para aklanması, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, içerden öğrenenlerin ticareti, rant kollama, lobicilik, kayırmacılık (nepotizm, kronizm, patronaj) ve oy ticaretidir (TEPAV, 2006:1-13). Yolsuzluğun uluslararası ölçümünde Transparency International (TI) kuruluşunun "Yolsuzluk Algılama İndeksi" (CPI) yaygın kabul görmektedir. Ülkelerin yolsuzluk oranı CPI'da 0-10 aralığına göre değerlendirilmektedir.

Suudi Arabistan, değerlendirilen 182 ülke içinde 2011 yılında CPI’da 4,7 indeksele 57. sırada yer almaktadır. Ayrıca TI tarafından “Revenue Watch” raporlamasında Suudi Arabistan, ülke olarak elde ettiği gelirlerde şeffaflığın olmaması, gelirlerin ve harcama kalemlerinin ayrıntılı açıklanmaması vb. konularda raporlama eksiklerinden, kamu sektöründe en yüksek yolsuzluğun olduğu ülkeler arasında (TI, CPI 2011) yer almaktadır. Ancak ülkede 2009 yılından itibaren yolsuzluk konusunda ilerlemeler kaydedilmektedir. CPI’da 2008 yılında 3,5 puan iken son yıllarda 4,5-4,7 puan aralığına çıkmıştır. Bölgedeki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, zengin körfez ülkelerine göre yolsuzlukta sorunlu ülke konumundadır.

Ülkedeki sorunları anlamak için, 2011 yılında birçok akademisyen, aktivist ve din adamlarının da içinde bulunduğu Suudi vatandaşlarının Kral’dan isteklerine bakılmalıdır. Anayasal monarşi, seçimler, denetlenebilir hükümet, Bakanlara ve Başbakanı hesap sorulabilmesi, yolsuzlukla mücadele, insan hakları ve özgürlükler, sivil toplum örgütlerinin kurulması ve sendikalaşma, ayrımcılığın önlenmesi, kadın hakları, bağımsız yargı, adil gelir dağılımı ve istihdam istekleridir (Time Turk, 2011). Reform isteyenlerin ülkede yeni bir rejim arayışı içinde olmadıkları ve ülkenin acilen çözüm bekleyen sorunlarını dile getirdikleri dikkat çekmektedir.

A. Siyasal Yapı

Yolsuzluk denetiminin devlet kurumları ve sivil toplum tarafından gerçekleştirileceği düşünüldüğünde, Suudi Arabistan Krallığı’nın siyasal yapısı ve siyasi aktörleri incelenmelidir. Zira yolsuzluk siyasal yapıdan kaynaklanmaktadır. Batı demokrasi sistemlerinde yolsuzluğun denetlenmesi; yürütme, yasama ve yargının bağımsızlığına ve birbirini kontrol etmesine dayanmamaktadır. Yolsuzlukla mücadelede yasama otoritesinin yolsuzluğa karşı kanun çıkarma, hükümetin uygulamalarını denetleme ve yargılama görevleri bulunmaktadır. Arabistan’da mutlak monarşinin varlığından dolayı, Mili Yasama organı bulunmamaktadır. Buna ilaveten siyasi partilerin yasak olmasından dolayı siyasi bir denetim mekanizması da bulunmamaktadır. Suudi Arabistan’da devlet kontrolünde gönüllü ve profesyonel dernekler kurulurken (BTI, 2010:7-12) sendika, mesleki birlik ve sivil toplum örgütü kurulmasının yasak olması halk tarafından sorgulanmayı ve denetlenmeyi engellemektedir. Ülkenin basın-yayın alanlarındaki yoğun devlet kontrolünden dolayı muhalif gazete/dergi yayınlanmamaktadır (Cavendish, 2007:77-79).

Suudi Arabistan’ın kuruluşundan bu güne kadar Kral Abdülaziz (1932-1953), Kral Suud (1953-1964), Kral Faysal (1964-1975), Kral Halid (1975-1982), Kral Fahd (1982-2005) ve Kral Abdullah (2005-günümüz) tahta geçtiler. Suudi Arabistan’ı Suudi Ailesi kurmuş ve şuan itibarıyla Krallıkta 7.000’den fazla prensin varlığı (FT, 2010) düşünüldüğünde, yirmi milyonluk nüfusa göre azınlıkta kalmaktadırlar. Suud Ailesi’yle beraber Arabistan’daki en önemli aileler Emudi, Ledem, Zeger ve Berum’dur. Kurucu Kral Abdülaziz’in 70 çocuğu ve yaşayan 14 erkek çocuğu olduğu düşünüldüğünde Suud Hanedanlığı da kendi arasında Sudayr ve diğerleri (El Faysal vd.) diye ayrılması ve aile içinde çatışma yaşanması normal karşılanmaktadır. Sudayr’liler daha çok siyasi, askeri ve güvenlik alanlarına³; Kral Abdullah’ın-

da dâhil olduğu El-Faysal kolu ise ekonomik, ticari ve sanayi alanlarına hâkimdir. Prens Sultan'ın ölümünden sonra içerdeki huzursuzluk cenaze töreninde ortaya açıkça çıkmıştır (Karaağaçlı, 2011a). Kral Abdullah, yaşanabilecek sıkıntıları önceden öngördüğünden, 2000 yılında Hanedan Konseyi'ni ve Ekim 2006 yılında 35 üyeli Beyat Konseyi (Saltanat Heyeti)'ni, Kraliyet ailesi içinde yaşanabilecek çatışmaları engellemek amacıyla oluşturmuştur. Böylece Kral kendi veliahdını belirlemeyecek ve Kral yetersiz görülürse Konsey tarafından değiştirilebilecektir (Karaağaçlı, 2011b). Uygulama Prens Sultan'ın Kral olmasından sonraya bırakılmış ancak Prens Sultan'ın ölümünden dolayı uygulamanın geleceği belirsiz konumdadır. Çünkü 16 Haziran 2012 yılında Prens Sultan'ın yerine atanan Prens Naif de vefat etmiştir. Konseyin yapısından da anlaşılacağı üzere, ülke açıkça aşiret yönetimi şeklinde idare edilmektedir. Bütün önemli noktalara Kraliyet ailesinden ve sadece Kral tarafından atamalar yapılmaktadır. Yolsuzluk türlerinden lobcilik, rant kollama ve kayırmacılığın yoğun olmasının temel nedeni, ülke yönetiminin tek bir aileye ait olmasıdır (Fuller ve Szayna, 2000:239-274).

Suudi Arabistan siyasi yönetimi, her zaman çok güçlü reformlardan bahsetse de, bu reformların çok azını gerçekleştirmesiyle eleştirilmektedir. Eleştirilen konuların başında insan hakları, seçimler ve yolsuzlukla mücadele gelmektedir. Çoğunlukla dış ülkelerden gelen baskılarla reform hareketleri başlasa da, içerden verilen dilekçeler kıpırdanmaya neden olabilmektedir. Bazen tam tersi muhalefettekiler veya reform isteyenler sert müdahalelerle susturulabilmektedir (BTI, 2010:6-8). Suudi Arabistan'da, anlaşılacağı üzere reformlar belirli bir düzene ve sisteme göre değil, konjonktürel değişimlere tepki olarak yapılmaktadır. Özellikle ülkenin aşiret yapısından dolayı Suudi Arabistan'da var olan "açık kapı" anlayışı, Kral'a dilekçe ile başvuruyu bir gelenek haline getirmiştir. Ülkenin siyasi yapısına bakıldığında, reformların yapılmasını sadece ve sadece kral gerçekleştirebilir.

a. Kral/Başbakan

Suudi Arabistan Temel Yasası'nın 5/A maddesinde göre; Suudi Arabistan'ın yönetim şekli monarşi olup hukuk kuralları İslam şeriatından oluşmaktadır. Ülkenin yazılı bir anayasası bulunmamaktadır. Ancak Temel Yasa'nın birinci maddesinde Kur'an ve Sünnet'in devletin anayasası olduğu belirtilmiştir (SA, Basic Law, 1992). Yazılı bir anayasa olmadığından, Kur'an ve Sünnet'in yorumlanmasıyla Kraliyet ailesi her zaman mutlak güç ve son söz sahibi olmaktadır. İslami sisteme göre Allah'ın sözünden başka bir sözün geçerli olmaması gerekmektedir. Ancak Kral hem devlet yöneticisi hem Başbakan hem de Başkomutan (Albassam, 2011:177) yetkileriyle ülkedeki tek mutlak güçtür.

Kral 2 Mart 1992 yılında gerçekleştirilen Reform ile Temel yasa, Şura Meclis yasası ve Vilayet yasasına göre valileri, yargıçları, din adamlarını, bürokratları ve danışman üyelerini atamaktadır. Ancak Kral İslam hukuku olan şeriata uymak zorundadır. Kral kanun çıkaramamakta, şeriata aykırı olmadığı sürece kraliyet kararnameyi çıkarabilmektedir. Kral yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin toplamını ve ülke yürütmesinin temeli olan Kraliyet kararnamesi gücünü sınırsız kullanır.

Kral en zorlu mücadelesini, sadece aile içi farklı kollar arasındaki iktidar çatışmasında değil ayrıca ülkedeki dini ve aşiret liderlerinin sorunlarında vermektedir (Bundesverband, 2007:2). Nitekim Temel Yasa'nın 44. maddesinde Kral'a ülke güçleri arasında hakemlik rolü verilmiştir.

Ülkedeki genel kanı, Kral Abdullah'ın yolsuzluğa bulaşmamış bir yönetici olduğudur. Kral Abdullah soylu prenslerin yolsuzluklarının bir kısmını engellese de, İçişleri Bakanlığı gibi büyük kurumlar hala denetim dışında ayrıca bu kurumlarda ki yolsuzluğa ilaveten aşırı istihdam sorunu da çözülemediğinden, Kral'ın yetkileri, uygulamada farklılaşmaktadır (BTI, 2012:23). Kraliyet ailesinin, iç siyaset kontrolü ve petrol gelirini kullanmasında herhangi bir kurumsal kontrol bulunmamaktadır. Kral'ın, İslami hukuka uygun kararlar vermesi gerektiği belirtilse de uygulamada Kral'ın kontrolü çok zayıf olduğu gözlemlenmektedir (Fride, 2008:3). Suudi monarşisinde toplumun üst düzey vatandaşlarının görüşleri dinlenirken ve istişare yapılırken diğer vatandaşlara bu haklar verilmemektedir. Siyasi sistem ve Kraliyet Ailesi'nin eleştirilmesi kesinlikle yasaktır. Eleştirenler hapis ve yolculuk yasağının dâhil olduğu farklı cezalar almaktadırlar (FH, 2011).

b. Bakanlar Kurulu

Suudi Arabistan Kraliyeti'nin kabinesi Bakanlar Kurulu'dur. Ülkenin Kralı ayrıca kabinenin başı olan başbakandır. 9 Ekim 1953 yılında Bakanlar Kurulu oluşturulmuş ve 1960'a kadar 20 bakanlık kurulmuştur. 2005 yılından itibaren 22 bakanlık (ayrıca başbakan yardımcısı da bakandır) ve 7 devlet bakanlığından oluşmaktadır. Kurulun tüm üyeleri Kral tarafından her dört yılda bir atanmakta ve üyelerin üçte biri Kraliyet ailesi mensubudur (Saudi Embassy). Bakanlar Kurulu Kanunu'nun 19. maddesinde konseyin görevleri; iç siyaset ve uluslararası siyasal, finansal, eğitim, iktisadi, savunma politikalarının belirlenmesi ve gözden geçirilmesidir (SA, BK Kanunu). Aynı madde içinde, Kurul yetkileri ile Şura Meclis yetkilerinin benzerliğinden, son sözün Bakanlar Kurulu'na ait olduğu söylenmektedir. Ancak Bakanlar Kurulu Kararlarının geçerliliği Kraliyet Kararnamesi ile onaylanmasına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenlerden dolayı yasal olarak tek yetkili merci sadece ve sadece Kral'dır. Kral tüm Bakanlar Kurulunu bozarak yeniden organize edebilme yetkisine de sahiptir (Fride, 2008:3).

Kral önemli politik meselelerde, prensler ile dini, politik ve aşiret liderlerinin arasında anlaşmayı sağlar. Kral Divanı, Suudi vatandaşların kişisel sorunlarını dinleme ve çözüm bulma yeridir. 1995 yılında Kral, Suudi vatandaşları ile Hükümet arasındaki sorunların görüşülmesi için "İtiraz Kurulu"nu oluşturmuştur. Kraliyet Kararnamesi ile Bakanlar Kurulu yetkileri genişletilebilmektedir. Herhangi bir bakan herhangi bir konu hakkında kurulda tartışma açma veya kanun tasarısı sunması için öncelikle başbakanın onayına ihtiyacı bulunması kralın sınırsız gücüne bir örnektir (UNDESA, 2004:4 - Bundesverband, 2007:4).

Başbakan ayrıca Kral olduğundan dolayı, ülkede tüm kararların onaylayıcısı da tek bir kişidir. Ülkede vatandaş ile hükümet arasında kabilelerin, ailelerin ve profesyonel hiyerarşinin geçerli olduğu patron client (yandaşlık) ilişkisi geçerlidir.

Teorik olarak meclisin gerçekleştirebileceği her şey ve daha fazlasını Kral veya bir Prens yapabilmektedir (BTI, 2010:11). Suudi Arabistan'da Bakanlıklardaki yolsuzluk seviyesi Bakanın kişiliğine göre de değişmektedir. Kral Abdullah soylu yolsuzlukların birçoğunu yeni atamalarla engellemiştir. Ancak kardeşlerinin sorumluluğundaki Bakanlıklarda etkili biçimde denetim yapamamaktadır (BTI, 2012:24). Devlet, aile içinde paylaşıldığından ve aile içinde farklı gruplaşmalardan dolayı Kral'ın sınırsız yetkileri uygulamada geçersiz hale gelebilmektedir.

c. Şura Meclisi (Danışma Meclisi)

Suudi Arabistan yönetim şekli mutlak monarşi olduğundan, Şura Meclisi'nin görevi devlet yönetiminde Kral'a danışmanlık yapmaktadır. Arabistan'da Şura Meclis geçmişi 1924 yılındaki Yerel Meclise (Majlis Al-Ahli) dayanmaktadır. Kurucu Kral Abdülaziz toplumu yönetmek için farklı zamanlarda farklı şura meclisleri kurmuştur. Modern Şura Meclisi'nin başlangıcı Kral Fahd tarafından 1992 yılında 60 üye atamasıdır. Kral Meclis üye sayısını daha sonra 1997 yılında 90'a, 2001 yılında 120'ye ve son olarak 2005'te 150'ye çıkarmıştır. Şura Meclisi'ne üye atamaları Kral tarafından yapılmaktadır. Kral dört yıllık süre için bir Başkan atamaktadır. Meclisin görevleri ise; yeni kanun teklifi sunmak veya önermek, ülke içi ve uluslararası konuları ve diğer kamu işlerini değerlendirmektir. Ülkenin yönetim tarzı mutlak monarşi olduğundan, Meclis'in ülke yönetimi açısından gücü yoktur. Çünkü Danışma Meclisi'nin görevleri Bakanlar Kurulu'nun ve Kral'ın yetki alanlarına da girmektedir. Meclis toplam 10 üye ile kanun önerisi/değişikliği teklifi sunulabilmekte, yetki de 2003 yılında verilmiştir. Kanun teklifi/değişikliği üyelerin çoğunluğunun onayı ardından Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakan'ın onayına (Başbakanlık yetkisi Kralın elinde) ardından Kral'ın onayına sunulmakta ve Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmektedir (Undesa, 2004:5-6; Oman, 2011; Dekmeijan, 1998:204-218). Ayrıca Meclisin bütçe yapma yetkisi bulunmamaktadır (BTI, 2012:23). Meclis'in Batı sistemlerine keza denetleme yetkisi olmadığı gibi yasama yetkisi de kısıtlıdır.

Meclis Riyad'da El-Yamama Sarayında, 13 komite altında toplantılarına devam etmektedir (SA, Şura Meclisi). Meclis üyelerinin eğitim düzeyleri gittikçe artmaktadır. 1998 yılında Doktoralı üye yüzdesi 66 iken 2008 verilerine göre yüzde 70'e çıkmış ve akademisyen sayısı 105 olmuştur. 2008 verilerine göre 12 mühendis kökenli bürokrat, 4 dini kökenli bürokrat, 25 lisans ve lise mezunu bürokrat ve 4 asker üyeleri oluşturmaktadır (Okaz; Dekmeijan). 2006 yılında 6 kadın danışman atanmış 2012 yılında ise sayı 12'ye çıkmıştır. Ancak bunların hiçbirinin oy hakkı bulunmamaktadır. Kral, 25 Eylül 2011 açıklamasında Şura Meclisi'ne danışman olan kadınların üye olarak atayacağını belirtmiştir (HRW, 2011). Ayrıca, 2003 yılında Bakanlar Konseyi tarafından Şura Meclisi'nin üçte birinin seçilebileceği belirtilse de dokuz yıllık süreçte bu konuda herhangi bir açıklama olmamıştır (Fride, 2008:3). 2013 yılında meclis üyelerinin atanma süresi dolacağından, yeni bir seçim gündeme gelebilir. Ancak bu durum, dönem konjonktürüne göre değişiklik gösterebilir.

d. Ulema/Müftü

Suudi Arabistan'da Din ve Kraliyet ailesinin toplum üzerindeki mutlak hâkimiyeti siyasal kültür eksikliğinin temel nedenidir. Din, Batı toplumlarındaki laiklik (din devlet ilişkisinin ayrılması) anlayışından farklıdır. İbadet saatlerinin kontrolünden giyim kuşama kadar her detay devletin idari hizmetleriyle (Din Polisi) baskı ve kontrol altındadır. Dini inanç, Hanbelî mezhebinin en sert yorumu olan Vahhabilik olduğundan, yönetimde Vahhabi din bürokratlarının uzun yıllardır hâkimiyeti devam etmektedir. Vahhabi inancı Suudi toplumunda 250 yılı aşkın süredir hâkim ve etkilidir. Özellikle Adalet işleri, Eğitim ve Hac işlerinin başına sadece Vahhabi aileler geçebilir. 1970 yılına kadar Büyük Müftülük makamıyla yapılan denetimler, modernite sonucunda Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı üzerinden kontrol edilmektedir. Hanbelî mezhebi haricindekilerin, özellikle Şii inancının, kanun önünde hakları yok sayılmaktadır. Son on yıllık süreçte “ulusal diyalog” toplantıları ve reformlar gerçekleştirilse de, devlet kurumlarındaki katı Vahhabi inancından dolayı, ilerleme kaydedilememiştir (Kuşçu, 2011:88-89). Çünkü Ulema devlet aygıtının önemli bir parçası ve kamu ahlakından, eğitime, kültüre ve kişisel kanuna kadar geniş bir alanı etkileyebilmektedir (BTI, 2010:5). Ayrıca yargı alanındaki reformları da engelleyebilmektedirler.

Suudi Arabistan'da, din şeriat kurallarıyla uygulanmaktadır. Şeriat kelime anlamı olarak “yol, mezhep” kabul edilmektedir. İslam hukuku toplumu; Kur'an (*Allah'ın sözü*), Sünnet (*Hz. Muhammed'in uygulamaları ve sözleri*), İcma (*İslam âlimlerinin görüşleri*) ve Kıyas (*var olan görüşlerle yeni ortaya çıkanların yorumlanması*) kaynaklarıyla yönlendirmektedir (Ayengin, 2005:107). Vahhabi inancı ise temel olarak Kur'an ve Sünnet'i ele aldığından, olaylar hakkındaki yorumlar da Kral'ın isteklerine göre Ulema tarafından şekillenmektedir. 2009 Şubat ayında, Hanbelî mezhebinin tekel gücü kaldırarak, Genel Ulema Meclisi'nde tüm Sünni mezheplerin kuralları kabul edilmiştir (BTI, 2010:5). Böylece bireysel din adamlarının yetkilerinin azaltılması hedeflenmiştir (BRI, 2010:9). Ancak değişikliklerin sonuçları uzun yıllar sonra alınabilecektir. Ulema sınıfında önemli bir diğer aktör Müftülük makamıdır. Ülkenin Genel Müftüsü 1970 yılına kadar her alanda etkili iken, 1970 yılından sonra Adalet Bakanlığı müftünün yetkilerinin birçoğunu devralmıştır. Ancak Müftü makamının verdiği *Fetvalar*, toplum üzerinde ve Kraliyet ailesinin gerçekleştirdiği faaliyetlerde etkilidir; çünkü Temel Yasa'ya göre Kral şeriata aykırı işlem yapamaz. Fetva, Kraliyet ailesinin uygulamalarını onaylayan makam konumundadır. Özellikle Kraliyet ailesi tarafından gerçekleştirilen yolsuzlukların üstünün, dini olarak kapatılması kolaylaşmaktadır. Bu nedenlerden dolayı resmi Ulema'nın toplum üzerindeki hâkimiyeti azalmıştır. Ayrıca yolsuzluk tanımında bulunan kayırmacılık da Ulema ve Müftülük makamında görülmektedir. Çünkü sadece Abdolvahhab'ın torunları olan El Eş-şeyh ailesinden olanlar atanabilmektedir (Obaid, 1999:51-58).

Ülkedeki din adamlarından şikâyetler ve medyada eleştirilmelerinden dolayı Kral 18 Mart'taki açıklamasında; Genel Müftü ve Din Bilim adamları medya tara-

findan eleştirilmeyeceği, herhangi bir olumsuz durum tespitinde Enformasyon Bakanı'na bildirileceğini, Bakan'ın da durumu bizzat Kral'a arz edeceği belirtilmiştir. Ayrıca İslam İşleri Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı koordinasyonu ile 5 ay içinde Suudi Fıkıh Akademisi kurulacağı ve paket içinde camilerin restorasyonu için 500 milyar SAR (yaklaşık 133 milyar ABD Doları), Kuran ezberletme cemiyetlerine 200 milyar SAR (yaklaşık 53 milyar ABD Doları), halkı doğru yola yönlendirme bürolarına 300 milyar SAR (yaklaşık 80 milyar ABD Doları) tahsis edileceği belirtilerek (Zaman, 2011) dini kurumların ve ulemanın toplum üzerindeki gücünü tekrar kazanması amaçlanmaktadır.

A. Ekonomik Yapı

Suudi Arabistan ekonomisinin temel kaynağı petrol rantıdır. Ancak ülkede petrol ve doğalgaz sektörü haricinde serbest piyasa ekonomisini liberal politikalar, serbest sermaye hareketi ve serbest döviz değişimi sağlamaktadır (BTI, 2010:14). Suudi Arabistan, 264 milyar varillik ispatlanmış petrol rezervleri ile dünyada kanıtlanmış toplam petrol rezervlerinin yüzde 20'sine sahiptir. 2010-2011 yılında dünyada toplam petrol üretiminin ise yüzde 12'sini üreterek 2011 yılında yüksek petrol fiyat ortalaması (87 \$) sayesinde yıllık 315 milyar dolarlık ham petrol ihracatı gerçekleştirmiştir (BP, 2011; CIA, 2012). 27 milyon nüfuslu ülke, 560 milyar dolarlık gayrisafi yurtiçi hâsılaya üretim ile (*sanayi, teknoloji*) değil ham petrol ihracatı sayesinde ulaşmaktadır. Doğal kaynak ihracatçılığı nedeniyle Suudi ekonomisi rantiyeci ekonomi yapısındadır. Ülke nüfusunun az olmasından dolayı 2011 yılında kişi başına düşen gelir 23.000 \$ ile üst gelir ülke sınıfına girmiştir. Ancak kişilerin elde ettikleri gelirlerin dağılımında ciddi bozukluklar bulunmaktadır (WB, 2012). Özellikle 2002 yılında Suudi nüfusun yaklaşık 17 milyon olduğu ve kişi başına gelirin 8.424 \$ olduğu düşünüldüğünde (ICG, 2004:10), ülkede ekonomik olarak ilerleme görülse de, ülkenin sahip olduğu zenginliğe rağmen vatandaşlarının fakirliği, ülkedeki yolsuzluğun boyutunu düşündürmektedir. Çünkü Forbes'e göre Kral'ın şahsi serveti 19 milyar \$ iken Prens Talal'ın serveti 19,4 milyar \$'dır.

Ülkenin çalışma piyasasından örnek verildiğinde; ülkede çalışabilir nüfusu gösteren 15-64 yaş aralığında 19 milyon kişi bulunurken, çalışan nüfusun toplamı 9 milyon civarındadır. Ülkede işgücüne katılım oranı yüzde 50 civarındadır. Ülkedeki resmi işsizlik rakamı yüzde 10 iken, genç nüfus aralığı olan 15-24 yaşındaki ortalama işsizlik oranı yüzde 28'dir (CIA, 2012). Suudilerin çalışma yaşındakilerinin sadece yüzde 6,8 çalışmaktadır. Suudiler çoğunlukla kamu personeli olarak görev yapmaktadırlar (KTO, 2009:4). Özellikle kadınların çalışma hayatına geleneksel ve dini nedenlerden katılmadığı da ilave edildiğinde işsizlik rakamı kadınlar açısından yüzde 45'lere yükselmektedir. Nüfus dağılımına göre ülkede çalışmayanların dağılımı; öğrenciler yüzde 38, ev kadınları yüzde 48, emekli yüzde 6, kendi isteğiyle çalışmayanlar yüzde 1, yüzde 2 görünmeyen ve yüzde 5 diğerleridir. Özellikle çalışmayanların yarısına yakını ev hanımı olması ülkede hiç gelir elde edemeyen bölümün geleneksel yapısından etkilendiğinden gelir dağılımı bozukluğu artmaktadır (Omran, 2010:27).

Ülkede, kamu ve özel sektörde çalışarak gelir elde edenlerin ortalama yüzde 67'si yabancı kökenli iken bu oran özel sektörde yüzde 85-90'a çıkmaktadır. Özel sektöre de haftalık 50 saatlik çalışma aylık ortalama 213 \$ (1.000 *Suudi Riyali'den* az) ile ülkede kişi başına düşen gelirin sekizde birinden daha az almaktadır. Buna karşılık, kamu çalışanlarının aylık ortalama geliri 1200 \$ ve 18 Mart'ta yayınlanan kraliyet kararnamesiyle kamu çalışanları için asgari ücret aylık 800 \$ olarak belirlenmesinden dolayı gelirler arasındaki fark artmaktadır. Çünkü ülkede 9 milyona yakın çalışanın yüzde 53'ü aylık kişi başına ortalama 1000 SR altında ücret almaktadır. Ülkede yabancılar için ücrette herhangi bir alt sınır olmadığı gibi kanuni koruma da bulunmamaktadır. Yabancı çalışanların belli bir kısmının üst düzey çalışan oldukları düşünüldüğünde düşük ücretler içinde sadece yabancı işçiler değil Arabistan vatandaşları da bulunmaktadır. Ancak çoğunlukla ülkenin doğusunda yaşayan Şiiiler veya Vahhabi olmayan diğer mezheplerden oluşmaktadır. Ayrıca ülkede "Suudileştirme" politikası sonucunda ülkedeki yabancı çalışan sayısı azalırken Suudi erkekler arasındaki işsizlik azalmaktadır. Ülkedeki mezhep temelli ayrıcalık açıkça ülkede yaşayan Suudi Arabistan vatandaşlarında bile görülmektedir. Ülkede yaşayanların yüzde 4,4'nün aylık ortalama 10.000 SR daha yüksek ücret aldığı (Omran, 2010:28) ve Kraliyet Ailesindeki 4.000 prensinin 1996 yılında ortalama aylık 260.000 dolar (Aburish, 1996:68; CNN Türk), 2010 yılında ise aylık ortalama 450.000 dolardan yüksek gelir elde ettiği düşünüldüğünde gelir dağılımının bozukluğu ve yolsuzluğun büyük çoğunluğunun toplumun alt kesiminde değil aslen Kraliyet ailesinden kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü yolsuzluk tanımında kayırmacılık olarak kabul edilen nepotizm, kronizm ve patronaj'ın hepsi siyasi bölümünde görüldüğü üzere Suudi Arabistan'da uygulanmaktadır. En üst mevkiler sadece kraliyet ailesi mensuplarına aittir.

Ülkelerin egemenliklerini gösteren en temel değişken, devletin vatandaşlarından vergi alabilme gücüdür. Çünkü vergi ülkenin yatırımlarının finansmanını sağlamaktadır. Ancak rant ekonomisi olarak kabul edilen doğal kaynak ihracatçısı ülkelerde, ülkenin gelirlerinin büyük kısmı dışarıdan sağlandığından vatandaş ile yönetim arasında kopukluk görülmektedir (Sözen vd., 2011). Suudi Arabistan'ın yıllık elde ettiği petrol geliri ülke ihracatının yüzde 90'ını ve ülke bütçesinin yüzde 85'ini karşılamaktadır (EDC, 2012; CIA). Ülkede petrolün çıkarılmasını, işlenmesini ve pazarlamasını Suudi ARAMCO şirketi gerçekleştirmektedir. ARAMCO şirketi 1970'lerden sonra aşamalı olarak devletleştirilerek 1980 yılında yüzde 100 *Suudi Ailesi'nin* bir şirketi olmuştur (Saudi Aramco). Böylece elde edilen gelirler toplumun değil tamamıyla Kralın (Suudi Ailesinin patronajına) kullanımındadır. Çünkü ülke yönetimi, Kral ve Başbakan aynı kişi olduğundan, tek bir kişiye bağlıdır. Ülke ayrıca kralın malvarlığı olarak kabul ediliyor.

Ülke bütçesinin gelir kısmına bakıldığında, vergi gelirinin yüzde 91'i petrol gelirlerinden elde edilmektedir. Suudi vatandaşlara yüzde 2,5 dini vergi olan Zekât uygulanırken, Suudi olmayan şirketlerden yıllık yüzde 20 oranında vergi alınmakta (Dr. M. Al-Amri, 2007:19-20) ve ülkede ortalama yüzde 14,5 gelirden vergi alın-

maktadır. Bütçenin gider kaleminde ise; harcamaların yüzde 40'ı sübvansiyona, yüzde 40'ı maaşa, yüzde 19'u cari harcamalara ve yüzde 1'i de faiz ödemesine yapılmaktadır (Sözen vd., 2011:62). Kral elde ettiği gelirin yüzde 80'ini Suudi vatandaşlarına dağıtmaktadır. Çünkü 28,5 milyon (23 milyon Suudi) nüfusu olan ülkede yaklaşık 1 milyon memur bulunmaktadır. Resmi olmayan tahminlere göre ise 2 milyon devlet çalışanı bulunmaktadır (BTI, 2012:6). Sahip olduğu insan gücüne rağmen bürokrasi ülkede ekonomik kuralların işlemlerini ve verimliliğini sağlayamamaktadır. Çünkü prosedürler modası geçmiş kurallardan, uygulamalardan ve düzenlemelerden oluşmaktadır (BTI, 2010:6).

Suudi Arabistan'da beşikten mezara refah devleti anlayışı bulunmaktadır. Ayrıca vatandaşların sağlık, eğitim, elektrik, su vb. hizmetlere ulaşımı (*Suudi vatandaşlara*) ücretsiz olduğundan halk sübvansiyonla edilmektedir (BTI, 2012:6). Ancak halkın yüzde 18'i kırsal bölgede yaşadığı ve Arabistan'ın coğrafi şartları düşünüldüğünde, ülkenin önemli kesimin sübvansiyonlardan yararlanmadığı ve fakirliğin yaygın olduğu düşünülmektedir. Özellikle Şii bölgelerinin ve çevre bölgelerin kamu hizmetinden faydalanmaları eşit değildir (BTI, 2012:17). Ülkenin devlet yönetimi görüldüğü üzere tamamıyla rantiyeci yapıda olduğundan, devlet halkından alacağı vergiye muhtaç değildir. Siyaset literatüründe genel kabul gören "vergi yoksa temsil de yoktur" söylemi Suudi yönetim tarzının değişmeyeceğinden, ülkede rekabetin, istihdam artışının ve şeffaflığın engellenebileceği düşünülmektedir.

Ülkede 5 yıllık kalkınma planları uygulanmaktadır. Son dönemdeki kalkınma planlarında özel sektörün geliştirilmesi ve sanayi sektöründeki verimliliği artırmak üzerine yoğunlaşmıştır. Zira artan genç nüfustan dolayı son on yılda konaklama ve istihdam alanlarında sıkıntı yaşanmaktadır (BTI, 2010:12) Suudi Arabistan bir rantiyeci devlet özelliği göstermesinden dolayı hükümetin iktisadi faaliyetler hakkındaki bilgileri eksik olabilir; çünkü kapsamlı bir vergi sistemi bulunmamaktadır (BTI, 2012:6).

Ülke ekonomisine hâkim olan özel sektör olsa da devlet, petrol ve petrokimya sektöründeki tek hâkimdir. Devlet kontrolünde birçok büyük banka, telekomünikasyon şirketi ve ulusal demiryolu bulunmaktadır. Diğer bütün sektörlerde özel mülkiyet bulunmaktadır. Ancak KOBİ yoğun olmadığı gibi piyasa oligopolleşme de bulunmaktadır. Çünkü ülkede yatırım için Suudi ortak gerekmektedir. (BTI, 2012:11). Son dönemde SABIC (Suudi Arabistan Ana Sanayi), Su ve Elektrik Hizmetleri, Suudi Arabistan Havayolları vd. de özelleştirme süreci yavaş ilerlemektedir. Ancak ülkede farklı bir sistem bulunmaktadır. Özel şirketlerin gerçek sahipleri yabancı olsa da, ülkede şirket kurulması için gerekli olan Suudi vatandaş ortaklarına aylık para verilmektedir. Ayrıca Prensler ve bürokratlar tarafından mülkiyet haklarının marjinal ihlalleriyle, başarılı işletmelerden hisse talep edilmektedirler (BTI, 2012:15-16).

2011 bütçesinde ortaya çıkan yolsuzluğun 100 milyar doları aşması ve halkının yüzde 22'sinin yoksulluk içinde iken (Guardin, 2011) Kraliyet ailesinin ihaleler

alması, yeni şehirleşmelerden rantlar elde etmesi, yabancı markaların distribütörlüklerine sahip olması, kayıt dışı petrol satımı, bankalardan alınan borçların geri ödenmemesi ve benzeri yolsuzluklarla halkı ile yöneticileri arasında uçurum gittikçe artmaktadır (Cordesman, 2003:142; Fride, 2008:19). Ayrıca devlet bütçesinde devletin geliri ve giderleri ayrımı içermemekte, Kraliyet ailesine tahsis edilenler yayınlanmamakta, denetleme kamu harcamaları için geçerli olsa da rapor olarak sunulmamakta ve şeffaflık resmi olarak bulunsa da hiçbir kraliyet ailesinden bireyi etkilememektedir (BTI, 2010:9).

Kral, ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik sıkıntılardan dolayı 18 Mart 2012'de ilk kez televizyonda 18 kararnameli bir paket açıklamıştır. Ülkenin sahibi ülke vatandaşları değil de bir monark olduğunda, Kral'ın halkına dağıttığı para bir sadaka veya rüşvet olarak görülebilir. Bunun nedeni, Suudi Arabistan'da ne zaman siyasal veya sosyo-ekonomik sorun oluşsa, yönetimin ilk olarak maddi yardım paketi ilan etmesidir. Açıkça görüleceği üzere bu da bir rüşvettir. Karşılığında halkın yönetim tarzına karşı olan tepkileri susturulur.

Paketin içeriğinde; iş arayanlara iş buluncaya kadar aylık 2000 Suudi Riyali (yaklaşık 533 ABD Doları) ve vatandaşların konut temini açısından 500.000 konut inşası için bütçeden 250 milyar Suudi Riyali (yaklaşık 67 milyar ABD Doları) tahsis edileceği bulunmaktadır. Ayrıca Emlak Geliştirme Fonu'ndan vatandaşlara konut kredisi olarak verilen miktar asgari 400 bin Suudi Riyali'nden 500 bin Suudi Riyali'ne (yaklaşık 133 bin ABD Doları) yükseltilmiştir. Toplumun refahını artıracak yeni hastane ve araştırma merkezleri açılması için Sağlık Bakanlığı'na 16 milyar Suudi Riyali (yaklaşık 4,3 milyar ABD Doları) tahsis edileceği, Özel hastanelere bugüne kadar yapılan mali destekler 100 milyon Suudi Riyali'nden 200 milyon Suudi Riyali'ne (yaklaşık 53 milyar ABD Doları) yükseltileceği ilan edilmiştir (Zaman, 2011).

2009 Ekim ayında Arab News'in yayınladığı araştırma sonuçlarına göre ülkede yolsuzluk yaygın olarak gerçekleşmektedir. Özellikle Suudi işadamları hükümet prosedürlerinin yüzde 95'inde pahalı hediye, uçak bileti vb. rüşvetlerle işlemler yapıldığını belirtmektedirler. Kimileri düşük ücretli memurlar iken kimileri de şirketlerin korunması için yüzde 10'luk pay alan üst düzey memurlardır (Trustlaw, Business and Corruption). Bu yayınlardan sonra Kral Yolsuzlukla Mücadele Ulusal Komisyonu (NACC) kurumunun kuruluşunu hızlandırmıştır. Arap Baharı'nın etkisiyle Suudi Arabistan'da son iki yılda yolsuzluk alanında bölge ülkelerinin tersine azalma ve mali şeffaflıkta artış gerçekleşmektedir (Financier Worldwide, 2012:2).

B. İdari Yapı

Suudi Arabistan idari yapılanması 1992 vilayet yasasıyla belirlenmiştir. Merkezi hükümet kurumları ile bölgesel yönetimlerin ilişkisini belirleyen bu yasaya göre ülke 13 bölge yönetimine ayrılmıştır. Bölge isimleri ise; El Baha, Kuzey Sınır Bölgesi, Cevf, Medine, El Kasım, Riyad, Doğu Bölgesi, Asir, Hail, Cizan, Mekke, Necran, Tebuk'tur. Her vilayetin başında bir Emir (Vali) Kral tarafından atanmaktadır. Ülkede merkezi yönetim bulunmaktadır. Emirlerin bölgelerdeki hükümet memurlarını ve belediye memurlarını denetleme yetkisi vardır. Emirlik Komisyon

üyeleri de Kral tarafından atanırken, yerel yöneticiler İçişleri Bakanlığı tarafından atanmaktadır (Fride, 2008:9). Emirler hem Bakan düzeyinde hem de Suudi Ailesi'nden olduğundan, denetimleri sadece Kral tarafından gerçekleştirilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ancak Suud Ailesi içindeki farklı kolların mücadelesinden dolayı, Kral'ın denetim gücü azalmaktadır.

Ülke yönetiminin merkezi yapısından dolayı, belediye meclisinin görevi, Bakanlar Konseyi tarafından verilen kararları yerel seviyede gerçekleştirmek ve bölgesel sorunları azaltmaktır. Ülkede vatandaşlar, "açık kapı" şikâyetlerini Kral ve Prenslarla birlikte belediye ve bölgesel liderlere de iletebilmektedirler (Library of Congress, 2006:20). Belediye seçimleri 1950-1960 arasında kısmi liberalizasyon çalışmasında gerçekleştirilmiş; ancak bu seçim Kral Faysal tarafından 1964'te iptal edilmiştir. 2003 yılında ise 178 belediyede 592 sandalye için, belediye meclis üye seçimi kararı alınmış; ancak 2005 yılında gerçekleştirilmiş (Menoret, 2005) ve her dört yılda bir yenileneceği belirtilse de ikinci seçim, seçmen tabanının çoğaltılması ve kadınların da oy kullanması ihtimali öne sürülerek ertelenmişti (The Star, 2011). 2011 yılında Suudi Arabistan genelinde yerel yönetim olarak kabul edilen 285 belediyede 1632 koltuk bulunmaktadır (Arab News, 2011). Belediye meclis üyelerinin yarısı için 2011 yılı Eylül ayında seçimler gerçekleştirilmiştir. Ülkede belediye seçimleri 1977 yılında Seçim Kanunu ile formüle edilmiş ve Seçim Kanunda cinsiyet belirtmemesine rağmen seçimlerde sadece 21 yaşından büyük erkekler (Fride, 2008:10), belediye meclis üyesinin yarısı (816 sandalye) için oy kullanabiliyor ve seçilmek için başvurabiliyor. Hem 2005 seçimleri hem de 2011 seçimlerinde oy kullanan erkek oranı yüzde 10-15 civarında olmuştur. Çok düşük katılımın nedenleri; ülkede yönetime katılma 2005 yılına kadar sadece kraliyet ailesinden olduğundan ülke içinde çekincelerin bulunması, her belediye meclisinde yarı oranında seçime sahip olma, belediye meclis üyelerinin sınırlı yetkileri ve propaganda yapmak için medyayı kullanamamak olarak sıralanabilir.

Ülkede resmi rakamlara göre 1 milyon, gayri resmi verilere göre ise 2 milyon memur bulunmaktadır. Ancak sözleşmeleri farklı olduğu gibi bazı alanlarda (yargı, içişleri vb.) nüfusa göre yetersiz memur bulunmaktadır. 23 Şubat 2011'de Kral tarafından açıklanan 36 milyar dolarlık pakette 50.000 kamu görevlisine kalıcı iş sözleşmesi ve devlet memurlarına yüzde 15 zam bulunmaktaydı (BBC, 2011b). Kral'ın son ayaklanmalardan sonra 2011 Mart ayında açıkladığı 400 milyar dolar üzerindeki paketle beraber birçok alanda memur alımı gerçekleşmiştir. İçişleri Bakanlığı'nda 60.000 yeni kadro ihdas edileceği, askeri kadrolarda hak edenler bir üst rütbeye derhal terfi ettirilerek askeri makamların hak edişleri acilen ödeneceği belirtilmiştir. Ayrıca dini polise (Mutavva) 200 milyar Suudi Riyali (yaklaşık 53 milyar ABD Doları) tahsis edilecektir. Piyasa fiyat artışlarının kontrolü amacıyla Ticaret Bakanlığına 500 yeni kadro ihdas edilmiştir (Zaman, 2011).

İdari anlamdaki yolsuzlukları daha çok projelerin tamamlanmaması, tamamlanan projelerde ise yüksek fiyata karşılık kalitesiz yapılar inşa edilmesi ve ihalelerin verilmesinde yapılan yolsuzluklar vb. oluşturmaktadır. İdari yolsuzlukta dö-

nüm noktası 2009 Kasım ayında Cidde’de yaşanan sel felaketinde 123 ölümü ve 10.000 kişinin evsiz kalması sonucunda skandala neden olan 302 kişi ve 30 firma, halka duyurularak cezalandırılma yapılmıştır (BTI, 2012:8). Ancak unutulmamalı ki bölge emirleri tamamıyla Kraliyet ailesi mensubu ve Bakan düzeyinde yöneticilerdir. Bu alandaki yolsuzluğun çözümü hem çok zor hem de Kraliyet ailesi içindeki sıkıntılardan dolayı Kral’ın yetkisi kısıtlı kalmaktadır.

Suudi Arabistan idari yapılanmasından bahsederken ülkenin temellerinden biri olan mezhep faktörünü de ele almak gerekiyor. Çünkü mezhepsel farklılık hem yönetimi hem de alınan hizmeti farklılaştırmaktadır. Suudi Arabistanlı Hamza el-Hasan’ın resmi verilerden farklı olarak el-Cezire için gerçekleştirdiği araştırmasında (YDH, 2006);

a- Necd (Orta bölge): Selefi ve Vahhabi itikad kolu çoğunlukta olan Hanbeli mezhebi etkilidir. Nüfusun yüzde 32,12’si bu bölgede yaşamaktadır. Bölgede dini işler, yargı, eğitim-öğretim, mescitler, vakıflar, dini yönlendirme gibi Arabistan’ın temel yönetim birimleri Vahhabi din adamlarının elinde bulunmaktadır.

b- Hicaz (Batı bölge): Bu bölgede ise Maliki ve Şafii mezhebi yoğun bulunmaktadır. Ülke nüfusunun yüzde 32,87’si bu bölgede yaşamaktadır. Bölgede Mısır ve Suriye’deki dini akımlar etkili olsa da, artık dini karar alma yetkileri bulunmamaktadır.

c- Asir, Ceyzan ve Necran (Güney bölge): Vahhabi, Şafii, Maliki, Zeydi, İsmaili gibi birçok mezhep bulunmaktadır. Hem mezhepsel hem de kabile açısından karışık bir bölgedir.

d- Kutayf ve El-ihsa (Doğu Bölge): Bölgenin çoğunluğu Şii’dir. Ülke nüfusunun yüzde 14,67’sini oluşturmaktadır. Bölgede Şiiiler çoğunlukta olsa da aile temelli mezhepsel farklılıklar da bulunmaktadır. Hanefi mezhebi Molla Ailesi, Maliki mezhebi Mübarek Ailesi, Şafii mezhebi Abdülkadir Ailesi etrafında varlıklarını devam ettirmektedir.

Bu dini parçalanmışlıktan dolayı belediye meclis üyelerinin sadece yarısı seçimle belirlenmekte ve seçilen adayların yetkileri merkezi idari yönetimle kısıtlanmaktadır. Ülkenin resmi verilerine göre ülkenin büyük çoğunluğunun Vahhabi mezhebinden olduğu belirtilse de ülkenin üçte biri ancak resmi söylemi kabul etmektedir. Ülkede yaşanan reform mücadeleleri ve ayaklanmalar çoğunlukla ülkenin doğu bölgesinden gelmektedir.

C. Hukuki Yapı

İslam Hukuku 8. Yüzyılda Abbasiler tarafından Kur’an, Sünnet ve Örf’e göre düzenlenmiştir. 11. Yüzyılda Sünni mezheplerin etkisiyle Fıkıh (Hanefi, Şafii, Hanbeli, Maliki) gelişmiş ve 18. Yüzyıldan itibaren Arabistan’da Hanbeli mezhebinin Vahhabi itikad kolu katı bir Sünni mezhebinin uygulamasına geçmiştir (Otto, 2010:144-145).

Suudi Arabistan’da ceza ve medeni hukuk davaları İslam Hukuku hükümlerine göre değerlendirilmektedir. Şer’i kararlar daha önce Ulema’nın kontrolü al-

tında iken artık Adalet Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Suudi Arabistan'da hukuk sistemi üç ana parçadan oluşmaktaydı. Davalı ya da davacı arasında eğer ki, ticari ve işçi-işveren anlaşmazlığı varsa, bakanlıkların altında kurulan komitelere gitmek zorundadır. Ancak medeni hukuk veya ceza hukuku konularında ilk derece mahkemeleri olan Şikâyet İzleme Kurulu/Mahkeme-i Müstacel olan yerel mahkemelere, sonra ikinci derece mahkeme olan Mahkeme-i Kübra yani Yüksek Şeriat Mahkemesine gidebilmektedir. Davalar ardından Temyiz Mahkemesi, Yüksek Yargı Konseyi ve Divan-ı Mezalim'e sırasıyla taşınabilir. Eğer ki sonucun adil olmadığı düşünülürse Kral'a veya Veliaht Kral'a konu götürülür. Kralın kararı kesin ve nihaidir. Kral yargı, yasama ve yürütmede en yüksek otorite olduğundan dolayı, üst düzey Suudi prensler yargıçlardan daha az ve daha fazla önleyebilme gücüne sahiptir (BTI, 2010:9; BTI, 2009:8-9; KTO, 2008:4-5; Otto, 2010:159).

2007 yargı reformu sonucunda yukarıdaki sistemin değiştirilmesi amaçlanmıştır. Çünkü Kraliyet ailesinin mahkemeler üzerindeki etkisi sınırsızdı. Reform sonucunda ticari ve çalışma uyuşmazlıkları artık ilk derece mahkemeleri olacak asliye mahkemelerine aktarılacağı, Yargıtay'ın artık ülkedeki en yüksek hukuki merci olacağı ve 3-5 yargıçlı özel odalarda tahsisli mahkemeler kurulacağı, Genel Mahkeme Sistemi için Şikâyet İzleme Kurulu'nun ceza ve ticari konulardaki yetkileri ile ilk derece ve temyiz mahkemelerinin görevlerinin aktarılarak ayrıca İdari Yargı Konseyi ve Yüksek İdare Mahkemesi oluşturulacağı belirtilmiştir (Otto, 2010:159-161). Ancak yönetmeliklerle uygulama farklı olduğundan dolayı, genel kabul Kral'ın atama yetkisinden dolayı yargı üzerindeki kontrolü devam etmektedir (BTI, 2010:9). Kral 2009 yılında yeni Adalet Bakanı, Yüksek Yargı Konseyine, Yüksek Mahkemeye ve İtiraz Mahkemesine yeni başkan atamıştır (Economist, 2009). Şu an Suudi hukuk sistemi ikili yapısını korumaktadır. Suudi Arabistan yargı alanındaki reformlarda bölgenin çok gerisindedir. (Otto, 2010:175). Çünkü ülkedeki Ulema Konseyi sosyal ve politik sorunlara Kral'ın yetkisi ile müdahil olduğundan yargı reformunu aksatmaktadır (BTI, 2012:7)

Suudi Arabistan toplumundaki genel algı, yargıçların bağımsız olduğu yönündedir; ancak uyuşmazlık çözümü bağlamında yasal çerçevede etkin değildirler. Özellikle davaların çözümü yıllar aldığı gibi yabancılar, suçlama olduğunda soruşturma yapılmadan uzun zaman hapis yatabilmektedirler (WEF, 2011:290-291; Department of State, 2011). 2007 Ekim ayında yapılan hukuki düzenlemelerden sonra Uyuşmazlık Kurulları, idari yönetimlerin baskısından kurtularak Kral'a direk cevap verebilmeleriyle daha bağımsız hale geldiler (BTI, 2012:7). 2008 yılının ilk yarısında Uyuşmazlık Kuruluna kamu kurum ve memurlarının disiplin ve suçlarını içeren 2.695 karar ulaştırılmıştır. Ayrıca Soruşturma ve Kovuşturma Komisyonu, 2008 yılının ilk yarısında kamu hizmetlerinde 12.446 yolsuzluk iddiasını araştırmıştır. Vakaların çoğunluğu sahtecilik, rüşvet ve kamunun kötü muamelesidir (BTI, 2010:10). Yargıda da yolsuzluk görülmektedir; ancak diğer Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerine göre daha az yaygındır (BTI, 2012:7). Özel mülkiyet genel anlamda kabul edilse de gayrimenkullerde güçlü kişiler ve kamu kayıtlarıyla tapuları

ele geçirilmektedir. Son yıllarda önemli oranda gayrimenkul skandalları çıkmıştır ki yolsuzluklar içinde yozlaşmış yargıçlar da bulunmaktadır (BTI, 2012:15).

Suudi devletinde yolsuzlukları ve suçları araştıran ve soruşturan polis teşkilatında farklı yapılanma bulunmaktadır. Bu yapılanmanın yargıdan daha güçlü olduğu söylenebilir. Hatta Suudi Arabistan'ın bir polis devlet olma yolunda ilerlediği iddia edilmektedir. Üç farklı polisiye yapılanması içinde polis memuru, gizli polis (Mubahith) ve din polisi (Mutavva) bulunmaktadır. Özellikle gizli polis ve din polisi insan haklarının ihlaline ve yargılamanın gecikmesine neden olmaktadır. Kral, 2009 yılında din polisini daha ılımlı hale getirmeye çalışmıştır (Dammer ve Albanese, 2010:106). Polis gücü arasında küçük ölçekli rüşvetin yoğun olduğu, özellikle polisin dokunulmazlığının buna neden olduğu genel algıdır (BACP, Police, 2012)

2. YOLSUZLUKLA MÜCADELE YAPILARI, ARAÇLARI VE YÖNTEMLERİ

A. Kamu Yönetiminin Denetimi

Suudi Arabistan, Birleşmiş Milletler Yolsuzluğa Karşı sözleşmesini imzalamıştır. Ülke içinde yolsuzluğu önlemek için üç farklı kanun uygulanmaktadır. 1992 yılında M/36 No'lu Kraliyet Kararnamesi ile uygulamaya konan Rüşvetle Mücadele Kanunu (CBL), 1977 yılında M/49 No'lu Kraliyet Kararnamesi ile uygulama konan Kamu Hizmeti Kanunu ve 2007 yılında Bakanlar Kurulu'nun 43 No'lu Kararı ile uygulamaya konan Yolsuzlukla Mücadele ve Doğruluğu Koruma için Ulusal Strateji'dir. CBL'de kamu çalışanları için rüşvetin tanımı ve hangi durumların rüşvet sayılacağı belirtilmiştir. Ancak kanunda eğlence, yolculuk gibi rüşvetlere ceza görülmediği de belirtilmelidir. Kanun içinde cezalar 2 yıldan 10 yıla kadar hapis, 40 bin Riyal'den 1 milyon Riyal'e kadar para cezası öngörmektedir. Cezalar devlet memuru olarak atfedilen tüm işletmelerin tüm çalışanlarını kapsamaktadır. Ayrıca Kanuni olarak yabancı rüşvetin düzenlemelerini ve kanunlarını; Bakanlar Kurulu, İçişleri Bakanlığı, Şikâyetler Kurulu ve Sayıştay uygulamaktadır. Ancak iç ve dış rüşvet olayları genellikle kovuşturma olmadığı da belirtilmektedir (Thoms ve Al-Hejailan, 2010:186-188). Suudi Arabistan'da yolsuzluk sorunu en fazla hükümetin üst düzeyinde gerçekleşmektedir. Ancak diğer fakir Arap ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Kral'ın yozlaşmış bürokratları cezalandırmasından dolayı, toplumun geneline yaygınlaşması daha azdır. Ancak belirli hükümet kurumları olan Saudi ARAMCO, SAMA ve Jubail ile Yanbu sanayi şehirlerindeki Kraliyet Komisyonu için yolsuzluk serbesttir (BTI, 2012:24).

2007 yılında Bakanlar Kurulu'nun kabul ettiği "Doğruluğu Korumak ve Yolsuzlukla Mücadele için Ulusal Strateji" planının içeriğinde; mali ve yönetimde iç denetim sistemi kurma ve denetim, yargı ve soruşturma bölümlerinin ihtiyacı olan fonları, insan gücünü ve teknolojik altyapıyı sağlama bulunmaktadır. Ayrıca akademik çalışmalar ve dini eğitimlerle yolsuzlukla mücadele kurumlarının, medya ve okullar sayesinde topluma yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Ancak ülkede

sivil toplum örgütlerinin eksikliğinden dolayı yolsuzlukla mücadele aksamaktadır (Trustlaw, Saudi Arabia).

Ulusal stratejiyi belirleyen komisyona göre yolsuzluk, kanunlar tarafından belirlenen denetimleri ve yönergelerdeki herhangi bir kuralı ihlal eden herhangi bir davranıştır. Stratejide sadece Arap ve uluslararası şirketlerin yolsuzluk alanından uzaklaştırılması değil aynı zamanda Suudi vatandaşların dinsel, ahlaki, etik ve eğitim alanlarında yolsuzlukla mücadele etmelerini sağlayacak, özel ve kamu sektöründe planlama ve denetimleri geliştirmektir. Bunlar için soruşturma ve tutuklamaları İçişleri Bakanlığı, Soruşturma ve Kovuşturma Kurulu, Denetleme ve Soruşturma Kurulu ve Soruşturma Otoritesi; Yargılama için Adalet Bakanlığı, Yüksek Yargı Konseyi, Şikâyetler Kurulu; Kontrol otoriteleri olarak ise Maliye Bakanlığı, Ekonomi ve Planlama Bakanlığı, Kamu Hizmetleri Bakanlığı, Genel Denetim Bürosu (GAB-Sayıştay) ile Araştırma ve Denetleme Komisyonu bulunmaktadır (Faquih,1-13).

GAB'ın 2005-2009 dönemindeki İlk Stratejik Plan'da, kamu muhasebe sistemi güncellenmesi, tüm hükümet kurumlarının iç denetim birimlerinin kurulması ve raporlamanın yapılması, Tekdüzen iç denetim düzenlemelerinin geliştirilmesi gerçekleştirilmiştir. İkinci Stratejik Plan'da doğruluğun korunması, yolsuzlukla mücadele, ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi ve memur hizmetlerinin kalitesinin geliştirilmesi olan devletin reform politikalarına destek vermek amaçlanmıştır (GAB, 2010).

18 Mart'ta Kral'ın televizyonda açıkladığı 18 kararname içinde Yolsuzlukla Mücadele Ulusal Kurulu'nun (NACC) oluşturulacağı ve Kurul'un başına Bakan düzeyinde bir Başkan atanacak kişinin doğrudan Kral'a bağlı olacağı belirtilmiştir. Tüm Bakanlıklar ve kamu kuruluşları bu Kurul'a kayıtsız şartsız yardımcı olacağı Kral'ın emri olarak yayınlanmıştır (Zaman, 2011). Vatandaşların herhangi bir yolsuzluk olayının Komisyona direkt olarak iletebilmektedir. Komisyon yolsuzlukla mücadele için vatandaşların ihbarlarına karşılık ödül vermek üzere kanun çıkarmıştır. 3 Ocak 2012 tarihinde Kral tarafından yayınlanan direktifte kamu sektöründeki herhangi ihlale karşı her kurumun NACC'a kayıtsız şartsız yardım etmesini, 26 Aralık 2011 kraliyet kararnamesi ile 30 gün içinde komisyonun her istediğinin cevaplanmasını emretmiştir. Ancak bazı hükümet kurumlarının komisyonla çalışmak istememelerinden dolayı, Komisyonun bu kurumların isimlerini yayınlayabileceği deklare edilmiştir. Komisyonda mali ve kamusal yönetimdeki yolsuzluklar Sayıştay gibi üst düzey otoritelere yönlendirecektir (Arab News, 6 Ocak 2012). NACC'in ilgilendiği diğer konu, toplam değeri 550 milyar Suudi Riyallik projelerin bitirilememesi ve düşük kalitede yapılmasıdır. Kral, özellikle umursamaz memurların hesap vermelerini ve gerekirse cezalandırılmalarını istemiştir. Komisyon Suudi Arabistan'da Kral'a karşı sorumluluğu olduğundan dolayı, yolsuzluk ve şeffaflık konularında ilerleme sağlamaktadır (Arabnews, 18 Mart 2012; 21 Nisan 2012) Çünkü Kral, yolsuzlukla mücadele alanında ülkedeki en önemli konumdur.

Prensip olarak ülke içinde hesap verilen ve araştıran makamlar bulunmaktadır. Son 2-3 yılda birçok önemli skandalın çözümü gerçekleşmediğinden uygulan-

mıyor. Prenslerin memurluktan uzaklaştırılması için kamuya açık şekilde büyük bir suç işlemiş olması gerekiyor. Halktan gelenler çoğunlukla memurluktan atılır; ancak yolsuzluk yapan memurların birçoğu Kraliyet ailesi ile sıkı ilişkilerinden dolayı on yıllarca süre zarfında ceza alma korkusu olmadan yolsuzluklara devam etmektedirler. NACC'a vatandaşların faks, mail ve kişisel yollarla ihbarlarından ve şeffaflık adına isimlerin halka açıklanmasından sonra yolsuz memur sayısında azalma görülmektedir (BTI, 2012:8).

B. Medya ve Sivil Toplumunun Rolü ve Etkinliği

2012 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksine göre Suudi Arabistan 179 ülke içinde 158. sırada yer alıp "çok ciddi durum" içinde olan 16 ülkeden biridir (RWB, 2012). Suudi Arabistan medya reform çabaları için yarı resmi hoşgörü mesajları taşımaktadır. Çünkü Suudi Arabistan'daki 10 adet günlük özel mülkiyetli gazetelerin hükümet ve Kraliyet Ailesi ortaklıkları olduğundan devlet kontrolünde yayın yapmaktadırlar. Editörler devlet tarafından onaylanmalıdır. Özellikle hükümetin 1992 Temel Yasanın 39. maddesinde sansür hakkı bulunmaktadır (BTI, 2012:7). Bölgedeki en baskı altındaki basın Suudi Arabistan'dadır. Yerel radyo ve televizyon yayınları ise tamamen devlet mülkiyetindedir. Ülkedeki tüm yayın faaliyetlerinden devlet kurumu olan Suudi Arabistan Krallığı Yayın Kurumu (BSKSA) sorumludur. Resmi medya politikasına göre, medya toplulukları eğitmek için bir araç olup hükümet görüşlerini propagandasını yapma ve ulusal birliği sağlamlaştırmadır. Ülkede uydu yayını yani özel televizyon yasadışı durum olsa da git-tikçe yaygınlaşması sayesinde yabancı haberlere ulaşılabilir (FH, 2011). Medya daha çok eğitim, fakirlik, işsizlik, yabancı işçi sorunları ve gençlik sorunları üzerine yoğunlaşırken siyasi konularda yorum yapmamaktadır (ICG, 2008:21). Özellikle Kral'ın yolsuzlukla ilgili emirlerinden sonra medya, yolsuzluğun ülkeye zararları konusunda yayın yaparak yaşanan yolsuzlukları ifşa etmektedir. Ancak Kültür ve Bilgi Bakanlığı'nın Kanun ve Kraliyet Kararnameleri ile sansürden geçtikten sonra yayın yapılmaktadır. 2008 yılından itibaren ulusal seçim konusu açılmaması ve Prenslerin eleştirilmemesi şartlarıyla sınırlı seviyede siyasi konular tartışılabilir (BTI, 2012:7).

Son yıllarda internet üzerindeki yoğun sansür uygulamaları, Tunus ve Mısır'daki protestolardan sonra daha da sertleşmiştir. Birçok blog ve web sayfaları kapatılmıştır. Özellikle STÖ olan Uluslararası Af'ın web sayfasında antiterörist kanunu ve Kraliyet ailesini eleştirilerin yayınlanmasından sonra bloke edilmiştir (RWB, Saudi Arabia). Kültür ve Bilgi Bakanlığı'nın 2006 yılında hazırladığı ancak 2011 Ocak ayına kadar etkili olmayan kanuna göre; online gazete, blog ve forumlarında hükümetten lisans alma zorunluluğu vardır. Bu kanuna göre devlete veya sisteme karşı yayın yapan (FH, 2011) birçok blog yazarı ve gazeteci 2010 ve 2011 yılında hapse alınmış, bazıları 2012 yılında serbest kalsa da, ülkenin önde gelen İslam Üniversitesi'nde Hukuk Profesörü Mohammed Abdallah Al-Abdulkarim, Kral'ın sağlığı ve Kraliyet Ailesi içindeki sorunlarla ilgili makalesinden dolayı 5 Ekim 2010'dan beri hapidedir. 2011 yılının Eylül-Aralık döneminde Twitter, Facebook,

Elaph gibi sitelerde siyasi, sosyal, dini ve insan hakları konularına mikro boyutlarda engellemeler yapılırken bazı siteler de tamamıyla yasaklanmıştır (FH, 2011).

Suudi Arabistan'da sivil toplum örgüt geleneği zayıf olduğu kadar toplum ak-raba temelindedir. Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) yasak ve sadece devletin izin verdiği sayılı dernekler ise Kraliyet Ailesinin fertleri tarafından yönlendirilmektedir. Bu dernekler her vatandaşa açık olmadığı gibi siyasi sistem ve kraliyet ailesinin eleştirilmesi tamamıyla yasaklanmıştır. Ancak STÖ başlangıcı çoğunlukla ülkede ikinci grup kabul edilen Şiiler ve reformistlerden gelmektedir. Salman Al-Awde ve Safer El-Hawali tarafından reformist görüşlerle oluşturulan Sahwa (uyanış) hareketi 1990'ların sonlarından selefi harekette etkin olmuştur. Ülkede, reformist hareketinde bulunanların tutuklamalarından dolayı ülke dışında (İngiltere) kurulan Meşru Hakları Savunma Komitesi (CDRL) ve ardından kurucularının ayrılıp oluşturduğu Arabistan İslami Reform Hareketi (MIRA) öncü muhalif gruplardır. Ülkede siyasi partiler yasak; ancak Arap Sosyalist Partisi, Suudi Arabistan Komünist Partisi, Suudi Arabistan Yeşil Partisi ve 2011 yılında kurulan İslami Ümmet Partisi ülkede yeraltında faaliyet göstermektedirler (Kuşçu, 2011). Ülkede siyasi reformlara karşı olanlar, Prens Naif gibi, "bir kere başladığında Sovyet Rusya'nın dağılması gibi sistem yıkılana kadar durmaz" görüşünden (ICG, 2004:5) dolayı reform ve değişimlere karşı ülke içinde hep bir engelleme bulunmaktadır. Ancak Prens'in Haziran ayındaki ölümünün ardından muhafazakâr taraf Kral Abdullah'a karşı zayıflasa da ülke içinde yolsuzlukla mücadele için aktif bir sivil toplum örgütü bulunmamaktadır. Ancak Amerikan kökenli kar amacı gütmeyen eğitim kurumu olan CDHR (Suudi Arabistan Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi) Suudi Hükümetinin iç ve dış politikalarını ve onların etkilerini incelemektedir. Özellikle siyasi reformların ve Suudi Kamu fonlarının hesap verilebilirliği ve şeffaflığı üzerine çalışmaktadır. Buna ilaveten ülkede Ombudsman Kurumu bulunmamaktadır. 2004 yılında hükümet tarafından İnsan Hakları Komisyonu (HRC) kurularak insan hakları ihlal şikâyetlerini dinlemektedir. Ancak ülkede gayri resmi şekillerde prenslere ulaşarak daha erken çözüm bulunabilmektedir (BACP, 2012).

Arap Baharı'nın etkili olduğu dönemde, Suudi Arabistan'da diğer Arap toplumlarındaki gibi ayaklanmaların olmaması veya gösterilerin yoğunlaşmamasının iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi monarşinin sahip olduğu askeri gücü hiç düşünmeden sert şekilde kullanabilmesi ve bunu halkının birçok kez görmesidir. İkincisi toplumda reform istekleri bulunurken monarşinin devamı ile ilgili sorunları bulunmamaktadır (Hollingshead, 2012). Ülkede reform isteklerinde eşitlikçi yapı ve anayasal monarşi yoğunlaşmaktadır. Ancak bu istekler Kraliyet Ailesi tarafından kabul edilmesi zor görülmektedir. Toplumdaki ve yönetimdeki anlayışın devamından dolayı sosyal medya hareketlerinin siyasal ve ekonomik başarı göstermesi imkân dâhilinde değildir.

SONUÇ

Suudi Arabistan'da şeffaflık ve rüşvet kanunlarda uzun yıllardır bulunsa da, yolsuzlukla mücadele 2007 yılında Ulusal Plan'ın kabul edilmesiyle başlamıştır. Bu

süreçteki en önemli olay ise Kasım 2009'da Cidde'deki sel baskınında meydana gelen 123 ölüm ve 10.000 kişinin evsiz kalması sonucunda yolsuzlukla mücadele- nin medya tarafından açıkça eleştirilmesi olmuştur.

Ülkede yolsuzlukla mücadele ülkenin içinde bulunduğu çok parçalı yapıdan dolayı bir yetki çatışmasını gündeme getirmektedir. Bunlara ek olarak ülkenin içinde bulunduğu özel durum ve yolsuzluğun kaynağının Kraliyet Ailesi olmasın- dan dolayı sistem çalışmamaktadır. Bunun siyasal nedeni Kraliyet Ailesi içindeki aktif 5000 Prensin aralarındaki güç mücadelesidir. Kraliyet Ailesi petrol satışların- dan pay aldıkları gibi devlet mülkiyetli şirketlerin karlarından ve hatta askeri araç ve hizmet kontratlarından dahi gelir elde etmektedirler. Bunlardan en meşhuru 1980'lerin ortasında İngiliz BAE şirketinin Suudi Prenslere verdiği rüşvettir (BBC, 2010).

Toplumsal sorunlar baş gösterdiğinde devreye sokulan ekonomik paket açılımları ile (halka rüşvet), trilyon dolarlara varan miktarların bir aile tarafından yö- netilmesi (Kral, Başbakan, Bakanlar, Emirler tek bir aileden) Suudi Arabistan'daki yolsuzlukları açıklamak için önemlidir. Bu yüzden ülkedeki politik yolsuzluğun ekonomik yolsuzluğa neden olmasının temel nedeni katı monarşi yönetimidir. Ülkenin bu sorunları aşabilmesi için ise bir Anayasa gereklidir. Çünkü Dekmeji- an'ın (2003) da belirttiği gibi Anayasa, yöneticiler ile vatandaş arasındaki ilişkinin ve bilincin artmasına katkı sağlayarak, şeffaflığın gerçekleşmesine ve halkın da denetim sürecine dâhil olmasına zemin hazırlar ve bu sayede de yolsuzluğun or- tadan kalkmasına katkı sağlar. Buna karşın Suudi Arabistan'da 2007-2012 yılları arasında yolsuzlukla mücadelede önemli gelişmeler ortaya çıksa da Kraliyet Ai- lesi ve üst düzey devlet memurlarının kamu kaynaklarını istismar etmesi cezasız kalmaktadır. Bu alandaki cezai müeyyideler ise daha çok orta ve alt kademedeki memurlar için söz konusu olmaktadır.

Ülkede en üst düzeyden en alt düzeydeki hizmet sektörüne kadar yolsuzlu- ğun farklı çeşitlerini görebilmek mümkün. Öyle ki, bazı hizmetlerin ücretsiz olma- sına karşın hizmet kalitesinin veya miktarının arttırılması için bile rüşvet verilme zorunluluğu bu durumun yaygınlığına örnek verilebilir. Özellikle belediye hizmet- lerinde ve inşaat izinlerinde rüşvet olayları görülmekte ve cezalandırılması yolu- na gidilmektedir. Ülkede yolsuzlukla mücadele işine son beş yılda ağırlık verilse de, daha yapılacak birçok siyasi, idari, hukuki ve ahlaki çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle de toplumun içinde önemli bir statüye sahip olan Vahhabi inancındaki Suud vatandaşların kendilerini diğer mezheplerden üstün görme anlayışlarının değişmesi ve hizmetlerin tüm vatandaşlara eşit bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bununla birlikte Kraliyet Ailesinin sahip olduğu sınırsız gücün toplum tara- findan denetiminin de sağlanması gerekmektedir. Bu yüzden ülke topraklarının altından elde edilen rant sadece belirli bir zümreye değil, o toprakların üstünde yaşayan ve devlete bağlılığını sunan tüm toplumsal kesimlere eşit olarak dağıtıl- malıdır.

Kaynakça

- Aburish Said K., The House of Saud, N.Y: St. Martins Griffin, 1996.
- Al Omran Abdulaziz, Unemployment in Saudi Arabia:A serious issue for the Saudi youth, London Business School, 2010, supervised by professor Andrew scott,[http://twitmails3.s3-website-eu-west-1.amazonaws.com/users/237286227/3/attachment/Unemployment%20In%20Saudi%20Arabia%20\(version%20\).pdf](http://twitmails3.s3-website-eu-west-1.amazonaws.com/users/237286227/3/attachment/Unemployment%20In%20Saudi%20Arabia%20(version%20).pdf)
- Albassam Bassam Abdullah, Political Reform in Saudi Arabia Necessity or Luxury?, Middle East Studies Online Journal, Issue 6, 3, 2011.
- Arab News, Municipal Elections in Saudi Arabia in September, 3 Haziran 2011, <http://www.ccun.org/News/2011/June/4%20n/Municipal%20Elections%20in%20Saudi%20Arabia%20in%20September,%20%2012,000%20Candidates%20Registered.htm>],
- Arabnews, Anti-corruption body told to take action against uncooperative agencies, 6 Jan 2012, <http://arabnews.com/saudi-arabia/article559331.ece>
- Arabnews, Citizens tell NACC about late projects, 18 March 2012, <http://arabnews.com/saudi-arabia/article588584.ece>
- Arabnews, Saudi King wants lax officials punished, 21 April 2012, <http://www.gulfintimedia.com/index.php?m=&id=598410&lang=en>
- Ayengin Tevhit, İslâm Hukukunun Kökeni Üzerine Bazı Düşünceler, Usul İslam Araştırmalar Dergisi, Sayı 4, 2005/2.
- BACP, Business Anti-Corruption Portal, Saudi Arabia Country Profile, <http://www.business-anti-corruption.com/en/country-profiles/middle-east-north-africa/saudi-arabia/initiatives/private-anti-corruption-initiatives/> ve, <http://www.business-anti-corruption.com/en/country-profiles/middle-east-north-africa/saudi-arabia/initiatives/public-anti-corruption-initiatives/>
- BBC, Lord Goldsmith defends BAE Systems plea deal, 6 February 2010 (a), <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/8501916.stm>
- BBC, Suudi Arabistan'da petrol parasıyla istikrar arayışı, 28 Şubat 2011 (b), http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/02/110228_saudi_arabia_petro.html
- Blanchard Christopher M., The Islamic Traditions of Wahhabism and Salafiyya, CRS Report for Congress, Congressional Research Service, 24 Jan 2008.
- BP Statistical Review of World Energy, June 2011, http://www.bp.com/assets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2011.pdf
- BTI 2010 ve BTI 2012, Saudi Arabia Country Report. Stiftung Bertelsmann, Gütersloh
- Büyükkara Mehmet Ali, İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vehhabilik, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004.

- Cavendish Marshall, *World and Its People: Arabian Peninsula, White Plains*, 2007.
- CIA, *Saudi Arabia, Economy-Export Revenue*, CIA factbook, 2012
- CNN Türk, *Suudi Prens-Prenselerin lüks hayatına darbe!* <https://www.cnnturk.com/2011/yasam/diger/02/28/suudi.prens.prenselerin.luks.hayatina.darbe/608449.0/index.html>
- Cordesman Anthony H., *Saudi Arabia Enters the Twenty-First Century*, Westport, 2003
- Dammer Harry R. and Jay S. Albanese, *Comparative Criminal Justice Systems*, Wadsworth Publishing; 4 Edition, August 17, 2010.
- Dekmejian R. Hrair, "Saudi Arabia's Consultative Council," *Middle East Journal*, vol. 52, no. 2, Spring 1998.
- Dekmejian Richard, "The Liberal Impulse in Saudi Arabia," *Middle East Journal*, Vol. 57, No. 3, Summer 2003.
- Doumato Eleanor Abdella, "Manning the Barricades: Islam According to Saudi Arabia's School. Texts," *The Middle East Journal* 57:2, 2003.
- Dr. M. Al Amri & Co, *Doing Business in Saudi Arabia*, 2007.
- Economist, *Tentative steps in Saudi Arabia. The king of Saudi Arabia shows some reformist credentials.* Feb 17th 2009, <http://www.economist.com/node/13134598>
- EDC Economics, *Saudi Arabia, May 2012, Fiscal policy.* <http://www.edc.ca/EN/Country-Info/Documents/saudi-arabia.pdf>
- Financier worldwide, *Fraud&Regulatory Enforcement, Saudi Arabia, Annual Review*, April 2012
- Freedom House, *Saudi Arabia Freedom of the Press*, 2011, <http://www.freedom-house.org/report/freedom-press/2011/saudi-arabia>
- Fride Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior and Carnegie Endowment for International Peace, *Arab Political Systems: Baseline Information And Reforms*, Carnegie Resource Page, March 6, 2008, www.Carnegieendowment.Org/2008/03/06/Arab-Political-Systems-Baseline-Information-And-Reforms/2nn,
- FT, *The House of Saud: Rulers of modern Saudi Arabia*, Financial Times, 30 Eylül 2010, <http://www.ft.com/cms/s/0/75aae7ea-cc82-11d1-af6c7-00144feab49a.html#axzz1uSXWqzFE>
- Fuller Graham and Szayna Thomas S., *Identifying Potential Ethnic Conflict: Application of a Process Model, The Saudi Arabian prospective case*, Rand Publishing; 1 edition, November 7, 2000.
- GAB (General Auditing Bureau), *GAB's Second Strategic Plan, 2010-2014*, http://www.gab.gov.sa/article_e.php?id=33
- Guardian, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/feb/27/saudi-arabia-protest-uprising-mujtahidd>

- Hollingshead Ann, Is Saudi Arabia Immune to Anti-Corruption Movements?, Task Force, 18 April 2012, <http://www.financialtaskforce.org/2012/04/18/is-saudi-arabia-immune-to-anti-corruption-movements/>
- Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/news/2011/09/26/saudi-arabia-women-vote-join-shura-council>, (02.05.2011)
- ICG (International Crisis Group), Can Saudi Arabia Reform Itself?, ICG Middle East Report no:28, Cairo, 14 Temmuz 2004.
- İnalçık Halil, Recession of the Ottoman Empire and The Rise of the Saudi State, studies on Turkish-Arap Relations, Annual 3, İstanbul, 1998.
- Karaağaçlı Abbas (a), İktidar Çekişmelerinin Ekseninde Suudi Arabistan, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1412:ktidar-cekimleri-ekseninde-suudi-arabistan&catid=168:ortadogu-analizler
- Karaağaçlı Abbas (b), Suudi Arabistan'da İktidarın Geleceği, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1053:suudi-arabistanda-ktidarn-gelececi&catid=77:ortadogu-analizler&Itemid=150
- KTO, Suudi Arabistan Krallığı Ülke Raporu, Ocak 2009.
- Kurşun Zekeriya, Osmanlı Devleti İdaresinde Hicaz (1517-1919), Osmanlı, cilt 1, Ankara, 1999.
- Kuşçu Yurdanur, Ortadoğu'daki Halk Hareketlerinin Suudi Arabistan'daki Etkileri, 31 Mart 2011 , <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=1716>
- Kuşçu Yurdanur, Suudi Arabistan'da Muhalefet Hareketleri, Ortadoğu Analiz, Haziran 2011, Cilt 3, Sayı 30.
- Library of Congress, Federal Research Division, Country Profile: Saudi Arabia, September 2006, http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Saudi_Arabia.pdf
- Lutskiy Borisoviç, Arap Ülkelerinin Yakın Tarihi 16. yüzyıldan 20. yüzyıla, (çev: Turan Keskin), İstanbul: Yordam Kitap, Kasım 2011.
- MENORET, Pascal. (27.12.2005), "The Municipal Elections in Saudi Arabia 2005," <http://arabreform.net>.
- Nevo Joseph, "Religion and National Identity in Saudi Arabia", Middle Eastern Studies, Vol. 34, No. 3, July 1998.
- Obaid Nawaf E., The Power of Saudi Arabia's Islamic Leaders, Middle East Quarterly, September 1999.
- OKAZ newspaper, (05.05.2012) http://212.119.67.87/okazarchive/Data/2005/4/12/Art_208113.XML
- OMAN Observer Saudis vote in municipal elections, results on Sunday, 30 Eylül 2011, <http://main.omanobserver.om/node/66706>,
- Osama Jafar Faquih, 7th Global Forum on Building Trust in Government For Further Participation and Transparency., <http://www.gab.gov.sa/doc/moraqen.pdf>

- Otto Jan Michiel, *Sharia Incorporated: A Comparative Overview of the Legal Systems of Twelve Muslim Countries in Past and Present*, Esther van Eijk, Sharia and national law in Saudi Arabia, 2010, Amsterdam Universtiy Press.
- Pehlivanoğlu Öner, *Ortadoğu ve Türkiye*, İstanbul: Kastaş Yayınları, 2004.
- Press Tv, Princess accuses Riyadh of corruption, 2 Eylül 2011, <http://www.presstv.ir/detail/197005.html>
- RWB, Reporters Without Borders, Saudi Arabia, 2012 Internet Enemies, 12 March 2012.
- RWB, Reporters Without Borders, World Press Freedom Index 2012, 25.01.2012
- SaadiAramco, <http://www.saudiaramco.com/content/www/en/home/our-company.html#our-company%257C%252Fen%252Fhome%252Ffour-company%252Ffour-history0.baseajax.html>
- Saudi Embassy, http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/council_of_ministers_system.aspx
- Sicherheitspolitik Bundesverband, *Saudi Arabia's Political System*, Paris:2007.
- Sözen İ., Öngel V. ve Uslu K., "*Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkelerinin Rantiyeci Ekonomi Yapıları*" İTO Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:10, Sayı No:19, Bahar 2011
- Suudi Arabistan Krallığı, Bakanlar Konseyi Kanunu, Yargı:Madde 19.
- TEPAV, *Bir Olgu Olarak Yolsuzluk : Nedenler, Etkiler Ve Çözüm Önerileri*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yolsuzlukların Sebeplerinin, Sosyal ve Ekonomik Boyutlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Meclis Araştırması Komisyonu (10/9) Raporu I. Kısmı, 2006, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1313475413-4.Bir_Olgu_Olarak_Yolsuzluk_Nedenler__Etkiler__Cozum_Onerileri.pdf,
- The Kingdom of Saudi Arabia, *The Basic Law of Government*.
- The Kingdom Saudi Arabia Shura Council, <http://www.shura.gov.sa>.
- The Star, Toronto, 22 March 2011, <http://www.thestar.com/news/world/article/958117--saudi-arabia-to-hold-elections-next-month-after-year-and-a-half-delay>
- Thoms R. and Al-Hejailan S., *Saudi Arabia, in Getting the Deal Through, Anti-Corruption Regulation 2010*, Law Bussiness Research Ltd., U.K., 2010.
- TimeTurk, *Suud kralı Abdullah'a alimlerden ultimatom*, Mart 2011, <http://www.timeturk.com/tr/2011/03/07/suud-krali-abdullah-a-alimlerden-ultimatom.html>
- Transperancy International, *Corruption Perception Index 2011*, TI, 2011.
- TI, *Corruption in the MENA Region*, Transparency International Working Paper, #02/2009

Trustlaw, Anti-corruption profile- Saudi Arabia, Government Strategies, <http://www.trust.org/trustlaw/country-profiles/good-governance.dot?id=d8f340e0-8849-4e3b-9c8d-97292748753e#public>

United Nations, Kingdom of Saudi Arabia Public Administration, Country Profile, September 2004, UNDESA.

US Department of State 2011, Bureau Of Democracy, Human Rights, and Labor, 2010 Country Reports On Human Rights Practices, Report, April 8, 2011.

World Economic Forum, The Global Competitives Report 2010-2011.

Worldbank data, Saudi Arabia, Economy, 2012.

YDH (Yakın Doğu Haber), Suudi Arabistan Mezhebi Haritası, Hamza el-Hasan, SAAF, 2006, <http://www.ydh.com.tr/haber.php?HID=1297> (14.05.2012)

Zaman, Nazif Erişik, Suudi Kralı Abdullah para ve reform vaadinde bulundu, 18 Mart 2011, <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1109546&keyfield=73757564692061726162697374616E>

Son Notlar

1. Vahhabi ismini karşıt görüşlüler vermiştir. Vahhabiler kendilerini "*Muhaviddun*" veya "*Selefi*" olarak kabul ederler. Hanbeli mezhebinde ve sunni itikatta olduklarını kabul ederler.
2. *Maturidi* ve *Eş'ari* itikad mezheplerinden önce var olan *Selefiyye* görüşü en katı İslami görüş olarak kabul edilmektedir.
3. Kurucu Kral Abdülaziz'in yedi çocuğu kabul edilen Sudayri yedilisi: Kral Fahd, Prens Sultan, Başbakan ikinci yardımcısı ve İçişleri Bakanı Prens Emir Naif, Savunma Bakan Yardımcısı Abdulrahman, Savunma eski Bakan yardımcısı Teraki, Riyad Valisi Selman, İçişleri Bakan Yardımcısı Ahmet.

The Academic Elegance

“Elegant solutions to intellectual challenges”

YOLSUZLUK OLGUSU: MALEZYA

Cihangir B. Aksakal*

GİRİŞ

18 Ekim 2006 tarihinde Kuala Lumpur yakınlarındaki boş bir arazide bir kadın cesedi bulunmuştur. Cesedin bulunuşu ve akabinde meydana gelen olaylar dönemin Başbakan Yardımcısı olan ve daha sonra Başbakan olacak Najip Razak ile ilgili bir skandalın patlak vermesine neden olmuştur. Razak'ın siyasi danışmanı Abdul Razak Baginda ve yine Razak'ın korunmasından sorumlu iki polis memuru, bir dönem Baginda'nın metresi olan Moğol mankeni öldürülmekle suçlanıp tutuklanmışlardır. Adli kovuşturma sonunda Baginda ve polislerin ceza almalarına rağmen. Razak hakkında herhangi bir yargılamaya gidilmemiştir (Case, 48). Bununla birlikte, skandal bu yargılama ile son bulmamıştır. Öldürülen Moğol mankenin aynı zamanda Malezya ile Fransız savunma sanayii şirketi arasında yapılan denizaltı alım ihalesinde Fransızca tercümanı olarak görev yaptığı ortaya çıkmıştır. Kamuoyunun ilgisini bu şekilde çeken ihale hakkında muhalefetçe Razak'ın rüşvet aldığı iddia edilmiştir. İhale süreciyle ilgili yolsuzluk iddiaları en sonunda Fransız mahkemelerine kadar yansımıştır. Fransız mahkemesi tarafından yürütülen soruşturma neticesinde ortaya çıkan bazı belgeler rüşvet iddialarını desteklemektedir (Free Malaysia Today, 2012).

Yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra, 2009'dan beri iktidarda olan Najip Razak hükümetinin üç önemli görevlisi hakkında yolsuzluk yapıldığı ile ilgili olarak açılan davalar bulunmaktadır. Bu davaların dışında merkezi hükümet ve yerel hükümet yetkilileri hakkında birçok yolsuzluk iddiası dile getirilmektedir. Gerçekten de Malezya'da yolsuzluk ve rüşvet çokça tartışılan konuların başında gelmekte ve kamuoyunun gündemini uzun süre meşgul edebilmektedir. Uluslararası Saydamlık Örgütüne göre, Malezya dünya yolsuzluk sıralamasında hiç de iyi bir yerde bulunmamaktadır. 2011 yılında yapılan yolsuzluk indeksine göre, 182 ülke arasında

* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Sosyal Bilimler Doktora Programı Öğrencisi, aksakalcb@yahoo.com.

60. sırada yer almıştır (The Malaysian Insider, 2011). 2012 indeksine göre ise, 176 ülke arasında Türkiye ile birlikte 4,9 puan alarak 54. sırada bulunmaktadır (Uluslararası Saydamlık Örgütü).

Malezya'da yaşanan yolsuzluk olgusunu daha iyi algılayabilmek için ülkenin sömürge dönemi sonrası siyasi, ekonomik ve sosyal durumunu az çok anlamak gerekmektedir. Ayrıca Malezya'nın özellikle 1980 sonrasında ortaya koyduğu hızlı ekonomik gelişmenin beraberinde getirdikleri yolsuzluk olgusunun seyri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu çerçevede, Malezya'daki yolsuzluğun durumunu incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, ilk önce Malezya'nın sömürge dönemi sonrası bağımsızlığını elde edişi ve devlet kuruluşu ile birlikte ekonomik ve sosyal alanda yaşanan gelişmeleri ele almak yerinde olacaktır. İkinci bölümde, Malezya'nın yolsuzluk ve rüşvetle olan imtihanı incelenmeye çalışılacaktır. Üçüncü bölümde, Malezya'nın yolsuzlukla mücadele kapsamında yaptıklarına yer verilecektir. Dördüncü ve son bölümde ise, elde edilen bilgiler ve veriler ışığında, Malezya'daki yolsuzluk olgusunun sebepleri, hali hazırdaki durumu ve geleceği üzerine bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

1. MALEZYA

Uzun yıllar İngiliz sömürge yönetimi altında kaldıktan sonra, Ağustos 1957'de kurulan Malaya Federasyonu ile bağımsızlık elde edilmiştir. 1963 yılında ise Malaya, Singapur, Sabah ve Sarawak bölgelerini içine alan Malezya Federasyonu oluşturulmuştur. Bu federasyon ancak 2 yıl yaşayabilmiş, Ağustos 1965 tarihinde Singapur Federasyondan ayrılmıştır (Fee, 2006:228). Bugün için 50 yıldan az bir maziye sahip genç demokratik bir devlet olarak, birçok farklı kültürel gurubu bir arada tutmakta, özellikle iktisadi alanda, önemli bir gelişme göstermektedir.

A. Siyasal Sistem

Malezya federal parlamenter sistemle yönetilen bir monarşidir. Yang Di-Per-tuan Agong olarak bilinen Kral, devletin başıdır. 13 eyaletten 9'unun başında bulunan Sultanlar her beş yılda dönüşümlü olarak ülkenin Kralı olurlar. İngiliz parlamenter sisteminde olduğu gibi iki meclisin bulunduğu yapıda, çoğunluğu atanmışlardan oluşan 69 üyeli Senato (Dewan Negara) ile tamamı seçimle gelen 219 üyeli Temsilciler Meclisi yer almaktadır. Malezya'nın 13 eyaletinin her birinde yine yerel yasama organı bulunmaktadır. Anayasaya göre hem parlamento hem de eyaletlerin kendi organlarının seçimi her beş yılda bir yapılmaktadır. Ayrıca Anayasa Başbakanın tavsiyesi üzerine Krala Parlamentoyu feshetme ve ülkeyi seçimlere götürme yetkisi vermektedir. Anayasa seçimlerin adil ve sağlıklı bir şekilde sonuçlandırması amacıyla bağımsız bir seçim komisyonunun da kurulmasını sağlamaktadır (Moten and Mokhtar, 2006:319). Bağımsızlığından bu yana hem ulusal hem de eyalet seviyesinde 12 genel seçim yapılmış ve seçimlere katılım oranları oldukça yüksek seyretmiştir.

Mart 2008'de yapılan en son genel seçimde Birleşik Malay Ulusal Organizasyonu (United Malay National Organization, UMNA) % 29'lük oy oranı ile seçimlerden

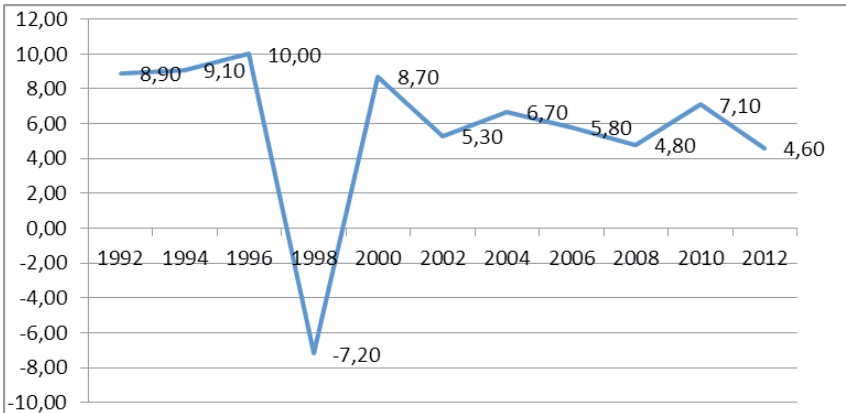
birinci parti olarak çıkmıştır. Bununla birlikte, UMNA liderliğinde oluşturulan ulusal cephe koalisyonununun 1969'dan beri aldığı en kötü seçim sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Başbakan Abdullah Badawi istifa etmiş ve böylece hem UMNA'nın başına hem de Başbakanlık koltuğuna Nisan 2009'da Najip Razak geçmiştir (BBC, 2013).

Güney Kore, Tayvan, Hong Kong, Singapur ile birlikte Malezya'da görülen uzak doğu devlet anlayışı, Batılı anlamda sivil hürriyetler ve bireysel özgürlükler yerine, ekonomik büyümeyi destekleyip refahı artırmaya öncelik vermektedir. Bu rejimlerde geniş bir kabule mazhar olmuş Konfüçyanizmden kaynaklanan sadakat, disiplin ve vazife gibi ilkelerle desteklenmiş kudretli liderlere veya 'hakim' partiler tarafından yönetilen 'güçlü' devlete büyük bir ilgi vardır (Heywood, 2003:87). Bununla birlikte, Malezya nüfusunun çoğunlu Müslüman olan ve Anayasasında İslam'ı resmi din kabul etmiş bir ülke olarak diğerlerinden ayrılmaktadır.

B. Ekonomi

Gelişmekte olan ülkeler içerisinde sayılan Malezya, uyguladığı ekonomi politikaları ile bir başarı hikâyesi oluşturmuştur. Malezya'nın yönetici elitlerinin uyguladığı liberal ekonomik politikalar sayesinde, doğrudan yabancı yatırım teşvik edilmiş, teknolojik derinleşme özendirilmiş, uzmanlaşma ve karşılaştırmalı üstünlükler desteklenmiştir. Aslında bu politikalar var olan kaynakları yeni bir işgücü, sermaye ve teknoloji yapılanmasına götürerek, doğrudan yabancı yatırım odaklı bir büyümeye yol açmıştır (Ritchie, 1996:745). Böylece Malezya Tablo 1'de de görülebileceği üzere çok yüksek büyüme rakamlarına ulaşmıştır. 1992-1996 yılları arasında ortalama % 9 civarında bir büyüme oranı yakalanmıştır. 1997 yılında Tayland'da başlayıp diğer Hong Kong, Güney Kore ve Tayvan gibi Doğu Asya ülkelerini etkisi altına alan Mali Krizden Malezya'da olumsuz etkilenmiş ve ekonomisi 1998 yılında % 7,20 oranında küçülmüştür (Heywood, 2011:105). Bununla birlikte, krizin hemen ardından toparlanan ekonomi 2008 küresel krizine kadar ortalama % 5 civarındaki oranlar ile büyümesine devam etmiştir.

Tablo 1: Malezya'nın Ekonomik Büyümesi 1992-2012

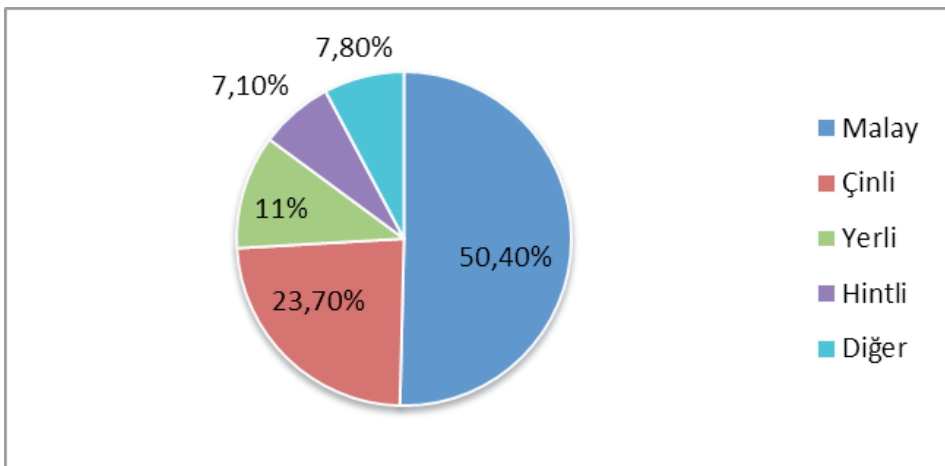
Kaynak: Uluslararası Para Fonu

1971-1990 yılları arasında uygulanan Yeni Ekonomik Politika hızlı sanayileşmeye büyük önem vermektedir (Embong, 1996:524). Bu çerçevede, Malezya'nın son 30 yılda gösterdiği ekonomik gelişmede, hiç şüphesiz, Başbakan Dr. Mahathir Mohammad'ın HICOM (The Heavy Industries of Corporation of Malaysia Berhad) adı altında ağır ve kimyasal sanayi kuruluşlarını bir araya getirerek, Malayların ekonomide oynadıkları rolü genişletmesinin çok büyük katkısı vardır. Mohammad ekonomik milliyetçilik stratejisi ile hükümet teşviki vererek ve gümrük tarifelerini artırarak korumacı ve müdahaleci ekonomik politikalar uygulamıştır (Ritchie, 2005:745). Bu politikalar zaman içerisinde meyvelerini vermiş ve bugün için kişi başı Gayri Safi Milli Hasıla satın alma gücü paritesi dikkate alındığında neredeyse 17.000 ABD dolarını bulmuştur.

C. Sosyal ve Demografik Yapı

Malezya Müslüman Malaylardan, yerli halklardan, Çinli ve Hintli göçmenlerden oluşan çok etnikli bir nüfus yapısına sahiptir. Müslüman Malaylara ve yerlilere "toprağın çocukları" anlamına gelen "Bumiputera" denilmektedir. Yaklaşık 29 milyon nüfusa sahip Malezya'da nüfusun çoğunluğunu Bumiputera'lar oluşturmaktadır. Malayların ve yerli halkların göçmen topluluklara göre öncelikli olduğu toplumda genel olarak kabul edilmektedir (Yaacop, 2001:168). Tablo 2'de etnik grupların ülke nüfusu içerisindeki dağılımı daha ayrıntılı olarak görülebilir. Bu çoklu etnik yapı 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başlarında ülkeye çok sayıda göçmenin gelmesinin oluşturduğu bir durumdur. Sömürge yönetimi Çin ve Hindistan'dan getirdiği göçmen işçileri tarımsal üretimde, madenlerde ve inşaat sektöründe çalıştırmıştır. Bugün için de benzer bir göç olgusu mevcuttur. 2000 yılı nüfus sayımına göre, Malezya dışında doğanlar toplam nüfusun % 7'sine tekabül etmektedir. Bunların ise %63'ü vatandaş değildir (Mahari, 2011:10).

Tablo 2: Malezya'da Etnik Gruplar

Kaynak: Birleşmiş Milletler

Malezya Anayasası devletin resmi dinini İslam olarak belirlerken, dini özgürlükleri de garanti altına almaktadır. 2010 yılı nüfus sayımına göre nüfusun % 61'i İslami, % 19,8'i Budizmi, % 9,2'si Hıristiyanlığı % 6,3'ü ise Hinduizmi tatbik etmektedir. Etnik yapı ile din az çok örtüşmektedir. İslam Malay kimliğinin en önemli parçalarından biri olarak görülmektedir. Geçmişte, dini guruplar yan yana yaşamalarına rağmen, farklı kurumsal ve kültürel yapılara sahipti. Bugün için bu ayırım yavaş yavaş ortadan kalkmakta, bütün dini guruplar birbirlerine entegre olmaktadır (Yaacop, 2001:168).

2. MALEZYA VE YOLSUZLUK

Malezya yolsuzluk konusunda ciddi sıkıntılar yaşayan bir ülkedir. 2012 yılında Uluslararası Saydamlık Örgütü, yaptığı bir araştırmada, 30 ülkeden 3.000 üst düzey özel sektör yöneticisine "İhale sürecinde rakiplerinizin rüşvet vermesi nedeniyle zarara uğradınız mı?" sorusunu sormuş ve Malezya'da iş yapan yöneticilerin yarısının "evet" cevabını verdiğini görmüştür. Bu oran örneğin Singapur'da % 9 ve Çin'de % 27 olarak gerçekleşmiştir. Araştırmanın Malezya kısmından sorumlu olan Paul Law, "araştırma, Malezya'da sistematik ve kurumsallaşmış bir rüşvet mekanizmasının olduğunu göstermektedir" demiştir (Hindustan Times). Toplumda oluşan algı da bu durumu desteklemektedir. Özel sektör rüşvetin vericisi, kamu görevlileri ise alıcısı olarak görülmektedir (Uluslararası Saydamlık Örgütü, 2006).

Yukardaki araştırmanın göstermiş olduğu gibi, Malezya yolsuzluk ve rüşvet konularında kötü bir sicile sahiptir. Bağımsızlığını elde ettikten sonra ülkeyi yöneten elitlerin yaptıkları bu sicilin oluşmasında etkili olmuştur. Özellikle 1980'lerden sonra Dr. Mahathir Mohammad'ın ekonomik milliyetçilik ideolojisi ile hükümet teşviki vererek ve gümrük tarifelerini artırarak korumacı ve müdahaleci ekonomik politikalar uygulaması özel sektör ve ekonomin geneli üzerinde elitlerin kontrolünü belirginleştirmiştir. Bu çerçevede, Malezya'daki yolsuzluk olgusunu incelerken, kamu kesimi-özel sektör ayrımı yapmak yerine, meseleyi yönetici elitlerin uygulamaları üzerinde durarak irdelemek yerinde olacaktır. Bu noktada, ekonomik gelişmenin büyük ölçüde başladığı Mahathir Mohammad döneminin ardından sırasıyla Abdullah Ahmad Badawi ve Najip Razak dönemleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

A. Dr. Mahathir Mohammad Dönemi

1971-1990 yılları arasında hızlı sanayileşmeye büyük önem veren "Yeni Ekonomik Politika" Malezya'nın ekonomik gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte, hızlı sanayileşme, liberal ekonomik politikalar ve özelleştirme aynı zamanda ülkenin yolsuzlukla olan imtihanında köşe taşları olarak yerlerini almışlardır. Dr. Mahathir Mohammad'ın 1983 yılında açıkladığı hükümet programına göre, özelleştirme politikasında daha önceki hükümetlere nazaran önemli bir değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikte hem Mohammad'ın ideolojik duruşu hem de

İngiltere’de Thatcher ve ABD’de Reagan ile ortaya çıkan Yeni Sağ hareketin özelleştirmeye bakışı etkili olmuştur (Jomo ve Syn, 2005:1). Böylece 1983’ten itibaren önemli devlet teşebbüsleri özelleştirilmeye başlanmıştır. Havayolu şirketlerinden telekomünikasyon firmalarına kadar birçok kamu teşebbüsü özelleştirilmiştir. Özelleştirmenin en yoğun olduğu 1990’ların ortalarında yıllık ortalama 50 özelleştirme yapılmıştır (Milne ve Mauzy, 1999:57-59).

Özelleştirmelerin hızlandığı 1990’ların ortalarında yolsuzluk iddiaları da kamuoyunun gündemini meşgul etmiştir. Özelleştirmeler, satılan firmalarda çalışanların durumunu düzeltmek ve hükümete gelir getirmekle birlikte, açık bir ihale sürecinin olmaması nedeniyle iktidar partisine yakın sermaye guruplarının yararına olmuştur (Milne ve Mauzy, 1999:57-59). Gerçekten de Tablo 3’te görülebileceği üzere Malezya’da yolsuzluk değerleri 1995’ten 2000 yılına kadar sürekli olarak artış göstermiştir. Değerler 0’dan 10’ a kadar devam etmektedir. 0 alınabilecek en iyi değeri, 10 ise alınabilecek en kötü değeri göstermektedir. Bu artışta, hiç şüphesiz, bu yıllarda özelleştirmelerle ilgili yolsuzluk iddiaları ve şaibeli uygulamaların önemli etkisi vardır.

Tablo 3: Malezya’da Yolsuzluk Değerleri 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Yolsuzluk	4.60	5.00	5.80	5.38	7.50	5.50	6.00

Kaynak: PERC

23 yıl Başbakanlık yaptıktan sonra 2003 yılında Mahathir Mohammad aktif politikayı bırakmıştır. Modernleşmenin Babası olarak anılan Mohammad, uyguladığı liberal ekonomik politikalarla Malezya’nın ekonomik gelişmesinde büyük paya sahiptir. Bununla birlikte, özellikle özelleştirmelerle ilgili yolsuzluk iddiaları onun ülke için yaptıklarına bir ölçüde gölge düşürmektedir (Milne ve Mauzy, 1999:57-59).

B. Abdullah Ahmad Badawi Dönemi:

Mahathir Mohammad’dan sonra Başbakanlık koltuğuna Abdullah Ahmad Badawi oturmuştur. Badawi iktidara gelir gelmez ilk yaptığı işlerden birisi yolsuzluğa karşı savaş açmasıdır. Kamuoyunun yolsuzluğa karşı daha dikkatli ve tepkili olması gerektiğini savunan Badawi, yolsuzlukla mücadele ajansını güçlendirmiştir. Ayrıca Mahathir Mohammad döneminin önemli mevkilerinde bulunan birçok politikacı ve bürokrat hakkında yolsuzluk yaptıkları gerekçesi ile haklarında adli kovuşturma açılmasını desteklemiştir. Ayrıca kendi döneminde bir şekilde yolsuzluğa bulaştığı tespit edilen üst düzey bürokratlar hakkında açılan soruşturmalara karşı olabildiğince uzak durmuş ve yargının etki altında kalmaması için büyük çaba göstermiştir. Bununla birlikte, Badawi’nin yolsuzlukla mücadelesinin başarılı olduğunu söylemek zordur (Case, s:49).

Tablo 4: Malezya'da Yolsuzluk Değerleri 2002-2006

Yıl	Skor	Ülkeler Arasındaki Sırası
2002	4,9	33
2003	5,2	37
2004	5,0	39
2005	5,1	39
2006	5.0	44

Kaynak: Uluslararası Saydamlık Örgütü

Tablo 4'te de görülebileceği üzere, Uluslararası Saydamlık Örgütünün yayınladığı Yolsuzluk indeksindeki 2002-2006 arası dönemde Malezya'nın aldığı değerlerde önemli bir değişiklik bulunmamaktadır. Değerler 0'dan 10' a kadar devam etmektedir. 0 alınabilecek en kötü, 10 ise alınabilecek en iyi değeri göstermektedir. Ülke sıralamalarında daha geriye doğru gitmesi Örgütün yıllar geçtikçe daha fazla ülke üzerinde araştırma yapmasından kaynaklanmaktadır. Kısacası Badawi döneminde yolsuzlukla mücadelede belirgin bir mesafe kat edilememiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında, hiç şüphesiz, Badawi'nin ailesinin devlet imkânlarından aşırı menfaat elde etmesi etkili olmuştur. Badawi'nin oğlu olan Kamaluddin Abdullah Badawi'nin en büyük ortağı olduğu yerel bir petrol şirketi yüksek gelir getiren kamu ihalelerini elde etmiştir. Oğlunun kişisel servetinin neredeyse 90 milyon doları bulunduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, Badawi'nin damadı olan Khairy Jamaluddin'in iktidar partisinin gençlik kolları başkan yardımcısı olarak devletle ilişkili olan birçok yatırım şirketi ile iş bağlantısı olduğu tespit edilmiştir (Case, 2005:50-51).

Bunun yanında, Güvenlik Bakan Yardımcısı Johari Baharum, hakkındaki yolsuzluk iddialarından bahseden bazı web sitelerini Malezya hakkında yalan yanlış bilgiler vererek toplumu yanlış yönlendirdikleri gerekçesi ile suçlamıştır. Böylece Bakan Yardımcısı seçimlere az bir zaman kala bazı internet sitelerinin yayınlarına engel olmak üzere polisi görevlendirmiştir. Hatta bir web sitesi yöneticisi bu iddialara yer verdiği gerekçesi ile tutuklanmıştır (Kumpasamy, 2007). Bu noktada, Badawi'nin yolsuzlukla mücadele girişimlerine rağmen, hem kendi ailesinin yaptıkları hem üst düzey görevlilerin hakkındaki yolsuzluk iddiaları yolsuzlukla mücadelede başarılı olunmasına engel olmuştur.

C. Najip Razak Dönemi:

Mart 2008'de yapılan genel seçimde Badawi'nin partisi UMNA'nın % 29'luk oy oranı ile birinci parti olmasına rağmen, UMNA liderliğinde oluşturulan ulusal cephe koalisyonunun 1969'dan beri aldığı en kötü seçim sonucu ortaya çıkmıştır. Alınan başarısız sonuçlar nedeniyle istifa eden Badawi'nin yerine Nisan 2009'da Najip Razak gelmiştir.

Najip Razak, Badawi'nin kabinesinde Başbakan Yardımcısı olarak görev yaptığı dönemde de hakkında sıkça yolsuzluk iddiaları dillendirilen bir isimdir. 2006 yılında patlak veren skandalda Abdul Razak Baginda ve özel bir polis birliğine mensup iki polis memuru, bir dönem Baginda'nın metresi olan Moğol asıllı mankeni öldürülmekle suçlanıp tutuklanmışlardır. Baginda, Najip Razak'ın en yakın danışmanlarından biridir ve tutuklanan iki polis memuru da Razak'ı korumaktan sorumlu olan görevlilerdir. Yargılama süreci sonunda Baginda ve polisler ceza almışlardır. Bununla birlikte, Najip Razak hakkında herhangi bir yargılamaya gidilmemiştir. Böylece kamuoyu nezdinde güçlü kişilere karşı hiçbir şey yapılamayacağı kanaati oluşmuştur (Case, 2005:48).

Bunun yanında, muhalefet Najip Razak'ın Fransızlar ile yapılan denizaltı ihalesinde rüşvet aldığını iddia etmişlerdir. İhalede Fransızca çevirmen olarak görev yapan yukarıdaki skandalda bahsedilen Moğol mankenin öldürülmesi de olayla ilgili şüpheleri artırmıştır. İhale süreciyle ilgili yolsuzluk iddiaları en sonunda Fransız mahkemelerine kadar yansımıştır. Fransız mahkemesi tarafından yürütülen adli soruşturma neticesinde ortaya çıkan bazı belgeler rüşvet iddialarını desteklemektedir (Free Malaysia Today, 2012).

Razak'ın hakkındaki yolsuzluk iddialarının yanı sıra kabine üyeleri ile ilgili ortaya atılanlar da kamuoyunun gündemini meşgul etmektedir. 2012 yılının başında Malezya Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakan Yardımcısı Jacop Dungau Sagan'ın da adının karıştığı yolsuzluk skandalı yerel hükümet tarafından uzun zaman önce planlanan bir barajın yapılması ile ilgilidir. Malezya'nın Sarawak eyaletinin Baram bölgesindeki 26 köyün boşaltılması ve en az 20.000 insanın evsiz kalmasına neden olacağı gerekçesiyle kamuoyunda çokça tartışılan barajın yapımı gecikmiştir. Tartışmalara rağmen barajın yapımı konusunda Sarawak hükümetine destek vermesi için, Sarawak Başbakanı Abdul Taib Mahmud tarafından Bakan Yardımcısı Sagan'a ve ailesine çok değerli kereste imtiyazının rüşvet olarak verildiği iddia edilmiştir. Birkaç milyon dolar değerinde olan bu imtiyaz Güneydoğu Asya bölgesine has ve az bulunan bir ağaç türünün kesilmesi ve satılmasına izin vermektedir (Malaysiakini, 2011).

Sagan'ın karıştığı yolsuzluk skandalı genel seçimlere birkaç ay kala patlak vermiş ve iktidar partisini zor durumda bırakmıştır. Aslında bu olay, Najip Razak hükümetinin başına gelen ilk skandal değildir. Birkaç hafta önce de Aile ve Kadından sorumlu Devlet Bakanı Shahrizat Abdul Jalil'in adı kamu tarafından finanse edilen bir hayvan yetiştirme programında yapılan yanlış yönetim ve yolsuzluk iddiaları ile anılmıştır. Bu programın başında bulunan ve aynı zamanda Devlet Bakanı Jalil'in kocası da olan Mohamad Salleh Ismail'in program için ayrılmış kamu kaynağı ile pahalı yurtdışı seyahatler yaptığı ve lüks apartmanlarda kaldığı iddia edilmiştir. Bu iddialar üzerine, 83 milyon dolarlık projenin kötü yönetildiği gerekçesi ile hakkında dava açılmıştır. Davanın açıldığı gün Devlet Bakanı Jalil istifasını açıklamak zorunda kalmıştır (BBC, 2012).

Tablo 5: Malezya’da Yolsuzluk Değerleri 2007-2011

Yıl	Skor	Ülkeler Arasındaki Sırası
2007	5,1	43
2008	5,1	47
2009	4,5	56
2010	4,4	56
2011	4,3	60

Kaynak: Uluslararası Saydamlık Örgütü

Najip Razak hükümeti, Malezya tarihinin en çok yolsuzluğa bulaşmış idaresi olarak görülmektedir. Başta Denizaltı ihalesi ile ilgili olarak çıkan skandal olmak üzere, Najip Razak’ın kendi şahsi çıkarları için kamu imkânlarını kullandığı iddiaları toplumda oluşan yolsuzluk yapıldığı algısını pekiştirmektedir. Ayrıca kabinenin önde gelen Bakan, Bakan Yardımcıları ile kritik konumdaki bürokratların adlarının karıştığı skandallar gün geçtikçe hükümetin toplum nezdindeki itibarını önemli ölçüde zedelemektedir. Bu noktada, Uluslararası Saydamlık Örgütü tarafından hazırlanan ve Tablo 5’te ayrıntıları yer alan yolsuzluk indeksine göre, Razak’ın iktidara geldiği 2009 yılında Malezya yolsuzluk sıralamasında dramatik bir şekilde 9 basamak geriye gitmiştir. İndekste değerler 0’dan 10’a kadar devam etmektedir. 0 alınabilecek en kötü, 10 ise alınabilecek en iyi değeri göstermektedir. 2008 yılında 5,1 puanla 47. sırada bulunan Malezya 2009 yılında 4,5 puanla 56. sırada yer almaktadır. Hatta 2011 yılında 4,3 puanla daha da gerilemiş ve 60. sıraya kadar düşmüştür. Uluslararası Saydamlık Örgütünün indeksi de Najip Razak döneminde yolsuzlukların önemli bir artış olduğunu ve yolsuzlukla mücadelede başarısız kalındığını göstermektedir.

3. YOLSUZLUKLA MÜCADELE

Doğu Asya ülkelerinde yolsuzlukla mücadelede üç tip kurumsal yapı mevcuttur. Moğolistan’da uygulanan sistemde yolsuzlukla mücadele için çıkarılmış yasal düzenlemeler bulunmakla birlikte, bu amaçla herhangi bir örgüt kurulmamıştır. Filipin, Çin ve Hindistan’da yolsuzlukla mücadele ile uğraşan birkaç örgütün yanı sıra yasal düzenlemeler de mevcuttur. Singapur, Hong Kong, Tayland, Güney Kore ve Malezya’da ise yolsuzlukla mücadele amacıyla kurulan spesifik bir örgüt, bu kapsamda çıkarılmış spesifik bir yasal düzenleme çerçevesinde faaliyette bulunmaktadır (Quah, 2003).

Malezya’da yolsuzluğun ekonomik kalkınma ve toplumsal barış için büyük bir tehlike olduğu kabul edilmiş ve yolsuzlukla mücadele kapsamında kimi zaman sert önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bunun için spesifik bir örgütlenmeye gidilmiş

ve toplumun genelinin yolsuzlukla ilgili farkındalığının artırılması için ciddi çabalar gösterilmiştir. Bu bölümde, Malezya'nın yolsuzlukla mücadele kapsamında yürüttüğü önemli yasal ve kurumsal faaliyetlerden bahsedilmeye gayret gösterilecektir.

A. Malezya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu

Yolsuzluğun Önlenmesi Yasası 1961'de çıkarılmış ve bu yasaı uygulamak üzere 1967 yılında Yolsuzlukla Mücadele Ajansı kurulmuştur. Daha sonra yapılan bir düzenleme ile silahlı bir polis gücüne de kavuşan Ajans; yolsuzluk olaylarını araştırmak ve gerekli delilleri toplamak, kamu kurumlarında yolsuzluğun önlenmesi için gerekli tedbirleri almak ve devlet görevlileri hakkındaki şikâyetleri araştırmak ile görevlidir. 1997 yılında yapılan yasa değişikliği ile birlikte Ajans, doğrudan Başbakan'a bağlanarak kamu bürokrasisi içerisindeki yeri sağlamlaştırılmıştır (Abdullah, 2008:47).

Malezya'nın yolsuzluk konusunda uluslararası örgütler nezdinde aldığı nispeten kötü puanlar Ajansa karşı bazı önemli eleştirilerin gelmesine neden olmaktadır. Bu eleştirilerin başında yolsuzluk şikâyetlerinin yeterince araştırılmadığı ve işlemlerin bilinçli bir şekilde yavaşlatıldığıdır. 2001- 2004 arasında kabul edilen 38.471 başvurudan yalnız 3.761'i araştırılmıştır. Ayrıca Ajansın büyük olay ve kişilerle değil küçük yolsuzluklarla ilgilendiği iddia edilmektedir. 2004 yılında yapılan 485 tutuklamadan yalnız birinde Bakanlık yapmış önemli bir siyasi figür hapse atılmıştır. Diğer tutuklamalar küçük boyutlu yolsuzluk olayları ile ilgilidir. Bunun yanında, Ajansın doğrudan Başbakan'a bağlı olması ve Genel Müdürün Başbakanın önerisi üzerine Kral tarafından atanması, Ajansın bağımsızlığı ile ilgili soru işaretlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, Ajans Genel Müdürünün hükümetten bağımsızlığını sağlayabilmek için Parlamento içerisinde bütün partilerin temsil edildiği bir komisyon tarafından uzlaşa ile atanması yapılması gerektiğini savunanlar bulunmaktadır. (Abdullah, 2008:47).

Ajanstan beklenen verim alınamayınca 2009 yılında yeni bir yapılanmaya gidilerek Malezya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu (MACC) kurulmuştur. Başbakan'a bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Komisyonun başında Başbakanın önerisi ile Kral tarafından atanan Baş Komiser bulunmaktadır. Komisyon silahlı bir polis gücüne sahip olmanın verdiği avantajla doğrudan inceleme ve tutuklama yapabilmektedir. Komisyonun bağımsızlığı, şeffaflığı ve profesyonelliğini garanti altına alabilmek için 5 ayrı oluşum tarafından izlenmesi ve değerlendirilmesi sağlanmıştır. Kamuoyunun düşüncelerini yansıtmakla görevli bu oluşumlar sırasıyla Yolsuzlukla Mücadele Kurulu, Yolsuzluk Üzerine Özel Komite, Şikâyetler Komitesi, Operasyon Değerlendirme Paneli ve Danışma ve Yolsuzluğu Önleme Paneli'dir (Malezya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu, 2013). Bununla birlikte, Baş Komiserin Başbakan tarafından önerilmesi ve Komisyonun doğrudan Başbakan'a bağlı olması nedeniyle bu konuda daha önce yapılan eleştiriler devam etmektedir.

B. Ulusal Entegrasyon Planı ve Malezya Entegrasyon Enstitüsü

Badawi 2003 yılında iktidara gelir gelmez yolsuzlukla mücadele, etik değerler ile iyi yönetim ilkelerinin önemine dikkat çekmiştir. Yolsuzlukla etkin bir mücadele kapsamında Nisan 2004'te etik ve ahlaki değerleri güçlü bir toplum oluşturabilmek amacıyla Ulusal Entegrasyon Planını ortaya atmıştır. Bu kapsamda bir gündem hazırlanmış ve yalnız kamu sektörü değil toplumun bütün kesimlerini içine alan hedefler ortaya konmuştur. Ayrıca Planın etkin bir şekilde uygulanması, koordine edilmesi, takibinin yapılması ve değerlendirilmesi için Malezya Entegrasyon Enstitüsü kurulmuştur. Enstitü vatandaşların yolsuzlukla ilgili düşünce ve şikâyetlerini rahatlıkla ortaya koyabilecekleri platformlar ve imkânlar sunabilmek için birçok faaliyete imza atmıştır (Abdullah, 2008:48).

C. Yolsuzlukla Mücadele Akademisi

Yolsuzlukla Mücadele Ajansının kuruluşu 2003 Aralığında Başbakan Badawi tarafından ilan edilmiştir. Asya-Pasifik bölgesinde kendi alanında ilk olan bu Akademi, Malezya ve bölge ülkelerinden gelen yolsuzlukla mücadelede görevli memurları eğitmeyi amaçlamaktadır. Yolsuzlukla daha etkin bir şekilde mücadele edilebilmesi için iyi örneklerin araştırıldığı ve incelendiği Akademi de, ayrıca, bu alandaki çalışmalara yardımcı olması için adli tıp ile ilgili eğitimler de verilmektedir. Asya Kalkınma Bankası ve OECD işbirliğinde yapılan Yolsuzlukla Mücadeleyi Hızlandırma İnisiyatifi Komitesinin 2005 yılında yapılan toplantısında başta Dünya Bankası ve Uluslararası Saydamlık Örgütü olmak üzere katılımcı diğer kuruluşlar Akademinin yolsuzlukla mücadelede görevli memurların eğitimine büyük katkı sağladığını deklare etmişlerdir. Böylece birçok bölge ülkesinden Akademinin eğitimlerine katılım teşvik edilmiştir (Uluslararası Saydamlık Örgütü, 2006:5).

D. Polis Gücü İle İlgili Yapılan Reform Çalışmaları

Malezya Polis Teşkilatı yolsuzluk ve insan hakları ihlali gibi konulardaki uygulamaları ile devamlı eleştirilmektedir. Kraliyet Polis Komisyonu tarafından hazırlanan bir rapora göre, Polis Teşkilatında yaygın bir yolsuzluk bulunmaktadır. Yasadışı fabrika sahiplerinden ve kaçak göçmen işçilerden aylık paralar alınması, gözaltında bulunanlardan yemek ve telefon için para istenmesi ve suçlu kişiler hakkında işlem yapmamak için rüşvet kabul edilmesi başta olmak üzere birçok yolsuzluk faaliyeti tespit edilmiştir. Ayrıca Komisyon polis maaşlarının düşük olduğunu belirtmiş ve polislere maaş zammı yapılmasını önermiştir. Öneriler çerçevesinde, polis memurlarına ortalama % 20 oranında bir maaş zammı yapılmıştır. Yüksek maaş ödenmesinin rüşvet alınmasını önemli ölçüde azaltacağı düşünülmektedir (Abdullah, 2008:49).

SONUÇ

Malezya, Doğu Asya ülkelerinden Singapur, Hong Kong, Tayland ve Güney Kore ile birlikte, yolsuzlukla mücadele etmek amacıyla spesifik bir yasal düzenlemeyi icra eden spesifik bir örgütlenmeye gitmiştir. Bunun yanında, yolsuzlukla

mücadeleyi etkin kılmak adına düşünce kuruluşları oluşturulmuş, bu alanda çalışanları eğitmek üzere özel bir akademi faaliyete geçirilmiştir. Toplumun yolsuzlukla ilgili şikâyetlerini bir nebze olsun dindirmek için polis gücünün faaliyetleri mercek altına alınıp, yolsuzluğu önlemek adına bazı tedbirler alınmıştır. Açıkça görülebileceği üzere, Malezya yolsuzlukla mücadele kapsamında birçok batılı gelişmiş ülkenin göstermediği kadar yasal ve kurumsal düzenlemeye gitmiştir.

Yolsuzluğu önleme adına alınan bunca inisiyatife rağmen, yolsuzlukla mücadelede başarılı olunduğunu söylemek zordur. Bu konuda yaptıkları incelemeler ile dünyaca saygın kabul edilen uluslararası örgütlerin araştırmalarında, Malezya'da sistematik ve kurumsallaşmış bir rüşvet mekanizmasının olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Bu durumun oluşmasında, hiç şüphesiz, bağımsızlığını elde ettikten sonra ülkeyi yöneten elitlerin büyük etkisi olmuştur.

1980'lerden sonra Başbakan Mohammad'in hükümet teşviki vererek ve gümrük tarifelerini artırarak korumacı ve müdahaleci ekonomik politikalar uygulaması özel sektör ve ekonominin geneli üzerinde elitlerin kontrolünü belirginleştirmiştir. 1983'ten itibaren havayolu şirketlerinden telekomünikasyon firmalarına kadar önemli devlet teşebbüsleri özelleştirilmiştir. Özelleştirmeler, açık bir ihale sürecinin olmaması nedeniyle iktidar partisine yakın sermaye gruplarının yararına olmuştur. Böylece belli bir kesim devlet tarafından zenginleştirilmiştir.

Mohammad döneminde yaşanan yolsuzluklardan rahatsızlık duyan bir sonraki Başbakan Badawi ise iktidara gelir gelmez ilk yaptığı işlerden birisi yolsuzluğa karşı savaş açmasıdır. Bir önceki döneminin önemli mevkilerinde bulunan birçok politikacı ve bürokrat hakkında adli kovuşturma açılmasını desteklemiştir. Ayrıca yolsuzlukla mücadele kapsamında yapılan yasal ve kurumsal düzenlemelerin birçoğu onun Başbakanlığı esnasında gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, çocuklarının ve bazı üst düzey siyasilerin karıştığı yolsuzluk iddiaları nedeniyle, Badawi döneminde yolsuzlukla mücadelede belirgin bir mesafe kat edilememiştir.

Badawi'nin ardından 2009 yılında iktidara gelen Najip Razak hükümeti ise, Malezya tarihinin en çok yolsuzluğa bulaşmış idaresi olarak görülmektedir. Başta Denizaltı ihalesi ile ilgili olarak çıkan skandal olmak üzere, Najip Razak'ın kendi şahsi çıkarları için kamu imkânlarını kullandığı iddiaları toplumda oluşan yolsuzluk yapıldığı algısını pekiştirmektedir. Bu durum yolsuzluk indekslerine de yansımış, Malezya ülke sıralamalarında sert bir düşüş yaşamıştır.

Bu çerçevede, bağımsızlık sonrasında güçlü elitler tarafından yönlendirilen siyasi ve ekonomik bir yapıya sahip Malezya'da siyasi liderlerin dürüst ve yolsuzluğa bulaşmamış olması çok önemlidir. Yaygın olarak kullanılan "Balık baştan kokar" atasözü Malezya örneğini özlü bir şekilde açıklamaktadır. Bu noktada, Malezya'nın yolsuzlukla mücadelede başarılı olması büyük ölçüde siyasi elitlerin yolsuzluğa bulaşmamasına ve yolsuzluk yapanların kim olursa olsun cezalandırılmasına bağlıdır. Yolsuzlukla mücadelede, işlenen suçların hızlı ve adil bir şekilde kovuşturulması büyük önem arz etmektedir. Bu durumu sağlayabilmek ise siyasi elitlerin istekli olmalarına bağlıdır. Bunun yanında, özel sektörün rekabetçi

olarak işleyen bir piyasa mekanizması için rüşvetten uzak durması sağlanmalı, toplumun yolsuzluğa karşı olan duyarlılığı canlı tutulmalı ve basın bu konuya olan ilgisi teşvik edilmelidir. Uluslararası Saydamlık Örgütünün 2012 indeksinde 5. sırada yer alan ve Malezya'nın güney komşusu olan Singapur'un yolsuzlukla mücadelede göstermiş olduğu başarı, bütün bu sayılanların yapılabileceğinin en açık kanıtı olarak ortada durmaktadır.

Kaynakça

- Abdullah, N. R. W. (2008). "Eradicating corruption: The Malaysian experience", JO-AAG, Vol. 3.No. 1, p: 42-53.
- BBC (2013), Malaysia Profile, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-15367882>.(6 Şubat 2013)
- BBC (2012), Malaysian minister in 'cowgate' scandal to resign, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-17335984>, (6 Şubat 2013).
- Birleşmiş Milletler, Malezya Web Sayfası, <http://www.un.org.my/>, (6 Şubat 2013).
- Case, William (2008), High Corruption Low Opposition, Asian Survey, Vol. 48, No. 1. (January/February 2008), pp. 47-54.
- Embong, Abdul Rahman (1996), "Social Transformation, the State and the Middle Classes in Post-Independence Malaysia", Southeast Asian Studies, Vol. 34, No: 3, December 1996.
- Fee, Lian Kwen (2006), "Race and Racialization in Malaysia and Singapore", Race, ethnicity and state in Malaysia and Singapore, (Ed.) Lian Kwen Fee, Leiden, Boston,: Brill.
- Free Malaysia Today, "Scorpene scandal surfaces to trouble Najip" 26 June 2012,<http://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2012/06/26/scorpene-scandal-surfaces-to-trouble-najib/>, (10 Şubat 2013)
- Heywood, Andrew (2011), Global Politics, Palgrave Macmillan, First Edition, London.
- Heywood, Andrew (2003), Political Ideologies: An Introduction, Palgrave Macmillan, Third Edition, London.
- Hindustan Times, Malaysia is world champion in corruption, 13 December 2012, <http://www.hindustantimes.com/world-news/Americas/Malaysia-is-world-champion-in-corruption/Article1-972080.aspx>, (10 Şubat 2013)
- Jomo, K.S. and Syn, Tan Wooi (2005), "Privatization and Renationalization in Malaysia: A Survey", Expert Group Meeting on Re-inventing Public Enterprise and its Management, 2005 Oct. 27-28.
- Kuppusamy, Baradan, "Malaysia Jails the Messenger," Asia Times , Southeast Asia, July 19, 2007, http://www.atimes.com/atimes/Southeast_Asia/IG20Ae01.html, (10 Şubat 2013).

- Mahari, Madam Zarinah (2011) Demographic Transition in Malaysia: The Changing Roles of Women, 15th Conference of Commonwealth Statisticians, New Delhi, India, 7-10 February 2011.
- Malaysiakini, Sarawak's Cowgate: Deputy minister faces flak, 209 February 2012, <http://www.freemalaysiakini2.com/?p=18141>, (24 Şubat 2013)
- The Malaysian Insider, Malaysia's corruption score falls again, 01 December 2011, <http://www.themalaysianinsider.com/malaysia/article/malaysias-corruption-score-falls-again>, (24 Şubat 2013).
- Malezya Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu (2013), Resmi İnternet Sitesi, <http://www.sprm.gov.my>, (24 Şubat 2013)
- Milne, R. S. and Mauzy, Diane K. (1999). Malaysian Politics under Mahathir. 1. Edition, Routledge.
- Moten, Abdul Rashid and Mokhtar, Tunku Mohar. (2006). "The 2004 General Elections in Malaysia". Asian Survey, 46(2): 319-340.
- Quah, J.S.T. (2003), "Curbing corruption in Asia: A comparative study of six countries", Singapore: Eastern Universities Press.
- Ritchie, Bryan K. (2005), "Coalitional Politics, Economic Reform, and Technological Upgrading in Malaysia", World Development Vol. 33, No. 5, pp. 745-761.
- Siyasi ve Ekonomik Risk Danışmanlığı (PERC), Malezya Bölümü, <http://www.asia-risk.com/subscribe/malindex.html>, (24 Şubat 2013).
- Uluslararası Para Fonu (IMF), Malezya Bölümü, <http://www.imf.org/external/country/MYS/index.htm>, (24 Şubat 2013).
- Uluslararası Saydamlık Örgütü (2006), Towards A Corruption Free Malaysia, <http://www.transparency.org.my/documents/TOWARDS%20A%20CORRUPTION%20FREE%20MALAYSIA.pdf>, (24 Şubat 2013)
- Uluslararası Saydamlık Örgütü, Malaysia, <http://transparency.org.my>, (24 Şubat 2013).
- Yaacop, Mohamed Fauzi (2001), "The Chalange of Religous Pluralism in Malaysia", The Journal of Oriental Studies, Vol.21, s: 166-177, 2001.

The Academic Elegance

“Elegant solutions to intellectual challenges”

DEVLETİN YENİDEN YAPILANMASI SÜRECİNDE YOLSUZLUKLA MÜCADELE (AZERBAJCAN ÖRNEĞİ)

Recep REHİMLİ*

GİRİŞ

Azerbaycan Cumhuriyeti sosyo-ekonomik gelişmede yeni bir aşamaya girmiştir. Öyle ki, ekonomide gözlenen sürekli ve istikrarlı kalkınma, nüfusun yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve istihdamın artırılması için gerekli ortam oluşturmuş, beşeri sermayenin gelişimine etki eden politikaların uygulanması ve tahminlerin hazırlanıp hayata geçirilmesi sürecini hızlandırmıştır. Bu açıdan baktığımızda dünyada bilgiye dayalı kalkınma stratejilerinin oluşturulması amacıyla modern bilimsel ve teknolojik yeniliklerin kullanılması, toplumsal gelişim sürecinde çözüm bekleyen birçok sorunlara yeni yaklaşımların belirmesine neden olmaktadır (Alakbarov, 2014: 3). Bu sorunlar özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha etkin şekilde kendini göstermektedir.

1991 yılında yeniden bağımsızlığına kavuşan Azerbaycan'ı pazar ekonomisine geçiş sürecini tamamlayan ve hızla gelişen ülkeler sırasına dahil etmek mümkündür. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile bağımsızlığını elde eden ülkelerde ilk önce kaos dönemi yaşandı, daha sonra ise tüm sosyal, politik, ekonomik ve yönetim kurumlarının yeniden şekillendirilmesi sürecine başlandı. Azerbaycan'da geçiş döneminin en karmaşık konusu devlet yönetim sisteminde reformların yapılması olmuştur. XX. Yüzyılın 90'lı yıllarında geçmiş Sovyet ülkelerinin, özellikle Azerbaycan'ın siyasi, ekonomik ve sosyal ortamında meydana gelen değişiklikler birçok alanda olduğu gibi kamu yönetimi alanında da önemli sorunları ortaya çıkardı. O dönemde devlet yönetiminin gelişimi tümüyle toplumsal gelişmeden geri kalıyor ve çoğu zaman devlet toplumun ihtiyaçlarını karşılayamaz durumdaydı. Artık objektif koşullar yeni düşünce tarzı, insanların davranışının ve işbirliğinin

* Doç. Dr. Azerbaycan Cumhurbaşkanlığına bağlı Devlet İdarecilik Akademisi “Bilim ve Yönetim” Bölüm Başkanı, rehimli@yahoo.com

yeni biçimlerinin gelişmesini gerektiriyordu. Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığını elde ettiği ilk dönemlerde Rusya'nın desteği ile Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarını işgal etmeye başlaması yüzünden savaş ile yüzleşti. Sırf bu savaşın etkisi ile zaten gergin olan sosyo-ekonomik, sosyo-politik durum daha da gerginleşti ve tüm ülkeyi siyasi ve ekonomik kriz sardı. Özellikle üst düzey görevlerde olanların kamu yönetimi alanında hiç bir tecrübesinin olmaması, devlet memurlarının profesyonel olmaması ve bunun sonucu olarak yönetimde etkinsizlikleri, sorumluluğun olmaması, yönetim etkinliğinin sağlanamaması, yasama, yürütme ve yargı kolları arasındaki ilişkilerin bozulması, yolsuzluk dahil birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu makalede Azerbaycan'da devlet yönetim sisteminde toplumsal yapıya ciddi tehlike olan, ekonomik reformların ve hukuk devleti ilkelerinin uygulanmasında engeller yaratan yolsuzluk sorununun ortaya çıkış nedenleri incelenerek, bu sorunun giderilmesi için devlet tarafından alınan önlemler hakkında bilgi verilmiş, yönetimde yolsuzluk sorununun minimize edilmesi doğrultusunda bilimsel öneriler sunulmuştur.

1. YOLSUZLUK ANLAYIŞI, NEDEN -SONUÇ İLİŞKİSİ

Azerbaycan gibi yeniden bağımsızlık kazanan ülkelerin yönetim sisteminde mevcut olan sorunlar içerisinde yolsuzluk daha yaygındır ve onunla mücadele meselesi değil devleti, her bir vatandaşı ilgilendirmelidir. Günümüzde yolsuzluk sosyal hayatın bir çok alanına devlet etkisini zayıflatmakla ve hatta bu etkinin yönünü değiştirmekle toplum için gerçek tehlike oluşturmaktadır (Rehimli, 2005:264). Çünkü, yolsuzluğun ekonomik, sosyal ve siyasal alanda oluşturduğu hasar oldukça büyüktür. Onun varlığı öyle bir toplumsal yapılanmaya yol açar ki, bu toplumda demokratik ilkeler ve insan haklarına saygıdan söz edilemez.

Yolsuzluğun sözlük anlamı bozulmadır. Yolsuzluğa Karşı Mücadele Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu'nda ise yolsuzluğun genel tanımı şöyle verilmiştir: *"Yolsuzluk kamu görevlilerinin statüsü, temsil ettiği kurumun statüsü, görev yetkilerini veya bu statü ve yetkilerden kaynaklanan imkanları kullanmakla yasadışı maddi ve diğer nimetler, ayrıcalıklar veya ödünler elde etmesi, ayrıca özel ve tüzel kişiler tarafından belirtilen maddi ve sair nimetlerin, ayrıcalıkların veya ödünlerin yasadışı görevli kişilere teklif veya vaat edilmesi veya verilmesi yoluyla bu görevlilerin ele alınmasıdır."* (Korupsiya`ya karşı mübarez hakkında" Azerbaycan Respublikasının Kanunu, 2004: 2).

Yolsuzluk kavramının yer aldığı ilk uluslararası belge, BM Genel Kurul tarafından 17 Aralık 1979 tarihinde kabul edilmiş hukuk kurallarının desteklenmesi üzere kamu görevlilerin faaliyeti yasası olmuştur. Yasa da belirtiliyor ki, "yolsuzluk kavramı ulusal hukuka uygun biçimde oluşturulmalı, o hediye, vaatlerin veya teşviklerin talep edilmesi veya kabul edilmesi veya böyle hareket veya hareketsizlik mevcut olduğunda bunların yasadışı elde edilmesi sonucunda görevin yapılması sırasında veya bu görev ile ilgili herhangi faaliyet de bulunulup bulunulmamasını kapsamaktadır (Tunkin, 1982: 67). Daha sonra uluslararası hukuk

yolsuzluk kavramının daha geniş yorumuna ağırlık vermiştir. Şöyle ki, yolsuzlukla mücadele konusunda 29 Mart 1996 yılında Amerika Devletleri Örgütü (ADT) tarafından kabul edilmiş Amerika arası sözleşme "Yolsuzluk Bildirgesi'nde" (Sözleşmenin 6. maddesi) kamu görevlilerinin aktif ve pasif ele alınmasını, «kendisi için veya üçüncü taraf için yasadışı gelir elde etmek amacı ile görevlerinin yerine getirilmesi sırasında herhangi bir hareketde bulunma veya hareketsizlik», yolsuzlukla elde edilen malvarlığının dolandırıcılıkla kullanımını veya biriktirilmesini, herhangi bir yolsuzluk cinayetine katılımı kapsamaktadır (Komissarov, 2004: 504-505).

Yukarıda vurgulananları genelleştirerek söyleyebiliriz ki, yolsuzluk birçok ülkede mevcuttur. Fakat yolsuzluğun gelişimi, özellikle yoksul ülkelerde ve geçiş dönemini yaşayan demokrasi ve çoğulculuğun gelişmediği ülkelerde daha fazla kendini göstermektedir. Böyle ülkelerde memurların rüşvet alması devlet kurumlarından başlayarak nüfusun en fakir kesimlerinin yağmalanmasına kadar genişliyor. Yolsuzluğun genişlemesi bazı ülkelerde, belirli tarihsel dönemlerde yerel halk isyanları ve ihtilaller için zemin oluşturmuştur. Yolsuzluk küresel nitelik taşıdığı gibi, ona karşı mücadele de küresel niteliktedir. Uzmanlar yolsuzlukla küresel mücadelenin önemli aracı olarak tüm ülkelerde demokrasinin geliştirilmesi ve özgür basınrolünün güçlendirilmesini ileri sürerler (Hüseynov, 2004:128).

Yolsuzluğun boyutları, özellikleri ve dinamikleri ülkede siyasi, sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yapılan hataların sonucudur. Bundan dolayı, yolsuzluğun ana nedenlerini aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür.

- a) Siyasi nedenler (*Yolsuzluğun ortadan kaldırılması için gereken siyasi iradenin bulunmaması*).
- b) Yasal nedenler (*Yolsuzluğun ortadan kaldırılması için mevcut mevzuat yetersizliği ve yasada boşlukların bulunması*).
- c) Ekonomik nedenler (*Özel mülkiyetin tekelçiliyi, insanların yaşam düzeyinin düşük olması, maaşların azlığı*).
- d) Kültürel nedenler (*İnsanların yolsuzlukla yaşamaya alışması, toplumsal kınamanın zayıf olması*).

Yolsuzluk ve onu doğuran nedenler arasında ilişki iki yönlüdür. Bu sorunlar bir yandan yolsuzluğu derinleştiriyor ve onların çözümü yolsuzluğu zayıftasa da, fakat diğer yandan geçiş döneminde gerçekleştirilen reformların hızını düşürüyor.

Bu açıdan baktığımızda post Sovyet Cumhuriyetlerinde yolsuzluğun nedenleri aşağıdakilerdir:

- a) Merkeze bağlı olan yönetim sisteminden (yani miras kalmış sorunlardan), yeni yönetim sistemine geçitle ilgili iktidarın denetimsizliği, yeni yasal düzenlemelere gereksinim,
- b) Devletin ekonomiye kaba biçimde müdahalesi, bireysel ve küçük sahip olma gelişimine engel, ekonomide monopoli, siyasi sabitsizlik sonucunda memurlarda kendi geleceklerine güvensizlik hissini oluşması,

- c) Vergilerin artması sonucu "kayıt dışı ekonomi"nin had safhaya ulaşması,
- d) Üst düzey yöneticiliye atamalarda kayırmanın önde olması,
- e) Ekonomide tekelciliyin (monopolinin) oluşması ve girişimcilerin ekonomiyi denetleyen devlet memurlarından bağımlı durumda olması,
- f) Yolsuzluğa göre cezasız kalma sisteminin mevcudiyeti ve devlet memurlarının bundan emin olması,
- g) Yolsuzlukla mücadelede mahkeme denetiminin etkinsizliği ve mahkemele-
rin bağımsızlığının şüphe altında olması,
- h) Devlet memurlarının kendilerine verilen görevlerden sadece zengin olmak
amacı ile kullanarak yolsuzluğa yuvarlanmaları ve organize suç gruplarıyla
birlik oluşturmaları,
- i) Sosyal kurumların, medyanın, yolsuzlukla mücadele eden çeşitli sivil top-
lum kuruluşlarının ve fonların çalışmalarının yetersizliği, toplumun iktidar-
dan izole edilmesi ve devletin topluma kayıtsızlığı.

Yolsuzluğun topluma vurduğu genel sosyo-ekonomik ve ruhsal-psikolojik zarar şöyle tanımlanmaktadır: Yolsuzluk devletin toplum karşısında sorumlu olduğu siyasi, sosyo-ekonomik, kültürel görevlerinin gerçekleştirilmesine engel olan ciddi sosyal beladır; Yolsuzluk ülkeye yatırım yapılması ortamını bozuyor, iç ve dış yatırımcıların uzun vadeli yatırımlar yapmasına engel oluyor ve sonuçta, özel sektörün belirsiz ortamda çabuk kazanç elde etmekten başka yolu bulunmuyor; Yolsuzluk hizmetlerin pahallaşmasına yol açıyor; Yolsuzluk emek verimliliğini önemli ölçüde düşürüyor; Üst düzey yönetimlerde yolsuzluk ortaya çıktığında, halkın anayasal kurumlara güveni sarsılır ve sonuçta onların yasallığı tartışılır hale gelir; Hizmet sunumunda kalitesizlik gözlemleniyor, çünkü, göreve rüşvetle getirilen memur kendi kişisel çıkarlarını devlet çıkarlarından üstün tutuyor; Yolsuzluk genel devlet davranış etiği ilkelerini bozuyor ve her bir memur "neden sadece ben ahlâk ve maneviyat kurallarını takip etmeliyim?" - diye düşünüyor. Bütün bunlar ise yönetim sisteminde yıkıcı etkilerdir; Ülkede kararların alınmasında somut insanların ve toplumun talepleri yerine para önemli rol oynuyor; Yolsuzluk insan maneviyatını bozuyor, insanlarda psikolojik gerilim yaratıyor, sosyal adalet ilkelerine güvensizlik yaratıyor, sürekli gelişime engeller oluşturur (Hüseynov, 2004:129-130; Memmedov, 2006:10-18).

Bu söylediklerimizden anlaşılıyor ki, yolsuzluğun sosyo-ekonomik sonuçları şundan ibarettir ki, yolsuzluk toplumun sosyo-ekonomik durumunu olumsuz etkiliyor, ekonomik gelişimi zayıflatıyor ve nüfusun maddi refahının kötüleşmesine neden oluyor. Yolsuzluğun ruhsal-psikolojik sonuçları ise şudur ki, toplumda yolsuzluğa alışmış bir grup insanın aşırı zenginleşmesi toplumun orta ve yoksul kesimlerinin ruhsal-psikolojik durumuna olumsuz etki ederek gelişmeye engel olan unsurlardan birine dönüşüyor.

2. YOLSUZLUKLA MÜCADELE

Azerbaycan Cumhuriyeti yolsuzlukla mücadele hakkında birkaç önemli uluslararası düzenlemeleri, özellikle yolsuzluğa karşı "Suç ve Sivil Sorumluluğu Avrupa Konseyi Mücadele Sözleşmelerini" (1999), "Çok Uluslu Organize Suçlara Karşı BM Sözleşmesini" (2000), "Yolsuzluğa Karşı BM Sözleşmesini" (2003) imzalamıştır (Ahundov ve Velizade, 2014:234). Ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın "Devlet Denetimi Sisteminin Geliştirilmesi ve Girişimçiliğin Gelişimi Alanında Yapay Engellerin Ortadan Kaldırılması için" 1999 (yılı 17 Ocak tarihli, "Azerbaycan Cumhuriyetinde Sosyo-Ekonomik Gelişiminin Hızlandırılması Önlemleri Hakkında" 2003) yılı 24 Kasım tarihli yasal düzenlemeler ülkede ekonomik reformların yeni aşamasına hız vermiş ve yolsuzlukla mücadele için hükuki-ekonomik alt yapı oluşturmuştur. İşte bunun sonucunda "Korupsiyaya Karşı Mübarize (Yolsuzluğa Karşı) Hakkında" 13 Ocak 2004 tarihli Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu kabul edilmiştir. Aynı zamanda bu yasanın uygulanmasını sağlamak amacıyla "Yolsuzluğa Karşı Mücadele Üzere Devlet Programı» (2004-2006) hazırlanmış ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 2004 yılı 3 Eylül tarihli 337 numaralı kararı ile onaylanmıştır. Ayrıca yolsuzlukla mücadele kapsamında aşağıdaki yasal düzenlemeler yapılmıştır:

- a) Devlet Gulluqçularının Etik Davranış Gaydaları Hakkında (Kamu görevlilerinin etik davranış kuralları hakkında) Kanun, 31 Mayıs 2007.
- b) Azerbaycan Cumhuriyeti Cinayet Mecellesi (Ceza Yasası) (33. fasıl yolsuzluk suçları, görevi kötüye kullanma, görev yetkilerini aşma, rüşvet alma, rüşvet verme vb. 30 Aralık 1999), (Gedirov, 2014:36).
- c) Vezifeli Şahıslar Tarafından Maliye Karakterli Malumatların Takdim Edilmesinin Tasdik Edilmesi Gaydaları Hakkında (Yöneticiler Tarafından Mali Nitelikteki Bilgilerin Takdim Edilmesinin Onaylanması Kuralları Hakkında) Kanun, 24 Haziran 2005.
- d) Cinayet Yolu ile Elde Edilmiş Pul Vesaitlerinin veya Diğer Emlakın Legalleştirilmesine ve Terrorçuluğun Maliyeleştirilmesine Karşı Mübarize Hakkında (Suç Yoluyla Elde Edilen Nakit veya Diğer Varlıkların Kanunileştirilmesi ve Terörizmin Finanse Edilmesi ile Mücadele Hakkında Kanun) 10 Şubat 2009.
- e) 2007-2011 İller Üzere Şeffaflığın Artırılması ve Korupsiyaya Karşı Mübarize Üzere Milli Stratejiya (2007-2011 yılları için Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadele üzere Ulusal Strateji) 28 Haziran 2007.
- f) "Yolsuzluğa Karşı Mücadeleye İlişkin 2012-2015 yılları için Ulusal Eylem (Faaliyet) Planı" 5 Eylül 2012.
- g) "Açık Hükümetin Desteklenmesine İlişkin 2012-2015 yılları için Ulusal Eylem Planı" 5 Eylül 2012.

Azerbaycanda yolsuzlukla mücadelenin güçlendirilmesi alanında atılan adımlar toplumsal ve kamusal kurumlar, özellikle de, STK-lar tarafından takdir ediliyor. Aynı zamanda, devlet ve STK'lar yolsuzlukla mücadelede sürekli işbirliği

içerisindeler ve bu yönde bir sıra projeler gerçekleştiriyorlar. Yolsuzlukla mücadele amacıyla 2012 yılının Aralık ayında Azerbaycan Cumhuriyeti Baş Savcılığına bağlı olarak oluşturulan Yolsuzlukla Mücadele Kurumuyla Yolsuzlukla Mücadele Üzere STK'ların Bilgi ve İşbirliği Şebekesi arasında Anlaşma Memorandumu imzalanmıştır. Şunu belirtmemiz gerekiyor ki, Yolsuzlukla Mücadele üzere STK'ların Bilgi ve İşbirliği Şebekesi 2 Mart 2006 yılında kurulmuştur. Bu şebekede yolsuzlukla mücadele eden 14 STK işbirliği yapmaktadır. Şebekenin oluşturulmasında temel ilke olarak genellikle yolsuzlukla mücadelede uzmanlaşmış STK'ların bir araya gelmesi amaçlanmıştır. Şebekenin faaliyetinin temel amaçları aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

- Toplumun yolsuzlukla mücadele için seferber olmasını sağlamak,
- Yolsuzlukla mücadele alanında STK'ların ve devlet kurumları çabalarının koordinasyonu, onlar arasında daha sıkı işbirliğine ulaşmak,
- Yolsuzlukla mücadele eden STK'lar arasında işbirliğini geliştirmek, onlar arasında bilgi değişimini düzenlemek. Yolsuzlukla mücadelenin durumunu analiz etmek, bu alanda alınmış önlemlerin verimini artırmak ve yolsuzlukla mücadele alanında farkındalık ve işbirliğini birlikte gerçekleştirmek,
- Yolsuzlukla mücadele etkinliklerinin verimini artırmak amacıyla konsept, program ve projelerin hazırlanması, insiyatifin ortaya konulması;

Yukarıda belirtilen belgede Yolsuzlukla Mücadele üzere STK'ların Bilgi ve İşbirliği Şebekesine gelen yolsuzluk suçları hakkında başvurular Yolsuzlukla Mücadele Kurumuna gönderilir, alınan önlemler hakkında başvuru sahibinin bilgilendirilmesi, devlet memurları, belediye üyeleri ve belediye memurları, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve bu gibi ortak tanımlanmış hedef kitle için eğitsel seminerler öngörülmüyor. Bu yönde, bir sıra STK'ların çeşitli donör kurumların maddi desteği ile gerçekleştirdikleri projelere göz atmakla ülke STK'larının yolsuzlukla mücadeleye katılım derecesini zihnimizde canlandırabiliriz. Belirtelim ki, bu projelerin genel amacı toplumun yolsuzlukla mücadeleye katılımını sağlamak, insanların manevi, hukuki eğitimine ve toplumun gelişimine engel olan bu problemin çözülmesi için kamuoyu oluşturmaktır. Hedeflenen amaçlara ulaşmak için bu STK'lar bir sıra eğitici organizasyonlar ve eylemler gerçekleştiriyorlar. Bu projelerden biri Ekonomik ve Sosyal Yenilikler isimli STK tarafından Azerbaycan Cumhurbaşkanlığına bağlı STK'lara Devlet Desteği Konseyi'nin yardımıyla gerçekleştirilen " Yolsuzlukla Mücadelenin Hukuki Düzenlemesi: Uluslararası Tecrübe ve Azerbaycan" isimli projedir (Geyri Hökumet Teşkilatlarının Faaliyeti ile Bağlı Hesabat, 2010:11-17).

Proje 5 yönde gerçekleştirilmiştir: yasal öneri, bilgilendirme ve bilgilendirme, sosyal çıkarların savunması, devlet kurumlarının yapısal gelişimine katkı, eğitim ve seminerler.

Yasal öneri: Yasal öneri vatandaşlara haklarının restorasyonu ve korunması için etkili hukuki mekanizmaların kullanılması ve devlet kurumlarına başvurular hazırlanmasına dair danışmanlık doğrultusunda yapılan faaliyetlerdir.

Bilgilenme ve bilgilendirme: Bu faaliyet türü vatandaşların ve kamuoyunun yolsuzlukla mücadele alanında bilgilendirilmesini öngörüyor.

Sosyal çıkarların savunulması: Bu faaliyet, sunulan hukuki öneri ve bilgilendirmenin temelinde devletin yolsuzluğa karşı politikasını, kurumsal tecrübesini, mevzuatı ve ihlallere karşı sorumluluğunu geliştirmek amacıyla yapılıyor.

Devlet kurumlarının yapısal gelişimine katkı: Bu uygulama sonucunda devlet kurumlarında acil çağrı hatlarının, yolsuzlukla mücadele konusunda uzmanlaşmış işçi gruplarının ve s. oluşturulmasına, faaliyette bulunulmasına yardım gösterilmesi öngörülüyor.

Eğitim ve seminerler: Bu faaliyet ile merkez hukukçuları gönüllülerin yardımı ile çeşitli hedef grupları (çoğunlukla kırsal nüfusu ile) için yüz yüze görüşmeler, yolsuzluk aleyhine eğitsel seminerler düzenliyor ve yerlerde ücretsiz hukuki yardım temin ediyorlar.

Son yıllarda Azerbaycan'da sivil toplum kuruluşlarının yolsuzlukla mücadele alanında hükümetin temel ortağına dönüştüğünü söyleyebiliriz. Yolsuzluğa karşı mücadele alanında yerel STK'ların faaliyetleri hükümetin yolsuzluk karşıtı politikasına destek verilmesine, yolsuzluk aleyhine kültürün oluşturulmasına, yolsuzluğa karşı önlemlerinin etkin biçimde uygulanmasına yardım, yolsuzlukla başarılı mücadelenin temel şartlarından biri olan sıkı devlet-özel sektör-sivil toplum işbirliğinin oluşturulmasına yöneliktir. Yolsuzluğa karşı mücadelede STK'ların bilgi ve işbirliği ağını genişletme, uluslararası kuruluşlarla işbirliğinin derinleştirilmesi, onlarla ortak projelerin gerçekleştirilmesi, medyanın yolsuzlukla mücadele konularında duyarlılığın artırılması için insiyatiflerin sürdürülmesi, yolsuzlukla mücadele önlemlerinin etkinliğini artırmak amacıyla iş adamları ile ortak girişimlerde bulunulması, yolsuzluk aleyhine mevzuatın geliştirilmesi ve yeni yasaların kabulü ile ilgili öneriler hazırlanması, hükümetin yolsuzluk aleyhine önlemlerinin sosyal müzakerelerinin yapılması planlanıyor.

Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 2013 yılında faaliyeti hakkında raporundan anlaşılmıştır ki, "saydamlığın artırılması ve yolsuzlukla mücadele için Ulusal stratejinin uygulanmasına yönelik Eylem Planı"nda öngörülen önlemlerin yerine getirilmesi doğrultusunda 2013 yılı içinde bir takım çalışmalar yapılmıştır. Şöyle ki, 2013 yılı boyunca Azerbaycan Cumhuriyeti Başsavcısı yanında Yolsuzluğa Karşı Mücadele İdaresi tarafından vatandaşların 400 civarında başvurusu olmuştur. Bu başvurulardan 36'sı rüşvet, 27'si devlet malını benimseme, 52'si görev yetkilerini kötüye kullanma veya görev yetkilerini aşma, 20'si görev sahtekarlığı, 24'ü dolandırıcılık, 29'u ise diğer konularla ilgili olmuştur. Bunlardan 127'si üzere çeşitli mahkemelerde dava başlatılmıştır. Yolsuzluğa Karşı Mücadele İdaresi'nin Soruşturma Şubesinde 183 cinayet işinin ilk incelemesi yapılmıştır. 2014 yılı boyunca Soruşturma Şubesi tarafından 200 kişi hakkında 110 dava soruşturması tamamlanarak yargılanması için mahkemeye gönderilmiştir. 2013 yılında yolsuzlukla ilgili suçlara ilişkin çağrılara, başvuru ve şikayetlere bakılması işinin geliştirilmesi konusunda İçişleri Bakanlığı'na 40 bine yakın başvuru olmuştur. Sonuçları

konusunda başvuranlara resmi cevaplar verilmiş, onlara hukukları anlatılmıştır (Azerbaycan Respublikası Nazirler Kabinetinin 2013'cü ilde faaliyeti hakkında hesabatı, 2014:294-296).

Genel olarak söyleyebiliriz ki, sadece çeşitli yasal önlemlerle yolsuzluğun önlenmesi mümkün değildir. Çünkü yolsuzluğun aradan kaldırılması için onu doğuran nedenlerin doğru analiz edilmesi ve buna uygun önlemler alınması gereklidir. Aynı zamanda bu önlemler zamanı ülkenin sosyo-ekonomik durumu ve manevi değerleri dikkate alınmalıdır. Yoksa bu yasal önlemlerin hiçbir etkisi olmayacaktır. Burada vurgulanması gereken bir konu da yolsuzlukla mücadelenin ekonomik yanına dikkat edilmesidir. Şöyle ki, devlet görevlilerinin yanısıra başka alanlarda çalışanların ücretlerinin dinamik olarak artırılması, nüfusun büyük çoğunluğuna yeni iş yerleri sağlanarak kazanç elde edebilmesi, sosyal durumun giderek iyileştirilmesi, yolsuzluğu ortadan kaldıran diğer kurumsal ve koruyucu önlemlerin alınması, fikrimizce, bu belaya karşı cezai hukuksal mücadele biçimlerinden daha verimli ve etkili olacaktır.

SONUÇ

Devletin ortaya çıkmasından günümüze kadar yönetim sistemindeki yolsuzluğun tamamen karşısının alındığı görülmemiştir, ancak ağırlığı ve etki alanı hiç olmazsa topluma zararının minimize edilmesi için kontrol altına alınmalıdır. Bunun için yönetim sisteminde bir takım önlemler alınmalıdır. Öncelikle toplumun eğitim düzeyinin yükseltilmesi gerekir. Çünkü yönetimde etik dışı bir davranış olarak görülen yolsuzluk, ahlaki bir sorundur. Bir toplumda ahlaki sorunları çözmek için toplumun bilincinde değişikliğin yapılması gerekmektedir, bu ise sadece eğitim sistemi düzeyinin yükseltilmesi ile mümkündür.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Azerbaycan'da son yıllarda gerçekleştirilen etkinliklerin serisine bir göz attığımızda, yolsuzluğun önlenmesi açısından mevcut eylem planlarının uygulanması sonucunda hem devlet kurumlarının, kamu görevlilerinin çalışmaları, yönetim, hizmet alanları mükemmeleştirilecek, aynı zamanda resmi kurumların çalışmalarında toplumun katılımı ve saydamlık sağlanacaktır. Bunun yanı sıra, yeni kurumların oluşturulması aracılığıyla yönetim sisteminde bazı değişiklikler yapılmıştır ki, yolsuzluğa yol açan, rüşvet faktörünü mümkün kılan sebepler ortadan kaldırılsın. Buna örnek olarak "ASAN Hizmet (Azerbaijan Service and Assessment Network)" ve "Elektronik Hükümet» girişimleri gösterilebilir. Bu hizmetler vatandaş memnuniyetinin sağlanmasını, yolsuzluk ve rüşvet olaylarının ortadan kaldırılmasını, modern teknolojilerin uygulanmasını, kamu görevlisi-vatandaş ilişkilerinde yeni düşünce tarzının şekillendirilmesini hedeflemiştir. Şu anda "ASAN Servis" merkezinde 10 devlet kurumu tarafından 50 yasal hizmet uygulanmaktadır. Gelecekte bu hizmetin coğrafyasının genişletilmesi ile birlikte, onun çeşitlerinin sayısının artırılması ve daha geniş alanlarda vatandaşlara hizmet gösterilmesi öngörülmüyor. "Elektronik Hükümet" in oluşturulması ve geliştirilmesi devlet kurumlarının çalışmalarında saydamlığın sağlanması için önemli kurumsal reform gibi tanımlanmaktadır. 2011 yılında "Devlet kurumlarının elektronik hiz-

met uygulamasının düzenlenmesi alanında bazı etkinlikler hakkında" Azerbaycan Cumhurbaşkanı Kararname imzalanmıştır. Kararnameye göre, kamu kurumları kendi faaliyet alanlarına uygun elektronik hizmetler düzenlemişlerdir. Elektronik hizmetlerin "tek pencere" ilkesi temelinde düzenlenmesinin sağlanması amacı ile uyumlu olan elektronik hükümet portayı oluşturulmuştur. Bugün 417 elektronik hizmetten 187'si üzere "tek pencere" ilkesi temelinde hizmetler sunuluyor. Bu sisteme artık 40 kamu kurumu katılmıştır. Şunu da belirtmemiz gerekir ki, Azerbaycan 2011 yılında Açık Hükümet İşbirliğine katılan ilk ülkelerden biri olmuştur ve diğer uluslararası çabalarda da aktif katılım yapıyor.

Yönetimde yolsuzluk ve rüşvetin önlenmesi için, vatandaşların sorunları ile yakından ilgilenmek için oluşturulan STK'ların etkinliği artırılmalıdır.

Nihayet, rüşvet ve yolsuzluğun önlenmesinde en etkili yol rüşvete ve yolsuzluğa karşı toplumsal birliğin oluşturulmasıdır. Bu çalışmada medyanın ve diğer kitle iletişim araçlarının rolü büyüktür. Onlar yolsuzluk ve rüşvet olaylarını kamuoyuna iletmekle birlikte, aynı zamanda bunun negatif yanlarının halkın bilincinde yerleşmesine yardım edeceklerdir. Devletimizin bağımsızlığını, egemenliğini, sürekliliğini tehlikeye sokan yolsuzluğun azaltılması ve ortadan kaldırılması uzun süren bir süreç olsa da, mutlaka gelişmenin dinamiğine, ekonomik potansiyelin artmasına, güçlenmesine, nüfusun yaşam düzeyinin yükselmesine ve insanların manevi temizliğine yol açacaktır.

Kaynakça

- Ahundov N., Velizade R. (2014), Antikorrupsiya Siyaseti Dövlətin Davamlı İradesidir, Çıraq neşriyyatı, Bakü
- Alakbarov U. (2013), Davamlı İnsan İnkişafı ve Ekoloji Sivilizasiyanın Esasları, Tehsil yayınları, Bakü
- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. (2014), Qanun neşriyyatı, Bakü
- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı (2014), Bakü
- Hüseynov S. (2004), "Korrupsiyaya qarşı mübarizə ümum dövlət siyasetinin tərkib hissəsidir". **Dirçəliş XXI asr**, Oktyabr-Noyabr, s. 126-135
- "Korrupsiya `ya qarşı mübarizə haqqında" Azərbaycan Respublikasının Kanunu (2004), Kanun neşriyyatı, Bakü
- Gedirov A. (2014), Korrupsiya Cinayətlərinin Anlayışı, Mahiyyəti və Kriminalistik Xarakteristikası, Elm yayınları, Bakü
- Международное право (1982), Отв. ред. Г.И.Тункин, М.: Юрид. лит-ра., Moskova
- Международное и национальное уголовное законодательство: проблемы юридической техники (2004), Редкол.: Отв. ред. Комиссаров В.С., М., ЛексЭст., Moskova

Memmedov V. (2006), Korrupsiya ilə bağlı cinayətlərlə mübarəzənin problem məsələləri, Adiloğlu nəşriyyatı, Bakü

Rehimli R. (2005), "İdarəetmədə rüşvət". **Dirçəliş XXI əsr**, İyun-İyul, Sayı 88-89, s.263-270

Şəffaflığın artırılması və korrupsiya`ya qarşı mübarəzə üzrə milli strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı fəaliyyət planı (2007-2011) (2007), Kanun nəşriyyatı, Bakü

Geyri Hökumət Təşkilatlarının Fəaliyyəti ilə Bağlı Hesabat (2010), Bakü

www.president.az

www.cssn.gov.az

www.cabmin.gov.az

The Academic Elegance / Akademik Hassasiyetler Dergisi Sosyal Bilimler alanında yılda iki kez (Bahar ve Güz) yayın yapan Ulusal Hakemli bir dergidir.

YAYIN KURALLARI

1- Akademik Hassasiyetler Dergisi, sosyal bilimlerin tüm alanları ile ilgili deneysel, nicel ve nitel araştırmalara yer veren bir dergidir.

2- Dergiye gönderilen makaleler özgün bir çalışma olmalı ve daha önce yayınlanmamış olmalıdır. Şayet makaleler ulusal veya uluslararası bir sempozyum veya kongrede sunulmuş ise bu durum ayrıca belirtilmeli ve makale formatına uygun hale getirilmelidir.

3- Makalelerle ilgili her türlü yasal sorumluluk yazarı/yazarlara aittir.

4- Makaleler için herhangi bir telif ücreti ödenmez.

5- Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.

6- Başlıklar 14 punto büyüklüğünde, koyu ve ortalanarak yazılmalıdır. Yazar adı ise başlık altında bulunmalı ve ortalanmalıdır. Yazarın adının yalnızca ilk harfi büyük harfle, soyadının ise tamamı büyük harflerle ve koyu şekilde yazılmalıdır. (Örnek: **Gökçe DİLARA***). Soyadın sağ üst köşesine ise * işareti konularak dipnot oluşturulmalı ve yazarın ünvanı, çalıştığı kurumu ve e-mail adresi (altı çizgisiz ve siyah renkte) yazılmalıdır.

7- Makaleler Microsoft Word veya "doc" uzantılı şekilde dergiye iletilmelidir.

8- Makalelerde yer alacak alt ana başlıklar ortalanarak ve koyu şekilde (Örnek: **1. TÜRKİYE'DE SOSYAL ...**), onun altında yer alacak ara başlıklar ise koyu ve sola yanaşık bir şekilde (Örnek: **A. Ekonomik Faktörler**), diğer alt başlıklarda koyu ve sola yanaşık ancak ilk kelimenin baş harfi büyük diğerleri ise küçük olacak şekilde (Örnek: **a. Ticari yapı**) yerleştirilmelidir.

9- Yazılar; Times New Roman karakterinde, 12 punto (dipnotlarda ise 10 punto) büyüklüğünde olmalıdır. Sayfa yapısı A4 ebadında, kenar boşlukları sağdan, soldan, üstten ve alttan 3 cm olmak üzere, 1 satır aralığıyla, iki yandan hizalı ve paragraf arası boşluğu, öncesi ve sonrası 3 nk olacak şekilde ayarlanmalı ve sayfa numarası verilmelidir. Paragraf başları 1 cm içeriden olmalı ve "TAB" tuşu kullanılmalıdır.

10- Özet 300-500 kelime arasında olmalı ve herhangi bir atıf içermemelidir. Her özet altında da çalışmayı açıklayan 3-5 anahtar kelime bulunmalıdır. Çalışmalar başlıklar, özet ve kaynakça dahil olmak üzere 8000-11000 kelime arasında olmalıdır.

11- Dergiye gönderilen makaleler dergi editörü tarafından bilimsel yeterliliğinin denetlenmesi amacıyla üç hakeme gönderilir. Makaleler, değerlendirme sonucunda en az iki hakemden gelecek olumlu raporlar doğrul-

tusunda, dergi yayın kurulu tarafından uygun görülen bir sayıda yayınlanır. Raporların olumsuz olması nedeniyle makalenin yayınlanmaması durumunda yazar, her hangi bir hak talebinde bulunamaz.

12- Makalenin basıldığı dergi sayısından yazara iki kopya gönderilir.

13- Makalede sıra ile özet, giriş, ana metin, sonuç, kaynakça ve varsa ekler bulunmalıdır.

14- Metin içerisinde yapılacak olan atıflarda aşağıdaki kurallara uyulmalıdır.

KAYNAK GÖSTERME (ATIFLAR)

1- Makalede gerek metin içerisinde gerekse dipnot şeklinde atıf yapılabilir. Ancak genel bir uyum sağlanmasına dikkat edilmelidir. Genel olarak aşağıda bahsedilen atıf sistemi kullanılmakla birlikte, yazar dipnot sistemini de kurallarına uyulması kaydıyla kullanabilir.

2- Makalede yapılacak atıflar, ilgili yerden hemen sonra, parantez içinde yazarın soyadı, eserin yayın yılı ve sayfa numarası sırasıyla örnekteki gibi verilmelidir. (Weber, 2012:71).

3- Birden fazla kaynak gösterileceği durumlarda eserler aynı parantez içinde, en eski tarihli olandan yeni olana doğru, birbirinden noktalı virgülle ayrılarak sıralanır. (Öztürk, 2007:77; Yılmaz, 2011:157).

4- İki yazarlı kaynaklarda, araya tire işareti (-) konulur. İki den fazla yazarlı kaynaklarda ise ikinci yazarın soyadından sonra "vd." kısaltması kullanılmalıdır. (Weiss-Hobson, 1999:15). (Alan-Kurar vd., 2002:157)

5- Yazarın adı, ilgili cümle içinde geçiyorsa, parantez içinde tarih ve sayfanın belirtilmesi yeterlidir. (1954:77)

6- Yazarın aynı yıl yayınlanmış iki eseri, yayın yılına bir harf eklemek suretiyle ayırt edilir. (İnalçık, 2000a:17), (İnalçık, 2000b:45).

7- Soyadları aynı olan iki yazarın aynı yılda yayınlanmış olan eserleri, adların ilk harflerinin de yazılması yoluyla belirtilir. (Mardin, Ş., 1997:46), (Mardin, B., 1997:27)

8- Ulaşılamayan bir yayına metin içinde atıf yapılırken, bu kaynakla birlikte alıntının yapıldığı eser "aktaran" yazılarak gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitap: Heywood, Andrew. Siyaset. Çev. Bican Şahin ve Zeynep Kopuzlu. Adres Yayınları, Ankara, 2010.

Makale: Yüksel, Mehmet. Modernleşme Bağlamında Hukuk ve Etik Anlayışına Sosyolojik Bir Bakış. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 57-1. ss.177-195. Ankara, 2002.

Tezler: Yurtseven, Yılmaz. (2006). *Osmanlı Devletinde Siyasal İktidarın Meşruluk Temelleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006.*

Web siteleri: McLure, Michael. *Fiscal Sociology.* <http://msc.uwa.edu.au/?f=151090> (Erişim Tarihi: 28.05.2013).

Makale Gönderme ve İletişim Adresi: academicelegance@gmail.com

The Academic Elegance / Akademik Hassasiyetler is published twice a year (in Spring and Autumn) a nationally referred journal in Social Sciences.

RULES FOR PUBLICATION

1- *The Journal of The Academic Elegance is a journal that publishes experimental, quantitative and qualitative researches in all areas of social sciences.*

2- *Articles submitted to the journal must be original works and must be previously unpublished. If the articles were presented in a national or an international symposium or congress, this should be specified and must be made in accordance with article format.*

3- *Any legal liability related to articles belongs to author/authors.*

4- *No royalty is made for articles.*

5- *Articles are published in either Turkish or English.*

6- *Titles must be written in 14 point size, bold and centered. The author's name must exist and must be centered under the title of the article. Only the first letter of the author's name must be capitalized.,The last name must be written in all capital letters. The must be in bold. (Example: **Gökçe DİLARA***). A footnote must be created by the upper right corner of author's last name to give the author's title, institution and e-mail address (no underlined and in black colour).*

7- *Articles must be submitted to the journal as Microsoft Word or "doc" extension.*

8- *Major section titles in articles must be centered, written capitalized and be in bold (Example: **1. TÜRKİYE'DE SOSYAL ..**), while following subtitles within the section must be justified to the left, the first letters in the title must be capitalized and written in bold (Example: **A. Ekonomik Faktörler**). Other sub-headings must be in bold and justified to the left. The first letter of the first word must be capitalized, while others be small (Example: **a. Ticari yapı**).*

9- *Texts must be written in Times New Roman, font size 12 pt (footnotes 10 pt). The paper size must be A4 and have 3 cm margins on all sides (left, right, top and bottom). 1 line spacing must be used with flush-right alignment. To adjust spacing before or after paragraphs leave "3 nk" and add page number . At paragraphs give 1 cm indentation and use "TAB" key.*

10- *Articles must include an abstract between 300-500 words and abstract must not include any reference. Following each abstract there must be 3-5 keywords describing the study. The length of articles must be between 8000-11000 words, including the titles, abstract, appendix and references.*

11- Articles submitted to the journal are referred to three referees by journal editors in order to be evaluated for scientific adequacy. Those articles received positive evaluation at least from two referees are published in an appropriate issue by the publication board. Authors cannot claim any rights if their articles fail this process.

12- For the published articles, two copies of the related issue of the journal will be sent to the author.

13- Articles must be ordered as abstract, introduction, main text, conclusion, bibliography and, if necessary, attachments.

14- The following rules for citation must be respected in articles.

RULES FOR CITATION

1- Citation can be given either in the text or in footnotes. Care must be taken to ensure overall compliance. Although, the rules for citation mentioned below is used in general, authors can also use footnote system in compliance with the rules.

2- The references in the text must be placed immediately after the relevant places in parentheses. The author's surname, year of the publication and page number of the work should be shown respectively. **(Weber, 2012:71)**.

3- In cases where multiple sources cited in the same parenthesis, the works must be ordered from the oldest to the newest, separated from each other by semicolons. **(Öztürk, 2007:77; Yılmaz, 2011:157)**.

4- For the sources with two authors, the hyphen (-) is put in between surnames **(Weiss-Hobson, 1999:15)**. More than two authors for a source, "et al." abbreviations should be used after the second author's last name. **(Alan-Kurar et al., 2002:157)**.

5- If the author's name is cited in the text, only the date and page number of the source must be indicated in parentheses **(1954:77)**.

6- Author's two works published in the same year are distinguished by adding a letter to the year of publication. **(İnalçık, 2000a:17), (İnalçık, 2000b:45)**.

7- Two authors with the same last name and with the same year of publication are distinguished by citing the first letter of the first name **(Mardin, Ş., 1997:46), (Mardin, B., 1997:27)**

8- If a source in the article is quoted from another source, this should be indicated.

BIBLIOGRAPHY

Book: Heywood, Andrew. *Siyaset*. Translated: Bican Şahin and Zeynep Kopuzlu. Adres Yayınları, Ankara, 2010.

Article: Yüksel, Mehmet. *Modernleşme Bağlamında Hukuk ve Etik Anlayışına Sosyolojik Bir Bakış*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 57-1. ss.177-195. Ankara, 2002.

Thesis: Yurtseven, Yılmaz. (2006). *Osmanlı Devletinde Siyasal İktidarın Meşruluk Temelleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006.

Web sites: McLure, Michael. *Fiscal Sociology*. <http://msc.uwa.edu.au/?f=151090> (Access Date: 28.05.2013).

Article Submission and Contact Address: academicelegance@gmail.com

